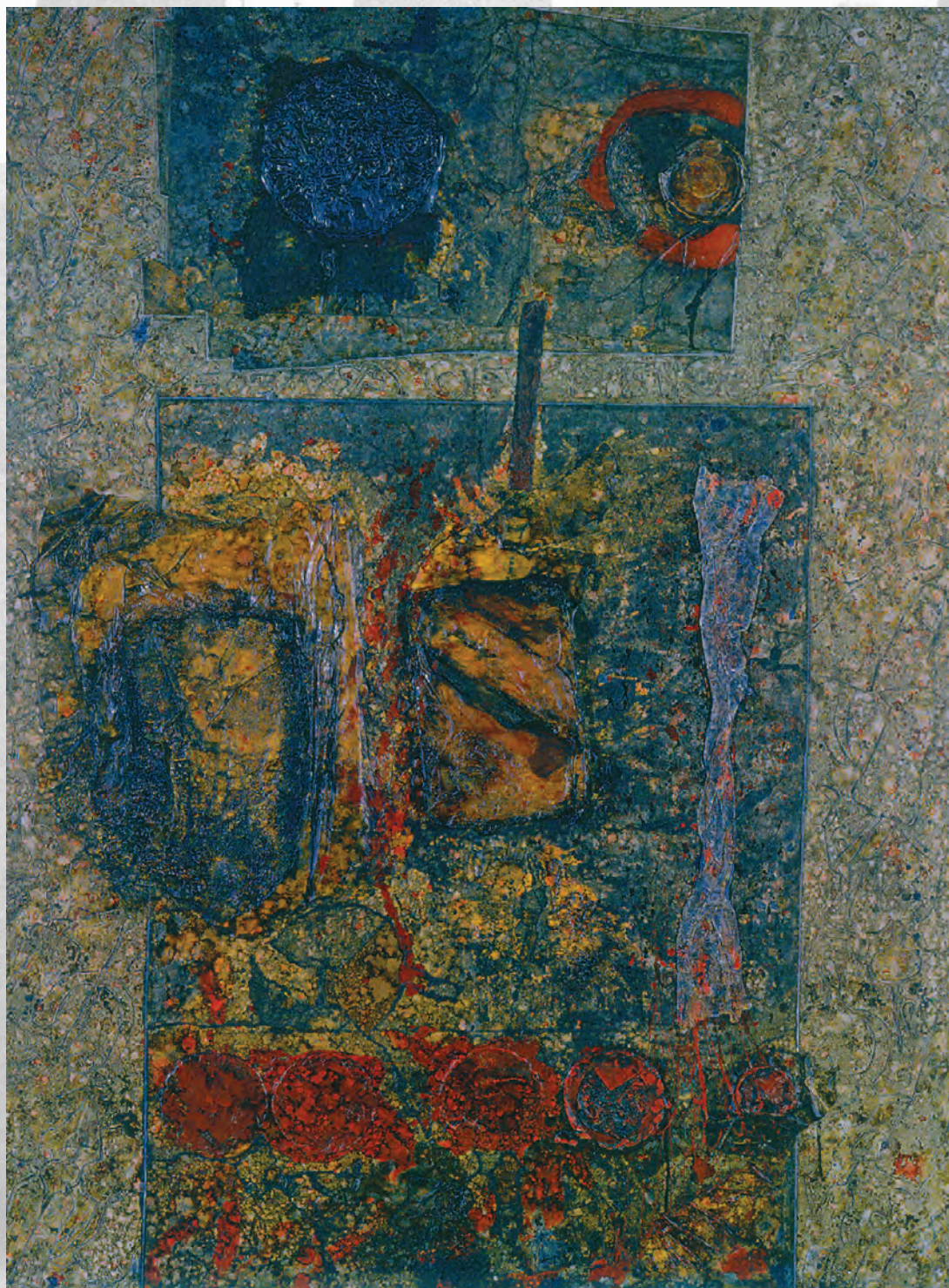

KULTURNÍ KLUB

INFORMAČNÍ ČASOPIS
ČECHŮ A SLOVÁKŮ
V RAKOUSKU

43. ročník

2023

březen – duben

3-4

Pro pondělní promítání filmů ve spolupráci s Českým centrem a Velvyslanectvím ČR
v kině **Velvyslanectví ČR, Penzinger Straře 11-13, 1140 Wien**,
platí aktuální pravidla v době konání.

PROMÍTÁNÍ V NÁHRADNÍM TERMÍNU!

Ohlášený film **Adolf Loos – revolucionář mezi architekty** bude z technických důvodů promítnut v jiném termínu, přihlášení zájemci o shlédnutí budou vyrozuměni.

Pondělí 17. 4. v 19:30 *Adolf Loos – revolucionář mezi architekty* (dokumentární film, Česká republika, 2022, 58 min., české znění s německými titulky)

Režie a scénář: Aleš Kisil, kamera: David Cysař

Hrají: Vladimír Šlapeta, Ivan Trojan (vypravěč), Lukáš Hlavica (vypravěč), Veronika Khek Kubařová (vypravěčka)

Dokumentární portrét architekta, nekompromisního kritika a provokatéra. Snímek představuje odkaz architekta Adolfa Loose skrze nepublikované archivní materiály a osobní příběhy jeho rodiny a spolupracovníků, které se vážou k České republice i zahraničí. V Plzni a Praze spolu s Brnem se na území České republiky dle všeho nachází největší konvolut zachovaných realizací dnes světoznámého architekta, brněnského rodáka, vídeňského dandyho, československého občana a kosmopolity.

Po filmu následuje diskuse s režisérem filmu Alešem Kisilem a kameramanem Davidem Cysařem.

Diváci nahlášení na původní termín promítání budou vyrozuměni Českým centrem.

Pondělí 8. 5. v 19:30 *Hádkovi* (komedie, Česká republika, 2022, 95 min., české znění s anglickými titulky)

Režie: Vojtěch Moravec, scénář: Vojtěch Moravec, Sandra Nováková, kamera: Jan Drnek, hudba: Eliáš Jeřábek, Ondřej Gregor Brzobohatý

Hrají: Sandra Nováková, Jakub Prachař, Jitka Čvančarová, Hynek Čermák, Ondřej Pavelka, Lucie Polišínská ad.

Krátký obsah: Když se sejde rodina, je to vždy radost. Dva bratři se svými ženami se potkávají v bytě svého dědy, který je v nemocnici a už to s ním vůbec nevypadá dobře. Bráchové jsou každý úplně jiný, ale mají se svým způsobem rádi, zato jejich manželky se nemohou vystát a vzájemné pomlouvání je pro ně nezbytnou součástí života. Ve vzduchu visí dědictví po dědečkovi, ale na schůzku dorazí i otec obou bratrů s důležitou novinkou. Dědeček chce s nimi se všemi jet k moři, aby ho jednou v životě viděl. Mají se tedy o čem bavit, ale naráží na jeden problém. Nikdy se neshodnou a po každé skončí tím, že se pohádají. Jmenují se Hádkovi...

Na promítání filmu je třeba se zaregistrovat na e-mailu events.vienna@mzv.cz, nebo na telefonním čísle **0664 514 33 29**.

Další předběžné termíny promítání v roce 2023: 12. 6., 11. 9., 9. 10., 13. 11. a 11. 12.

Ve spolupráci s Velvyslanectvím ČR připravujeme

Tradiční Májový koncert

12. 5. 2023 v 17:30

**Mramorový sál Velvyslanectví ČR ve Vídni,
Penzingerstr. 11-13, 1140 Wien**

Účinkuje **vokální soubor Dyškanti**, který vznikl v roce 1982. Od té doby se v něm vystřídala celá řada zájemců o interpretaci staré hudby a pro některé z nich to byl dokonce začátek úspěšné profesionální kariéry. Soubor se věnuje hlavně duchovní hudbě české renesance, neuzavírá se však ani hudbě středověku a baroka a v poslední době ani hudbě světské a instrumentální. Repertoár těží především z výzkumné činnosti svého vedoucího **doc. PhDr. Martina Horyny, Ph.D.**, hudebního historika, editora památek staré české hudby a hudební teorie a pedagoga na Jihočeské univerzitě. Velká část repertoáru pochází z jeho práce s prameny české hudby 14.-17. století a soubor má to štěstí, že tyto zapomenuté hodnoty uvádí v novodobých premiérách. Soubor realizoval řadu nahrávek, z nichž některé vyšly na kazetách nakladatelství Rosa, některé zazněly v televizním dokumentu *Hudba pětileté růže*.

Program koncertu bude oznámen v dalším čísle časopisu *Kulturní klub*.

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, milí přátelé filmových představení!

Pro velký zájem opakujeme, opět ve spolupráci s Českým centrem Vídeň a českým velvyslanectvím, dokumentární film **Adolf Loos – revolucionář mezi architekty**, a to v promítacím sále Velvyslanectví ČR ve výjimečném náhradním termínu **17. 4. v 19:30 hodin**. Přihlášení diváci, na které se při první filmové projekci nedostalo místo, budou vyrozuměni Českým centrem. Jako další film připravujeme na **8. 5. 2023 v 19:30** českou komedii z roku 2022 **Hádkovi** režiséra Vojtěcha Moravce. Na filmová promítání je vždy třeba se zaregistrovat na e-mailové adrese: events.vienna@mzv.cz, nebo telefonicky: 0664 514 33 29.

Nejen výstavu **O současném životě a činnosti spolků vídeňských Čechů**, ale i celé muzeum máte možnost navštívit každou středu od 16:00 do 18:00 a v neděli od 10:00 do 12:00 v Bezirksmuseum 3. Landstraße, Wien 1030, Sechskrügelg. 11. Výstava je otevřena do 28. června 2023. Tato výstava bude od 23. 5. 2023 zpřístupněna i v Praze, a to v předsálí Jednacího sálu Senátu, Valdštejnské nám. 17/4, 118 01 Praha 1.

Dále Vás srdečně zveme na **Májový koncert 2023**, který se koná **12. 5. 2023 v 17:30 hodin** v Mramorovém sále českého velvyslanectví, Penzingerstr. 11-13, 1140 Vídeň. Účinkuje vokální soubor Dyškanti.

Doufáme, že Vás některý z našich nabízených programů osloví, a těšíme se na shledání.

Na závěr Vám jménem výboru a redakce Kulturního klubu přeji krásné a požehnané Velikonoce. Užijte si tyto svátky v klidu a míru a radujte se i v následujících dnech ze všeho nového a příjemného, co s sebou jaro přináší!

Helena Baslerová

Obsah

Klub připravuje	2-3
Editorial – Obsah – Impressum	3
Kultura	4
Zajímavosti	46
Události	53
Ekonomika	61
Věda a technika	66
Správy zo Slovenska	79
Sokol & sport	86
Úvahy & postřehy	91
Z české a slovenské Vídně a okolí	92
Informace	102
Inzerce	109

Srdečně Vás zveme na výstavu Kulturního klubu

O současném životě a činnosti spolků vídeňských Čechů

Kde: Bezirksmuseum 3. Landstraße, Wien 1030, Sechskrügelg. 11

Kdy: do 28. června 2023 každou středu 16:00-18:00 a neděli 10:00-12:00

https://www.bezirksmuseum.at/de/bezirksmuseum_3/ausstellungen/

Kde: Předsálí Jednacího sálu Senátu, Valdštejnské nám. 17/4, 118 01 Praha 1

Kdy: od 23. května do 5. června 2023

Na přední straně obálky: **Eduard OVČÁČEK: Velký epitaf**, 1962. Bližší informace o autorovi viz str. 13.

KULTURNÍ KLUB. Informační časopis Čechů a Slováků v Rakousku / Informationszeitschrift der Tschechen und Slowaken in Österreich

Majitel: Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku

Vydavatel: Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku (ing. Helena Basler),
Mohsgasse 30/9, 1030 Wien

Redakční příprava a sazba: KLP – Koniasch Latin Press s. r. o., Praha

Tisk: Quatro print, a. s., Heršpická 6 (Moravská typografie), Brno

Medieninhaber: Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich

Herausgeber: Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich

(Ing. Helena Basler), Mohsgasse 30/9, 1030 Wien

Verlagsort: 1030 Wien

Hersteller und Herstellungsort: KLP – Koniasch Latin Press s. r. o., Praha &
Quatro print, a. s., Brno, Tschechische Republik

Gefördert aus Mitteln
der Volksgruppenförderung
des Bundeskanzleramtes.

Časopis vychází
s podporou Ministerstva
zahraničních věcí ČR.

Redakce: Mohsgasse 30/9, 1030 Wien, mobil (od 10:00): 0043-0-664 97 33 764, fax:
0043-1-79 88 454, e-mail: info@kulturklub.at, www.kulturklub.at

Vedoucí redaktorka: ing. Helena Basler

Zástupkyně vedoucí redaktorky: Mag. dr. Marie Brandeis

Redakce: Mag. Pavlína Böhmová-Lössl, DI Gabriela Jakelič, Anna Křivanová

Technická redakce: Ing. Kurt Mattola, Mag. Richard Basler

Redakční kruh: DI. Gabriela Jakelič, Eva Kalinová, Ludvík Kavín, dr. Marta Marková, Mag. Daniela Makový Nedaš, P. Václav Sládek O.Cr., DI Tomislav Vašíček, ing. Jiří Zajíček

Fotografové: Mag. Richard Basler, Kurt Mattola, Mag. Eva Zemanová

Distribuce: Quatro print, a. s., Heršpická 6 (Moravská typografie), Brno

Časopis je vydáván s podporou Úřadu
pre Slovákův žijících v zahraničí.

ÚRAD
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÍCÍCH
V ZAHRANIČÍ

VÝTVARNÉ UMĚNÍ

Výstava sester Válových

Výstava *Cesta předurčena osudem*, která pobíhala v kutnohorské galerii Středočeského kraje, připomněla tvorbu dvou výjimečných umělkyní, dvojčat Jitky a Květy Válových. Kladenské rodačky po sobě zanechaly odkaz, který nemá ve světě obdoby. Holky Válovky, jak jim známí říkali, byly nerozlučné a tvořily jeden celek. Byly jedna duše, která potřebovala dvě těla, aby zvládla nelehkou cestu životem.

Životní dráha a tvorba Jitky a Květy Válových byla spojena s hornickým a ocelářským Kladnem. Jitka se narodila 13. prosince 1922, dříve než její dvojče Květa, do už čtyřčlenné rodiny zástupce ředitele kladenské spořitelny. Vrcholil zlatý věk, ale šťastný život záhy ukončila otcova smrt. „My jsme asi měly být jeden člověk, ale pak jsme se nějak rozdělily,“ tvrdila Jitka.

Obě byly nuceně nasazené v kladenské ocelárně a až do konce svého života se potýkaly tu s horší, tu se snesitelnější chudobou. Květa zemřela v roce 1998, Jitka ji přežila o necelých třináct let. Dům č. 6 v Bendlově ulici, kde měla každá ze sester svůj ateliér, je dodnes zachován v téměř nezměněném stavu.

Kreslily na všechno, co bylo po ruce. Dokonce se zachovaly přípravné skici na smutečním parte. „Jsme jak ty dvě princezny, nemáme taky nic, jsme jako ty dvě princezny, princezny z Nemanic,“ napsala Květa v polovině padesátých let v básni *Štědrý den*.

Hodně a rády spolu vedly dlouhé diskuse, přátelství i lidskost pro ně představovaly ty nejvyšší hodnoty. „Nedokážu si představit lepší vztah, než máme my,“ říkala Květa Válová. Společně jim byly nejen smysl pro zemité humor, ale také volba tlumených barev. Ty podle nich odvádějí pozornost. „My se nerady předvádíme,“ dodávaly. Jedněmi z nejbarevnějších maleb tak jsou *Valcíři* nebo „nanebevzetí Golema“ v obraze *Rozháněč mraků*, který představoval završení cesty obou sester na zmiňované výstavě.

Obě tvořily syrový svět takový, jaký byl, bez přikras. Každou tvořilo trochu něco jiného: jednu spíš děj, druhou hmota. Měly ale jedno zásadní téma, a to tvrdý, až příliš často nespravedlivý zápas člověka. „Květa chodila do kovárny, byly tam ohromný stroje a ingoty. Květu zajímala hmota. Já jsem zase chodila do válcoven, mě zajímá pohyb,“ vzpomínala Jitka, jak si kreslila chlapy při práci. Velký vliv na jejich tvorbu měl Emil Filla, u kterého na pražské UMPRUM studovaly.

Kutnohorská přehlídka nebyla klasickou retrospektivou. Kurátor Richard Drury vycházel z dvanácti tematických okruhů. V silně působivé části nazvané *Pod tíhou* je vidět člověka drceného kameny. Zůstávají po něm ohnuté figury, skoro až přízraky v šeru, skutečnost je sevřena tíživým zápasem, který se mění ve smíření a souznění.

„Myšlenka potřebuje svůj formát. Všichni říkají, že jsme mrňavé, tak asi proto děláme velké věci. Já se do toho formátu ale nikdy nevejdou,“ zaznamenala v roce 1995 Ester Krumbachová ve čtrnáctiminutovém videu, jehož každá minuta stojí za zhlédnutí. „Neznám jediného společného známého nebo přítele, který by se při vyslovení jejich jména Holky Válovky nezačal usmívat. Jejich drsnost, temperament, pravdivost výpovědi, naprostá neschopnost se bát

a neříct, co si myslí, z nich vytvořily pravdivou legendu,“ napsala Krumbachová ve své *První knížce Ester*.

Část výstavy tvořilo dvě stě děl z pozůstalosti, kterou získala Galerie Středočeského kraje darem. Celkem šlo o více než sedmáct set kreseb, skic a grafik. Součástí expozice byly i digitalizované skicáky, jimiž mohli návštěvníci prostřednictvím tabletů listovat.

V jednom sále dokonce zněla klasická hudba, jako náповěda k tomu, co v něm bylo umístěno: nakreslené záznaky Mozartovy, Beethovenovy, Dvořákovy nebo Bachovy hudby. Mnoho z děl zůstalo bez názvu, jiná doprovázely vtipné popisky (včetně pravopisných chyb): „Prosím tě mě už bolej záda, dělej. Pss Květa přemýšlí. Jsem posledního den na šichtě a kreslím záby. I královská lilie zvadne.“

Jako bonus vydalo nakladatelství Torst doprovodnou publikaci od novinářky Marcely Pecháčkové, která na základě rozhovorů s Jitkou Válovou sepsala krásné čtení s názvem *Byly jsme dvě malý hovna ve vysoký trávě*. (mk)

Replika Michelangelova *Davida* v Mánesu

V březnu byla v pražské výstavní síni Mánes zahájena, poprvé v její historii, dlouhodobá výstava. Představuje repliky děl od mistrů renesančního období. Kromě sochy *Davida* od Michelangela Buonarrotiho tam nechybí třeba italský renesanční obraz *Kult dvou znuděných andělů* či replika kupole z vatikánské Sixtinské kaple.

„Je zde výjev Sixtinské kaple, kromě toho také *Dáma s hranostajem*, *Mona Lisa*, *Poslední večeře Páně*, *Sixtinská madona* a mnoho dalších,“ sdělil tiskový mluvčí výstavy René Kekely.

Jednoznačně největším monumentem je kopie jedné z nejznámějších soch na světě – sochu Davida do města přivezl kamion a následovala několikahodinová manipulace z vozu do prostor galerie.

„Ta socha má pět metrů, váží více jak půl tuny. Tady ji ale vykládali jiní lidé, než ji nakládali v Rakousku. Takže původní myšlenka byla dostat tu bednu ven rukama, což se ale jevilo jako nemožné, nechtěli jsme, aby interiérová výstava skončila v exteriéru. Takže jsme si museli pomoci odtahovkou. Byl to složitý proces, ale podařilo se,“ vysvětlil Kekely.

Socha *Davida* byla pro účely výstavy vytvořena v 3D tiskárně. Všechny detaily, včetně penisu, jsou podle Kekelyho skutečně stejné jako originál. Vznikl podle návrhu rakouského umělce Manfreda Waby.

Originál Michelangelova *Davida* v kupoli Galleria dell'Accademia je včetně podstavce vysoký zhruba devět metrů. Stejnou výšku má v galerii i přepravovaná replika.

Odhaduje se, že socha ve Florencii z roku 1873 váží šest tun. Socha z 3D tiskárny má přibližně půl tuny.

Pro účely výstavy bylo nutné zakrýt prosklený strop ve výstavní síni. V historii Mánesu se tak stalo úplně poprvé. „To je kvůli atmosféře, aby to nahrávalo dojmu z celé výstavy,“ upřesnil tiskový mluvčí.

Výstavu viděly v zahraničí již milióny diváků, v Německu i v Rakousku zdobila kostely. V Čechách je to poprvé výstavní síň. Tu si vybral sám Waba jako jednu z nejvýznamnějších galerií v zemi.

Výstava je částečně interaktivní, a navíc je možné si na některá díla sáhnout. Autoři přichystali i soutěž a doprovodný program hlavně pro studenty. Renesanční období chtějí výstavou přiblížit právě hlavně mladým lidem.

Kromě Michelangelovy sochy je k vidění i řada dalších ikon dějin umění. Botticelliho první ženský akt téměř v životní velikosti *Zrození Venuše* je považován za milník v dějinách umění. Návštěvníky výstavy nadchne i v původní velikosti (278 × 175 cm).

Monumentální obraz vznikl na konci 15. století a od počátku 20. století je vystaven ve slavné galerii Uffizi ve Florencii. Dílo bylo obdivováno a analyzováno po staletí. V dnešní době je Venuše spolu s *Monou Lisou* a Sixtinskou kaplí považována za jedno z hlavních děl renesance.

Nechybí ani *Stvoření Adama*, které autoři nabízejí návštěvníkům včetně nejmenších detailů – Bůh Stvořitel se chystá dát Adamovi, prvnímu člověku, život a ducha dotekem. Žena, která bázlivě a nesměle, zároveň však zvědavě vykukuje zpoza boží levice, je pravděpodobně Eva čekající teprve na své stvoření.

Samozřejmě je k vidění i nejznámější úsměv na světě – mladá žena, kterou zvětšil da Vinci na začátku 16. století, Lisa del Giocondo. Žena na obraze sleduje diváka s neapodobitelným, tajuplným úsměvem, který se stal předmětem mnoha pověstí a spekulací. Na výstavě jsou *Mony Lisý* dokonce dvě. (mk)

Kolíbalovy knihy a stavby na pražské Kampě

I když se Stanislav Kolíbal věnuje kromě knižních ilustrací a sochařské tvorby také klasické malbě, scénografii nebo instalacím, v pražském Museu Kampa si návštěvníci mohli prohlédnout především díla prvních dvou výše uvedených stylů. Proto se výstava, která tam byla k vidění, jmenovala prostě a krátce *Knihy a stavby*.

Kurátorka Martina Vítková rozdělila expozici na dvě poloviny. V menším sále byly vystaveny nejstarší autorovy kresby z Ostravska. Jako rodáka z Orlové ho velmi inspirovalo industriální prostředí dolů, možná proto ho celou dobu zajímaly jednoduché geometrické tvary připomínající konstrukce těžebních věží.

Ačkoli tvůrce tvrdil, že jeho cílem bylo hledat jiné přístupy a zdůrazňovat odlišnosti, jedno mají všechna díla stejné, totiž snahu redukovat tvar, tak aby výsledný dojem byl co nejvíce vizuálně sdílný. Třeba u prací pro *Pohádky pro obě uši* jsou liška nebo kočka zobrazeny několika tahy s důrazem na jejich pohyb a také výraznou barevnost. Připomínají dětskou kresbu, aby obrázky byly dětskému čtenáři co nejbližší. U ilustrací pro dospělé (třeba *Šeptání noci* nebo *Pan Theodor Mundstock*) si Kolíbal často vystačí jen s tmavě fialovou nebo černou barvou – potmělé barvy mají symbolizovat vážnost knižního děje.

Druhý sál hostil reliéfy, nástěnné malby, a hlavně prostorové objekty. Dřevěné objekty se vyznačovaly také výraznou redukcí tvaru, díla evokovala prastaré labyrinty a velkoplošná nástěnná malba (jeden z návrhů podoby stanice metra Novodvorská z roku 2020), rozprostírající se nad nimi, dojem tajemnosti jenom podtrhovala.

Ovšem nejsilnější zbraní Stanislava Kolíbala je fakt, že nechává divákovi do široka otevřená zadní vrátka. Díky tomu si může každý, má-li k tomu dostatek fantazie, vytvořit vlastní klíč k pochopení jeho děl. (mk)

Uměleckoprůmyslové museum otevřelo stálou expozici o dějinách designu

Téměř šest let poté, co se budova zpřístupnila po velké rekonstrukci, otevřelo Uměleckoprůmyslové museum v Praze stálou expozici. V šesti tematicky dělených sálech představuje obraz evropského užitého umění od antiky až po design 21. století. Vystaveno je 1 300 předmětů ze sbírky muzea, která čítá půl milionu exponátů. Expozice má podle pořadatelů ukázat, jak všechny věci, jimiž je člověk obklopen, vstupují do jeho života a mění jej po různých stránkách.

Například první sál *Rituály a slavnosti* nabízí předměty, jež vtáhnou diváka do světa symbolů a představení, které měly smrtelníky povznést blíž k bohu. Výstava pokračuje i slavnostmi světskými od lidových veselí a karnevalů přes cechovní oslavy, univerzitní ceremonie až po národní svátky či světové výstavy.

„Cílem expozice nebylo vytvořit učebnicový přehled dějin užitého umění a designu, ale ukázat umění v jeho životním pohybu, v různých sociálních rolích a funkcích,“ řekl hlavní autor expozice Radim Vondráček, který je ředitelem sbírek a výzkumu muzea.

Slavné české plakáty

Díky vynálezu barevné litografie v roce 1837 se zrodily také plakáty a již o dva roky později byla v Londýně zřízena první plakátovací společnost pro inzerci a reklamu. Brzy poté se tu objevil i první plakátovací sloup. Nejstarší český plakát spatřil světlo světa s určitým zpožděním, v roce 1891.

Plakát nakreslil Vojtěch Hynais, autor opony Národního divadla, u příležitosti Jubilejní všeobecné zemské výstavy. Na Nový rok 1894 pak zažil fenomenální úspěch jiný český výtvarník Alfons Mucha se svým plakátem pro francouzskou divadelní herečku Sarah Bernhardtovou, která chtěla zpropagovat svou hlavní roli v dramatu *Gismonda*.

Když se Muchův krásný secesní plakát objevil na nárožích pařížských bulvárů, stal se okamžitě vyhledávaným suvenýrem, tiskli ho v tisícových nákladech a prodával se jako grafický list.

Při prohlídce současné výstavy *Řeč plakátu 1890 až 1938* v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu (článek v minulém čísle *Klubu*) se nabízí myšlenka, proč se na konci 19. století stal právě plakát tak převratným fenoménem. „Ve své době se jednalo o téměř jediné obrazové

médium a bylo nejrychlejším způsobem veřejného oznámení. V dnešním světě je reklama všudypřítomná, nedá se jí vyhnout takřka nikde ani na hodinu. Oproti tomu dříve mohlo vylepení plakátu vyústit až ve společenskou událost, o které věděla celá ulice nebo i celé město," říká k tomu kurátorka výstavy Lucie Vlčková.

„Ovšem aby se plakát na ulici prosadil, musel mít velké plochy výrazných barev, pracovat s jednoduchými symboly a na kolemjdoucího doslova křičet, aby upoutal jeho pozornost. Když si představíte přeplněnou plakátovací plochu, kde je nalepený jeden plakát vedle druhého, často i přes sebe, jde skutečně o velký konkurenční boj.

Plakát nikdy nevznikal bezdůvodně, jeho cílem bylo upozornit na zboží nebo událost tak razantně, aby se zvýšil prodej či návštěvnost. Estetické hledisko bylo až na druhém místě. Na ulicích také vždy viselo ledacos, nejružnější projevy lidové tvořivosti. O to větší je překvapení, kolik plakátů a jejich tvůrců si s odstupem času zajistilo nesmrtelnost," dodává Lucie Vlčková.

Již v roce 1898 natočil Jan Kříženecký němou grotesku *Výstavní párkař a lepič plakátů*. Krátká humorná příhoda začíná tím, že lepič vylepuje na stěnu hospody U Nesmysla plakát na Český kinematograf. Od párkaře si chce koupit párek a přitom mu vylije lepidlo do nádoby. Oba účastníci se začnou prát a do toho se připojí další kolemjdoucí. Kříženecký tak zaznamenal zcela nové povolání – lepiče plakátů, který se vyskytoval v každém větším městě.

„Ve dvacátých letech 20. století se objevila úvaha, že by lepič měl mít nějaké vzdělání, aby plakátovací plocha vypadala esteticky. Jenže firmy si platily výlep na vymezený počet dnů; byl vyvíjen tlak, aby se tam toho vešlo co nejvíce, navíc barva na plakátech brzy opršela nebo naopak vybledla při prudkém slunci. Tohle všechno nemohl lepič ovlivnit. Šlo především o velký byznys," vysvětluje kurátorka.

Přesto plakát v prvních desetiletích zažíval zlatý věk. V Paříži ho povýšil Jules Chéret, považovaný za otce reklamních poutačů, z pouhé informativní vývěsky na umění. Na něj navázal Henri de Toulouse-Lautrec, francouzský impresionistický malíř, který v roce 1891 vytvořil plakát pro světoznámý kabaret Moulin Rouge, kde sám trávil nejvíce času a kde to miloval, a stal se ze dne na den slavným.

Pro řadu malířů znamenal právě plakát příjemný způsob, jak na sebe upozornit. Originály Lautrecových plakátů se v současném světě prodávají v aukcích za miliónové částky.

Největšího rozkvetu v Čechách se plakát dočkal po vzniku samostatné ČSR v roce 1918. V roce 1922 byly založeny Pražské plakátovací podniky, které získaly monopol na plakátování ve Velké Praze včetně reklamy ve vozích Elektrických drah. V té době zaměstnávali šestnáct lepičů plakátů a ti je umísťovali na přesně určené plochy.

Afišisté neboli tvůrci plakátů se zaměřili právě na toto vzkvétající odvětví a často vytvářeli reklamní ateliéry se stálými zaměstnanci. Asi nejúspěšnější byl Vilém Rotter (1903-1978), původní profesí elektroinženýr, který po skončení studií přešel k užité grafice a po určité době pracoval v Paříži jako návrhář pro obchodní dům Printemps a v reklamní agentuře Damour jako grafik. Po návratu do Prahy v roce 1928 založil a vedl reklamní ateliér Rotter. Později vybudoval i na něj napojenou a zájemci velmi vyhledávanou reklamní školu. O šíři ateliérové produk-

ce si je možné udělat představu díky brožurě *Rotter*, vydané roku 1932, která obsahuje plakáty, reklamní opony, kalendáře, prospekty, transparenty a vývěsky. Vedle reklam pro velké podniky, jako byla Škoda, Praga, ČSA, Telefunken, Kodak, Hellada, Lux nebo Ultraphon, tvořil Rotter také pro Osvobozené divadlo nebo komika Vlastu Buriana. Již v první třetině třicátých let byl jeho reklamní ateliér největší v Praze.

Rotter se kvůli svému židovskému původu v roce 1938 rozhodl odejít do Anglie, kde se stal členem britského královského leteckého RAF. Ateliér a školu převzal Jan Jedlička. V roce 1940 používal reklamní slogan „Patnáct mozků, patnáct srdcí – připravených k práci pro Vás!“ a uváděl, že jeho reklamní poradci, grafici, akademičtí malíři i odborníci přes písmo „pomáhají radou i skutkem k rozkvětu podniků“.

V té době se plakát pod vlivem funkcionalismu a stále žádanější fotografie změnil a byl jednodušší, často využíval fotomontáže a měnila se i typografie. Nejznámějším příkladem úsporného vyjádření je plakát architekta, grafika a scénografa Františka Zelenky z roku 1932 pro firmu Aero. Využívá montáže fotografie auta a k tomu přeškrtnutý lístek na vlak symbolizuje, že majitel vozu už žádné vlaky k přepravě nepotřebuje. Plakáty se zvětšovaly a zjednodušovaly spolu s tím, jak se zrychloval život ve městě, lidé už nechodili tolik pěšky a plakát je musel zaujmout na dálku už při pohledu z tramvaje nebo automobilu. Zelenka také působil jako šéf výpravy v Osvobozeném divadle a vytvořil zde i avantgardní sérii plakátů, na nichž jsou tváře známých klaunů Voskovce a Wericha nahrazeny dokonalými grafickými symboly. František Zelenka byl Žid, stejně jako Rotter, ale na rozdíl od něj bohužel nestihl emigrovat a v roce 1943 byl i s celou rodinou deportován do Terezína. Zemřel v roce 1944 v Osvětimi.

Nejslabší umělecké úrovně dosahovaly ideologické plakáty včetně těch věnovaných sokolskému hnutí. Zpočátku měla Československá obec sokolská své osvědčené výtvarníky ze starší generace – Micoláše Alše, Františka Ženíška nebo Jana Preislera, kteří se v hnutí aktivně angažovali, ale moderní výtvarníci se do soutěží vyhlášených před každým sokolským sletem zrovna nehrnuli.

V roce 1923 se v článku *Umění a sokolstvo* uvádí: „Kde však jsou mladí, nebo nejmladší? Nedali jsme jim snad dosti příležitosti nebo jsme je odpudili? Či jim málo rozumíme? A máme-li bídu o mladé umělce v našich řadách, pak je to bída našeho života.“ Zatímco uměleckým světem hýbala avantgarda, Sokol zůstával moderními proudy nektnutý. (mk)

České plakáty v nizozemském Hoornu

České plakáty z období od konce 19. století do druhé světové války představuje výstava, která byla otevřena v Muzeu plakátů v nizozemském městě Hoorn. Úctyhodný počet 121 plakátů pochází ze sbírky amerického galeristy Nicholase Lowryho. Výstavu bude možné vidět do poloviny června.

Expozice českých předválečných plakátů zahrnuje období 1898-1938. Jsou mezi nimi díla secesních umělců, stejně jako členů avantgardy po první světové válce. Muzeum v nizozemském Hoornu uvedlo, že na to, jak bylo Československo malou zemí, v ní vznikala mimořádně velký

Josef Váchal: *Šumava umírající a romantická*, 1931

počet plakátů, jež odrážely bohaté umělecké dědictví země i prudké ekonomické a politické změny tohoto období.

Secesní období zastupují plakáty například od Ludka Marolda, Arnošta Hofbauera nebo Františka Kysely. Z období před první světovou válkou je i plakát Josefa Váchala. Z období po vzniku Československa jsou komerční plakáty Ladislava Sutnara a Františka Zelenky včetně dalších známých umělců, jako je Jan Zrzavý, Josef Lada nebo Václav Špála.

Galerista Nicholas Lowry, který je vášnivým sběratelem historických plakátů, má české kořeny. Jeho otec George Lowry se narodil v Československu. Nicholas Lowry je majitelem newyorské aukční síně Swann Auction Galleries. České plakáty sbírá už čtvrtstoletí a nashromáždil jich na 1 100 exemplářů, což je údajně největší sbírka plakátů mimo Českou republiku. Na výstavu v Hoornu vybral 121 dobových plakátů, z nichž některé nebyly prý dosud nikde vystaveny.

Přímořské město Hoorn, ležící zhruba 35 kilometrů severně od Amsterdamu, má bohatou historii, i když asi ne příliš známou. Bylo založeno už kolem roku 1300 a v 16. až 17. století patřilo dokonce k nejbohatším městům Nizozemska. Za zmínku stojí také významný počín zdejšího rodáka v oblasti mořeplavby – místní dobrodruh Willem Schouten obeplul v roce 1616 nejjižnější mys Ameriky a pojmenoval ho po svém domovském městě – Hoornský mys. Cestování se mu ale stalo osudným, protože krátce po obeplutí jižního cípu afrického kontinentu v roce 1625 zemřel. Dnes žije v městečku přibližně 60 tisíc obyvatel. Zajímavou zastávkou pro turisty je určitě kostel Noorderkerk, kde je k vidění maketa celého města pocházející z poloviny 17. století.

(mk)

Čokoládová tyčinka Kofila slaví 100 let

Studenti zlínské Univerzity Tomáše Bati navrhli obaly pro čokoládovou tyčinku Kofila. U příležitosti oslavy stého výročí si česká tyčinka nadělila designovou edici, která vznikla ve spolupráci s ateliérem Grafický design Fakulty multimediálních komunikací, sdělila mluvčí univerzity Petra Svěráková. Studenti navrhli téměř osmdesát designů, vybráno bylo sedm, které se dostaly do výroby.

„Studenti se ve svých návrzích inspirovali nejen spojením typického prvku Kofily, kterým je káva a čokoláda, ale také původním designem od Zdenka Rykra nebo vzory, které byly v době vzniku Kofily populární,“ uvedla mluvčí. Návrhy posuzovala odborná porota.

Jako nejlepší byl vyhodnocen design Ivana Večerka s číslovkou 100 a dělaný formou linorytu. „Druhým nejlepším návrhem se stal ručně ilustrovaný návrh Lucie Nguyenové, který zobrazuje různé asociace k tyčince a dohromady tvoří jednoduchý grafický celek, jemuž vévodí ilustrovaný nápis Kofila. Třetím nejlepším návrhem je geometrická ilustrace od Izabely Princové, ve které jsou zakomponovány hrnečky s kávou a číslice 100 je tvořena z kávových zrn,“ uvedla mluvčí. Další vybrané návrhy se inspirovaly secesními vzory, objevil se i motiv šachovnice.

„Designových edicí je symbolicky sedm, stejně jako je sedm dní v týdnu. Ke stoletému výročí vytvořila značka speciální komunikační kampaň, se kterou se lidé setkali v průběhu února nejen v televizi, ale měla přesah i do sociálních médií s využitím influencerů. Práce studentů se tak dostala do povědomí širokého publika,“ uvedla mluvčí.

(mk)

Zemřela Květa Pacovská

Ve věku čtyřiaředesáti let zemřela 6. února grafička, ilustrátorka a pedagožka Květa Pacovská. Tvorba Květy Pacovské zahrnuje mnoho rozličných forem, od obrazů, prostorových soch a objektů, kreseb, instalací až po experimentální autorské knihy. Její knihy byly často vydávány a oceňovány v zahraničí. Malba a sochy Pacovské jsou vystaveny v muzeích a galeriích po celém světě.

Květa Pacovská se narodila 28. července 1928 v Praze. Vystudovala Státní grafickou školu, po které absolvovala na Vysoké škole uměleckoprůmyslové u Emila Filly. A přestože jejím oborem byla monumentální malba, její tvorba je velice mnohotvárná.

Od padesátých let se Pacovská věnovala knižní ilustraci. První knihy vytvářela a ilustrovala pro své syny. Pak přišly knižní zakázky, které zprvu brala jako prostředek k obživě, postupem času nad nimi ale začala uvažovat komplexněji jako o architektuře a kompletním objektu. Postupně dospěla Pacovská až k obrázkové knize, která se v jejím provedení stala autonomním uměleckým objektem.

Už od rané tvorby Pacovská vytvářela prostorové kresby, které skládala ze základních geometrických prvků. Kromě papíru je často vytvářela pomocí drátů, občas je spojovala provázky, které jim dodávaly hravost a neustálou proměnlivost. Ty pak provázely v různé míře celou její experimentální tvorbu.

Design a umění hraje významnou roli i v životě ostatních členů její rodiny. Životním partnerem Pacovské je umělec a grafický designér Milan Grygar, synové Štěpán a Ondřej se věnují fotografii a grafickému designu.

Za svoji práci získala Květa Pacovská mnoho ocenění. Například v roce 2020 byla v soutěži Czech Grand Design (soutěž, kde nejlepší designéři představují svoji práci) uvedena do Síně slávy. (mk)

Zemřel historik umění Jiří Šetlík

29. ledna zemřel ve věku třidevadesáti let historik umění Jiří Šetlík. V šedesátých letech patřil Šetlík k předním osobnostem české výtvarné scény. Publikoval v několika výtvarných periodikách, vedl Sbírku moderního umění Národní galerie, byl ředitelem Uměleckoprůmyslového musea (UPM), působil jako pedagog. Jeho kariéru narušila normalizace, během níž měl zakázanou odbornou činnost, nesměl ani učit. Až po roce 1989 se mohl vrátit ke své profesi. Tři roky také působil na československém velvyslanectví v USA a pokračoval i v pedagogické práci.

Jiří Šetlík se narodil 2. dubna 1929 v Praze. Vystudoval dějiny umění a estetiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, jeho profesory byli například Antonín Matějček nebo Josef Mukařovský. V padesátých a šedesátých letech vedl Sbírku moderního umění Národní galerie v Praze, působil jako šéfredaktor časopisu *Výtvarná práce*, přednášel na Akademii výtvarných umění, koncem šedesátých let byl ředitelem Uměleckoprůmyslového musea. V té době také postgraduálně studoval v USA, docenturu v Praze o Ottu Guttfreundovi ale dokončil až v roce 1994.

V době normalizace patřil Šetlík k těm, kdo měli odbornou činnost zakázanou. Byl vyloučen z KSČ, v letech 1971-1989 se živil jako technický pracovník rekonstrukcí památkových objektů Uměleckoprůmyslového musea. V samizdatu vycházely v letech 1985-1987 jeho eseje o českých výtvarných umělcích, kteří tvořili i navzdory oficiální kultuře. Tyto eseje tehdy kolovaly ve strojopisech mezi všemi, kdo se zajímali o české výtvarné umění. Portréty Adrieny Šimotové, Magdaleny Jetelové, Vladimíra Janouška, Čestmíra

Kafky a dalších umělců patří dnes k základní literatuře o českém umění sedmdesátých a osmdesátých let.

Po roce 1989 působil tři roky na československém velvyslanectví v USA jako ministerský rada pro kulturu a zdravotnictví. Po návratu učil na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze a v letech 1996-2001 vedl katedru dějin umění a architektury Fakulty architektury Technické univerzity v Liberci.

V roce 2014 obdržel od ministerstva kultury medaili Artis Bohemiae Amicis (Přátel českého umění) za celoživotní práci v oblasti výtvarného umění. Byl také jedním ze zakladatelů Ceny Jindřicha Chalupského, která je určena českým výtvarníkům mladším 35 let.

Životní příběh Jiřího Šetlíka připomíná i projekt *Paměť národa*, zachycující vzpomínky pamětníků 20. století. (mk)

Výtvarnou soutěž na ztvárnění řeholnice Marie Restituty vyhrál sochař Radim Hanke

Architektonicko-výtvarnou soutěž na sochu řeholnice Marie Restituty v Brně vyhrál akademický sochař Radim Hanke. V soutěži bylo 38 návrhů, tři ale nesplnily podmínky. Cena sochy je podle vítězného návrhu 3,3 miliónu korun.

Rada města potvrdila konečné pořadí určené porotou. Hanke se do soutěže přihlásil společně s kanceláří element architects. Druhé místo získali Antonín Matějovský a Michal Ondráček, třetí místo patřilo dvěma návrhům, a to Lukáše Wagnera a dále autorů Vladimíra Matouška s Radimem Horákem. „Návrh, který se umístil na prvním místě, maximálně naplnil požadavky na celkovou výtvarnou úroveň řešení, soulad s ideovým záměrem soutěže a vhodnost začlenění do určeného prostoru, což je kritérium, které mělo při hodnocení nejvyšší váhu,“ uvedla primátorka Brna Vaňková.

Samotné figurální pojetí má podle porotců v prostředí parku vyvolat radost z dobře zvládnutého díla a evokovat skromnost jako vyjádření pocty příkladným osobním postojům Marie Restituty Kafkové, poznamenala primátorka. „Bronzové dílo svým prostorovým začleněním sceluje památník padlým ze světových válek a připomínku věnovanou rodačce z Husovic,“ doplnila Vaňková. Po uplynutí zákonných lhůt bude navazovat jednání s vítězem o podmínkách smlouvy na zhotovení díla.

Marie Restituta se narodila jako Helena Kafková v Husovicích. Později se její rodina přestěhovala do Vídně a Kafková vstoupila do kongregace Sester františkánek křesťanské lásky a přijala řeholní jméno Marie Restituta. Byla zdravotní sestrou a za druhé světové války se několikrát dostala do sporu s nacisty. Zatkli ji přímo na operačním sále a následně popravili. Za blahoslavenou byla prohlášena v červnu roku 1998. V Brně je také kostel Marie Restituty a park, kde by měla její socha stát.

Radim Hanke (* 28. 1. 1963, Třinec)

Akademický sochař a výtvarník Radim Hanke patří mezi nejvýraznější představitele současné sochařské scény. V letech 1979-1982 vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti a dále pokračoval až do roku 1988 ve studiu na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze.

Od roku 1991 se věnuje pedagogické činnosti. Vyučoval na Střední průmyslové škole v Hodoníně, Vysoké umě-

leckoprůmyslové škole v Praze, Fakultě umění na Ostravské univerzitě. V současné době vyučuje ve Zlíně na Univerzitě Tomáše Bati a Zlínské soukromé vyšší odborné umělecké škole.

Autorovo dílo určuje zaujetí figurou, kde rozvíjí svůj vlastní rukopis. Mezi zásadní okruhy pak patří sochy ve veřejném prostoru. Vystavuje v rámci samostatných i společných výstav. Je autorem Zlatého střevíčku, ocenění udělovaného vítězným filmům Zlín Film Festivalu, či pamětní medaile pro účastníky festivalového půlmaratónu, sochy Emila Zátopka na stadionu Mládež – Zlín, soch Tomáše Bati a Jana Antonína Bati ve Zlíně, pamětní desky deportace židovských občanů v Uherském Brodě a dalších.

JUBILEA

Martin Navrátil (* 6. 4. 1978, Bojnice)

Martin Navrátil je slovenský všestranný umelec. V rámci jeho tvorby je dominantná sochárska tvorba, v ktorej zaznamenal niekoľko významných úspechov. Jeho diela oslovujú bežných ľudí, galéristov, architektov a dizajnérov nielen na Slovensku, ale taktiež v zahraničí. Zdroje inšpirácie pre tvorbu nachádza v športe, v prírode, histórii, no predovšetkým sa snaží reagovať na súčasné dianie v spoločnosti a vo svete. Ovládanie rôznych výtvarných, rovnako ako aj remeselných techník mu dáva predpoklady a možnosť experimentovať v prospech hlbšej výpovede a nového výtvarného výrazu. Poznatky z moderného sochárstva (od Rodina, cez kubizmus, surrealizmus, až po dnešné avantgardy) ho vedú k vlastnému osobitému výrazu, ktorý sa snaží neustále dopĺňať a prekvapovať niečím novým. Martin Navrátil žije a tvorí v Nitrianskych Sučanoch.

Štúdiá:

- 1992-1996 Škola úžitkového výtvarníctva Jozefa Vydru v Bratislave, študijný odbor kameňosochár
- 2000-2006 Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave v odbore sochárstvo
- 2004- Akadémia umení v Prahe, študijný pobyt v odbore figurálna socha

Jeho práce so športovou tematikou získali viacero ocenení: v roku 2010 sa stal finalistom maliarskej súťaže Water Color Sport Award v Olympijskom múzeu v Barcelone, v roku 2008 bola jeho plastika *Skok k víťazstvu* ocenená 1. miestom v súťaži zameranej na olympijské hry v Číne, diela boli vystavené v Olympijskom múzeu v Lausanne, v roku 2005 bola jeho socha *Krasokorčuliari* ocenená 2. miestom v súťaži na olympijské hry v Taliansku, súťažné práce boli vystavené v Zichyho paláci v Bratislave.

Autor svoju tvorbu prezentuje na tvorivých pobytoch – sympóziách a výstavách. Jeho diela sú zastúpené v súkromných zbierkach a v mnohých galériách na Slovensku i v zahraničí. Od roku 2007 je členom Združenia výtvarných umelcov stredného Slovenska (člen ASA).

O svojej tvorbe Martin Navrátil hovorí: „Výzor svojich diel, sôch alebo obrazov vytváram na hrane medzi realizmom a abstrakciou s expresívnym podtónom. Do obrazov sa snažím prostredníctvom farby vnášať záblesky života, v sochách naplno využívať fantáziu a kreativitu posilnenú novými výrazovými prostriedkami a inováciami techník ich zhotovenia. Mojim zámerom je neupadnúť do výrazového stereotypu, monotónnosti, a teda k ľahkému zaška-

Martin Navrátil: *Anjel*, 2006, plast, sadra, kov

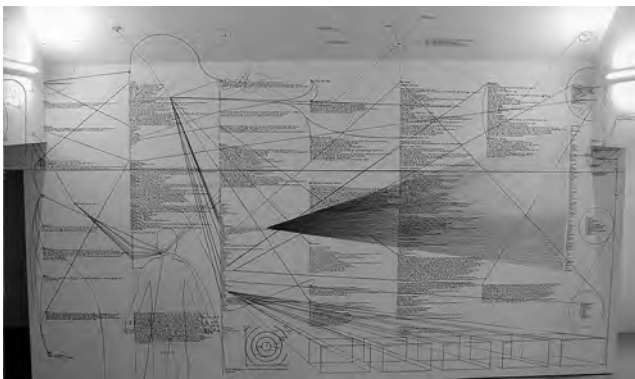
tuľkovaniu mojej tvorby. Snažím sa ju neustále niečím ožvivovať, ozvlášťňovať a experimentovať s rôznymi výtvarnými maliarskymi alebo sochárskymi technikami“.

Zbyněk Baladrán (*16. 4. 1973, Praha)

Zbyněk Baladrán vystudoval dejiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a následně studoval v Ateliérech vizuální komunikace, malby a nových médií na AVU. Již několik let patří k jedné z nejvýraznějších postav současné české výtvarné scény. Často pracuje s nalezeným vizuálním, zvukovým a textovým materiálem. Metodou dekonstrukce se dopracovává k nečekaným reinterpetacím historických dokumentů, obvykle ve formě videoprojekcí. Pouští se do výkladů důležitých společensko-politických jevů, které často stojí kdesi stranou naší pozornosti.

Autor nenabízí objasnění, jako spíš posiluje vědomí fascinující nejednoznačnosti našeho světa. Pracuje především s videem v kontextu archivu, sbírá staré materiály, reinterpetuje je a přidává k nim psané komentáře. Ve svých filmech hledá souvislosti mezi minulostí a její konstrukcí ve vztahu k převládajícím epistemologickým vzorům. Působí také jako kurátor a architekt výstav. Je spoluzakladatelem Sdružení pro výzkum a kolektivní praxi Display, kde se podílí na výstavním programu. Je spolukurátorem projektu a výstavy Monument Transformace, tříletého výzkumného projektu sociální a politické transformace, a spolukurátorem Manifesty 8, v Murcii ve Španělsku. V roce 2001 založil galerii Display, několikrát byl mezi finalisty Ceny Jindřicha Chalupického a v roce 2004 byl nominován za Českou republiku na Manifestu.

Má za sebou řadu samostatných výstav v zahraničí, například v budapeštské galerii Trapéz nebo ve State of Concept v Athénách nebo ve Vídni, v Mnichově, francouzském Delme i Praze. Vedle toho byl jedním z autorů skupinové výstavy *Zpráva o výstavbě vesmírného modulu* v new-

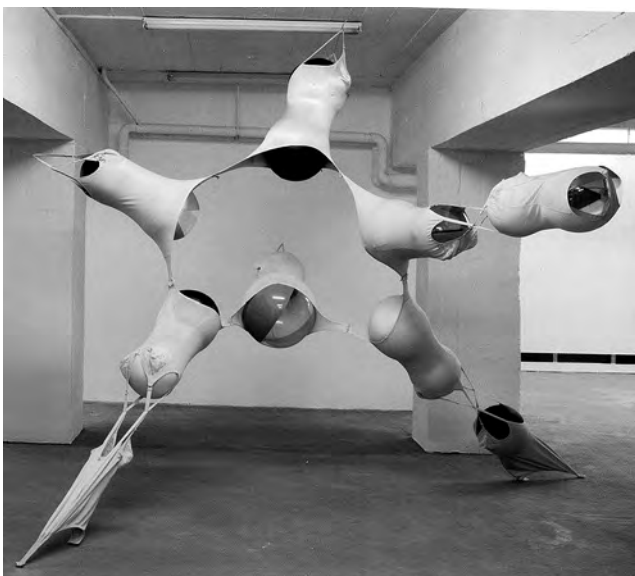
Zbyněk Baladrán: *Slovník*, 2008-2009, diagram Grazer Kunstverein

yorském New Museum. Jako architekt expozice se podílel i na řadě muzejních výstav – od přehlídky Zbyňka Sekala v Západočeské galerii v Plzni přes objevnou výstavu *Josef Váchal: Magie hledání* v Galerii hlavního města Prahy až po výstavu *Brněnský Devětsil* v Moravské galerii v Brně. Je členem sdružení Tranzitdisplay a je zastupován pražskou galerií Hunt Kastner.

Kateřina Vincourová (* 9. 4. 1968)

Kateřina Vincourová studovala dva roky na moskevské Akademii výtvarných umění Surikova a poté na Akademii výtvarných umění v Praze. Stipendijní pobyty pak absolvovala v berlínském DAAD a v Headlands Centre for Art v Kalifornii. Pohybuje se v médiu instalace a objektové tvorby. Vytváří komplexní díla, která mění prostor galerie, vychází z jejích prostorových možností a často se v nich lze pohybovat. Umělkyně kriticky komentuje svět spotřební kultury a konzumu a vyjadřuje se k našemu naprostému zaujetí světem věcí. Její objekty často převrací pozice uvnitř a vně a nastolují otázku, nakolik předměty manipulují svými uživateli. Zároveň je umělkyní, která v devadesátých letech uvedla do českého současného umění výrazná ženská témata.

Ocenění: 1996 Jindřich Chalupecký Award, je držitelkou Alexander Dörner Prize z Hannoveru. O tři roky později se stala laureátkou Ceny Jindřicha Chalupeckého jako

Kateřina Vincourová: *Molekula*, 2006, stahovací spodní prádlo, nafukovací balóny

první žena v historii tohoto ocenění. Samostatně vystavovala např. v American University Museum v Katzen Arts Center nebo ve varšavském Centre for Contemporary Art.

Veronika Holcová (* 1973, Praha)

Veronika Holcová působí jako malířka, kreslířka a grafička, patří k výrazným umělcům střední generace.

Na pražské Akademii výtvarných umění prošla respektovanými ateliéry Jitky Svobodové, Bedřicha Dlouhého, Vladimíra Kokolii a Vladimíra Skrepla. Již od devadesátých let 20. století poutala pozornost tvorbou vymykající se tehdejší standardní výtvarné produkci. Na kulturní scéně se pohybuje od roku 1994, kdy byla účastna četných skupinových i sólových výstav v České republice i v zahraničí. Je zastoupena ve významných státních i soukromých sbírkách.

Veronika Holcová: *Wind*, 2002, akryl, plátno

Její tvorba je snová, poetická a odkazuje na romantické malířství. Obrazy v sobě spojují protiklady imaginace a racionality – chvějivé barevné plochy a utajené figurální motivy. Uvádí nás do světa pohádek a legend. Autorka je součástí české výtvarné tradice 20. století, vytvářené jmény Josef Šíma, Toyen nebo Vladimír Boudník.

Rastislav Biarinec, příp. Rastó Biarinec (* 25. 3. 1968, Ružomberok)

Rastislav Biarinec je tvorca objektov, tvorca inštalácií, sochár, pedagóg. Absolvent Vysoké školy výtvarných umení, Bratislava (odbor reštaurovania a štukovej výzdoby, socha, prof. Juraj Meliš), pôsobí v Ružomberoku.

Individuálne výstavy: Maďarsko, Poľsko, Bulharsko, Egypt, Slovensko ad.

Rastislav Biarinec: *Fytoplanktón I.*, 2008, kameň, kov

Milan Ormandík: *Cháronova bárka*, 2006, epoxid

Milan Ormandík (* 23. 3. 1943, Gáň / Galanta)

Milan Ormandík, absolvent tzv. Kostkovej školy, tvorí v oblasti komornej a monumentálnej plastiky. Od skončenia vysokoškolského štúdia žije a pôsobí v Kremnici. Milan Ormandík je figuralista, v ktorého plastikách sa striedajú biblické a mytologické témy s literárnymi impulzmi a osobné zážitky i predstavy zase s údelom človeka odsúdeného na slobodu.

Roku 2014 bola vydaná kniha autorov Ľudo Petránsky, Zuzana Gažíková *Sochár Milan Ormandík*, ktorá je priezrom doterajšej tvorby, vo výbere predstaví najvýznamnejšie diela od školských realizácií po súčasné diela – plastiky, realizované najmä v bronz a epoxide, dopĺňa kolekcia sochárskych kresieb. Publikáciu vydala Spoločnosť Kolomana Sokola pri príležitosti tvorcovho jubilea a usporiadania výstavy v Liptovskej galérii Petra Michala Bohúňa v Liptovskom Mikuláši.

VZPOMÍNKA

Ludvík Kuba (16. 4. 1863, Poděbrady – 30. 1. 1956, Praha)

Ludvík Kuba byl malíř, hudebník, spisovatel, etnograf, folklorista a varhaník. Studoval kresbu u Bohuslava Schnircha, později u Karla Liebschera, na akademii u Maxmiliána Pirnera, v letech 1893-1895 Académie Julian v Paříži a v letech 1895-1904 soukromou školu Antona Ažbého v Mnichově. V roce 1936 obdržel čestný doktorát na Filozofické fakultě UK, stal se řádným členem České akademie věd a umění, profesorem Akademie výtvarných umění a byl jmenován národním umělcem.

Výtvarné dílo: impresionista, krajiny, portréty. Národopisné studie: *Čtení o Polabských Slovanech*, *Čtení o Makedonii*, *Čtení o Lužici*, *Cesty za slovanskou písní*, *Slovanstvo ve svých písních*.

Otakar Nejedlý (14. 3. 1883 – 17. 6. 1957)

Po neúspěšném pokusu o přijetí na Akademii výtvarných umění v Praze, kdy mu bylo pouhých patnáct let, započal v letech 1898-1901 svá soukromá studia u Mařákova žáka Ferdinanda Engelmüllera. Zaslouhou Antonína Slavíčka pak mohl Otakar Nejedlý pokračovat ve svém dalším studiu v Kameničkách v letech 1904-1906. Jeho touhu odlišit se paradoxně podpořil i jeho pobyt v Kameničkách po boku tehdejší nesporné autority, Antonína Slavíčka. Naprosto zásadní pak byla pro Nejedlého výstava Edvarda Muncha

Otakar Nejedlý: *Krajina z bojiště*, kolem 1920, olej, plátno

v Praze v roce 1905. Někdy v té době pak Otakar Nejedlý nastoupil svou vlastní cestu malířského projevu.

V roce 1919 byli Nejedlý společně s Vincentem Benešem vysláni na francouzská bojiště první světové války, aby po výtvarné stránce zaznamenali místa bojů českých legionářů. O tomto období byla vydána v roce 1921 kniha *Malířovy dojmy z francouzského bojiště*.

V roce 1925 je jmenován řádným profesorem krajinářské školy na Akademii výtvarných umění v Praze.

V roce 1926 se stal členem Akademie věd a umění. O čtyři roky později Otakar Nejedlý obdržel Řád francouzské legie.

Otakara Nejedlého řadíme k nejvýznamnějším malířům, především krajinářům první poloviny 20. století.

Hana Wichterlová (2. 3. 1903, Prostějov – 29. 8. 1990, Praha)

Hana Wichterlová je česká sochařka. Patřila mezi nejvýznamnější české sochaře meziválečné avantgardy, její sochy z třicátých let jsou považovány za jeden z nejpůvodnějších výtvarných projevů českého moderního umění. Wichterlová též tvořila v duchu neoklasicismu, později kubismu.

Pocházela z rodiny prostějovských průmyslníků, její bratr byl chemik Otto Wichterle, vynálezce kontaktních čoček. Studovala u Jana Štursy na pražské Akademii

výtvarných umění (1919-1925), kde byl jejím spolužákem i Bedřich Stefan. Následujících pět let trávil v Paříži. Od roku 1931 byla členkou Spolku výtvarných umělců Mánes.

V zahradě kolem ateliéru vystavovala sochy nejen ona, ale také její manžel sochař Bedřich Stefan. Wichterlová a zahrada ateliéru jsou zachyceny na fotografiích Josefa Sudka v cyklu *Zahrádka paní sochařky*.

Ateliér Hany Wichterlové

V roce 2017 plánovalo vedení Prahy 1 prodat ateliér se zahradou spolu se sousedním domem do soukromých rukou. Rodina i širší veřejnost proto vyzvala k záchraně památky. Ministerstvo kultury v roce 2018 ateliér prohlásilo kulturní památkou a hlavní město se jej rozhodlo zrekonstruovat a zpřístupnit veřejnosti. V roce 2019 byl ateliér převeden na hlavní město. V objektu, který se nachází na zahradě domu pod Petřínem, umělkyně žila padesát let a v roce 1990 tam také zemřela. Na místě má vzniknout expozice zaměřená na její život a dílo.

Praneteř sochařky Marie Wichterlové uvedla, že rodina umělkyně plánuje věnovat galerii původní zařízení ateliéru i některá díla z pozůstalosti. Kromě Wichterlové a její tvorby by expozice měla přiblížit i další osobnosti meziválečné umělecké scény, jako byli sochařčin životní partner a sochař Bedřich Stefan, architekt Otto Rothmayer, sochař Vincenc Makovský, básník Vladimír Holan nebo fotograf Josef Sudek. Jeho ateliér se nachází ve stejné ulici a nyní je z něho výstavní síň.

Vladislav Mirvald (3. 8. 1921 – 19. 4. 2003)

Vladislav Mirvald byl český výtvarník, pedagog a fotograf, člen významné skupiny Křižovatka. Byl jednou z klíčových osobností českého konstruktivního umění, osobitým malířem a vynálezcem nových výtvarných postupů a příslušníkem stále více ceněné generace šedesátých let. Když se v roce 2000 v pražské galerii Václava Špály objevila souborná výstava prací výtvarníka Vladislava Mirvalda, ti, kteří ho neznali, lapali po dechu. To, o čem se mnozí mladí umělci pokoušejí v oblasti konstruktivismu dnes, řešil Mirvald před třiceti lety.

V letech 1941-1945 studoval na Vysoké škole architektury a pozemního stavitelství u profesorů Boudy, Lidického a Salcmána, obor výtvarná výchova, deskriptivní geometrie a modelování. Později studuje Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Po studiích na pražské Pedagogické fakultě se do Loun vrátil jako profesor výtvarné výchovy a deskriptivní geometrie. Zde působil s přestávkou let v letech 1960-1962, kdy vyučoval na Pedagogické fakultě v Ústí nad Labem, bezmála třicet let.

Při vší té práci ve škole a s obrazy stihl ještě zrestaurovat unikátní oltář v lounském kostele a v šedesátých letech nafotit překrásné snímky krajiny Lounska.

Více než pětiletá kubistická praxe, k níž patří i malby a reliéfy, byla během studia postupně střídána soustředěním se na realistickou krajinomalbu, která se asi od roku 1954 proměnila v subjektivní, expresivní vodní krajiny. V roce 1961 začaly vznikat kaňkáže (jak je sám autor nazýval). V době, kdy se v českém prostředí uvažovalo především o možnostech informelu, představovaly jeho zásadní překonání a nalezení cesty k oné nové citlivosti, která přinášela jiné koncepty výtvarného díla, nesoustředěné na prezentaci autorského subjektu, ale naopak na jeho

omezení ve prospěch jiných fenoménů, počínaje třeba racionálně kontrolovatelnou skladbou a konče vizualizačními přírodními procesy.

Kaňkáže byly kresby tuší na namočeném nebo tenkou vrstvičkou vody pokrytém papíře, v jejich podobě se prolínal jednoduchý skladebný řád, většinou určený repetitivním řazením minimálních doteků, bodů či linií, individuálností každého doteku a uplatněním náhodných procesů, formujících detaily i větší struktury.

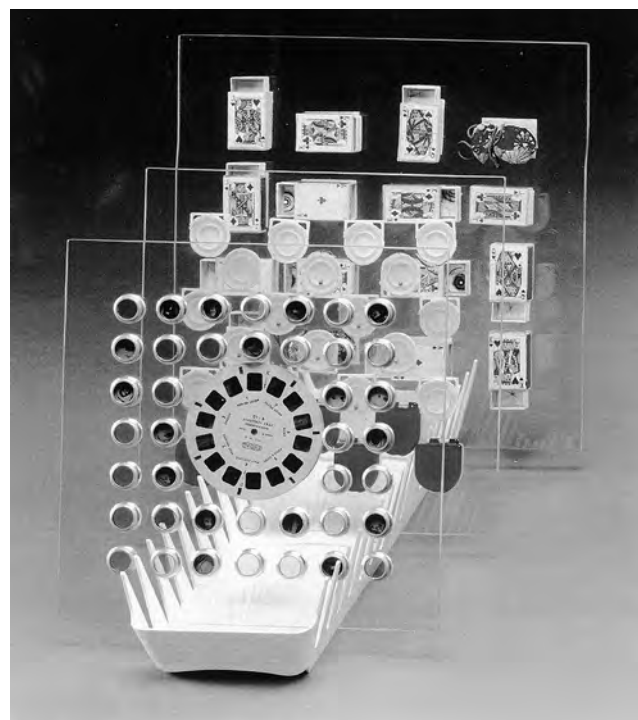
Rok 1963 byl určujícím pro celé další výtvarnicko dílo – tehdy začal užívat rýsování, tématem se stala konstrukce, určující vztahy mezi geometricky vymezenými plochami, konstantou je jejich formování z černých a bílých plošek. Mirvalda nezajímalo optické působení, ale možnost artikulovat konstrukci tímto střídáním pozitivu a negativu podle jasného pravidla.

V letech 1966-1967 začíná zkoumat kruhové struktury, z nichž se odvíjejí cylindrické aperspektivy a cylindrická moiré, později pak undulační válce (od roku 1979), implikující paralelnost k organické morfologii (ta se pak manifestovala při užití Rombergovy křivky jako osy válců). Umělcův soustavný výzkum byl roku 1995 obohacen o nové téma – cylindrické plochy s jejich paradoxním sektním v jedné rovině.

Běla Kolářová, roz. Helclová (24. 3. 1923 – 12. 4. 2010)

Běla Kolářová byla česká fotografka a výtvarná umělkyně, manželka Jiřího Koláře (básník, autor experimentální a vizuální poezie, dramatik, překladatel, sběratel umění a mecenáš samizdatové literatury a mladých umělců).

Po roce 1961 vytváří jedno z nejoriginálnějších fotografických děl, jež reaguje na nejaktuálnější tendence výtvarného dění. Od aranžovaných fotografií pak zcela přirozeně nastupuje cestu k asamblážím, jež se stávají jedinou sférou její práce. Poprvé vystavovala v roce 1962 v pražském Mánesu, o dva roky později pak se skupinou Křižovatka, kte-

Běla Kolářová: bez názvu, z cyklu *Nádobí*, 1966

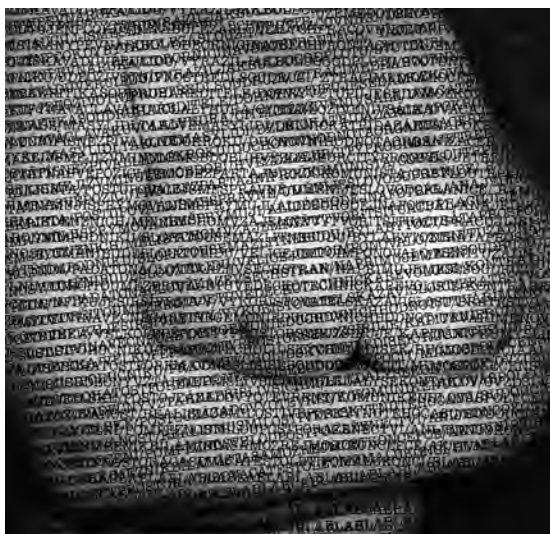
rou spoluzaložila (1963). První samostatnou výstavu měla v roce 1966 v Galerii na Karlově náměstí. Po normalizaci nesměli Kolářovi vystavovat ani publikovat. V roce 1977 podepsal Jiří Kolář Chartu 77. V roce 1979 Kolářovi odjeli na roční studijní pobyt do západního Berlína, ale nebylo jim povoleno se vrátit, usadili se tedy v Paříži. Jiří Kolář byl odsouzen za nedovolené opuštění Československa k ročnímu vězení a ztrátě majetku. Běla Kolářová se v roce 1981 vrátila do Prahy vyřizovat záležitosti spojené s propadnutím jeho majetku, ale úřady jí až do roku 1985 nepovolily odjet za manželem. Po listopadu 1989 Běla Kolářová navštívila Prahu a v roce 1999 se manželé definitivně vrátili.

Jiří a Běla Kolářovi také sbírali díla svých přátel. Ještě rok předtím než Kolář zemřel, pořádali v roce 2001 ve Veletržním paláci výstavu *Kolář – Sběratel*. Tuto kolekci spolu s některými vlastními díly v roce 2002 věnovali pražskému Museu Kampa, které založili manželé Jan a Meda Mládkovi.

Běla Kolářová je autodidakt. Pro své experimentální postupy je řazena k průkopníkům českého neokonstruktivního a minimálního umění a po roce 1989 se jí dostalo i mezinárodního uznání.

Eduard Ovčáček (5. 3. 1933 – 5. 12. 2022)

Eduard Ovčáček byl český vizuální básník, grafik, sochař, malíř, fotograf, typograf, kurátor a vysokoškolský pedagog. O umělci jsme psali u příležitosti umělcova úmrtí v časopise *Kulturní klub* 2023 / leden – únor.

Eduard Ovčáček: bez názvu, digitální tisk, 2010

Jaroslav Vožniak (26. 4. 1933, Suchol u Příbrami – 12. 5. 2005, Praha Zbraslav)

Jaroslav Vožniak byl vyškolený jako litograf, teprve pak studoval na Vysoké škole uměleckoprůmyslové u Karla Svolinského a následně na Akademii výtvarných umění v Praze. Stal se společně s Bedřichem Dlouhým, Janem Koblasou a Karlem Neprašem členem seskupení Šmidrové. Jeho tvorba znamenala velký přínos k programu této skupiny. Všichni společně vyznávali estetiku divnosti, kterou jejich teoretik Jan Kříž definoval jako „zvláštní formu posurrealistického symbolismu, proměněnou v nástroj bdělé imaginace ve službách niterných vizí i kritického vyrovnávání se společenskou realitou“. Kolem roku 1962 prošel Vožniak krátkým intermezdem abstraktní malby nesené v du-

Jaroslav Vožniak: bez názvu, 1969

chu informelu. Zlomovým je pak pro Vožniaka rok 1963, kdy dospívá ke svému zcela osobitému výrazu: jako jeden z prvních u nás uvádí do své tvorby pop-art, který kombinuje se šmidřím estetikou „divnosti“, vycházející ze surrealistického podhoubí.

Snad nejvíce se Vožniak proslavil sérií ikon ve středověkém byzantském stylu, které však místo obvyklých světců zobrazovaly filmové hvězdy. Místo Panny Marie a náboženských světců tu však byly portréty světových hvězd filmového plátna, které zdobily jako relikvie ukázky české bižuterie. Šlo o zcela neoriginálnější české dílo pop-artu šedesátých let, kdy se Vožniak stal známým i za hranicemi Československa. Jedním z jeho velkých zahraničních úspěchů byla i výstava ve Švédsku v roce 1968.

Jaroslav Vožniak patří bezesporu k nejvýznamnějším protagonistům českého umění šedesátých let. Originálním způsobem dokázal propojit surrealistická východiska s dobovým pop-artem a hyperrealismem a vše pak okouřil estetikou a myšlením ve smyslu šmidřím absurdní divnosti. Vožniakova tvorba tak odrážela nejen iracionální, pantoptikální klíma tehdejšího českého společensko-politického jeviště, ale vůbec i grotesknost rodící se globální společnosti, spjící svou tržní ekonomikou do situace, v níž se nacházíme dnes.

Umělecká beseda byla založena 9. března 1863 a byla prvním českým uměleckým spolkem. Měla a má tři besední odbory – literární, hudební a výtvarný. Prvním starostou Umělecké besedy se v roce 1863 stal Josef Wenzig. Prvními předsedy jednotlivých odborů byli Bedřich Smetana (hudební), Josef Mánes (výtvarný) a Vincenc Vávra-Haštalský (literární).

ARCHITEKTURA & DESIGN

Petice architektů za záchranu železničního mostu pod Vyšehradem

Desítky architektů žádají politiky o zachování a opravu železničního mostu pod Vyšehradem. Jako kulturní památka je podle nich neodstranitelný. Pod dopisem, který je adresovaný například vládě, prezidentovi nebo primátorovi, je více než osmdesát podpisů. Rozhodnutí o budoucnosti mostu přes Vltavu mezi pražským Podskalím a Smíchovem by mělo padnout do konce letošního roku.

Most je dlouhodobě ve špatném stavu. Správa železnic (SŽ) představila projekt, podle kterého má z mostu zůstat zachována jen spodní část s pilíři a nynější nýtovanou konstrukci má nahradit nová. Proti tomu se postavila veřejnost i odborníci, vznikla petice na záchranu mostu. S postupem SŽ nesouhlasí ani Praha 5 či bývalé vedení města. Nyní se připojili také architekti. „Jsme přesvědčeni, že most zachovat lze. Naše doba má k dispozici technické a technologické zázemí, specialisty, znalosti i peníze. To, co postrádáme, je dostatek vůle a širšího pohledu na věc,“ uvedli. Pro obraz Prahy je most podle architektů svým syrovým industriálním výrazem podobně důležitý jako obraz kamenného Karlova mostu pod Pražským hradem.

Nuselský most oslavil 50 let

Před půlstoletím, 22. února 1973, byl otevřen Nuselský most, který se tyčí v průměru 42,5 metru nad Nuselským údolím. Stavba postavená mezi lety 1965 a 1973 nesla do roku 1990 jméno Klementa Gottwalda. Nuselský most je 485 metrů dlouhý a 26,5 metru široký. Má železobetonovou trámovou konstrukci s komorovým průřezem a čtyři pilíře. Je jedním z největších v Čechách, náklady na stavbu tehdy činily 152 miliónů korun, dodavatelem byla firma Stavby silnic a železnic. Most je z tzv. „předpjatého betonu“ – stavba byla vystavena pomocí kabelové předpínací výztuže z patentovaných drátů. Celkem se na stavbu spotřebovalo 20 tisíc metrů krychlových nejkvalitnějšího betonu. Most překonává Nuselské údolí a spojuje střed města a Karlov na jedné straně a Pankrác a vzdálenější jihovýchodní části města na straně druhé.

Po vrchní části mostu je vedena dvouproutá šestipruhová severojižní magistrála, dva chodníky, uvnitř je umístěn tubus pro metro. Jeho stěny mají tloušťku 30-110 centimetrů a vede v něm dvoukolejná trať. Jde o nejvytíženější most v Praze i celém Česku. Pomocí linky metra C denně přepraví v 750 soupravách přes 300 tisíc osob, dalších 160 tisíc automobilů projíždí a tisíce lidí prochází po jeho horní části.

Jak vypadá tunel bez metra a co působilo tehdejší stavbařům potíže? „Měli jsme problémy s tím, že předpjatá výztuž se musela opravovat a kotvit. Problém byl v tom, že to bylo všechno nové. S předpjatým betonem se pracovalo jen několik málo let,“ vzpomíná na dobu stavby konstruktér a stavební inženýr Jan Vítek (97), poslední žijící inženýr, který se na stavbě podílel. (Podle jeho návrhů se sice postavily desítky mostů, tento ale byl pro něj, ostatně jako pro celou Prahu, výjimečným milníkem.) „Nikdy to ale nedospělo do fáze, že bychom nevěděli, jak dál. Byly tam

problémy jako u každé velké stavby,“ konstatoval. „Komplikace nám však způsobily sovětské vlaky. To je pět vagónů, které jsou po 40 tunách, do jedné soupravy se vejde tisíc lidí, celkem je to 250 tun. Most to velmi zatěžuje. Do toho je ještě nahoře provoz a mohou tam být shodou okolností těžká auta. Bylo to náročné,“ shrnul to hlavní autor návrhu mostu. Druhým hlavním autorem byl Miroslav Sůra.

Bývalý vedoucí archivu pražského dopravního podniku Pavel Fojtík doplnil, že most byl původně navržen pro systém podpovrchové tramvaje. „Měly tu jezdit vozy T3. Kolejnice tak měly být původně upevněny přímo na mostovce dole, o 60 až 70 centimetrů níže. Když se ale rozhodlo, že se bude stavět metro, tak to byl samozřejmě velký problém. Přestala platit projektová dokumentace, ale stavba se nesměla zastavit. Kvůli většímu nápravovému tlaku se tedy vložily těžké roznášecí ocelové rošty, které nátlak pomohly roznést,“ řekl Fojtík. Tramvaje mají podle něj úplně jiný nápravový tlak. „Najednou se ukázalo, že vozy metra mají nápravový tlak větší, u sovětských to bylo 15,5 tuny. Tak se tam musely dát těžké rošty s cílem roznést nápravový tlak,“ objasnil Fojtík. „Vzpomínám si též, že se tehdy začaly kroutit dubové pražce. To bylo nečekané. Celá trať se tehdy musela demontovat, musely se sem položit borové pražce a znova se instalovaly kolejnice,“ pokračoval.

Ale vraťme se ještě více do minulosti – první plány na přemostění hlubokého údolí Botiče pocházely z počátku 20. století. V roce 1903 přišel inženýr Jaroslav Marjanko s návrhem ocelového mostu, který by nahradil prudké a nepohodlné stoupání vyšehradskou serpentinou. Projekt však neuspěl. Již od počátku minulého století se vedly také debaty o podzemní dráze nebo podpovrchové tramvaji.

Autor současného návrhu mostu Jan Vítek proto připomněl, že v původních představách byl most bez metra. „Kdyby byl ocelový, byl by pak s projíždějícím metrem hluchnější,“ poznamenal.

V meziválečném období se o možnost výstavby mostu zajímal především průkopník českého betonového stavitelství Stanislav Bechyně. Postupně podal od roku 1919 několik návrhů, z nichž nejzajímavější byl z roku 1938, na kterém spolupracoval s architektem Bohumírem Kozákem.

Finální podoba stavby je výsledkem architektonické soutěže, která proběhla v letech 1958-1960. První místo v celostátní soutěži získal návrh ocelového mostu. K jeho realizaci nicméně nedošlo z důvodu nedostatku oceli a peněz, přednost tehdy dostal Žďákovský most přes Orlický. Takže v Praze nakonec přišel na řadu druhý návrh v pořadí, tedy Jana Vítky a Miroslava Sůry. Most byl stavěn podle koncepce Jana Vítky, Miroslava Sůry a architekta Roberta Bucháčka. Konečnou dokumentaci k návrhu vypracovali Svatopluk Kobr, Vojtěch Michálek a architekt Stanislav Hubička. Ten dostal projekt na starost v roce 1960 coby zaměstnanec Pražského projektového ústavu. Vycházel z ideového řešení Vítky a Sůry, které v některých ohledech dopracoval. Hlavní Hubičkův vklad spočívá v řešení pilířů, které minimalizují rušivý vliv při pohledu z okolí. Úzký monolitický tubus betonovaný letmo byl spojitou nosnou konstrukcí beze spár nad podporami. K ní byly dodatečně připojeny boční prefabrikované konzoly na plnou šířku mostu.

Při statické zkoušce v listopadu 1970 zatížilo Nuselský most 66 tanků, které do Prahy přijely z rakovnického pluku

Samotná výstavba nového mostu přes Nuselské údolí začala být aktuální až v době, kdy se na pankrácké pláni začaly stavět ve velkém množství obytné domy – stavba mostu byla zahájena v roce 1965. Bylo rozhodnuto, že bude celá oblast spojena s centrem podpovrchovou tramvají, která povede v tubusu mostu. Kvůli výstavbě mostu se provedla demolice velkého bloku sedmnácti domů na dně Nuselského údolí.

Počátkem roku 1968, s příchodem tzv. pražského jara, byl koncept podpovrchové tramvaje změněn na metro – první vozy odpovídající parametrům Nuselského mostu byly vyrobeny a zkoušeny na Kačerově. „Trať metra jsme umístili do tubusu, který je součástí mostu a přímo navazuje na stanici Vyšehrad. Uzavření tunelu bylo výhodnější z hlediska teplotních podmínek pro provoz metra i z hlediska jeho hlučnosti vůči okolí. Kromě toho betonový most více tlumí i hluk silničního provozu. Jsem také názoru, že do městského prostředí je betonový most vhodnější, protože více odpovídá ostatní zástavbě,“ vysvětlil Vítek.

Silniční doprava na mostě byla zahájena 22. února 1973, tedy v den slavnostního otevření, její význam byl však omezen na lokální dopravní vztahy, protože nebyl dokončen navazující úsek severojižní magistrály na pankrácké straně. Pro dálkovou dopravu začal mít význam teprve od 30. dubna stejného roku. Oficiální provoz metra začal až 9. května 1974. Ale úplně první souprava na ověřovací jízdě zde projela 29. prosince 1973, kdy první vlak (bez cestujících) projel celou tehdejší trasu „céčka“ z Kačerova na dnešní stanici Florenc.

Podle Fojtíka se předtím, než bylo možné zahájit pravidelný provoz metra s cestujícími, musely na mostě odehrát tzv. dynamické zkoušky. Na začátku dubna 1974 byly v pravidelných dvouhodinových intervalech spouštěny raketové motory. Odborníci dále umístili mechanický vodič doprostřed mostu, který způsoboval otřesy, kromě toho po mostě projíždělo 48 automobilů Tatra 148 v různých rychlostech, celkem skoro 150 jízdy. „K tomu ještě zkušební provoz dvou souprav metra o dvou vozech. A měření dopadla dobře,“ sdělil Fojtík. „Akorát výše zmíněný ocelový rošt, jenž měl tíhu souprav metra lépe roznést, při měření působil jako anténa, protože se svou délkou blížil naladěné tehdejší rozhlasové stanice Praha. Docházelo tak k rušení měřících přístrojů. Když bylo potřeba měřit, muselo se tudíž na chvíli vypnout vysílání stanice Praha,“ uvedl další zajímavost.

Zásadní rekonstrukci most jako takový nepotřeboval, ale určité úpravy byly zapotřebí hned v prvních letech. „Původní vozovka byla lehčí a pro menší provoz, za pár let se tak poničila. Musela se tedy udělat nová a těžší – a ta je tam dodnes,“ dodal Vítek. V letech 2012-2017 se opravil mostní svršek, sanovaly se betonové části spodní stavby i nosné konstrukce. Oprava vyšla na 288 miliónů korun a měla by vydržet dalších 20 až 25 let provozu.

Ing. Vítek se domnívá, že kdyby se příslušný most stavěl v současnosti, vypadal by na pohled podobně, jen by byl trochu technicky vylepšen. „Dělal by se stejným způsobem betonování letmo, aby se ušetřila skruž, což znamená ohromný rozdíl v nákladech. Možná by byl širší, ostatně původně měl mít na šířku 28 metrů, ale nakonec je jen 26 metrů široký, aby se ušetřilo, a teď ty dva metry v zásadě chybí,“ zmínil.

Jan Vítek, narozený 16. září 1925 v Praze, se celoživotně věnuje navrhování staveb z předpjatého betonu a zavádění nových technologií pro jejich provádění. Je autorem oceněného projektu v soutěži na Nuselský most. Spolupracoval s ČVUT, působil jako expert při řešení pražského komunikačního systému, jako soudní znalec, technický poradce či organizátor soutěží. Podílel se na realizaci mostů i v zahraničí: připravil např. návrh mostu u Bejrútu v Libanonu, podílel se na projednávání realizace mostu přes rameno řeky Mekong v Kambodži nebo na přípravě technologie výstavby mostu přes Nil. Jan Vítek je přesvědčen, že Nuselský most vydrží ještě minimálně padesát let.

Nejde však jen o dopravu a architekturu. Stavba se už nedlouho po otevření stala vyhledávaným místem sebevrahů. Zábradlí se proto postupně zvyšovalo. To původní bylo metr vysoké (v roce 1990 byla pod zábradlí zavěšena 1,5 metru široká síť), v letech 1996-1997 bylo zábradlí zvýšeno na 2,7 metru. Roku 2007 se doplnila nástavba z hladkého plechu, což vlnu sebevražd zastavilo. Podle odhadů ukončilo život skokem z mostu nejméně 300 lidí.

Most přes Nuselské údolí je vedle dopravní funkce zajímavým technickým a architektonickým dílem – v roce 2000 získal ocenění Stavba století v kategorii Dopravní stavby.

Příběh mostu přiblížila veřejnosti výstava, která se konala v budově Městského úřadu Prahy 2 na náměstí Míru. (mk)

100 let od smrti Jana Kotěry

Před 100 lety zemřel význačný český architekt, urbanista, teoretik architektury, návrhář nábytku a malíř Jan Kotěra. Narodil se 18. prosince 1871 v Brně, po maturitě v roce 1890 přišel do Prahy, kde absolvoval praxi v projekční kanceláři inženýra Freyna. Poté na základě stipendia studoval od roku 1894 na vídeňské Akademii výtvarných umění, kdy tam nastoupil nový profesor Otto Wagner. Ve Vídni se mladý Kotěra seznámil s Jožem Plečnikem, Josefem Hoffmannem, Josefem Urbanem, ale i s Adolfem Loosem.

Kotěra byl ovlivňován na jedné straně wagnerovským modernismem, na druhé straně italsky orientovaným klasicismem, který ve vídeňské akademii ještě dozníval. Roku 1897 získal prestižní Římskou cenu spojenou se stipendijním pobytem v Palazzo Venezia v Římě. Tento pobyt byl spojený s cestami po celé Itálii. Po návratu z Itálie nastoupil na speciální školu dekorativní architektury na pražské uměleckoprůmyslové škole na místo Friedricha Ohmanna. K jeho žákům tam patřil například Josef Gočár.

Jan Kotěra, vlastní vila, 1908-1909

Po návratu do vlasti neměl Kotěra příležitost, aby usku-
tečnil některý z velkých projektů, na které se ve Vídni při-
pravoval. Pražské okolnosti ho více přitáhly ke každoden-
ním úkolům, jakými byly nájemní a obchodní domy nebo
předměstské vily.

Jeho první samostatnou prací po návratu do Prahy bylo
průčelí Peterkova domu na Václavském náměstí. Kotěra
hledal způsob, jak se osvobodit od naučených schémat,
a dospěl k vlastnímu výrazu. Nejprůprirozenější reakcí byl ob-
rat k belgicko-francouzské variantě Art nouveau, která byla
opakem geometrické vídeňské secese.

Od roku 1903 dochází na pražské architektonické scé-
ně k určitému posunu. Jsou prezentovány secesní stav-
by architektů Podhajského a Jurkoviče, později pak i pro-
jekty kotěrovců Kavalíra a Šidlíka. Kolem roku 1904, kdy
měl Kotěra již pevné místo na české architektonické scé-
ně a kdy konzervativci začínají rezignovat a publikují prá-
ce jeho žáků, nastal příhodný čas k prosazení základních
principů architektonické moderny. Kotěra své práce pod
vlivem Charlese Mackintoshe, Jože Plečnika, Josefa Marii
Olbricha a dalších postupně oprošťuje od secesního de-
koru a vápenné omítky nahrazuje drsnými. Jakýsi přecho-
dový stupeň tvoří vila s ateliérem pro Stanislava Suchardu
v Praze-Bubenči z let 1905-1907. Vila je koncipována opět
v duchu anglického halového domu. Kotěra do domu na-
vrhl v několika etapách i veškeré vnitřní zařízení. Druhou
přechodovou stavbou je Národní dům v Prostějově, který
patří k největším stavbám své doby. Zde měl Kotěra neleh-
ký úkol. Místa měl pro stavbu měl sice dost, ale bylo nut-
no skloubit různé funkce stavby: víceúčelový sál, salóny, re-
staurace a kavárny. Proto zvolil dvoukřídlý objekt ve tvaru
L s jasně oddělenými provozy. Průčelí prozrazuje vliv Olb-
richových prací, přesto zde je stále dost dekoru. Mimořá-
dnou péči věnoval Kotěra interiérum s bohatou dekorací.

Po roce 1906 měl již Kotěra prostor k prosazování ar-
chitektury opírající se o „věčné přírodní téma o podpo-
ře a břemeni“, kde ozdoby, které považoval za druhotné,
slouží ke členění a podporování jasně konstruktivně vyjá-
dřené masy. Začíná pracovat na souboru budov vodárny
pro pražské předměstí Vršovice. Soubor se skládá z čerpa-
cí stanice u řeky Vltavy v Braníku a vodárenské věže, kte-
rou obklopují další tři obslužné budovy. Byl to jeden z mála
Kotěrových návrhů inženýrské stavby, tedy tématu, které si
vynutilo svůj specifický jazyk. Obvyklému obrazu průmys-
lové architektury se přiblížil skrze režné neomítané cihly

Jan Kotěra, Mozarteum, 1911-1912

a zvýrazněné tektonické články. Naprosto zřetelným po-
sunem od dekorativnosti je Kotěrova vlastní vila v Praze na
Vinohradech. Jednoduché fasády zde ochotně přiznáva-
jí vnitřní prostorové uspořádání, což se na zahradní straně
projevuje téměř loosovsky nepořádným uspořádáním
oken. Zhruba od roku 1910 zesiluje klasicistní složka Ko-
těrovy tvorby a stává se paralelní linií vedle přísného slohu
hradeckého muzea či Mozarteu. Pomalu se odklání od in-
dustriálního nářečí a navrácí se k tradiční hierarchii archi-
tektionických hmot.

Roku 1910 byl jmenován profesorem nově vytvořené
speciální školy architektury na Akademii výtvarných umě-
ní v Praze, kde učí i Bohuslava Fuchse a Františka L. Ga-
huru. Mezi lety 1911 a 1912 pracoval Kotěra na projek-
tu obchodního domu hudebního nakladatele Mojžíra Ur-
bánka, zvaného též Mozarteum. Zde uplatnil myšlenku fa-
sády ustupující patro po patře do hloubky budovy (po-
dobně jako u hotelu Grand v Hradci Králové nebo ban-
ky Slavie v Sarajevu). Řadu dokončených předválečných
staveb završuje novostavba Lembergova paláce ve Vídni
z let 1913-1915.

Zánik monarchie a zrod republiky na podzim roku
1918 znamenal radikální změnu především poměrů poli-
tických a zprostředkované i kulturních a uměleckých. Ko-
těra věnoval v poválečném období mnoho sil projektu do-
stavby univerzitních budov. Východiskem později realizo-
vané jedné poloviny areálu – Právnické fakulty, dokonče-
né až po Kotěrově smrti architektem Ladislavem Macho-
něm – se staly pozdější varianty, kde se objevuje výrazný

Jan Kotěra, kancelářský dům Praha pro Všeobecný penzijní ústav, 1912-1914, spolu s Josefem Záschem

motiv umělecky zdobeného trojúhelníkového štítu, evokující vysokou štítovou plochu Mozarteia. Rodinný dům – typologický druh, k jehož kultivaci v architektonickém, výtvarném i prostorovém plánu Kotěra přispěl maximální možnou měrou – se příznačně stal jeho poslední prací. Šlo o nedokončený projekt Laichterovy vily v Dobrušce.

Jan Kotěra působil ve spolku výtvarných umělců Mánes a jako redaktor časopisu *Volné směry*. Organizoval množství výstav (Auguste Rodin, expozice českého umění na světové výstavě v Mnichově). V jeho ateliéru postupně pracovali Otakar Novotný, Josef Gočár a Pavel Janák. Absolvoval několik cest do Paříže, Holandska, Belgie, Německa. Zemřel 17. dubna 1923 po delší nemoci.

Z historie architektury v datech

5. 4. 1723 ve Vídni zemřel **Johann Fischer z Erlachu**, rakouský architekt, sochař, malíř a dekoratér vrcholného baroka (* 20. 7. 1656, Štýrský Hradec). Působil také v Čechách a na Moravě.

11. 3. 1908 zemřel **Josef Hlávka**, architekt, stavitel a mecenáš vědy a umění (* 15. 2. 1831).

Nominace na Ceny Czech Grand Design

Osm desítek tvůrců a firem má šanci získat ocenění v jedné z osmi kategorií Cen Czech Grand Design. Mezi nominacemi jsou revoluční zpracování hasičského přístroje, kabát ušitý z peřiny, vizuální identita pro neziskovou organizaci, navigační systém hlavního města Prahy či materiál z recyklovaného plastu. Široké nominace vybírala Akademie designu ČR, tři finalisté v každé kategorii budou oznámeni koncem února v Uměleckopřemyslovém muzeu v Brně při příležitosti otevření výstavy loňských Grand designérů, dua Vrtiška & Žák.

Projekty finalistů představí výstava v Galerii České společnosti v Praze. Designéři soutěží v oborech produktový design, móda, šperk, grafický design, fotografie, ilustrace, výrobce a objev roku. Vítěze vybírá Akademie designu ČR, pro rok 2022 v ní přijalo členství 59 osobností z řad českých i zahraničních kurátorů, galeristů, šéfredaktorů, novinářů a teoretiků designu. Nejlepší projekty se volí v hlasování s účastí porot v odborných kategoriích. Absolutním vítězem je pak Grand designér roku, zvolený napříč všemi kategoriemi.

VÝSTAVY

Nová expozice v UPM v Praze

Nová expozice *ART, LIFE. Umění pro život* Uměleckopřemyslového muzea v Praze představuje plastický a živý obraz evropského užitého umění od antiky až po design 20. a 21. století. Ukazuje, jak všechny věci kolem nás vstupují do našeho života a mění jej jak po stránce funkční, tak i symbolické. Nová stálá expozice byla otevřena v únoru a zabírá skoro celé jedno patro. A je se na co koukat, jsou zde totiž k vidění nejkrásnější exponáty ze všech sbírek tohoto muzea.

„Sály jsou rozděleny tematicky, ne úplně chronologicky, a každý si přijde na své. Uvidí tam předměty od antiky až do konce 20. století, některé i ze žhavé současnosti,“ řekla Radka Potměšilová, tisková mluvčí UPM.

Expozice sleduje specifickou a velmi zajímavou povahu užitého umění a designu. Více než v jiných oblastech umělecké tvorby tady vystupuje do popředí podstata věcí, jejich smysl a účel, zjištění pro koho, jak a proč vznikly.

„Nacházíme se v části naší stálé expozice, která je věnovaná panovnícké umělecké sbírkě, to je hrozně významná část evropského sběratelství, kdy panovníci si shromažďovali takovou encyklopedii vědění a zaplňovali si svá sídla nejrozmanitějšími předměty. Tady vedle nás je jeden z nejzajímavějších exponátů, na kterém naši kolegové restaurovátoři pracovali asi dva roky, aby to uvedli do stavu vystavitelného. Je to tabernákl v podobě takového polygonálního

ho templu a při restaurování se zjistilo, že uvnitř se nalézá nápis s přesnou datací a s určením, že to vyrobil kapucín kláštera v italském Bellunu – Francesco de Belluno, takže to máme přesně datované rokem 1745,“ řekl Radim Vondráček, kurátor UPM.

Výstava je opravdu rozsáhlá a časově náročná, pokud si ji chce návštěvník prohlédnout celou a důkladně. (mk)

Květinová unie v Národní galerii

Národní galerie Praha představuje v Malé dvoraně Veletržního paláce výstavní projekt *Květinová unie*. Vznikl původně v rámci českého předsednictví v Radě Evropské unie v Bruselu, kde si jednotlivá díla prohlédlo 85 tisíc lidí.

Podílelo se na něm devět domácích výtvarníků, textilních designerů a grafiků. Ideovou podstatou děl má být zdůraznění nutnosti dialogu mezi lidmi a péče o životní prostředí, proto jsou vytvořena z ekologických a recyklovaných materiálů. Byla vytvořena na míru a podle potřeb administrativních a reprezentativních budov.

Jednotlivá díla představují i výraznou symboliku. Ručně tkané tapiserie výtvarníka Jana Brože vytvářejí věneček dvanácti koberečků ve tvaru léčivých rostlin. Vití věnců je nejen slovanský obyčej, ale kruh květin má evokovat také žluté hvězdy na vlajce Evropské unie.

Velmi výraznou prací je i tapiserie vytvořená z ekologických materiálů dvojicí Barbora Fastrová a Johana Pošová.

Vznikla za šest měsíců z textilních vláken vzniklých recyklací plastových lahví. Použité látky pocházejí ze zbytkového materiálu z textilních továren.

Kromě těchto děl je na výstavě možné vidět mimo jiné experimentální film Valentýny Janů, dvě 3D animace Martina Kohouta nebo monolitický prostorový objekt Jakuba Chomy.

Výstavní projekt *Květinová unie* bude otevřen do 17. května. (mk)

Gobelíny podle děl Josefa Čapka

Cyklos jedenácti rozměrných gobelínů inspirovaných linořezů Josefa Čapka tvoří výstavu *Znovuzrození v gobelínu*, která je přístupná v Císařské konírně na Pražském hradě. Představí tvorbu Moravské gobelínové manufaktury, která ve Valašském Meziříčí pokračuje ve více než stoleté tradici tkaní tapiserií v českých zemích.

Tvorbu první české gobelínové manufaktury doplní tapiserie utkané podle předloh vynikajících českých umělců – Mikuláše Medka, Karla Malicha, Jiřího Sopka a Petra Nikla. Gobelíny podle expresivních linořezů Josefa Čapka z let 1915-1919 v Meziříčí vznikaly loni. Jak uvedl ředitel manufaktury Jan Timotej Strýček, bezprostředním impulsem k zahájení prací byla podle něj aktuálnost Čapkovy nekompromisního postoje k rostoucímu zlu nacismu. „Dnes jsme konfrontováni s obdobnou zlou, nadřazenou zpučností a neúctou k životu. Proto je, myslím, zapotřebí, aby Josef Čapek byl tady teď s námi stále přítomný,“ uvedl Strýček.

Výstava je otevřena do 23. dubna.

Výstava Loos and Pilsen

Již druhým rokem putuje výstava *Loos and Pilsen* po světových metropolích. Počínaje Tel Avivem pokračovala přes New York, Vídeň, Paříž, Tokio a Mnichov do Bruselu, kde je nyní k vidění v Plzeňském domě. Západočeská galerie v Plzni připravila tuto výstavu pro Česká centra v roce 2020 u příležitosti 150. výročí narození Adolfa Loose. Záměrem výstavy bylo představit v zahraničí Loosovu unikátní tvorbu v plzeňských interiérech, neboť Plzeň je městem s druhým největším počtem jeho realizací po Vídni. Autorem výstavy je Petr Domanický, architekt a kurátor sbírky architektury Západočeské galerie v Plzni. Projekt byl finančně podpořen městem Plzeň.

Vernisáž výstavy se konala 9. února 2023 v Evropské kanceláři Plzeňského kraje v Bruselu. Multimediální výstava je členěna na tři části. V té úvodní je představen světově uznávaný architekt Adolf Loos, jeho životní příběh a tvorba v Plzni. Prostřednictvím historických fotografií a textů na velkoformátových panelech přiblížil autor výstavy hlavní aspekty, díky kterým se Loosovo dílo stalo nadčasovým. Další část výstavy se zaměřuje na příběhy plzeňských investorů Loosových realizací, jejichž osudy mnohdy tragicky poznamenala druhá světová válka. Většinou se jednalo o bohaté rodiny obchodníků a průmyslníků, jakými byli Hirschovi, Beckovi, Krausovi, Brummelovi, Voglovi a Semlerovi. Poslední část výstavy dává nahlédnout do plzeňských loosovských realizací. Působivé velkoformátové fotografie interiérů v současné podobě po rekonstrukci přímo lákají k návštěvě Plzně. Výstava je doplněna o inter-

aktivní obrazovky, které nabízejí více pohledů do interiérů, ale i dobové fotografie a další historické dokumenty. Závěr výstavy je věnován pátrání po osudech původních majitelů a jejich potomků.

Projekt vznikl ve spolupráci Českých center a Západočeské galerie v Plzni s podporou města Plzně a organizace Plzeň-TURISMUS. V září tohoto roku bude výstava k vidění také v mážhausu plzeňské radnice.

Ondřej Sekora známý i neznámý

Před devadesáti lety otiskly *Lidové noviny* první epizodu obrázkového seriálu *Ferda Mravenec*. Autora legendární komiksové postavičky, českého spisovatele, novináře, kreslíře a ilustrátora knih pro děti Ondřeje Sekoru při té příležitosti připomene výstava v pražské Galerii Villa Pellé. Jejím základem jsou originály Sekorových slavných i méně známých knižních ilustrací, jeho novinové kresby a karikatury, ale i loutky vytvořené podle Sekorových návrhů.

„Ondřej Sekora je několika generacím čtenářů znám především jako ilustrátor a kreslíř. Knižky s legendární postavou Ferdymravence a jeho přátel jsou zastoupeny ve většině rodinných knihoven, známé jsou i filmové adaptace. Přesto jsme chtěli Sekorovo dílo představit nově a současně s použitím interaktivních prvků tak, aby byla naše výstava zajímavá pro malé návštěvníky i jejich prarodiče. S tímto typem výstav máme u nás v galerii bohaté zkušenosti a pevně věřím, že vzbudí zájem u laické i odborné veřejnosti. K vidění totiž budou vedle Sekorovy ikonické tvorby i jeho takřka neznámá díla,“ říká Vladana Rýdlová, ředitelka Galerie Villa Pellé. Výstava s názvem *Ondřej Sekora – známý i neznámý* bude veřejnosti přístupná do 14. května 2023.

Vilu Pellé postavil v letech 1889-1890 architekt Rudolf Koukola na zakázku pro Marii Knoblochovou. Je součástí významného širšího urbanistického celku reprezentativních vil konce 19. a začátku 20. století při Slavičkově ulici a patří mezi nejznámější vily v této diplomatické a rezidenční oblasti, která se rozkládá od křižovatky Špejchar až ke Královské oboře.

Villa Pellé, Pelléova 91/10, 160 00 Praha 6
www.villapelle.cz

LITERATURA

Audiokniha se vrací do zdivočelé země

Více než třiadvacet hodin poslechu nabízí zvuková podoba románu spisovatele Jiřího Stránského *Aukce* v podání Marka Holého. Román bezprostředně navazuje na Stránského *Zdivočelou zemi*, kterou kromě jiného zpopularizoval v devadesátých letech úspěšný televizní seriál.

Ústřední postavou je opět Antonín Maděra, pilot britské RAF, který se po skončení války vrátil zpět do Československa. Usadil se na statku v pohraničí a se skupinou mladých kluků s hlavami plnými kovbojských snů tam navzdory okolnostem vybudoval prosperující farmu. Jejich společné osudy pak *Aukce* sleduje od poválečných let až takřka po současnost.

Pod tlakem okolností jsou postupně nuceni opustit někdejší statek ve Sv. Štěpánu a založit nový zemědělský podnik v osadě Lučiny, v němž se čím dál více věnují chovu koní. Jsou nuceni svádět boj s pohraničními pytláky i s utužujícím se komunistickým režimem.

Jako západní pilot je Maděra zatčen a deset let stráví v kriminále a pracovních táborech. Společenství ale nadále vytrvá, i když jeho členové stárnou. S přibývajícím lety se jen mění jejich postoje a názory. Posluchači s nimi prožívají padesátá léta, reformní rok 1968, období normalizace i příchod svobody po roce 1989.

Román, který průběžně přeskakuje v čase, představuje v podstatě jakousi mozaiku jednotlivých příběhů postav a jejich průběžných osudů. Časově děj směřuje k velké aukci závodních koní, která je v Lučinách pořádána u příležitosti Maděrových osmdesátých narozenin.

Určitým problémem pro posluchače může být dost velké množství postav, které se navíc porůznu vynořují v různých obdobích členitého děje. Původní mladí kovbojové jsou vesměs ženatí, mají své děti, případně vnoučata. Vzniká tak trochu labyrint jmen a labyrint souvislostí.

Celkově vzato je ale *Aukce* jako audiokniha pro posluchače přitažlivá, která navíc velmi dobře zachycuje dobové realie časů, ve kterých se odehrává. (mk)

Americký příběh Josefa Mašína

O akci bratrů Mašinů, kteří se v padesátých letech prostřeli přes východní Německo až do americké zóny v Berlíně a později vstoupili do americké armády, už vyšla řada publikací, které dodnes vzbuzují vášnivé debaty.

Létům života Josefa Mašína po roce 1953 se podrobně věnuje publikace *Josef Mašín. Cesta, která nikdy neskončila* (Euromedia Group), rozsáhlý knižní rozhovor Vladimíra Mertlíka s Mašínem doplněný o vysvětlující kapitoly a množství archiválií.

Poté, co Josef Mašín s bratrem Radkem a dalším kamarádem přežili neskutečnou bojovou akci, kdy unikli tisícům příslušníkům ozbrojených východoněmeckých a sovětských jednotek, požádali Američany, aby je vyzbrojili. Chtěli se vrátit pro zraněného Vaška Švédu, který ležel v nemocnici v Chotěbuzi. Tak šílenou akci ale Američané neodkývali.

Nakonec tedy bratři přijali nabídku vstoupit do speciálních jednotek. V tom viděli možnost bojovat proti komunismu v Evropě. Když ale přišlo krvavé maďarské povstání

a Amerika se rozhodla nezasahovat, zklamaní odešli z armády.

Josef popisuje, jak se pokusil podnikat ve stavebnictví, ale v Americe přišla krize. Později dostal spoustu nápadů – dovážel například vycpané krokodýly z Ameriky do Německa a otevřel si tam i pilotní školu. Postupně zbohatl. V západním Německu se ho ale ještě v šedesátých letech pokoušel zlikvidovat jakýsi agent z východu.

Josef prodával armádní přebytky a nakonec obchodoval ve velkém s letadly, která dovážel hlavně do rozvojových zemí – velký zájem o ně byl v Africe. Jedna z nejbizarnějších historek se váže k Idimu Aminovi, kterému se přezdívalo řezník z Kampaly. Vrah a diktátor, jenž byl v letech 1971-1979 prezidentem Ugandy, si sám říkal „Jeho Veličenstvo doživotní prezident, polní maršál Al Hadži doktor Idi Amin, pán všeho tvorstva na souši i ve vodě, přemožitel Britského impéria v celé Africe a především v Ugandě“. Politicky se přiklonil k Sovětskému svazu, ale měl zájem o západní letadla. Josef pracovně navštívil i jeho dům. Dost prostoru je věnováno politickým analýzám. Domnívá se, že Americe hrozí komunistická či anarchistická budoucnost. Ač sám imigrant, novou generaci imigrantů nemá rád, vytýká jí nárokovou mentalitu, lenost, neloajlnost. Hnutí Black Lives Matter přirovnává k závodním milicím.

Každý samozřejmě může vnímat tohoto radikálního a zcela upřímného Čechoameričana jinak a s jeho názory souhlasit, nebo taky ne, ale je jisté, že jeho životní příběh vydá na několik knih. (mk)

Cena Ferdinanda Peroutky pro Martina Dorazína z Českého rozhlasu

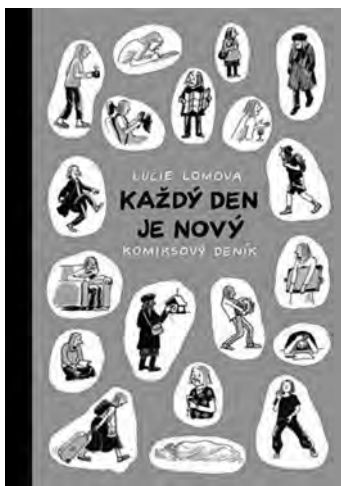
Novinářskou Cenu Ferdinanda Peroutky za rok 2022 získal zahraniční zpravodaj Českého rozhlasu Martin Dorazín. V pondělí 13. února 2023 ho ocenila Společnost Ferdinanda Peroutky za mimořádnou zpravodajskou práci nejenom v krizových oblastech. Martin Dorazín je od loňského podzimu stálým zpravodajem na Ukrajině, kde působí již od počátku války.

Ceny nejlepším novinářům roku 2022 předali zástupci Společnosti Ferdinanda Peroutky v pondělí 13. února 2023 v Centru současného umění DOX. „Martin v současné době působí jako náš stálý zpravodaj na Ukrajině v tak náročných podmínkách, které si jen těžko dokážeme představit. Přesto přináší pravidelně posluchačům Českého rozhlasu velmi kvalitní a autentické obsahy přímo z místa ničivého válečného konfliktu,“ uvedl generální ředitel Českého rozhlasu René Zavoral.

Lucie Lomová autorkou nejlepší české komiksové knihy roku 2022

Nejlepší českou komiksovou knihou roku 2022 se stala publikace *Každý den je nový* od Lucie Lomové. Autorka za ni získala i Cenu České akademie komiksu. Lomová vyšla ve svém díle z jasného omezení: kreslit každý den komiksový deník a vydržet celý rok.

Za přínos českému komiksu byli oceněni Petr Litoš a Jiří Pavlovský za časopis a nakladatelství Crew, které

pomohlo zvednout vlnu zájmu o evropský komiks a prosadilo v Česku japonské komiksy – manga. Lucie Lomová (nar. 23. 7. 1964, Praha) je česká výtvarnice, známá především jako autorka komiksů a kreslených vtipů. Vystudovala dramaturgii na DAMU v Praze. V letech 1990-1999 se věnovala především autorskému komiksu *Anča a Pepík*, který se objevoval v časopise *Čtyřlístek* a následně vyšel souborně ve třech svazcích a jsou hodnocené jako jeden z nejlepších současných komiksů pro děti. Další komiksovou tvorbu publikovala v časopisech *Mateřídouška*, *Svět a divadlo*, *Instinkt* a dalších. V roce 2006 se jako vůbec první komiksový tvůrce z České republiky prosadila s albem v zahraničí – ve Francii jí vyšel grafický román *Anna en cavale*. Česká verze pod názvem *Anna na útěku* následovala o rok později a Lomová za ni obdržela ocenění Muriel za nejlepší původní knihu. Vedle toho se věnuje knižní ilustraci pro děti i pro dospělé, pravidelně spolupracuje především se spisovatelkou Irenou Douskovou a dlouhodobě spolupracuje s Českou televizí, kde se podílí na tvorbě kreslených adventních kalendářů. Žije a pracuje v Praze.

Ocenění: 2022 – Řád umění a literatury (Chevalier des Arts et Lettres / rytíř). Řád umění a literatury (Ordre des Arts et des Lettres) je francouzský řád, udělovaný francouzským ministrem kultury. Byl navržen 2. května 1957, prezident Charles de Gaulle jej schválil při restrukturalizaci francouzských řádů v roce 1963. Je udělován za významné zásluhy na poli literatury a umění.

JUBILEA

Radka Denemarková 55

Radka Denemarková – prozaička, literární historička, scenáristka, překladatelka a dramaturgyně, se narodila 14. března 1968 v Kutné Hoře. Vystudovala na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy germanistiku a bohemistiku (1986-1992). V letech 1992-1995 pracovala na katedře germanistiky na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE a v letech 1992-1997

na katedře české literatury Filozofické fakulty UK (1997 Ph.D. za práci *Sémiotická problematika dramatizací*). V letech 1998-2004 byla zaměstnána v Ústavu pro českou literaturu AV ČR a současně působila jako editorka, lektorka a dramaturgyně pražského Divadla Na zábradlí. Od roku 2004 se živí jako překladatelka a spisovatelka, od roku 2010 vyučuje tvůrčí psaní na Literární akademii v Pra-

ze. V roce 2007 pobývala na tvůrčím stipendiu ve Wiesbadenu. Žije v Praze. Denemarková získala třikrát cenu Magnesie Litera (2007 v kategorii prózy za román *Peníze od Hitlera*, 2009 v kategorii publicistiky za knihu *Smrt, nebuděš se báti aneb Příběh Petra Lébla*, 2011 za překlad románu Herty Müllerové *Rozhoupaný dech*). Publikovala též pod dívčím jménem Radka Zajíčková.

„Umění je totiž takový ostrov humanismu a naděje,“ dodává. Netýká se to ale jenom politiky nebo světového dění, ale i všech rozbouraných období života každého člověka. „Proto je tak moc důležité číst v pubertě poezii a během krizí středního věku se upínat ke knihám, které se zabývají kritickým myšlením. Stejně tak je důležité číst i v dobách, kdy jsme nemocní nebo staří, kdy vidíme naději zase někde jinde...“

„...já ty záchytné body a kotvy hledám neustále vřdycy s nadějí, když mi bylo 20, říkala jsem si, až mi bude 50, bude svět úplně jiný, a najednou se ukazuje, že vůbec není jiný, že ty problémy, které jsem zažívala tehdy, tak tady máme pořád, jenom v jiném kabátě. Ale ty kotvy si myslím, že jsou vřdycy stejné a ať zní banálně, tak jsou nejpodstatnější, a to je mít smysl života. Já mám pocit, že když člověk smysl života ztrácí, tak se už vlastně od toho života odpouje. A ten smysl života může být práce, můžou to být děti, vztahy, přátelé, a to jsou kotvy, které vlastně nikdy nepůsobí na to okolí, a naopak se zpevňují. Když máte přátele kvalitní, tak ti zůstávají. Je to vlastně taková určitá tvrz proti těm vlnám toho světa, proti tsunami, jak se na nás valí každý rok a my to zažíváme teď, že jeden rok pandemie, válka atd. nejistoty. Na vztazích se musí pracovat, tzn. že pro mě jsou kotvou třeba i moje děti, které jsou dospělé, že se mi podařilo ten vztah vybudovat s nimi tak, že je skutečně na přátelské bázi. A já jsem si začala vybudovávat, a myslím, že to přišlo s určitým věkem, i paralelní svět. Já jsem přestala bojovat se systémem nebo jak jdu světem, jsou nové podoby autoritářských systémů, totalit, ale já jsem si říkala nebojovat, protože člověk ubije sám. Totiž paralelní svět neznamená, že vy propojujete napříč zeměmi právě intelektuály, přátele a zpevňuje se vlastně ten svět, ale jiným způsobem. A s tím si neumí žádná totalita prostě poradit, protože my sídlíme. Ten hlas sílí, nemusí být na začátku samozřejmě viditelný, ale my nepřestaneme mluvit, nepřestaneme psát...“ řekla Denemarková pro Český rozhlas.

Markéta Pilátová 50

Markéta Pilátová (* 1. 2. 1973, Kroměříž) je česká spisovatelka, hispanistka a novinářka. Vystudovala romanistiku a historii na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Po ukončení studia zde pracovala šest let jako odborná asistentka. V letech 2007-2008 pracovala jako vedoucí zahraniční redakce týdeníku *Respekt*. Poté odcestovala do Argentiny a do Brazílie: pět let pobývala v brazilském státě Mato Grosso do Sul, v São Paulu a v Buenos Aires, kde učila potomky českých krajanů, kteří emigrovali z Československa do Brazílie a Argentiny.

V mnoha českých médiích (např. *Respekt*, *Lidové noviny*, kulturní příloha *Práva Salon*) publikuje eseje, zahraničně-politické články, reportáže, recenze, povídky a autorské sloupky. Píše rovněž povídky pro rozhlasovou stanici Vltava a písňové texty pro zpěvačku Moniku Načevu. V současnosti pracuje v Institutu Cervantes v kulturním oddělení. Je vdaná, bydlí v Praze a ve Velkých Losinách.

VZPOMÍNKA

Dvě kulatá výročí Jaroslava Haška

Spisovatel Jaroslav Hašek (1883-1923) prožil krátký, ale intenzivní život. Posledních sedmnáct měsíců před smrtí, které strávil v Lipnici nad Sázavou na Havlíčkovobrodsku, nebylo výjimkou. V městečku na Vysočině lze navštívit domek, v němž bydlel, hospodu i místnost na hradě, kam chodil psát a popíjet s přáteli, i jeho hrob na Starém hřbitově.

Tradice letních festivalů satiry a humoru Haškova Lipnice, které se pravidelně konaly od konce padesátých let minulého století, už v posledních letech sice upadá, ale po stopách autora slavného Švejka se však nepřestávají vydávat nadšenci z různých koutů světa.

Místostarosta Lipnice nad Sázavou a kastelán tamního hradu Marek Hanzlík si z nedávné doby vybavil například návštěvníky z Norska, Maďarska nebo Polska, kde ve městě Přemysl existuje spolek přátel dobrého vojáka Švejka.

Ke dvěma letošním kulatým výročím – 3. ledna uplynulo sto let od spisovatelovy smrti a 30. dubna by oslavil sto čtyřicáté narozeniny – připravuje město několik speciálních akcí. V Haškově domku chce také představit nově zrekonstruovanou kuchyň, jejíž dominantou budou stará kachlová kamna. Objekt pod lipnickým hradem, který si spisovatel pořídl z honorářů za první, sešitová vydání Švejka, slouží od roku 1959 jako památník.

„Kdybyste o Haškovi vůbec nic nevěděli, prošli si expozici a něco si z ní zapamatovali, budete docela dobrými odborníky na jeho krátký, ale bohatý život,“ řekl průvodce Marek Hanzlík. Horní část objektu je plná informací o Haškovi a ukázek jeho tvorby. Návštěvník tu najde Švejka přeloženého do čínštiny, svahilštiny či finštiny i obálku jeho prvního českého vydání.

Co se týká životopisu, spíše než textem se ho Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod, které je autorem expozice, snaží představit formou fotografií, dobového tisku, dokumentů i obrázků akademického malíře Jaroslava Panušky (1872-1958), který svého kumpána a pražského bouřliváka v srpnu 1923 na Vysočinu přivedl. Pověstnou se stala jejich asi osmikilometrová pěší cesta ze Světlé nad Sázavou. „Putovali od hospody k hospodě, až skončili v Lipnici v hostinci U České koruny, kde Hašek více než rok pobýval,“ komentoval to Marek Hanzlík s tím, že zhruba od začátku nového tisíciletí restauraci provozují spisovatelův vnuk se svým synem. V prostorách vyzdobených portrétem císaře Františka Josefa se čepuje Haškův ležák a servíruje Haškův guláš. Čas od času je hospoda také dějištěm různých akcí spojených se slavným lipnickým obyvatelem.

Hašek se narodil do rodiny profesora matematiky, po studiích na obchodní akademii pracoval jako úředník v bance. Po necelém roce místo opustil a čtyři roky se toulal po střední Evropě a Balkáně. Po návratu se stal známým anarchistou a bohémem, živil se satirickými příspěvky pro nejrůznější noviny a časopisy. Počátkem roku 1915 byl povolán do rakouské armády. Na ruské frontě se nechal zajmout protivníkem a stal se českým legionářem. O dva roky později vstoupil do Rudé armády, za což na něj Češi vydali zatykač pro velezradu. Kvůli tomu zůstal v Rusku další dva roky. V roce 1920 si z Ruska domů přivezl Alexandru Lvovu, řečenou Šura, s níž strávil zbytek života. To, že si vojáci daleko od domova nacházeli nové partnerky, nebylo ničím

neobvyklým. Jenže málokdo byl ochoten vzít je při návratu s sebou, zvláště když už měl – jako Hašek – doma manželku a dítě. Šuru představoval jako kněžnu, kterou zachránil před bolševiky.

„Zpíval, pil a nadával,“ vzpomínal spisovatel Artur Longen, který za svým přítelem později jezdil do Lipnice. Válečné zážitky Hašek vložil do postavy Švejka, hospodského anarchisty, který se stejně jako jeho duchovní otec dostal do soukolí dějin. Podle Šury Hašek o jednom z nejčtenějších děl české literatury ve světě prohlásil: „Vysměju se všem těm pitomcům a zároveň ukážu, jaká je naše povaha a co dokáže.“

Po svém příchodu do Lipnice se stal zajímavým pro místní honoraci – provozovatele hostince, řídícího učitele, židovského obchodníka a výrobce likérů nebo ředitele panského velkostatků. Jako společenský člověk, který nebyl rád sám, s nimi rád vysedával u České koruny i na lipnickém hradě, který byl v té době v ruinách, ale jako záze- mí pro návštěvníky tam fungovala upravená místnost zvaná mázhaus.

V současné době je v těchto prostorách, které byly za Haška vybaveny nábytkem a návštěvní knihou, hradní pokladna. K vidění je ovšem stůl, u kterého Hašek se svou společností popíjel a psal, a to nejen *Švejka*. „Hrad byl pro něho zřejmě inspirativním prostředím, a dokonce na něm příležitostně provázel. O svém pojetí průvodcovství napsal povídku *Průvodčí cizinců*, kde je všechno postavené na hlavu,“ řekl k tomu Marek Hanzlík.

Text tohoto krátkého díla a další exponáty související se spisovatelem jsou vystaveny v Haškově komůrce v jiné části objektu. Důkazem jeho zájmu o hrad je stížnost adresovaná památkovému úřadu. Hašek v ní upozorňuje především na hledače pokladů a tajných chodeb, kteří v areálu provádějí neoprávněné zásahy a tím ho poškozují.

Lipnický hrad, který měl celou řadu slavných majitelů, ale od požáru v roce 1869 chátral, byl v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století částečně zrekonstruován, když se uvažovalo o tom, že by v něm na základě Haškovy značné popularity vzniklo muzeum světového humoru a satiry. „Opravy začaly ve velkém stylu, ale protože chyběly pracovní síly, ke stému výročí Haškova narození se provést nestihly a později už ztratily smysl. Zbytek objektu se tak po listopadu 1989 pouze zakonzervoval,“ vysvětlil místostarosta a kastelán v jedné osobě.

Velký význam pro Lipnici měl v padesátých letech minulého století vznik amfiteátru na místě bývalého sokolského cvičiště, několik desítek metrů od hradu. Právě tady se konaly pravidelné „haškovské“ festivaly, na které přijížděli umělci jako Waldemar Matuška, Helena Vondráčková, Václav Neckář nebo herci z divadla Semafor. „Za minulého režimu šlo o ojedinělý druh zábavy, který přenášela i televize, a místní na to byli patřičně hrdí. Za komunistů, kteří si Haška tak trochu přivlastnili a začali ho vyzdviho- vat, otevřeli mu expozici a postavili pomník, se jejich Lipnice stala světoznámou.“

Festival byl svého času oficiální akcí financovanou státem. Dnes by ho muselo organizovat město, které si to ale vzhledem k rozpočtu nemůže dovolit. Před dvěma lety opravený amfiteátr, do něhož se vejde až pět tisíc návštěvníků, tak v současnosti slouží například jako letní kino. V roce 1988 v něm v rámci jiného festivalu, Folková Lipnice, vystoupil Václav Havel. „Jeho jméno bylo známé, ale

nikdo nevěděl, jak vypadá, takže se jednalo o poměrně významnou událost, po které byl festival zakázán a pořadatelé potrestáni.“

Po kilometru na značené turistické cestě se odtud lze dostat k další připomínce slavného lipnického občana, respektive jeho největšího díla, *Osudů dobrého vojáka Švejka*. Pod názvem *Bretschneiderovo ucho* je tu v lese nad zatopeným žulovým lomem do skály vytesán asi třímetrový ušní boltec symbolizující špiclování. Projekt sochaře Radomíra Dvořáka nese jméno tajného policisty z románu o Švejkovi. Společně s dalšími reliéfy vytvořenými poblíž, *Ústy pravdy a Zlatýma očima*, je součástí Národního památníku odposlechu.

Ten, koho zajímá, co hmatatelného po sobě Jaroslav Hašek v Lipnici nad Sázavou zanechal, bude možná zklamán. Po spisovatelově smrti skončily jeho věci neznámo kde. Jediné, co po něm zbylo, jsou vysoké plstěné boty, takzvané pimy, které si přivezl ze své ruské anabáze. V dolní části domku, kterou obýval a kde také zemřel, dnes kromě nich je možné objevit také například repliku historického nábytku, který si nechal Hašek vyrobit po vzoru vybavení zmíněného mážhausu.

Syn lipnického policisty Kliment Štěpánek, kterého si Hašek najal jako písaře, byl zcela uchvácen jeho fenomenální schopností bavit se se společníky u stolu a při tom diktovat *Švejka* nebo jiné dílo. Ačkoli na Haška nikdo nevzpomínal ve zlém, Marek Hanzlík upozornil, že zlou krev mohla vyvolávat spisovatelova vrozená škodolibost, styl humoru, pro který místní neměli pochopení. „Jsou známy příhody, jak se dohadoval s ředitelem kostelního kůru, varhaníkem a učitelem hudby Františkem Niederlem, který byl jako věřící člověk politicky trochu jinde. Když se jednou pohádali, Hašek mu vrazil facku. Niederle byl drobnější postavy, urazil se a začal plakat, že tohle si nezasloužil. Hašek si uvědomil, že to přehnal, začal kolem něj poskakovat a vybízet ho, ať mu dá taky facku, což jeho oponent odmítl,“ vypráví Hanzlík.

Z domku je to na hřbitov, kde světoznámý český autor odpočívá pod náhrobkem ve tvaru otevřené knihy, necelých dvě stě metrů. Dobový tisk u příležitosti úmrtí Jaroslava Haška v lednu 1923 mimo jiné uvedl: „Obrovský talent, mohl napsat velkánské dílo, kdyby tolik nepil.“ (mk)

Jaroslav Kolár

Před deseti lety, v úterý 12. února 2013, zemřel ve věku třiaosmdesáti let špičkový znalec starší české literatury, literární historik-medievista Jaroslav Kolár. Vystudoval bohemistiku a anglistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a vedle individuální vědecké práce (monografie *Česká zábavná próza 16. století a takzvané knížky lidového čtení*, 1960) se podílel na rozsáhlých edičních a lexikografických projektech, které v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR vznikaly od padesátých let. Spolupracoval například na *Slovníku českých spisovatelů*.

Ota Pavel

Před padesáti lety zemřel spisovatel a novinář Ota Pavel.

Ota Pavel (vl. jm. Ota Popper) se narodil 2. července 1930 v Praze v rodině obchodního cestujícího. Za války pobýval s rodiči a dvěma bratry na Kladensku. V letech 1949-1956 pracoval Pavel v Československém rozhlasu

jako sportovní redaktor (s výjimkou let 1951-1953, kdy absolvoval dvouletou vojenskou prezenční službu), roku 1956 byl zaměstnán v časopise *Stadion*, od roku 1957 v časopise *Československý voják*.

Ota Pavel začal publikovat velice záhy, už od počátku padesátých let uveřejňoval v denním tisku drobnější, převážně reportážní práce. Jeho prvním velkým literárním úspěchem byla kniha *Dukla mezi mrakodrapy* (1964), kterou se uvedl v žánru tzv. sportovní beletrie. Mimořádnou pozornost čtenářů Pavel vzbudil knížkou příběhů ze života svého otce *Smrt krásných srnců* (1971), která byla později též zfilmována. Na ni navázala posmrtně vydaná sbírka vzpomínkových próz *Jak jsem potkal ryby* (1974), čerpající tematiku s vlastních autorových zážitků a příběhů.

V roce 1962 provázel fotbalisty pražské Dukly na jejich zájezdu do Spojených států; navštívil i několik dalších cizích zemí (SSSR, Francii, Jugoslávii, Švýcarsko, Rakousko, Itálii aj.). V únoru 1964 Ota Pavel onemocněl vážnou duševní chorobou (maniodepresivní psychóza) a byl nucen pobývat v psychiatrických ústavech a trvale se léčit. Z léčeben se vracel do zaměstnání a ke své tvůrčí práci pouze na krátká období.

Roku 1966 mu byl přiznán plný invalidní důchod. Přes velké zdravotní potíže Pavel i v posledních letech svého života horečně literárně tvořil. 31. března 1973 náhle zemřel na zástavu srdeční činnosti. Je pochován na Židovském hřbitově v Praze-Strašnicích.

Zdeněk Mahler

Úspěšný spisovatel a scenárista se narodil 7. prosince 1928. Po získání doktorátu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy pracoval krátce v rozhlase a na ministerstvu školství a kultury. V té době byl současně dramaturgem Laterny magiky a podílel se na její prezentaci při Expo '58 v Bruselu. Od roku 1960 měl svobodné povolání.

Mahler také napsal řadu knih o významných osobnostech domácí i světové kultury, jakým byli Dvořák, Smetana, Mozart, Masaryk či Havlíček. Jako autor či spolupracovník je podepsán pod mnoha filmovými či televizními scénáři, mezi jinými *Svatba jako řemen*, *Nebeští jezdci*, *Božská Ema*, *Den sedmý*, *osmá noc*, *Amadeus* nebo *Lidice*.

Za trvalý přínos pro českou kulturu obdržel roku 2003 od ministra kultury medaili Artis Bohemiae Amicis a v roce 2011 Cenu Ladislava Fukse za celoživotní přínos české literatuře, kterou uděluje Akademie literatury české.

Zemřel 17. března 2018.

Ladislav Mikeš Pařízek (19. 11. 1907 – 28. 3. 1988)

Ladislav Mikeš Pařízek byl český cestovatel, dobrodruh a spisovatel. Cenné jsou jeho cestopisy z Afriky, kde jako první na světě 21. května 1959 objevil a popsal s kameramanem Lubomírem Mikulou prameny řeky Niger.

Pozoruhodným a vzrušujícím čtením je jeho autobiografie *Mé cesty za dobrodružstvím – 1967*.

Zuřivý reportér Egon Erwin Kisch

Egon Erwin Kisch byl pražský německy píšící reportér, investigativní žurnalista a spisovatel židovského původu. Byl velmi známý také pod svojí přezdívkou jako Zuřivý reportér (der rasende Reporter). Byl jedním z nejvýznamnějších autorů literární reportáže, který je podepsaný pod množstvím fejetonů, povídek a divadelních her.

Narodil se 29. dubna 1885 do pražské židovské rodiny v domě U Dvou zlatých medvědů. Měl pět bratrů a jeho otec byl úspěšným obchodníkem. Byl neuvěřitelně zcestovalý a kosmopolitní. Dobře znal a především se pohyboval v cizích kulturách a prostředích. Chtěl být u všeho a nejlépe si také vše na vlastní kůži vyzkoušet, aby o tom mohl lépe psát. V přestrojení za muslima podstoupil pouť do Mekky, v Dánsku si zkusil být klaunem nebo pracovat jako potápěč. Věřil v myšlenku komunismu, kterou ve své práci ale neprezentoval. Ve všech svých reportážích se držel kréda: „Reportér nemá tendence, nemá co ospravedlňovat a nemá stanoviska.“

Již před první světovou válkou přispíval do některých pražských novin. Stal se jedním z nejlepších znalců pražského podsvětí. Měl kriminalistický talent a dovedl odhalit skutečné pozadí událostí, jako byla např. aféra plukovníka Redla v roce 1913. V první světové válce bojoval v řadách pěšího pluku č. 11, mj. na severovýchodním Slovensku. Za války sloužil v Srbsku, Rusku, Uhrách a Vídni, kde se stal v roce 1918 prvním velitelem Revolučních gard. Roku 1919 vstoupil do Komunistické strany Rakouska (KPÖ); během práce deníku *Der neue Tag* se spřátelil s Josephem Rothem. Byl odsouzen a roku 1920 vypovězen do Prahy, kde se dále věnoval tvůrčí činnosti, a to jak žurnalistice, tak divadelní avantgardě – spolupracoval například s E. A. Longenem a Jaroslavem Haškem. Právě s Haškem se scházel v pražské kavárně Montmartre.

Psal německy, protože v češtině neměl správný jazykový cit, a se svými překladateli spolupracoval. Už v roce 1922 ale Prahu opět opustil a přestěhoval se do Berlína. Zde se věnoval jednak dopisování pro *Lidové noviny* a další tiskoviny, jednak shromažďoval podklady k vydání monografie *Klasický žurnalismus o velkých postavách světového novinářství*. V roce 1924 vydal knihu *Zuřivý reportér*, která jej proslavila. Sbíрка reportáží obsahovala mj. popis jeho pátrání po Golemovi. Roku 1925 vstoupil do Komunistické strany Německa. Roku 1928 na falešný pas odcestoval do USA, roku 1929 byl redakcí berlínských novin vyslán do Sovětského svazu a dále cestoval po jihozápadní Evropě. V letech 1931-1932 byl opět v SSSR, přednášel na univerzitě v Charkově, odkud odjel ilegálně do Číny. Později z těchto cest napsal díla jako *Caři, popi, bolševici*, *Americký ráj* a *Tajná Čína*. Po požáru Říšského sněmu v roce 1933 byl zatčen a uvězněn, ale jako československý občan byl po intervenci ministerstva zahraničních věcí propuštěn a vypovězen ze země. Vrátil se do Prahy a zapojil se do protifašistického hnutí. Jako delegát byl v roce 1934 vyslán na Světový kongres proti fašismu do Austrálie, kde mu byl odepřen vstup na pevninu jako nežádoucí osobě. Při odvážném skoku na betonové molo si zlomil nohu a tato příhoda, jakož i další obstrukce australské vlády, vzbudila celosvětovou pozornost. Roku 1935 v Paříži s Heinrichem Mannem zorganizoval První světový kongres spisovatelů za sjednocení kultury. Po návratu do Evropy se zúčastnil se občanské války ve Španělsku jako zpravodaj interbrigadistů. V letech 1936-1938 žil v Praze a v belgickém Ostende.

V prosinci 1939 musel kvůli svému židovskému původu uprchnout z Evropy. Odjel nejprve do USA a poté do Mexika, kde napsal vzpomínkovou knihu *Tržiště senzací*. V březnu 1946 se již těžce nemocný vrátil do Prahy, ale plánovanou knihu o poválečném Československu už nestihl dokončit. Svou poslední knihu napsal v češtině. Osobně se

zúčastnil i popravy K. H. Franka. V Praze bydlel v podnájmu ve střesovické vile v ulici U laboratoře č. 22.

Jeden z předků Kischů přišel do Prahy v 17. století z Chyše (německy Chiesch). Podle tohoto sídla dostal rod jméno. V Praze se živil jako apatykář v židovské obci. Egonův praděd Enoch Kisch žil v Praze asi v letech 1772-1838. Děd Jonas (asi 1802-1878) úspěšně obchodoval se sukrem a koupil dům U Dvou zlatých medvědů na Starém Městě. Po něm obchod provozovali synové Samuel (1837 – 4. 4. 1901) a Hermann.

Egonův otec Hermann Kisch se narodil v roce 1838 v Praze, kde i 19. ledna 1901 zemřel. Hermannova první manželka Regina zemřela ve dvaaadvaceti letech. V roce 1882 se podruhé oženil s Ernestinou, rozenou Kuhovou (1862-1937), s níž měl pět synů: PhDr. Pavel Kisch (19. 11. 1883 – 12. 10. 1944 v Osvětimi, novinář), Egon Kisch (1885-1948), Wolfgang Kisch (1887-1914, padl v první světové válce), JUDr. Arnold Kisch (15. 6. 1889 – 17. 7. 1942, bankovní úředník, zahynul v koncentračním táboře v Lodži). Nejmladší syn MUDr. Bedřich Kisch se narodil 18. dubna 1894 a byl chirurgem, v roce 1968 emigroval do Západního Berlína, kde 13. září 1968 zemřel.

Egon Kisch se 22. října 1938 oženil s Giselou Lyneroovou (23. 5. 1895 – 19. 4. 1962). Seznámil se s ní v roce 1919 ve Vídni, kde se i narodila. Pseudonym Erwin poprvé použil na střední škole, kdy oficiálně nesměl publikovat. Zemřel 31. března 1948 po druhém záchvatu mrtvice.

Zdeněk Jirotka (7. 1. 1911 – 12. 4. 2003)

Zdeněk Jirotka byl český spisovatel a vypravěč, rovněž autor fejetonů, rozhlasových her a hříček a drobných satirických a anekdotických povídek, který se nejvíce proslavil oblíbeným humoristickým románem *Saturnin*.

Narodil se v Ostravě. Po středoškolských studiích v Ostravě a v Hradci Králové vstoupil do československé armády a do roku 1940 sloužil jako důstojník pěchoty v Košicích, Banské Bystrici, Olomouci, Brně a Vyškově. Pak se věnoval profesi spisovatele. V roce 1940 nastoupil do *Lidových novin*, po druhé světové válce byl redaktorem *Svobodných novin*. V roce 1951 se přestěhoval do redakce *Dikobrazu*. V letech 1953-1962 pracoval jako redaktor Československého rozhlasu, poté byl zástupcem šéfredaktora *Dikobrazu* až do roku 1971.

V románu *Saturnin* zdařile parodoval konvenční návyky uhlažené britské středostavovské společnosti. Vycházel přitom z tradice anglického sarkastického humoru J. K. Jeroma a P. G. Wodehouse a zároveň parodoval styl jejich napodobitelů. Dále napsal románovou parodii na detektivní žánr *Muž se psem* a veselé příběhy z prostředí školy *Profesor biologie na žebříku*. Jeho rozhlasové hříčky vyšly pod názvem *Hvězdy nad starým Vavrouškem*.

Podle jeho knihy *Saturnin* natočil počátkem devadesátých let režisér Jiří Věřčák stejnojmenný film, který si získal oblibu u diváků, stejně jako jeho knižní předloha. Sluhu Saturnina v něm hrál Oldřich Vízner.

Jaroslav Havlíček (3. 2. 1896, Jilemnice – 7. 4. 1943, Praha)

Jaroslav Havlíček byl prozaik, představitel psychologické prózy v období mezi válkami. Po absolvování jednoročního kurzu při obchodní akademii v Chrudimi začal na přání rodičů studovat na Českém vysokém učením technickém v Praze obchodní vědu. V roce 1915 musel narukovat do

armády a po absolvování důstojnické školy v Kadani odešel na frontu. Nejdříve na ruskou, po zranění na italskou. Domů se vrátil počátkem roku 1919.

Po válce pracoval v Živnostenské bance a pokoušel se při zaměstnání dokončit vysokou školu. Prací v bance velmi trpěl, především nemožností věnovat se literatuře a psaní, ale i údělem bezvýznamného maloměstského bankovního úředníka ve službách kapitalistického molocho. Mimo banku byl pokrokovým spisovatelem, měl odpor k šosáctví a stal se aktivním nositelem pokrokového světového názoru.

Zemřel předčasně, na zánět mozkových blan ve věku sedmačtyřiceti let.

Jarmila Loukotková (14. 4. 1923 – 29. 10. 2007)

Jarmila Loukotková byla spisovatelka a překladatelka. Narodila se v Praze v rodině českého amerikanisty, etnografa a lingvisty Čestmíra Loukotky, v Praze vystudovala reál-

né gymnázium (maturovala roku 1942). Po maturitě krátce studovala na soukromé jazykové škole francouzštinu, ale už od roku 1943 pracovala jako úřednice na pražském magistrátu. Až po válce mohla zahájit studium estetiky a francouzštiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, které dokončila v roce 1949.

Přispívala do periodik jako *O knihách a autorech*, *Svoboda*, *Svobodné slovo*, *Květy* a další. Pro Československý rozhlas napsala hru *Fialinka* (1948). Ve svých románech se zabývá především historickými náměty z období antiky, nebrání se ale i námětům ze současnosti. Je též autorkou knih pro mládež.

DIVADLO

Novinky ve Viole

V roce 2023 uvede divadlo Viola čtyři nové inscenace. První premiérou byla v únoru hra *Oblak, který tančil valčík*, věnovaná vzpomínce na významného českého novináře Ferdinanda Peroutku. V hlavní roli se představil Ondřej Kepka. Druhým premiérovým titulem bude v květnu hra s pracovním názvem *Adina*, zobrazující fiktivní poslední setkání Adiny Mandlové a Huga Haase. Na konec října je připravena třetí premiéra s pracovním názvem *Vděk*. Jedná se o divadelní adaptaci novely zajímavé současné autorky Delphine de Vigan. Závěr roku pak bude patřit inscenaci s názvem *Nobelovka*.

Divadlo Viola je česká divadelní scéna, zaměřená na komorní představení inspirovaná literárními texty. Nachází se ve dvoře bývalé pojišťovny na Národní třídě v Praze, secesní budovy, kterou navrhl roku 1906 architekt Osvald Polívka.

Viola patřila k významným místům pražského kulturního života. Původně Poetická vinárna Viola vznikla jako ostrůvek tvůrčí svobody, zejména pro mladé tvůrce i diváky. Záměrem Violy je pěstování umělecky náročných pořadů a představení. Dramaturgický záběr sahá od scénických čtení přes komorní dramata až po kabarety. (mk)

Úspěch Čapkovy *Matky* v podání Národního divadla Brno v Tel Avivu

Velké dojetí vyvolalo v Izraeli představení hry Karla Čapka *Matka*. Zaplněný sál ocenil hostování brněnských divadelníků uznalým potleskem.

Inscenaci odehráli v češtině s hebrejskými titulky. Některým přítomným se po poslední scéně, kdy osudem těžce zkoušená matka posílá do války nejmladšího ze svých pěti synů, objevily v očích slzy. V dramatické roli matky se představila Tereza Groszmannová, jejího umučeného manžela zahrál Tomáš Šulaj. Jak uvedl umělecký šéf Národního divadla Brno Milan Šotek, *Matku* mají na repertoáru od dubna minulého roku. Uvádí ji na scéně Reduty a je dlouhodobě vyprodaná.

„Zdá se mi, že ten samotný archetyp matky, která ztrácí své syny, je vděčný a věčný. Hráli jsme také o rozdělené společnosti. To si myslím, že může zde v Izraeli velice silně působit, protože do osobních vztahů promlouvá najednou výrazně politika, zatímco v očích matky je Petr s Kornelem stejně milovaný syn, tak si neumí vysvětlit, proč jsou právě tyto dva tolik znesvářeni.“

Matka se v Tel Avivu poprvé hrála už 3. prosince 1939. Současná brněnská inscenace nabídla aktuální rekvizity, původní rádio nahradila satelitní televize, děj přinesl odkazy na levicové i pravicové demonstrace, modré helmy mírových sil OSN a různé moderní zbraně.

Intendant divadla Habima Noam Semel před začátkem představení přivítal na jevišti velvyslance České republiky v Izraeli Martina Stropnického. Upozornil, že se nejedná pouze o politika, ale také o herce. „Ukázalo se dokonce, sami jsme to nevěděli, že Čapkovy *Matky* je svým způsobem rodinným stříbrem nebo až národní klasikou divadla Habima, protože v roce 1939, necelý rok po uvedení Čapkovy hry, byla inscenována také zde. V hlavní roli vystoupila Chana Rovina, což byla přední herečka v dějinách Národního divadla Habima. Je to v podstatě jejich Leopolda Dostalová,“ dodal umělecký šéf Národního divadla Brno Milan Šotek.

Spolupráce mezi oběma divadly neskončí odehráním dvou představení v Tel Avivu. Soubor Národního divadla Habima přiveze v květnu do Brna inscenaci *The One My Soul Loves*, která zpracovává útok na telavivský podnik pro komunitu LGBT+ v roce 2009.

Před 65 lety obnovilo činnost Divadlo Rokoko

Divadlo Rokoko je pražská divadelní scéna, která se nalézá v suterénu východního křídla paláce Rokoko (takzvané Šupichovy domy) čp. 794/II na Václavském náměstí 44, v městské části Praha 1 na Novém Městě, v bezprostředním sousedství Paláce Lucerna. Palác byl postaven podle návrhů významného architekta období secese a kubismu Emila Králíčka. Stavba se vyznačuje směsicí moderních geometrických prvků s prvky kubismu. Na kolemjdoucí

působí velkorysým dojmem, uvnitř bloku nalezneme rozsáhlý systém obchodních pasáží, ať už pasáž Rokoko, nebo pasáž Lucerna, která přechází do pasáže v domě U Nováků. Současní majitelé – potomci zakladatele – budovu citlivě zrekonstruovali. Prošla rozsáhlou rekonstrukcí s ohledem na původní řešení včetně detailů a použitých materiálů a zachovala si tak svůj původní ráz.

Podzemní prostory byly uvedeny do provozu v době první světové války v letech 1915-1916, kdy zde byl zřízen Kabaret Rokoko, jehož ředitelem se stal Karel Hašler, vystupoval v něm například Ferenc Futurista.

V roce 1916 převzal po Karlu Hašlerovi řízení kabaretu Eduard Bass, díky němuž se zde poprvé setkali budoucí protagonisté legendárního kabaretu Červená sedma.

Se vznikem československé republiky se opět změnilo vedení podniku, v roce 1918 se jeho uměleckým šéfem stal Otakar Hanuš. V roce 1923 získal prostor do pronájmu Vlasta Burian, který v roce 1925 odešel do svého vlastního Divadla Vlasty Buriana. Kmenovými autory Vlasty Buriana byli Egon Erwin Kisch a Emil Artur Longen, kteří program Rokoka rozšířili o frašky, revue, ale také o vážnější činoherní repertoár.

V meziválečném období v době první československé republiky se na zdejší scéně vystřídala většina tehdejších úspěšných komiků, mimo jiné třeba Karel Hašler, Jára Kohout a Ferenc Futurista. Toto období trvalo do roku 1935, v divadelní sezóně 1935/1936 zde krátce působilo Spoutané divadlo (což byl někdejší alternativní název Osvobozeného divadla). V roce 1936 zde působil Jiří Trnka a jeho Dřevěné divadlo.

Divadlo zůstalo po válce uzavřeno a sloužilo jako skladiště. V roce 1948 zde byla dokonce zřízena závodní jídelna. Nicméně k obnově zdejšího kulturního provozu nakonec došlo díky činnosti členů bývalého vojenského uměleckého souboru letectva Vítězná křídla, po roce 1955 již začleněných v rámci Pražského estrádního souboru, který neměl stálou scénu a sál v roce 1957 znovu objevil a opravil, takže 1. března 1958 Divadlo Rokoko mohlo zahájit svoji činnost. Od roku 1958 tak nastal úspěšný rozvoj scény pod vedením Darka Vostřela, který až do roku 1972 vedl zdejší soubor jako ředitel. Společně s komikem Jiřím Šaškem zde také vytvořil známou komickou dvojici.

V šedesátých letech došlo k výraznější orientaci na tehdy moderní hudebně-dramatické formy a toto divadlo začalo konkurovat tehdy velmi populárnímu Divadlu Semafor, které sídlilo nedaleko odtud. V oné době zde působili mnozí tehdy začínající zpěváci pop music – mimo jiné například Marta Kubišová, Helena Vondráčková, Václav Neckář, Waldemar Matuška, Jitka Zelenková, Pavlína Filipovská, Eva Pilarová, Karel Hála, Karel Štědrý, Hana Hegerová i Olympic. Repertoár divadla tvořily zejména kabaretní pásma a hudební recitály. Díky Ivo Fischerovi, který v Divadle Rokoko tehdy působil jako scenárista a dramaturg, zde ve spolupráci se skladatelem Zdeňkem Petrem vznikly původní české muzikály *Filosofská historie* a *Pan Pickwick*. Znamé byly i zdejší *Rokokokoktejl*.

Na počátku sedmdesátých let se zdejší repertoár kvůli probíhající normalizaci postupně zaměřil prakticky pouze na recitály jednotlivých skupin a zpěváků.

Tehdejší divadelní soubor byl definitivně zrušen dne 30. června 1974, v roce 1975 divadlo přešlo definitivně do svazku Městských divadel pražských a bylo tak de facto

organizačně přidruženo k Divadlu ABC a Divadlu Komedie, kde setrvává až doposud. V té době zde působily i některé další pozoruhodné umělecké soubory, například Kreslené divadlo Františka Kratochvíla nebo baletní skupina Pavla Šmoka.

V letech 1991-1993 ve zdejších prostorách krátce hrál i Divadelní spolek Kašpar pod vedením Jakuba Špalka, nicméně po dvou letech se tato divadelní skupina rozešla do jiných pražských scén. V sezóně 1993/1994 zde působila skupina pocházející z ústeckého Činoherního studia pod vedením Petra Poledňáka s režiséry Janou Kališovou, Michalem Pavlíkem a Zdeňkem Potužilem. Od roku 1995 pak divadlo umělecky vedl Zdeněk Potužil, který zde působil společně s režiséry Janou Kališovou a Ondřejem Zajícem. V té době se součástí divadla stal také zdejší divadelní bar, kde byla zřízena alternativní scéna s názvem Pruhovaná zebra.

Od sezóny 2004-06 tu působil umělecký šéf Tomáš Svoboda, který se na jevišti Rokoka pokoušel o výrazné a kontroverzní interpretace klasických děl (antická trilogie *Oresteia*) a současnou politickou satiru (*Má vlast*). Po dvou sezónách jeho působení došlo ke změně na postu ředitele Městských divadel pražských, kterým se nově stal Ondřej Zajíc. Ten znovu umělecky i organizačně spojil divadlo ABC a divadlo Rokoko. V rámci nového uspořádání se stal uměleckým šéfem divadel ABC i Rokoko režisér Petr Svojtka a Rokoko se stalo komornější scénou velkého činoherního souborového divadla. Jeho jeviště posloužilo hrám na vážné téma, autorským kusům, scénickým čtením a tzv. soirée – nepravidelným tematicky různorodým večerním pořadům.

Od sezóny 2018/2019 se Rokoko profiluje jako klubové divadlo, určené pro současné české a světové drama se silným akcentem na původní domácí tvorbu, ale také jako prostor pro nepravidelnou dramaturgii zahrnující satiru, kabaret, revue, stand-up comedy, slampoetry aj. Touto dvojkolejností se Rokoko volně vrací k dramaturgické polaritě Rokoka v jeho nejsilnější poválečné éře v šedesátých letech.

V letech 1968-70 proběhla výrazná rekonstrukce divadla, kterou vedl architekt Luděk Hanfr. Během ní byla do sálu instalována elevace – mírně stoupající řady sedadel namísto rovné podlahy stoupající pouze v zadní části sálu. Došlo k realizaci zcela nového jeviště, rozšířily se šatny herců v levé straně jeviště a omezil se přístup k lóžím v patře, když do chodby za nimi umístili kanceláře. Do prostoru bývalé kuchyně byla umístěna kabina zvukaře a místo dřívější kavárny zabralo nové foyer a menší divadelní kavárna. V podstatě takovéto řešení divadlo kopíruje dodnes.

Sál má od svého prvopočátku bohatou štukovou pseudorokokovou výzdobu, která kopíruje dobovou katalogovou nabídku štukatérských výrobků. Barva sálu byla původně pravděpodobně krémová a dekory byly pozlacené a postříbřené. V průběhu času se výmalba změnila na růžovou s bílými reliéfy a nyní po poslední rekonstrukci (realizované v letech 2008-2012 Ateliérem Ondřeje Císlara) je výmalba i širší interiér divadla výtvarně sjednocen. Nahrzeny byly také divácké sedačky a stropní lampy. Ve foyer byla nainstalována plastika herce Václava Vosky od Kurta Gebauera. Nově byla zrekonstruována mozaika a zábradlí ve vstupním prostoru.

Divadla uctila výročí války na Ukrajině

Na výzvu Asociace profesionálních divadel se v předvečer ročního výročí vpádu Ruska na Ukrajinu divadla v celé České republice přidala k podpoře této válkou ničené země. Stalo se tak nejrozličnější formou – setkáním, vystoupením nebo večerem s účastí ukrajinských hostů.

Pražské Národní divadlo uspořádalo vzpomínku na náměstí Václava Havla. Akce se zúčastnil ministr kultury Martin Baxa a chargé d'affaires Ukrajiny Vitalij Usatyj. Několikaminutové vystoupení zařadila do živého vysílání Česká televize. „Naši umělci zahráli a zazpívali ukrajinskou hymnu a vzpomněli všech obětí této války. Zároveň to bylo i poděkování těm, kdo Ukrajinu podporují v boji za nezávislost a svobodu nás všech,“ řekl na tiskové konferenci ředitel ND Jan Burian.

Z českých scén se k iniciativě připojilo i Naivní divadlo Liberec, Východočeské divadlo Pardubice, Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě, Dejvické divadlo nebo Divadlo Na zábradlí. Svou budovu mimořádně navštívovalo Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích, Divadlo loutek Ostrava nebo Moravské divadlo Olomouc. Na Hudební scéně Městského divadla Brno vystoupila po představení *Lakomec* s proslovem ukrajinská konzulka Anna Proshko. Olomoucké divadlo promítalo ve foyeru ukrajinské filmy.

(mk)

JUBILEA

Vilma Cibulková

Vilma Cibulková (* 26. 3. 1963) se proslavila především díky tragikomedii Jana Hřebejky *Pupendo*, za níž získala Českého lva v kategorii Herečka ve vedlejší roli.

Herečka a dabérka Vilma Cibulková je ověněna řadou cen a obdařena velkým talentem. Jejím životním partnerem byl režisér Miroslav Macháček nebo herec Miroslav Etlér. Její

život připomíná houpačku, vedle úspěchů se mnohdy ocitla i na dně, bojovala s alkoholem a dokonce se pokusila o sebevraždu. Je držitelkou Ceny pro nejlepší herečku z Mezinárodního filmového festivalu v Moskvě, Ceny Františka Filipovského za dabing ve filmu *Lepší už to nebude*, Ceny Thálie za postavu slečny Fischerové v divadelní hře *Picasso*, a jak už jsme zmínili, Českého lva za vedlejší roli ve filmu Jan Hřebejka *Pupendo*. Vilma Cibulková opakovaně získala i rozhlasové ocenění Neviditelný herec.

Herectví absolvovala na pražské DAMU. Studovala zde se skvělými herečkami, jako jsou Eva Holubová nebo Ivana Chýlková. Už za svých studií účinkovala v Národním divadle, ve studentském divadle Disk, hostovala v Divadle Na zábradlí, v letech 1985-1990 byla členkou činohry Národního divadla, v letech 1992-1998 členkou souboru Divadla Pod Palmovkou, kde dodnes hostuje. Kromě filmu a divadla často účinkuje i v televizi, objevovala se v různých te-

levizních pořadech a pohádkách. Ve filmu Vilma Cibulková debutovala v roce 1986 v komedii *Smích se lepí na paty*.

Mnohokrát se spálila! Přesto Vilma Cibulková, která v březnu oslavila šedesáté narozeniny, ničeho ve svém životě nelituje. Tvrdí o sobě, že je realista, a i když si prošla různými příkořími, nadále se snaží lidem, kteří to potřebují, pomáhat. Dříve to však dělala s příliš velkým nasazením, nyní se poučila. Uvědomila si, že i pomoc má svoje hranice. Ví, že nesmí zanedbávat především sebe, což dříve dělala. Herečka, která měla problém s alkoholem, našla zlatou střední cestu a z drápů závislosti se jí povedlo vymanít.

Vilma je silná osobnost, už jako dítě se o sebe starala sama. „Celý život jsem byla altruista, do toho modelu jsem se i se sestrami narodila. Žily jsme si život pro sebe, protože rodiče nebyli. Ti pracovali pro ostatní,“ vysvětlila herečka.

Dagmar Havlová (Veškrnová)

Dagmar Havlová (Veškrnová), herečka a druhá manželka prezidenta Václava Havla, se narodila 22. března 1953. Roku 1971 ukončila maturitou studia na státní konzervatoři v Brně a v roce 1975 absolvovala Janáčkovu akademii múzických umění v Brně. Zde účinkovala v Divadle na provázku. Po příchodu do Prahy byla stálou členkou Divadla Jiřího Wolker a účinkovala také v Semaforu. Od roku 1979 vystupovala v Divadle na Vinohradech, jehož se stala členkou.

Po sňatku s Václavem Havlem své působení v divadle přerušila. Během manželství s Václavem Havlem se Dagmar Havlová začala zajímat o charitu. Založila Nadaci Dagmar a Václava Havlových VIZE 97. V rámci ní se podílela např. na zavedení bezplatného vyšetření tlustého střeva nad padesát let věku. V roce 2005 se po jedenáctileté pauze opět navrátila na divadelní scénu účinkováním ve hře Israele Horovitze *Chvilky pravdy*.

Zahrála si ve více než padesáti filmech. Z nich nejznámější jsou např. *Zítřka to roztočíme drahousku...!* nebo kultovní *Dědictví aneb Kurvahošigutntag*, kde zazářila po boku herce a valašského krále Bolka Polívky.

Začátkem září 2019 Dagmar Havlová oznámila ukončení kariéry, a to rolí ve hře *Návštěva staré dámy*, kterou si herečka sama vybrala.

Za hlavní roli v tragikomedii Jiřího Havelky *Vlastníci* (2019) byla Dagmar Havlová, a to stejně jako Tereza Rambalová a Jiří Lábus, v roce 2020 nominována na Českého lva. To byla již její druhá šance získat sošku krále zvířat. První neproměnila za hlavní roli v tragikomedii Václava Havla *Odcházení* (2011).

Jana Hlaváčová

Jana Hlaváčová, herečka a emeritní profesorka DAMU, se narodila v Praze 26. března 1938. Je považována za jednu z nejvýznamnějších českých hereček druhé poloviny 20. století. Její nejslavnější role v Národním divadle byly například Raněvská ve *Višňovém sadu*, Gertruda v *Hamletovi*, Magdalena Marie ve *Věvodkyni valdštejnských vojsk*, Emilie Marty ve hře *Věc Makropulos...* Na Vinohradech se nesmazatelně zapsala svým uměním ve hře *Donaha!* rolí Jeannete Burmeisterové, v *Marii Stuartovně* Hanou Kennedyovou nebo rolí Albertina a dalšími.

Jana Hlaváčová ztvárnila také nespočet filmových a televizních rolí. Již v době studií hrála ve filmové komedii

Kam čert nemůže (1959) průvodkyni Mefistofelu, během dalších třiceti let hrála v mnoha filmech (*Tajemství velké-
ho vypravěče, Koncert na konci léta, Tvář za sklem, Tře-
tí princ, Lev s hřívou, Učitel tance, Anděl Páně*, pentalogie
Básníci, Viditelný svět...). Účinkovala v TV filmech a seriá-
lech, např. *Eliška a její rod, Byl jednou jeden dům, Cha-
lupáři, Ikarův pád, Cirkus Humberto, Vůně vanilky, Hra-
běnky, Tři životy*).

Byla profesorkou oboru dramatická umění – herectví
činoherního divadla na DAMU. Dostala mnoho ocenění,
např. je zasloužilá členka Národního divadla, v roce 1985
obdržela titul zasloužilá umělkyně, o tři roky později ti-
tul národní umělkyně, dvakrát získala cenu Thálie (1996
a 2012) a dvakrát Cenu Františka Filipovského za ženský
herecký výkon v dabingu (2012 a 2015). V roce 2011 pře-
rušila svou uměleckou činnost z důvodu Parkinsonovy ne-
moci. Žije v Praze-Modřanech.

Jana Hlaváčová má z prvního manželství dceru, která
se nezabývá herectvím. Se svým druhým manželem Luď-
kem Munzarem má dceru herečku Barboru Munzarovou.

Petr Nárožný 85

Petr Nárožný (* 14. 4. 1938) už jako dítě hrál ochotnic-
ké divadlo v Osvětové besedě, po jedenáctiletce vystudo-
val Fakultu architektury a pozemního stavitelství na ČVUT
a v roce 1968 byl promován inženýrem. V témže roce zá-
roveň začal konferovat koncertní vystoupení skupiny Ran-
gers, kde se poprvé uplatnil se svými komickými výstupy.
Souběžně ale pracoval jako projektant, sdílel společnou
kancelář s Pavlem Bobkem a ten jej doporučil do Semafo-
ru. Petr Nárožný působil v Semaforu v letech 1973-1980
a toto angažmá nastartovalo jeho kariéru. Miloslav Šimek
po ztrátě Jiřího Grossmanna hledal nové herecké partne-
ry a ve svém příklonu k lidovějšímu humoru našel vhod-
né osobnosti v Luďku Sobotovi a právě Petru Nárožném.
V roce 1980 nastoupil Petr Nárožný do Činoherního klu-
bu, kde působil do minulého roku. Tady dostal větší herec-
ké příležitosti, převážně v tragikomických rolích.

Jeho první filmová role automobilového závodníka
v komedii *Jáchyme, hod' ho do stroje* (1974) logicky na-
vazovala na obsazení hlavní role jeho divadelním kolegou
Luďkem Sobotou. Od roku 1975 pak natáčel několik fil-
mů ročně, v menších komediálních rolích jej můžeme vi-
dět v řadě dodnes známých komedií, větší úlohy dostal ve
filmech *Parta hic* (1976) nebo v muzikálu *Jen ho nech-
te, ať se bojí* (1977), s Ivou Janžurovou pak hrál v kome-
dii *Ten svetr si nesvlíkej* (1980), v osmdesátých letech pak
hrál v řadě televizních pohádek, ale i v seriálech (*Sanitka*,
1984; *Bambinot*, 1984). Významná byla Nárožného prá-
ce pro děti, namluvil několik večerníčků (*Mach a Šebesto-
vá, Hugo z hor, Žofka a spol.*), pracoval také pro rozhlas.

V devadesátých letech Nárožný nadále točil několik fil-
mů a televizních inscenací ročně. Hrál například v pohá-
dách (*Nesmrtelná teta*, 1993; *Kouzelný měšec*, 1996), šir-
ší herecký rejstřík prokázal ve filmu *Jedna kočka za dru-
hou* (1993), z televizních počinů stojí za zmínku komedie
Tři Alberti a slečna Matylda (1994), později válečné drama
Útěk do Budína (2002). Výrazně se prosadil také v televi-
zi Nova, kde hrál v nekonečném seriálu *Hospoda* (1996),
poté byl moderátorem zábavného pořadu *Zlatíčka*, účin-
koval v seriálu *Pojíšťovna štěstí* (2005-2007).

VZPOMÍNKA

Tomáš Holý

Tomáš Holý (* 17. 3. 1968) byl nejznámější českou dět-
skou filmovou hvězdou své doby. Na filmovém festivalu
v Monte Carlu v roce 1979 jej porota nazvala nejlepším
dětským hercem od dob Shirley Temple Blackové. Po ab-
solvování gymnázia začal studovat práva, bohužel ale vel-
mi předčasně opustil náš svět.

Tomáš žil život normálního živého dítěte a žáka základ-
ní školy až do chvíle, kdy jej jeho strýc Jan Jindra, který pra-
coval na Barrandově jako rekvizitář, doporučil jako své-
ho roztomilého a šikovného synovce na zaskok do jedné
malé dětské role v komedii *Marečku, podejte mi pero!* re-
žiséra Oldřicha Lipského. Spokojený režisér pak vzal To-
máše i do svého dalšího filmu *Ať žijí duchové!* Tomáš se
zúčastnil konkursu na hlavní dětskou roli filmu *Jak vytrh-
nout velrybě stoličku*. Na kamerových zkouškách už Tomáš
jednoznačně přesvědčil jak paní režisérku, tak i oba hlav-
ní protagonisty dospělých rolí, Janu Preissovou a Františka
Němce, jeho budoucí filmové rodiče. Natočil pak řadu dal-
ších filmů, některé velmi úspěšné jako pokračování *Velry-
by Jak dostat tatínka do polepšovny* nebo Kachyňovo *Se-
tkání v červenci*.

Sám se v jedenácti letech rozhodl s natáčením nepokra-
čovat, jen dokončil rozdělané či přislíbené filmy, jako po-
slední díl tzv. šumavské trilogie *Za trnkovým keřem, Práz-
diny pro psa* a německý televizní seriál *Připoutejte se, letí-
me nad Atlantidou* (*Unterwegs nach Atlantis*).

Tomáš si i v dospělosti uchoval řadu svých povahových
vlastností, které jsou tak dobře známy z jeho filmů. Posled-
ních přibližně šest měsíců Tomášova života byla jeho pří-
telkyní tehdy začínající zpěvačka Lucie Bílá. Devět dní před
dvaadvacátými narozeninami, 8. března 1990, tragicky ze-
mřel při autonehodě na silnici mezi severočeskými obcemi
Kytlice a Polevsko. Nehoda a její okolnosti jsou popsány
podrobně a přesně podle očitých svědků, kamarádů i spo-
lujedzce, který s Tomášem při nehodě jel ve voze, v knize
Jmenuje se Tomáš od Oty Karse. Kniha získala cenu čtená-
řů na Magnesia Litera 2018 a cenu čtenářů na Český best-
seller za rok 2017.

V roce 2006 se Tomáš stal držitelem vůbec první hvěz-
dy na zlínském chodníku slávy. V roce 2013 o něm nato-
čila Česká televize dokument s názvem *Malá hvězda ne-
zapadá*.

V roce 2019 napsal Tomáš Franke knihu *Tomáš Holý –
Jak jsem točil filmy*. V červnu 2021 vyšel grafický román
od Oty Karse a výtvarnice Kristýny Plíhalové *V hlavní roli*

Tomáš Holý. Kniha originálně zpracovává primárně Tomášův životní příběh propojený se životem jeho maminky a blízkých a pod povrchem vykresluje, jak těžké je zůstat sám sebou pod tlakem slávy a očekávání druhých.

Tomáš Holý prožil většinu svého života v domě č. 3 v ulici Petra Rezka v pražských Nuslích, na němž byla 10. června 2021 umístěna originální pamětní vzpomínka.

Luděk Nekuda

Luděk Nekuda (* 10. 10. 1942) byl zpěvák, trumpetista, televizní a rozhlasový moderátor, bavič, textař, scenárista, dramaturg a v neposlední řadě také herec. V osmdesátých letech patřil ke známým osobnostem českého showbyznysu. Kabaretiér, autor písniček, muzikant, zpěvák, herec, moderátor, televizní dramaturg a muž dalších profesí z oblasti zábavy byl inteligentní bavič. Rád si díky své perfektní znalosti češtiny pohrával se slovíčky jak v písničkách, tak v zábavných scénkách.

V roce 1961 spoluzakládal ostravské divadélko malých forem Pod okapem, kde účinkoval coby zpěvák a trumpetista. V divadélku hráli také Tomáš Sláma a Jiří Wimmer. V té době začal skládat, textovat a nahrávat své první písničky a objevoval se i v někdejší Československé televizi. Od roku 1967 hostoval v Divadle Semafor, kde účinkoval v hrách *Poslední štace* a *Tak co, pane barone*. V roce 1969 přesídlil do Prahy a od roku 1980 působil coby dramaturg v redakci zábavy Československé televize, kde uváděl společně s Jiřím Císlerem vlastní zábavní pořad *Sešlost*, kam si zval různé hosty. Dvanáctá epizoda pořadu neprošla cenzurou, rozeznal odešel k sousedovi vztek zapít. Později našla manželka svého muže v bezvědomí pod schody, doktoři ho přivedli k životu, ale jen na chvíli. Zanedlouho Nekuda umírá, příčinou bylo krvácení do mozku, kterého si lékaři nevšimli. Zemřel 10. března 1988.

Luděk Munzar

Luděk Munzar (* 20. 3. 1933, Nová Včelnice) byl český herec, dlouholetý člen činohry Národního divadla v Praze (od 1957). Roku 1990 Národní divadlo opustil kvůli neshodě s tehdejšími vedením. Jak Munzar řekl: „Můj vztah k Národnímu divadlu byl obrozenecký, národovecký a oni tam začali hrát jako v malém sklepním divadle. Národní divadlo není jen ta budova, to je součást našeho kulturního dědictví. Jestli někdo tu tradici ironizuje a posmívá se jí, tak se posmívá svým předkům.“

Spolu s manželkou Janou Hlaváčovou byli jedni z mála českých umělců, kteří nepodepsali tzv. Antichartu odsuzující prohlášení Charty 77. Munzar k tomu v roce 2013 sdělil toto: „Komunisti udělali Antichartu a já ji nepodepsal, ale nikde jsem o tom nemluvil. To je celé.“

Pracoval také v dabingu a v televizi. Svůj hlas propůjčil zejména americkému herci Paulovi Newmanovi. Měl slabost pro rozhlas a účinkoval v řadě rozhlasových pořadů. Od ledna 2015 připravoval pro Dvojku Českého rozhlasu společně s Františkem Novotným pořad *Okouzlení slovem*.

Mezi soukromé zájmy Ludka Munzara patřilo letectví a automobilové závody. V roce 1989 získal s Tatraplánem Sport 602 titul mistra Evropy v závodech automobilových veteránů.

Zemřel po dlouhé, těžké nemoci ve spánku dne 26. ledna 2019 v Praze-Modřanech ve věku pětaosmdesáti let.

Radovan Lukavský

10. března 2008 zemřel Radovan Lukavský (* 1. 11. 1919), herec, divadelní pedagog a recitátor. Ztvárnil stovky divadelních, filmových, televizních i rozhlasových rolí, jeho vytříbený a kultivovaný hlas z něj dělal jednoho z nejlepších a nejznámějších českých vypravěčů a recitátorů poezie. Krom četných rozhlasových i televizních recitací namluvil sedm-

náct biblických příběhů v projektu *Bible pro malé i velké*. Za svého dlouholetého vystupování v Národním divadle ztvárnil desítky velkých rolí, z nichž nejvýznamnější jsou Hamlet a Tomáš Becket. Jako vysokoškolský pedagog na Akademii múzických umění vychoval desítky skvělých herců a je autorem dvou knih o herectví.

Václav Vydra st. (29. 4. 1876 – 7. 4. 1953)

Václav Vydra byl český divadelní herec, režisér, autor memoárové literatury a úvah o divadle. Byl synem vojenského hudebníka a kapelníka. Dětství prožil v Linci a ve Vídni. Po návratu do Plzně studoval německou reálku, kterou však nedokončil, neboť v roce 1893 odešel k divadlu. Do roku 1907 pak působil v různých divadelních společnostech, v letech 1907-1913 měl angažmá v divadle v Plzni. V období 1913-1922 byl hercem a režisérem ve Vinohradském divadle a krátce zastupoval i šéfa činohry K. H. Hilara, který odešel do Národního divadla. Od roku 1922 byl angažován v Národním divadle v Praze (v letech 1940-1945 jako stálý host) a působil zde i jako režisér. Vytvořil zde řadu výrazných postav. Za Pražského povstání v květnu 1945 byl pověřen správou činohry ND a v letech 1945-1949 byl ředitelem Národního divadla. Na jevišti Tylova divadla naposledy vystoupil v roli Vojnara v březnu 1953, necelý měsíc před svou smrtí.

Je autorem dvou knih (*Prosím o slovo*, 1940, *Má pouť životem a uměním*, 1948, 2. rozšířené vydání 1954), posmrtně vyšly soubor jeho publicistických prací po názvem *Z hercova pera* (1955) a výbor z korespondence *Hercův listář* (1956). Pro divadelní společnosti, ve kterých působil, přeložil několik divadelních her z němčiny a další upravitel.

V letech 1922 a 1929 hostoval umělecky v Lublani, v roce 1930 ve Varšavě, v roce 1934 navštívil divadelní festival v Moskvě.

V letech 1913-1930 ojediněle vystupoval ve filmu (např. *Bílá nemoc*, *Naši furianti*, *Cech panen kutnohorských*), uplatnil se příležitostně herecky a recitačně i v rozhlasu.

Lubomír Lipský (19. 4. 1923, Pelhřimov – 2. 10. 2015, Praha)

Lubomír Lipský byl český herec a komik. Otec Vilém měl v Pelhřimově cukrárnu s kavárnou, vedl rovněž místní ochotnický soubor Rieger a přesvědčil syny (Lubomír; Oldřich, 1924-1986; Dalibor, 1930-1947), aby v něm pracovali. Spolu se svým bratrem Oldřichem a dalšími vrstevníky, jako byl Otomar Krejča nebo Jiří Lír (který byl mimo-

chodem jeho spolužákem ze školy), založili v Pelhřimově ochotnické Dramatické studio mladých. V roce 1945 byl jedním ze zakladatelů Divadla satiry. V letech 1950-1990 byl členem souboru Městských divadel pražských. Od roku 1996 vystupoval v Divadle ABC.

Mezi jeho nejznámější televizní i filmové postavy patří děda Potůček z českého televizního seriálu *Tři chlapi v chalupě* (plus dalších dvou na něj navazujících filmů). Dále rozhlasová a televizní postava popleteného pana Hlustvisiháka nebo postava cirkusového klauna Cibulky z českého filmu *Šest medvěďů s Cibulkou*.

Z divadelních rolí lze, mimo jiné, připomenout velice úspěšné divadelní představení *Charleyova teta* z Divadla ABC, které bylo v roce 1969 převedeno i do podoby televizního filmu.

Ocenění:

- 1994 Cena Senior Prix
- 1997 Cena Thálie v oboru opereta, muzikál
- 2005 Cena Thálie za celoživotní mistrovství v oboru
- 2008 Cena Františka Filipovského za celoživotní mistrovství v dabingu
- 2013 TýTý – Dvorana slávy
- 2013 Medaile Za zásluhy

Lubomír Lipský byl bratrem filmového režiséra Oldřicha Lipského a otcem režiséra Lubomíra Lipského.

Raoul Schráníl (24. 3. 1910, Most – 20. 9. 1998, Praha) Představitel milovníků a gentlemanů z prvorepublikových filmů se narodil v rodině právníka JUDr. Rudolfa Schráníla. Své nezvyklé jméno dostal po francouzském příteli svého otce.

Protože v Mostě v té době často propukaly protičeské demonstrace německých nacionalistů, byla celá rodina nucena severočeský Most opustit. Nejprve Schránílovi přesídlili do Vídně, po ukončení první světové války se přestěhovali do Prahy.

Na radu svého bratrance, filmového režiséra Karla Antona, kterému se svěřil se svými úmysly věnovat se herectví, zašel jednoho dne do kavárny Rokoko na Václavském náměstí, kde se seznámil s principálem jedné herecké společnosti, byl angažován a jezdil hrát divadlo po vesnicích. V té době Divadlo Vlasty Buriana usilovně hledalo ideálního představitele milovníků. Raoul byl okamžitě angažován.

Před filmovou kamerou se objevil poprvé v životopisném filmu *Milan Rastislav Štefánik* režiséra Jana Svítáka, kde mu byla svěřena drobná úloha pobočníka francouzského generála. První větší rolí se ale stala postava Švalbenšvance ze Slavinského filmu *Vdavky Nanynky Kulichovy*. Raoulova hvězda rychle zazářila a brzy se stal jedním z nejčastěji obsazovaných českých herců. V roce 1937 hrál v devíti filmech, v roce 1938 v pěti.

Když si v roce 1939 otevřela své vlastní divadlo herečka Anna Sedláčková, angažovala do nového souboru i Raoula, který zde setrval do roku 1941, kdy na vlastní žádost odešel.

Po osvobození republiky v roce 1945 přišlo ovšem velké rozčarování. Raoul hrál především muže z vyšší společnosti, ale tyto typy rolí byly ovšem v poválečné době naprosto nepoužitelné a k nepotřebě, protože muže ve fracích vystřídalí dělníci v montérkách.

Schráníl dva roky působil jako konferenciér zábavních estrád. Po únoru 1948 získal angažmá ve Vesnickém diva-

dle, ve filmu se objevil v této době jen zřídka (např. v Krškových filmech *Mladá léta* a *Stříbrný vítr*).

Pak kvůli obvinění z pokusu o emigraci strávil tři čtvrtě roku ve vyšetřovací vazbě pankrácké věznice. Po propuštění z vazby nemohl na návrat na divadelní prkna ani pomyslet. Vystřídal několik profesí – stavěl Stalinův pomník na Letné, dělal konferenciéra ve varieté, vrtal studny u Mariánských Lázní. Později se vrátil do Vesnického divadla, které se v roce 1959 přejmenovalo na Státní zájezdové divadlo, a v tomto souboru vydržel až do jeho zrušení v roce 1962. Byl postupně angažován v divadlech v Mladé Boleslavi, Ostravě a pak se vrátil do Prahy. Nepodařilo se mu získat angažmá v souboru Národního divadla, byl ale přijat do jeho náborového oddělení a stal se kulturně-propagačním referentem.

Později se objevil ještě v mnoha filmech, ve kterých ztvárnil především epizodní role.

Oldřich Nový

Před čtyřiceti lety, 15. března 1983, ve věku třiaosmdesáti let zemřel v rodné Praze populární operetní, divadelní a filmový herec, zpěvák, režisér, pedagog a dramatik Oldřich Nový (* 7. 8. 1899). Třebaže z filmů třicátých a čtyřicátých let je znám jako šarmantní elegán a neodolatelný milovník s mírným komediálním nadhledem, v soukromém životě prý žádným velkým vtipálkem nebyl. Jeho největší láskou bylo divadlo, zejména komorní hudební komedie, které zasvětil téměř celý svůj život. Hereckou hvězdou se ale stal díky filmu. Hrál ve více než čtyřiceti snímcích.

Po působení v Brně se stal v Praze ředitelem Nového divadla. Zde mohl konečně vyzkoušet žánr, který v Brně neprosadil: hudební komedii. Zahájil v roce 1934 komedii *Šťěstí do domu*, která dosáhla 55 repríz místo plánovaných deseti. Pokračoval řadou dalších titulů, dosahujících okolo sta repríz a kritikou kladně hodnocených. Po filmových úspěších se Novému podařilo naplnit divadlo tak, že s jedním titulem vydržel celou sezónu.

Dne 11. června 1936 se oženil s uměleckou fotografkou Alicí Wienerovou (1902-1967), dcerou zámožného ředitele pražské banky. Společně vychovali adoptivní dceru Janu. Po nástupu nacismu hrozila Alici deportace do koncentračního tábora kvůli jejímu židovskému původu. Nový ji chránil tím, že se s manželkou odmítal rozvést. Nový byl deportován přes Hagibor do Osterode v Sasku a jeho manželka měla jít do Terezína. O dceru Janu se v té době starali manželé Lelkovi, majitelé továrny na skelný papír v Lázních Bělohrad. Manželka Alice věznění přežila, takové štěstí ale neměla polovina její rodiny včetně otce. Se ztrátou bližních se Alice nikdy nevyrovnala a vypukla u ní schizofrenie.

Největší poválečný filmový úspěch přišel s rolí René Skalského v parodii na romantický žánr *Pytláková schovanka*. Úspěch se však dostavil až později – dobové publikum parodii zčásti nepochopilo a komunistická kritika film odvrhla s tím, že „bolo škoda filmovacieho materiálu“.

Pro předválečný herecký typ Oldřicha Nového se po válce hledalo obtížně uplatnění, i když se pro něj vyvinula situace lépe než pro řadu hereckých kolegů. Po roce 1948 se přizpůsobil požadavkům socialistického realismu. Hrál sice i nadále hlavní role, nejedná se však o významná díla v jeho filmografii. Později z tohoto stereotypu vybočil například filmem *Fantom Morrisvillu* a komedií Zdeňka Podskalského *Světáci*.

Většinu energie zaměřil na divadlo, hostoval po celé republice, režíroval několik úspěšných her i hrál mnoho úspěšných hlavních rolí. Mimo jiné v karlínském hudebním divadle režíroval velmi oblíbenou operetu *Mamzelle Nitouche*, ve které zpíval Célestina po boku Stanislavy Součkové. V letech 1954-1959 byl uměleckým ředitelem Hudebního divadla v Karlíně. Často hrával i zpíval také na nulselské hudební scéně. V letech 1959-1964 stál v čele nově založeného oddělení hudební komedie na Pražské konzervatoři. Roku 1969 ho režisér Evald Schorm obsadil do role pana Hanzla ve hře Pavla Landovského *Hodinový hoteliér* v Činoherním klubu. Několik příležitostí mu přinesla televize. Zahrál si v bakalářské povídce a především v osmidílném seriálu *Fan Vavřincové* a Jaroslava Dudka *Taková normální rodinka* (1967-1971), kde ztvárnil neodolatelně komisišního, ale lidsky půvabného účetního Jana Koníčka.

Jeho životním krédem bylo: „Smích je kořením života a dokud se člověk dovede smát, je živ. Až se začnou všichni lidé na sebe usmívat a přestanou si kopat jámy, pak bude na světě blaze.“

Posledních deset let života téměř nevycházel ze svého bytu, protože nechtěl být svými fanoušky poznán. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech (II. obecní hřbitov, 27. oddělení, 8 UH), kde byly později uloženy ostatky dcery Jany.

Vendelín Budil

26. března 1928 zemřel Vendelín Budil (* 19. 10. 1847), herec a divadelní ředitel, pedagog a historik, autor memoárů a odborné literatury, publicista a překladatel. Nejčastěji působil jako ředitel i herec v Plzni, kde vytvořil předpoklady pro otevření stálého českého divadla s celoročním provozem. V období 1887-1900 řídil svoji vlastní společnost, v devadesátých letech nejlepší činoherní těleso po Národním divadle. Budilova společnost hostovala v roce 1897 jako jediná z venkovských vůbec v Národním divadle. V letech 1902-1912 byl ředitelem nově vybudovaného městského divadla v Plzni, kde vytvořil specifickou dramaturgii, inscenační styl a vychoval jako vzdělaný a zkušený praktik řadu vynikajících hereckých osobností českého meziválečného i poválečného divadla.

Od roku 1910 byl předsedou Svazu českých divadelních ředitelů, v roce 1918 členem slavnostního výboru pro jubilejní oslavy Národního divadla, při té příležitosti vystoupil v létě 1918 třikrát pohostinsky v cyklu českých her. U příležitosti výročí stých narozenin byl v roce 1947 jme-

nován čestným členem Národního divadla in memoriam. Byl manželem pěvkyně Cenzy Králové-Budilové, otcem herečky Anny Budilové-Steimarové. Pohřben je v Praze na Olšanských hřbitovech.

24. 4. 1848 měla ve Stavovském divadle premiéru divadelní hra J. K. Tyla *Krvavý soud aneb Kutnohorští havíři*.

NARODILI SE PŘED 110 LETY

Zora Šemberová (* 13. 3. 1913) – primabalerína a pedagožka – do baletní historie vstoupila jako Julie na brněnské světové premiéře Prokofjevova tanečního dramatu *Romeo a Julie*. Její otec byl členem Pěveckého sdružení moravských učitelů. Rodiče všestranně podporovali dceřiny umělecké vloh. Od osmi let navštěvovala taneční školu. V šestnácti letech se vypravila do Paříže, kde strávila dva roky. Studovala v taneční škole Olgy Preobraženské, poté i ve Vídni u Rozálie Chládkové, učila se i u Jarmily Kröschlové, po válce už jako vyzrálá a zkušená tanečnice si rozšiřovala své vzdělání ve slavné Paluccaschule v Drážďanech. Svoji dokonalou všestrannost a perfektnost prokázala Zora Šemberová ve světové premiéře *Her o Marii* Bohuslava Martinů, která se konala 23. února 1935, v níž ztvárnila role Mariken z Niméque a Duše. Faktickým vyvrcholením brněnského působení Zory Šemberové se stala její Julie ve světové premiéře Prokofjevova baletu, která se konala 30. prosince 1939.

Životní rolí se pro ni stala Viktorka, která měla premiéru v roce 1950 v pražském Národním divadle. V jejím repertoáru byly role jak klasického, tak výrazového tance. V Praze se také soustavně začala věnovat choreografii, a to nejen na divadle, ale také ve filmu, kde spolupracovala s Otakarem Vávrou i Martinem Fričem. S jejím jménem se v padesátých a šedesátých letech setkáváme i na programech Laterny magiky stejně tak jako v inscenacích řady mimopražských divadel.

Do povědomí vstoupila též jako pedagožka. Mezi její působišť vedle Prahy, Brna a Paříže patří například i Kambožda a od roku 1968 též Austrálie, kam odešla do exilu.

Mezi jejími žáky byli Pavel Šmok, Ladislav Fialka, Vlastimil Harapes nebo světově proslulý choreograf a pozdější ředitel Nizozemského baletu Jiří Kylián. Její pedagogické působení připomněl Vlastimil Harapes: „Musím říct, že to byl určitě jeden z nejpřísnějších a nejobávanějších pedagogů. S nikým jiným jsem takovou hrůzu a strach nezažíval jako u Zory Šemberové.“

„Já jsem se snažila vždycky nemyslet na to negativní a myslet na to pozitivní. A hledat cestu, jak bych se dostala k něčemu lepšímu než zklamání. Taky jsem zažila hrozná zklamání, ale já jsem přes to přešla. To se nedá nic dělat,“ shrnula svou životní filosofii.

Za celoživotní mistrovství dostala řadu ocenění. V roce 1998 to byla Thálie, v roce 2005 cena Gratias agit za šíření dobrého jména České republiky a i ocenění Senátu Významná česká žena ve světě.

Působila v řadě významných evropských divadel. Jejím domovem se ale stalo především australské Adelaide, kde její činnost byla vysoce ctěná a vážená.

V Adelaide také 9. října 2012, tedy necelých pět měsíců před svými stými narozeninami, umírá.

Zita Kabátová ve filmu *Zlaté dno* (1942)

Zita Kabátová, provdaná Králová, později Zavřelová (27. 4. 1913, Praha – 27. 5. 2012, Praha) byla česká herečka, jedna z filmových hvězd přelomu třicátých a čtyřicátých let 20. století. Od roku 1935 byla profesionální herečkou. K filmování se dostala brzy a ve druhé půli třicátých let a první půli čtyřicátých pak ztvárnila desítky filmových rolí, jedním z jejích nejpopulárnějších filmů byla komedie *Přednosta stanice* s Vlastou Burianem. Vrcholný výkon podala zejména v romantické komedii *Muži nestárnou* (1942) po boku Jana Pivce.

Po roce 1945 jí přitížilo, že dva filmy natočila za okupace německy pod jménem Maria von Buchlow (jméno její babičky za svobodna); v říjnu 1945 byla disciplinární radou filmových pracovníků spolu s dalšími vyloučena z filmové činnosti. Zákaz trval do 1. ledna 1946, kdy byla omilostněna. Roku 1946 se vdala za Jerryho Krále, ředitele firmy Zeiss Ikon v Bombaji. Nebylo jí však uděleno vízum a Jerry v roce 1948 zemřel. Aby se uživila po dobu hereckého zákazu, pracovala ve fotoateliéru jako koloratérka a retušérka.

K herecké činnosti se dočasně vrátila v padesátých letech pod jménem svého bývalého manžela jako Zita Králová. Vystupovala ve Vesnickém divadle, v Pražské estrádě nebo v Alhambře. V roce 1956 se provdala za českého sportovce, veslaře-skifaře, československého reprezentanta a olympionika z Letních olympijských her v Berlíně roku 1936 Jiřího Zavřela. V letech 1946-1956 byl Zavřel vězněn v jáchymovských uranových dolech a v roce 1968 emigroval. V roce 1957 se jim narodil syn Jiří, který nyní žije v USA.

Její přerušovaná filmová kariéra dostala nový impuls roku 1969 obsazením do vedlejší role ve filmu *Hvězda*, kde se sešla celá řada prvorepublikových hereček. Zita Kabátová se pak začala znovu objevovat před kamerou (průměrně jeden film za rok), byť se většinou jednalo o menší role. Natáčela až do velmi vysokého věku nad devadesát let.

Za svůj život hrála přibližně v šedesáti filmech. Pro Divadlo Oldřicha Nového (Nové divadlo), kde jeden čas sama vystupovala, dokonce sama napsala jednu autobio-

graficky laděnou divadelní hru. Roku 2008 vydala ve spolupráci s Marií Formáčkovou vzpomínkovou knihu *Bez servítků...*, kde vzpomíná na své začátky a na jednotlivé kolegy z filmové branže.

Od roku 2005 žila v léčebně dlouhodobě nemocných v pražském Motole, kde dne 27. května 2012, přesně měsíc po svých 99. narozeninách, zemřela jako poslední žijící prvorepubliková herecká hvězda. Pohřbena je na Vyšehradském hřbitově v Praze v hrobě založeném Nadací Život umělce, kde jsou společně uloženy ostatky i dalších českých umělců, např. Vlasty Fabianové, Ljuby Hermanové a Karla Vlacha.

Ljuba Hermanová (23. 4. 1913 – 21. 5. 1996)

Ljuba Hermanová byla herečka a zpěvačka, která prošla snad všemi pražskými operetními divadly a kabarety, zahrála si i ve filmu. Rodačka z Neratovic, která tvrdila, že přežila dvě světové války a čtyři manželství, po celý život ohromovala své okolí temperamentem, radostí ze života i proslulými akrobatickými kousky. Studia na pražské konzervatoři nedokončila, už jako sedmnáctiletá začala vystupovat ve smíchovské Aréně, odkud přešla do Švandova divadla. Začínala jakožto operetní subreta v Národním divadle v Bratislavě, později zpívala v Praze v Moderní operetě (která působila ve Varietě Karlín), dále v Theater an der Wien ve Vídni a v divadle ve Stýblově pasáži v Praze. Pochopitelně vystupovala v Brně i v zahraničí, např. v Paříži. Ve třicátých letech 20. století byla již známá i populární. V roce 1934 se stala hlavní ženskou pěveckou hvězdou Osvobozeného divadla, kde si jako jediná žena zahrála a zazpívala v předscéně s Jiřím Voskovcem a Janem Werichem. Již před tím se v roce 1932 objevila ve filmu *V+W Peníze nebo život*, kde zpívala společně s Hanou Vítovou evergreen *Život je jen náhoda*. Byla však přelétavá a v žádném angažmá nikdy nevydržela dlouho, proto až do začátku druhé světové války vystupovala s hereckou společností Nového divadla Oldřicha Nového.

Vzhledem k tomu, že byla poloviční Židovka, nesměla z rasových důvodů po dobu šesti let v období protektorátu vůbec veřejně vystupovat. Po válce v roce 1947 začala hrát v Karlínském hudebním divadle, kde tehdy působil i Oldřich Nový, Jan Werich a Vlasta Burian. V roce 1958 ovšem z divadla odešla a začala jezdit po celé republice s estrádním hudebním programem společně s tehdy velmi populárním zpěvákem Rudolfem Cortésem. Šťastnou náhodou se ovšem dostala i do Reduty a do poetické kavárny Viola, posléze i do Divadla Na zábradlí, kde si zahrála několik zajímavých divadelních rolí. Zde jí také Václav Havel společně s Milošem Macourkem napsali její první recitál *Nejlepší rocky paní Hermanové*. V té době se začala programově věnovat šansonu, zde spolupracovala s vynikajícími textaři, jako byl Pavel Kopta, Ivan Vyskočil či Jiří Suchý. Další úspěšný recitál v Divadle na zábradlí *Kdo jste, Ljubo Hermanová?* napsal pro Ljubu Hermanovou Jaroslav Dietl. Od roku 1960 též vystupovala v pražské Pantomimě Na zábradlí (dnes Divadlo Na zábradlí) ve staropražské revue *Devět klobouků na Prahu*, kde zpívala devět šansonů mezi pantomimickými částmi. Od roku 1964 také začala vystupovat i v kabaretu Večerní Brno v parafrázi *Krále Lávy* Karla Havlíčka Borovského (autor Milan Uhde) a v pořadu šansonů *Mít zelené tělo* sestaveném Ludvíkem Kunderou.

Po brněnském hostování následovalo zahraniční angažmá ve Spolkové republice Německo ve stuttgartském kabaretu Renitenztheater. Další zahraniční nabídku na angažmá v pařížské Olympii již odmítla a zůstala zpívat doma. V závěru života vystupovala se šansoniérem Igorem Šebem. V celém kontextu české populární hudby je právě Ljuba Hermanová považována za ženu-zakladatelku moderního českého šansonu, která předznamenala pozdější tvorbu dalších vynikajících českých šansoniérek, jako byla Eva Olmerová, Judita Čeřovská či Hana Hegerová.

Ljuba Hermanová poslední léta dožívala sama. Rozhodně se z ní však nestala zatrpklá stařena: milovala módu i sport, na ulici ráda prohodila pár slov i s úplně cizími lidmi. Život si užívala až do úplného konce. Tvrdila, že povinnosti má pouze k sobě samé, svým přátelům a věrnému publiku.

Antonín Novotný (15. 3. 1913, Tábor – 23. 4. 2005, Rödental, NSR)

Antonín Novotný byl český filmový herec třicátých let 20. století, po roce 1945 odborník a výzkumný pracovník v oboru smaltu – silikáty v ochraně povrchu materiálu.

V roce 1931 zúčastnil s bratrem Vladimírem konkurzu na komparsistu ve filmu *Před maturitou* (1932). Režisér Svatopluk Innemann si jej však vybral do titulní postavy filmu – studenta Jana Šimona. Role v Innemannově filmu odstartovala Novotného kariéru – plejádu postav milovníků, mladých hrdinů a sympatických chlapíků. Rolím dodával půvab zejména svým uhlazeným zjevem, klidným a milým hlasem a často i melancholickým pohledem. Hrál celkem ve čtyřicetici filmech. V roce 1937 byl Antonín Novotný vybrán americkou společností MGM (Metro Goldwyn Mayer), která v Evropě hledala nové tváře, na stáž, případně na filmovou dráhu v USA. V Hollywoodu se devět měsíců pilně učil, vydržel ze skupiny Evropanů nakonec sám, ale došel k názoru, že by se mu tamní způsob života nezamlouval. A tak se jinak velmi disciplinovaný a odhodlaný herec rozhodl k návratu do poklidného Československa, kde na něj čekaly hlavní role, rodina, pohoda a také mnohem přátelštější kolegové. Z Ameriky si přivezl velkou sbírku fotografií s autogramy tamních známých hereček, herců a režisérů té doby. Doma hrál v dalších filmech, ale

po svém posledním „velkém“ filmu *Hotel Modrá hvězda*, v němž mu partnerkou byla Adina Mandlová, neočekávaně filmovou kariéru ukončil (1942).

Antonín Novotný se od studentských let vážně zajímal o chemii a začal ji po maturitě, současně s prací ve filmech, studovat na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Studium přerušil po dobu uzavření českých vysokých škol nacisty (1939) a po skončení druhé světové války pokračoval, získal na ČVUT titul inženýra chemie a byl zde krátce odborným asistentem. Brzy ještě získal doktorský titul (Dr. techn. věd) a stal se uznávaným v oboru. Zabýval se výzkumnou a vědeckou prací, zejména v oboru smaltů – silikátů. Stál u vzniku výzkumného pracoviště – výzkumné smaltářské laboratoře v Komárově u Hořovic (byl krátce také ředitelem), kam se po roce 1948 přestěhoval a kde bydlel do roku 1958. V roce 1954 byla skupina smaltářů v Komárově začleněna do Státního výzkumného ústavu ochrany materiálu (SVÚOM G. V. Akimova) v Praze.

V roce 1957 přešel Novotný do podniku Strojírny – smaltovny Chotěboř jako odborný poradce pro silikáty – povrchovou úpravu. V chotěbořských smaltovnách opět založil a vybudoval laboratoř a zavedl smaltování, především pro chemický průmysl. Absolvoval svoji první zahraniční odbornou stáž v NSR. V Chotěboři krátce působil také jako externí pedagog, a to učitel chemie na gymnáziu, resp. tehdejší jedenáctileté střední škole.

V roce 1968 vyjel jako expert přes technologii smaltů na druhý studijní pobyt, do továrny a výzkumu v Coburgu v NSR. Po událostech v ČSSR 21. srpna 1968 se rozhodl nevrátit domů a zůstal v továrním výzkumu v Coburgu. Z Německa pole své působnosti částečně rozšířil i do USA, kde spolupracoval s NASA na smaltových izolačních destičkách (s využitím vlastní technologie), používaných dodnes na raketoplánech. Objevy, postupy a vynálezy Antonína Novotného byly skutečně uznávány a některé jsou stále používány.

Antonín Novotný žil od roku 1968 v Coburgu – městě ležícím 90 km severně od Norimberku a 80 km jižně od Erfurtu. Od roku 1981 jezdil pravidelně a rád do Česka – na chalupu na Šumavě, za synem, odpočinout si a navštívit přátele. Po úmrtí v roce 2005 byla podle jeho přání urna s ostatky převezena do rodné vlasti a popel rozptýlen.

FILM & TV

ČT představila nové dokumenty

Česká televize oznámila tematické složení dokumentů, které v letošním roce odvysílá na svých programech ČT 2 a ČT art. Diváky zavedou nejen do minulosti, ale také do slavných hospod či do Maďarska. Nabídnou i pohled do zadlužených domácností a ukážou život rodin, které se rozhodly adoptovat větší počet dětí.

„Celkem odvysíláme zhruba osmdesát projektů,“ uvedl Milan Fridrich, programový ředitel ČT. Doplnil, že některé se již velmi úspěšně rozběhly: „Velké sledovanosti dosáhly *Příběhy slavných hospod*. Diváky velmi zaujalo i další pokračování seriálu *Modrá krev* o české šlechtě. První díl si jich pustilo přes 616 tisíc, což je rekord sledovanosti od roku 2010 na ČT 2, když se nepočítají sportovní přenosy.“

Z dokumentů, které letos televize odvysílá, podle něj stojí za vidění všechny. Budou k nim patřit například medailonky slavných osobností, mimo jiné Ivana Krále, Jitky Molavcové nebo Jaromíra Hanzlíka. „Jsem rád, že vzniklo i pokračování *Mistrů medicíny*, tentokrát se tvůrci za lékaři vydali do krajů a menších měst,“ podotkl Fridrich.

V současnosti již běží *Příběhy starých hospod*, režie: Jakub Wehrenberg; *Modrá krev* o české šlechtě a jejích osudech, režie: Alena Činčerová, Adéla Jandec Sirotková; *Dirigenti* o českých dirigentech, kteří uspěli ve světě, režie: Markéta Ekrt Válková, Miroslav Janek, Jakub Sommer, Petra Všelichová, Šimon Šafránek, Slobodanka Radun; *Umění v táborech smrti*, režie: Manfred van Eijk – umění v koncentračních táborech jako svědectví o věcech, na něž bychom neměli zapomínat. Dokumentární seriál *Plně hnízdo* mapuje pěstounství, pěstounské rodiny v ČR, premiéra,

režie: Martin Páv, Linda Kallistová Jablonská, Adam Ol'ha, Ivana Pauerová Miloševič. Dále jsou natočeny pořady *Vladimír Suchánek – krásná neznámá*, režie: Martin Suchánek; *Léta s Jaromírem Hanzlíkem*, režie: Viktor Polesný; *Perspektiva Ivana Mládka*, režie: Patrik Ulrich. 1. března začal dokumentární seriál *V exekuci* o lidech, kteří hledají cestu ven z dluhů, a nejen o nich, režie: Barbora Chalupová, Ivana Pauerová Miloševič; 6. března dokumentární seriál *StB: Přísně tajné* autorů projektu Tibora Búzy a Fedora Blaščáka; 8. března *Hana Podolská, legenda české módy* o módní legendě, kterou zná snad každý milovník módy. Inspirováno knihou Evy Uchalové, režie: Eva Uchalová, Karel Greif.

Dalšími dokumenty, které ČT letos uvede, jsou *Klaunka – Život Jitky Molavcové očima Olgy Sommerové*, *Stopy Járy Cimrmana*, *Černí Češi*, *Osmý den války*, *Váleční reportéři*, *Varhanní nej*, *Good Old Czechs*, *Karavanem po Maďarsku*, *Planeta Praha...*

ČT do vysílání na dvojce zařadila, jak už bylo uvedeno, zdařilý slovenský projekt *StB: Přísně tajné*. Celkem má dvacet dílů a s velkým úspěchem se odvysílá již na Slovensku. V jejím i-vysílání pak bude dostupný dokument *Skejty a lopaty* o budování jednoho netradičního skate parku v Africe. (mk)

Modrá krev III – ČT se znovu vydává za tajemstvími českých šlechticů

Jaká mají rodová hesla Salmové, Stránský, kde žijí, kolik mají obvykle členové jejich rodin křestních jmen a na všechny další otázky spojené s českou šlechtou odpovídá na programu ČT 2 pořad *Modrá krev III*. Průvodcem třetí série bude opět František Kinský.

„Všechny šlechtice, s nimiž jsme si povídali, spojuje jedna věc: nikdy si nestěžovali na to, jak to měli těžké. Ačkoli po roce 1948 přišli o své majetky, končili ve vězeních, žili v nedůstojných podmínkách, museli emigrovat..., vždy vše shrnuli: ano, byla to těžká doba, ale nám pomáhala víra, láska, rodina,“ uvedl Kinský na akci představující pořad.

Jeho tvůrci se shodují v tom, že čeští šlechtici je přijali velmi otevřeně. A byli skvělými hostiteli. Ve třetí sérii se tak mohou diváci těšit na Salmy, Waldsteiny, Stránské, Strachwitze, Zejdlice nebo Dobrzenské. „A Habsburky,“ doplnil Kinský s tím, že si je vědom, že nejde o české šlechtice, ale když dostali možnost natáčet s nimi, neváhali.

Režisérka, scenáristka a autorka cyklu Alena Činčerová doplnila: „Habsburkové u nás seděli na trůně téměř čtyři století. A modrou krev určitě mají. Kdyby nevznikla naše samostatná republika, byl by Karel Habsbursko-Lotrinský naším králem a císařem. Říká ale, že krev má červenou. A že je dobře, když člověk sám sebe nepřeceňuje.“

Třetí série vznikala vedle Česka také v zahraničí. Štáb se vydal do Vídně, Mnichova, Istanbulu či do italského Duiinu. Natáčení probíhalo od roku 2018. Na dva roky ho pak přerušila pandemie. (mk)

Perspektivy Ivana Mládka

Česká televize uvedla nový dokument *Perspektivy Ivana Mládka*, který mapuje životní cesty tohoto umělce, působení kapely Banjo Band i Mládkovu krátkou emigraci a dokumentuje široké zaměření tohoto umělce. Čím vším je

Ivan Mládek? Vystudovaným ekonomem, hudebníkem, humoristou, ale také malířem.

Mládka proslavily písničky s doprovodem banja a jeho typický humor. Méně se už ví, že je tvůrcem originálního hudebního nástroje guitariano, autorem několika stolních her, ale hlavně malířem obrazů, pro které si sám vynalezl teorii obrácené perspektivy a styly jako posunismus, akční minimalismus nebo umělecké rýsování.

Řadu let spolupracoval se Zdeňkem Svěrákem, který pro něj psal hudební texty. „Skamarádili jsme se na jeho popud. Ivan za mnou jednou přišel do Malostranské besedy, že píše písničky, ale že mu je v rádiu nechtějí vysílat, protože jim připadají hloupé nebo naivní, divné. To se stává lidem, kteří jsou originální. Vybral si mě jako člověka s podobným viděním světa. První naše skladba byla *Láďa jede lodí*,“ vzpomínal v dokumentu na jejich setkání Zdeňek Svěrák.

Vystoupil v něm také komik Luděk Sobota, který je Mládkovým celoživotním kamarádem. „Přiznám se, že mě trochu inspiroval k psaní textů písniček. Když jsem ho viděl zpívat, řekl jsem si, že je to jediný člověk, který může zpívat tyhle moje »voloviny«,“ vysvětlil Mládek.

Přestože celý život baví lidi svými písněmi, když maluje, žádnou hudbu si k tomu nepouští. „Nikdy doma hudbu neposlouchám. A žádnou neposlouchám už ani v autě, nádoba přetekla,“ řekl k tomu Ivan Mládek, když představoval dokument. Vysvětlil také, proč sice vystudoval Vysokou školu ekonomickou, ale bez cíle stát se ekonomem. „Šel jsem tam s tím, že to dělat nebudu,“ řekl. Hlavním motivem, proč školu studoval, bylo podle jeho slov, že nemusel jít na dva roky na vojnu.

O umělcově humoru i lidských vlastnostech v dokumentu vyprávěli jeho kolegové, spoluhráči a kamarádi. Kromě Svěráka a Soboty například také tubista Václav Dědina nebo sběratel Mládkových obrazů a autor textů o nich Petr Zajíc. (mk)

U diváků vedou české seriály

Docent, *Kukačky*, *Zlatá labuť*, *Místo zločinu České Budějovice* nebo *ZOO*. To jsou původní české seriály, které oslovují více než milion lidí v Čechách každý týden. Ve sledovanosti vede třídílná minisérie České televize *Docent* v hlavních rolích s Ivanem Trojanem a Terezou Ramba. Kolem milionu a půl lidí sleduje kriminální seriál České televize *Místo zločinu České Budějovice*. Devizou seriálu je Jihočeský kraj, detektivní tým složený z Davida Novotného, Judity Pecháček nebo Leoše Nohy a případy, které vycházejí ze skutečných kriminálních činů. Seriál *ZOO* televize Prima sleduje více než milion diváků. Nejprve to vypadalo, že jej vytlačí dobová novinka televize Nova *Zlatá labuť*, jejíž úvodní díl o kousek nad *ZOO* vyhrál. První díl *Zlaté labutě* vidělo 1,07 milionu lidí, *ZOO* 1,01 milionu. Postupně ale pole ovládl seriál *ZOO*. Druhou řadu seriálu *Kukačky*, který vypráví o osudech v porodnici vyměněných dětí a jejich rodinách, stabilně sleduje více než 1,1 milionu lidí.

Tuzemské televize spolu soupeří o diváky nejen původními seriály. Nabízejí také své platformy. Česká televize má i-vysílání, kde kromě svého programu nabízí mnoho novinek natočených právě pro ně. Například dokumentární seriál *Kronika orgasmu* nebo seriál *Pět let*, jenž byl nominován na cenu Český lev. Televize Nova má placený kanál

Voyo, pro který například režisér David Ondříček natočil minisérii *Král Šumavy: Fantom temného kraje*, Dan Włodarczyk *Jitřní záři* nebo Tereza Kopáčková *Případ Roubal*. Na Voyo mohou také předplatitelé vidět v předstihu díly oblíbených seriálů nebo filmů. Nově začala Voyo nabízet pro uživatele zlatého tarifu O2 televize. Svou platformu má i televize Prima, na iPrima kromě jiného lidé mohou sledovat například díly zmíněného seriálu *ZOO* dříve. Nebo nový seriál *Sedm schodů k moci*, jehož první díl si v únoru odbyl svoji premiéru. Nyní televize rozjíždí videotéku Prima+, kam se budou moci přihlásit svým heslem uživatelé iPrima i další.

Sledování streamovacích platform bylo na vrcholu v covidovém lockdownu. Podle průzkumu společnosti Nielsen Admosphere má v současné době aspoň jednu videoplatformu předplacenou pětadvacet procent domácností. Zatím ale prý vede Netflix, který kromě zahraničních seriálů a filmů nabízí také ty české. (mk)

Zemřel kameraman Václav Filip

Krátce po svých sedmdesátinách zemřel před deseti lety 8. února 2013 v Praze kameraman a dokumentarista Václav Filip. Od roku 1970 pracoval v České televizi, kde natočil stovky dokumentů. Jako kameraman obdržel řadu cen na festivalu Ekofilm, byl u zrodu například takzvaných mikromakro filmů o hmyzu s režisérem Václavem Borovičkou. Jako dokumentarista natáčel zavádění a vývoj kochleárních implantátů u nás. Do srdcí televizních diváků se Václav Filip zapsal zejména třináctidílným dokumentárním seriálem *Svět očima Hanzelky a Zikmunda* a seriálovým projektem *Potomci slavných* o osudech předních osobností prostřednictvím vzpomínek jejich dětí a vnuků – natočil přes sedm desítek jeho děl.

Před 70 lety zemřel Jindřich Honzl

20. dubna 1953 zemřel Jindřich Honzl (* 14. 5. 1894), český avantgardní režisér, divadelní teoretik, člen umělecké skupiny Devětsil, zakladatel Osvobozeného divadla (8. 2. 1926), režisér her V+W. Název Osvobozeného divadla vznikl podle německého překladu knížky *Das entfesselte Theater* ruského režiséra Tairova. Mezi ruskou a českou divadelní modernou vznikla spolupráce a v roce 1925 odjela do Moskvy česká delegace – Honzl, Hora, Teige a navštívila Tairova, Mejercholda a Vachtangova. Honzl byl v otázkách moderního divadelnictví neinformovanější.

Hrál divadlo a zajímal se o jeho teorii už tehdy, když ještě hrávali divadlo v rodišti, kde byl také učitelem chemie a fyziky. Stával se duší humpoleckých ochotníků, kde bylo divadlo tradicí, jako ostatně i jinde po Čechách a Moravě. Humpolec bylo dělnické město a „jeviště byl svět, který otevíral dělníkům nové krajiny“, vzpomínal Honzl.

Po rozpuštění Osvobozeného divadla v roce 1938 i začátkem německé okupace Honzl publikoval historicko-teoretické stati v Burianově Programu D 40. V roce 1940 dokonce založil miniaturní Lidové divadlo pro 99 lidí v síni u Topiče, v němž soustředil herce z Osvobozeného divadla i studenty. Ještě po roce se mu podařilo nastudovat Dykovo *Torso* a uvést je v prostorách Smetanova muzea. Ale to jej už sledovalo gestapo. Denunciace mu ztrpčovaly život a měl časté návštěvy policie. Nemohl potlačit hlu-

bokou bolest nad ztrátou přítele Vladislava Vančury, jehož Němci zastřelili spolu se stovkami Čechů na popravišti v Kobylisích.

Po válce se dočkal spolupráce s hercem Průchou a režisérem K. Dostálem v Národním divadle. S Václavem Vydrrou, o jehož herectví mnohokrát psal, uvedl *Pražského žida* Josefa Jiřího Kolára a pak jen paběrkoval v Národním divadle ve hře *Maryša* či připravil inscenaci nedokončené Vančurovy hry *Josefina*. Přednášel studentům na Akademii múzických umění, jenže ochrnil a musel omezit svou činnost jenom na psaní. „Po napsání dvou tří vět musil půl hodiny odpočívat, ale pracoval doposledka,“ vzpomínal na svou poslední návštěvu u Honzla divadelní kritik Jaroslav Pokorný.

Českého lva získal film *Il Boemo*

V pražském Rudolfinu se potřícáté předávali Čeští lvi. Jubilejní filmové ceny probíhali v duchu vzpomínání, na pódiu se střídali moderátoři předchozích ročníků. Nejlepším snímkem se stal *Il Boemo* o skladateli Myslivečkovi.

Úspěch film provázal ještě před jeho premiérou. Byl vybrán do hlavní soutěže filmového festivalu ve španělském San Sebastianu, akademici snímek poslali do bojů o Oscara v kategorii nejlepší cizojazyčný film, kde ale nepostoupil. Na Českých lvech získal *Il Boemo* také cenu za režii, zvuk, scénografii, kostýmy a masky. Stal se tak nejocetovanějším snímkem.

Ocenění Český lev za nejlepší mužský výkon v hlavní roli získal Michal Kern za roli Jiřího Arvéda Smíchovského ve filmu *Arvéd* režiséra Vojtěcha Maška. „Kern hraje ztělesnění chaotického zla s velkým nasazením a neobyčejnou rozkoší,“ zhodnotil výkon oceněného herce filmový publicista Martin Šrajer. Podle něj je *Arvéd* jedním z nejlepších filmů, které v Čechách v posledních letech vznikly. *Arvéd* byl oceněn také za hudbu a scénář. *Arvéd* je psychologické a mysteriózní drama, inspirované skutečným životním příběhem Jiřího Arvéda Smíchovského a vychází z Poláckovy knihy *Malostranský ďábel*. Film, inspirovaný faustovským tématem, vypráví o tom, kam až je člověk schopen zajít, aby dosáhl svého cíle. Tvůrci filmu konfrontovali s postavou Smíchovského dva totalitní režimy (nacismus a komunismus), do nichž byl zapojený, protože s oběma režimy spolupracoval.

Za nejlepší ženský výkon v hlavní roli si sošku odnesla Klára Melíšková za roli zdravotní sestry obviněné z vraždy pacientky ve filmu *Podezření*. „Klára Melíšková podává v ústřední roli soustředěný herecký výkon. Její ztvárnění sestry Kučerové je fascinující studií ženy uzavřené do sebe, která až pod vlivem šokujících životních okolností zjišťuje, kým vlastně je,“ napsala v recenzi na minisérii filmová publicistka Irena Hejdová.

Ocenění za vedlejší role si odnesli Martha Issová za ztvárnění postavy Terezy ve filmu Alice Nellis *Buko* a Marsell Bendig za roli ve filmu režiséra Adama Sedláka *BAN-GER*. natočeném na iPhone. Sedlákův snímek také získal cenu za nejlepší střih.

Českého lva za mimořádný přínos české kinematografii obdržela filmová dramaturgyně Marcela Pittermannová, která stála u zrodu mnoha filmů a pohádek pro děti. Řada z těchto snímků byla oceněna na domácích i světových festivalech, například *Malá mořská víla* nebo *Páni kluci*.

Michal Kern ve filmu *Arvéd*

Druhou cenu za mimořádný přínos české kinematografii převzal Jan Jíra, který stál u zrodu tuzemských filmových klubů. Českého lva za mimořádný počin v oblasti audiovize získali Milada a Eduard Kučerovi, Alice a Petr Šikošovi a Petra a Pavel Slámovi za filmové digitální restaurování.

Ocenění Český lev za nejlepší televizní seriál získali tvůrci divácky úspěšného kriminálního seriálu *Devadesátky* režiséra Petera Bebjaka, který se stal v loňském roce s průměrnou sledovaností 2,23 miliónu diváků nejsledovanější sérií České televize za posledních osmnáct let. Českého lva za nejlepší animovaný film dostal film *Zuza v zahradách* režisérky a výtvarnice Lucie Sunkové natočený podle stejnojmenné knihy Jany Šrámkové.

Večerem v pražském Rudolfinu, který začal krátkým průřezem třiceti let české kinematografie, provázeli režisér, herec a moderátor Jiří Havelka. O hudební doprovod se postarali The Antagonists Jana P. Muchowa a zpěvačka, skladatelka a držitelka Oscara Markéta Irglová, která zazpívala oceněnou píseň *Falling Slowly* z filmu *Once*. Křišťálové sošky předávali laureátům moderátoři uplynulých ročníků Českých lvů. (mk)

Úspěchy snímků *Vinland* a *Rituály*

Na festivalu krátkých filmů Prague Shorts, organizovaném týmem MFF Karlovy Vary, získal v Národní soutěži ocenění pro nejlepší film *Vinland* režiséra Martina Kuby. Zvláštní uznání pak porota udělila Tomáši Starému, představiteli hlavní role ve filmu *Rituály* Damiána Vondráška. Snímky předtím bodovaly již na Českých lvech.

Cenu za nejlepší film Mezinárodní soutěže získal libanonský film *Stromy*. Zvláštní uznání si z festivalu odnáší belgický snímek *Ústřice* a palestinsko-libanonský film *Fanfary v oblacích*.

V experimentální sekci LABO porotu nejvíce zaujal snímek Hlynura Pálmasona *Hnízdečko*, Cenu diváků získal film *Fairplay*.

Pražská část festivalu Prague Shorts vyvrcholila projekcí vítězných filmů v kině Světozor a ve stejné době na KVIFF. TV odstartovala jeho online část. Diváci zde měli možnost zhlédnout přes šedesát snímků z festivalového programu, včetně většiny oceněných snímků.

O výhercích národní soutěže rozhodla porota, ve které zasedla režisérka Cristina Grosan, střihač Jaroslav Kamiński a konzultant a kreativní poradce Wim Vanacker.

Vítězný snímek *Vinland* režiséra Martina Kuby vypráví o učiteli z východní Evropy, který začne v Česku pracovat mezi ukrajinskými dělníky ovládanými ruským bossem a stává se součástí mechanismu, který zneužívá ilegální práci přistěhovalců.

Porota na filmu ocenila uvěřitelnost postav i přístup k vyprávění celého tématu. Snímek přitom již bodoval – akademici ocenili jeho kvalitu soškou Českých lvů. Získal Cenu Magnesia za nejlepší studentský film.

Podobný úspěch zaznamenaly i *Rituály*. Snímek o dětském gangu si z předávání Českých lvů odnesl sošku za nejlepší krátký film loňského roku.

V Národní soutěži bylo v letošním roce uvedeno osm filmů, s Cenou za nejlepší film byla zároveň udělena finanční odměna dva tisíce eur (cca 50 tisíc Kč). V Mezinárodní soutěži 17. Prague Shorts bylo uvedeno celkem dvacet sedm snímků z pěti kontinentů. (mk)

Britskou filmovou cenu BAFTA za nejlepší zvuk získal i Čech Viktor Prášil

Britská filmová a televizní akademie (BAFTA) rozdala ceny pro nejlepší britské a zahraniční snímky. Šanci na zisk sošek měli i Češi, kteří byli nominováni za německý film *Na západní frontě klid*. Prestižní cenu získal – za nejlepší zvuk spolu s kolegy Larsem Ginzelem, Frankem Krusem a Markusem Stemlerem – i zvukař Viktor Prášil. Válečné drama nakonec proměnilo v Londýně sedm ze čtrnácti nominací.

Film *Na západní frontě klid*, natočený podle stejnojmenného románu Ericha Marii Remarqua z roku 1929, byl za zvuk nominovaný také na amerického Oscara.

Válečné drama *Na západní frontě klid* v produkci Netflixu se jinak z velké části natáčelo v Česku.

Čeští filmaři na Oscara nedosáhli

Nikdo ze čtveřice českých filmařů nominovaných na Oscara za práci na filmu *Na západní frontě klid* si nakonec zlatou sošku z udílení cen v Los Angeles neodnáší. Nominaci v maskérské kategorii neproměnila ve vítězství dvojice s Českou Lindou Eisenhamerovou, neprosadil se ani tým s Viktorem Müllerem a Kamilem Jafarem nominovaný za vizuální efekty a ani zvukařský kolektiv s Čechem Viktorem Prášilem. Přes deset let trvající čekání na nového českého držitele Oscara tak pokračuje.

Nová adaptace slavného románu Ericha Marii Remarqua o bojích za první světové války si podle očekávání odnáší z 95. ročníku Oscarů cenu pro nejlepší zahraniční film.

Nejlepším filmem Oscarů je bláznivá sci-fi komedie *Všechno, všude, najednou*. Celkem má sedm ocenění.

César pro Michaelu Pavlátovou

Koprodukční film české režisérky Michaely Pavlátové *Moje slunce Mad* dostal prestižní cenu francouzské filmové akademie César za nejlepší celovečerní animovaný film. Snímek, který vznikl v česko-francouzsko-slovenské koprodukcii, porazil ve své kategorii například film *Mikulášovy*

patálie: Jak to celé začalo režisérů Amandine Fredonové a Benjamin Massoubrea, který pracuje s populárními motivy kreslíře Jeana-Jacques Sempého. O cenu usiloval také snímek *Myška a medvěd na cestách* od Jeana-Christoph Rogera a Julien Chhenga.

Ve Francii si Pavlátovův film získal oblibu diváků i kritiky a již dříve obdržel Cenu poroty na festivalu animovaných filmů v Annecy. Snímek vypráví příběh Heleny, která začíná v Kábulu novou životní etapu po boku svého manžela Nazira, se kterým se seznámila na univerzitě v Praze. Pod jménem Herra si zvyká na nový životní styl Naziroy velké afghánské rodiny. Ne všichni však mají v této rodině tak velké srdce jako Nazir a tolik smyslu pro humor jako pokrokový dědeček. Do jejího života vstupuje citlivý chlapec jménem Mad, i s jeho pomocí začíná Herra hledat domov v cizí zemi. Film vznikl na motivy novely *Fřišta* novinářky Petry Procházkové.

Režisérku Pavlátovou knižní předloha uchvátla nejen díky ironickým komentářům Evropany, která se ocitla v intimě muslimské rodiny, kam by se člověk běžně nepodíval. Přes mnohé rozdíly našla řadu důvěrně známých věcí.

Ceny české filmové kritiky

Jako nejlepší snímek roku 2022 zvolili čeští kritici film *Arvéd*. Psychologické mysteriózní drama o udavači a okultistovi Jiřím Arvédovi Smíchovském získalo i další dvě ocenění. Mezi režiséry zvítězil Adam Sedlák s příběhem drogového dealera *BANGER*, natočeným na mobilní telefon. Objevem roku je režisér Michal Blaško.

Odborná porota udělila ceny sedmi titulům. Počátkem roku oznámila, že po čtyřech nominacích získaly snímky *Arvéd*, *BANGER*, a *Il Boemo*. Sedmnáct nominovaných děl vybrali kritici ze 75 loňských snímků.

Režisér Mašek loni proměnil nominaci za scénář k filmu *Okupace*. Jeho režijní prvotinu *Arvéd*, která vypráví příběh reálné postavy nacistického kolaboranta a přísluho-vače komunistického režimu, nyní kritici ocenili nejen jako

nejlepší film, ale vyzdvihli také scénář, který Mašek napsal společně s Janem Poláčkem, a herecký výkon Michala Kerna v hlavní roli. Jako nejlepší herečku porota ocenila Ukrajinu Vitu Smačeljukovou díky jejímu účinkování v Blaškově celovečerním debutu *Oběť*.

Dokumentem roku se stal *KaprKód*, dokumentární opera Lucie Králové o skladateli Janu Kaprovi. Jde o kombinaci archivních záběrů, původní hudby i informací o dějinách 20. století. *KaprKód* uspěl již na festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava. Jeho konkurent mezi dokumenty, *Good Old Czechs*, který zachycuje válečné zkušenosti dvou českých letců RAF, bodoval v kategorii Audiovizuální počin – cenu získal střihač filmu Šimon Špidla.

Režisér Blaško společně se scenáristou a producentem Štěpánem Hulíkem zvítězili také s televizní minisérií *Podezření* v kategorii Mimo kino, která zahrnuje televizní či on-line počiny.

Nejlepším krátkým filmem se stal studentský snímek *Ostrov svobody*. Natočil ho Petr Januschka na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Judit Pecháček (dříve Bárdos) a Jiří Mádl v něm představují dvojici, která se v době komunistické totality setká v letadle mířícím na Kubu.

Výpravný biografický a hudební snímek *Il Boemo* o skladateli Josefu Myslivečkovi neproměnil ani jednu ze čtyř nominací za nejlepší film, režii, mužský herecký výkon nebo hudební složku. Velkořím byl českým uchazečem o Oscara v kategorii zahraničních filmů, avšak neprobojoval se do užší nominace.

Ceny kritiků organizuje Sdružení české filmové kritiky. Cílem akce je upozornit na nejlepší filmové počiny roku, nové objevy a naděje české kinematografie nestranným pohledem profesionálních filmových novinářů. (mk)

Snímek *Deniska umřela* uspěl na Berlinale

Dětská porota na vrcholícím mezinárodním filmovém festivalu Berlinale v německé metropoli udělila v sekci Generation Kplus čestné uznání animovanému snímku *Deniska umřela* režiséra a studenta pražské FAMU Philippa Kastnera. Skleněného medvěda za nejlepší krátký film, o kterém usiloval i Kastner, získal americký režisér Lloyd Lee Choi se snímkem *Closing Dynasty*.

Kastnerův krátkometrážní film, který vznikl jako cvičení ve druhém ročníku na Katedře animované tvorby FAMU, se věnuje citlivému tématu. Vypráví příběh o ztrátě milovaného domácího mazlíčka a o tom, jak je možné se s touto bolestivou zkušeností vyrovnat.

Nejočekávanější filmy roku 2023

V letošním roce se filmoví diváci mohou těšit na několik premiér. Toto je deset nejočekávanějších filmů roku 2023:

Oppenheimer: Životopisné drama vypráví příběh amerického teoretického fyzika Roberta Oppenheimera, který byl součástí projektu Manhattan, kde v utajované laboratoři řídil vývoj první jaderné zbraně. V hlavní roli se představí Cillian Murphy (Peaky Blinders) po boku Emily Bluntové, Matta Damona nebo Roberta Downey Jr.

John Wick: Kapitola 4. Je tomu už téměř deset let, co se divákům poprvé představil legendární zabiják na odpočinku John Wick (Keanu Reeves). Ve 4. kapitole Wick odhalí způsob, jak porazit Nejvyšší radu. Do cesty se mu

ale postaví nový nepřítel spolu s mocnými spojenci na celém světě.

Wonka. Chystaný film *Wonka* se tentokrát zaměří na Willyho mládí a diváky zavede do dob jeho prvních dobrodružství a setkání s Umpa Lumpy. V hlavní roli předchodí představitele Wonky Gena Wilderova (1971) a Johnnyho Deppa (2005) vystřídá Timothée Chalamet.

Duna 2. Timothée Chalamet ztvární jednu z hlavních rolí i v dalším očekávaném filmu letošního roku, a to v pokračování úspěšného sci-fi *Duna*. Film se odehrává na planetě Arrakis, známé jako Duna. Je to sluncem spálená poušť, kde se skoro nedá žít, ale těží se tam velké bohatství, vzácné koření melanz. Ve druhé části se Paul Atreides připojí k tamním obyvatelům Fremenům, mezi nimiž žije i jeho múza Chani (Zendaya). Paul chystá pomstu, bude ale muset učinit i zásadní rozhodnutí.

Mission: Impossible – Odplata (první část). Na další díl ze série *Mission: Impossible* o Ethanu Huntovi v podání Toma Cruise se mohou diváci těšit již tento rok. *Odplata* je pokračováním filmu *Mission: Impossible – Fallout* z roku 2018 a celkově sedmým snímkem této série. O čem další pokračování bude, zatím není známo.

Killers of the Flower moon. Mezi neočekávanější filmy se řadí také snímek s Leonardem DiCapriem a Robertem de Nirem v hlavních rolích. Vypráví příběh členů amerického indiánského kmene Osage, kteří ve dvacátých letech minulého století zbohatli díky ropě vytěžené na jejich území. S velkými penězi ale přišla i série záhadných vražd, které chce vyřešit nedávno vzniklá FBI. Film byl natočen podle stejnojmenné knižní předlohy Davida Granna (v Česku přeloženo jako *Krvavé prachy*).

Vřískot 6. Milovníky dnes již legendární série hororových filmů *Vřískot* s maskovaným vrahem jistě zaujme v pořadí již šesté pokračování. Tentokrát se přežijí z předchozího příběhu snaží začít znovu v lidnatém New Yorku. Ale jak se zdá, ani v miliónovém městě se nejde oprostit od minulosti. V hlavní roli Jenna Ortega.

Indiana Jones a disk osudu. Také kultovní série filmů o Indianu Jonesovi v podání Harrisona Forda se dočká pokračování. Tentokrát diváky zavede do roku 1969, tvrdých bojů o dobytí vesmíru. Jones si žije poklidným životem, pak se ale dozví, že Američané ve snaze porazit Sovětský svaz naverbovali do vesmírného boje bývalé nacisty a rozhodne se zakročit.

Strážci Galaxie 3. Dobrodruh Peter Quill s partou superhrdinů se opět vrací na filmová plátna. Tentokrát bude muset sestavit tým na ochranu vesmíru i svých blízkých. Pokud by se jim mise nepodařila, mohlo by to znamenat konec Strážců tak, jak je známe. *Strážci Galaxie* přitom nejsou jediným filmem, kterým chce Marvel letos potěšit diváky. Je to například i dobrodružný snímek *Ant-Man a Wasp: Quantumania* nebo na nový *Spider-Man: Napříč paralelními světy*.

Dungeons & Dragons: Čest zlodějů. Dobrodružná fantasy *Dungeons & Dragons: Čest zlodějů* vychází z úspěšné stolní hry (v Česku známá také jako *Dračí doupě*). Ve filmu se diváci setkají s okouzlivým zlodějem a skupinou nepravděpodobných dobrodruhů. Budou sledovat jejich snahy o velkolepou loupež, jejímž cílem je získat cennou relikvii. Jenže nic nejde tak hladce, jak si lidé naplánují...

Za zmínku stojí také další pokračování boxerského *Creed III* s Michaelem B. Jordanem a Sylvestrem Stallone

nem, v pořadí již desátý film ze série *Rychle a zběsile 10*, akční fantasy o superhrdinovi *Shazam! Hněv bohů*, akční komedie o panence Barbie s Margot Robbie v hlavní roli, sci-fi thriller *65* o pilotovi, jenž se ocitne na Zemi před 65 milióny lety, slovenské historické drama podle knižní předlohy *Služka* nebo český film *Bratři*. (mk)

Třetí akvanaut světa Pavel Gross ve filmu

Průkopnické nadšení Pavla Grosse, konstruktéra, vynálezce a vizionáře, udělalo z tohoto dodnes aktivního dvaosmdesátiníka s neutuchajícím smyslem pro vše nové i pro humor, třetího akvanauta na světě. Sám strávil tři dny pod hladinou moře v habitatu Xenie vlastní konstrukce.

O jeho životní cestě natočil režisér Miroslav Náplava strhující dokument *Akvanaut Pavel Gross*. „Jeho strejdou by mohl být všeueměl Jára Cimrman, kmotrem snílek a vizionář Jules Verne a bratrem kapitán Nemo. Jenže vše se událo a Pavel Gross žije mezi námi,“ říká Náplava o muži, jenž má podle svých slov „vodu v hlavě“ už od narození.

Film je nejpůsobivější v úvodní třetině, která prostřednictvím archivů ukazuje, jak Gross a jeho kamarádi začínali. Působivý nejen zarputilostí v objevování a konstruování, ale také velkou romantikou a přátelstvím.

„Žili jsme ve vysněném světě dobrodružství, nových objevů, i když to v našem případě byly tehdy malé objevy, že třeba někdo sestrojil druhý dýchací stupeň z krabičky od krému na boty. Byli jsme kamarádi na život a na smrt a k té jsme měli při našich experimentech často blízko,“ říká Gross.

Po srpnu 1968 prožil Gross dvacet let ve Švýcarsku, kde s kolegou Jaroslavem Kohoutem stavěl ponorky. Dodnes se potápí, kromě toho maluje, fotografuje, napsal dvě knihy a pracuje na vývoji záchranného dýchacího miniaturního přístroje, jehož čtyři prototypy jsou připraveny k testování a patentování.

O tom všem si ve filmu, který se natáčel čtyři roky, povídá mimo jiné s Vladimírem Remkem, který se vydal na opačnou stranu, do vesmíru. I jejich setkání patří k velmi zajímavým okamžikům celovečerního snímku. Premiéru měl film v českých kinech již v únoru. (mk)

Festival Jeden svět nabídl na sto dokumentů, hlavním tématem byla Cena bezpečí

Letošní mezinárodní festival filmů o lidských právech Jeden svět nabídl 75 celovečerních dokumentů a deset snímků ve virtuální realitě i představení pro školy. Za hlavní téma 25. ročníku vybrali pořadatelé Cenu bezpečí. Důvodem je ruská invaze na Ukrajinu, energetická krize, klimatické změny i sociální nejistoty. Přehlídka se v Praze konala od 22. do 30. března a v dalších sedmadvaceti městech po republice byla do 2. dubna.

Zemřel Juraj Jakubisko

Ve věku čtyřiaosmdesáti let zemřel slovenský režisér Juraj Jakubisko. Režisér, který stál za snímky jako *Tisícročná včela*, *Perinbaba*, *Sedím na konári a je mi dobre* nebo *Bathory*, měl v minulosti vážné zdravotní problémy. Překonal několik infarktů a v roce 2012 podstoupil transplantaci srdce. V roce 2021 byl hospitalizovaný kvůli problémům

Juraj Jakubisko se svými obrazy

s ledvinami. Během svojí kariéry natočil několik desítek hraných i dokumentárních filmů, které získaly více než osmdesát ocenění.

Juraj Jakubisko se narodil se 30. dubna 1938 ve slovenském Kojšově u Spišské Nové Vsi. Režijně debutoval filmem *Kristove roky* (1967), následovaly *Zbehovia a pútnici* (1968), *Vtáčkovia, siroty a blázni* (1969). Poté jeho tvorbu přerušila normalizace, jejíž počátky umělecky přežil díky dokumentům. Koncem sedmdesátých let se ale mohl do oboru plně vrátit. Následovaly filmy jako třeba *Postav dom, zasad' strom* (1979), *Nevera po slovensky* (1980), *Tisícročná včela* (1983), *Perinbaba*, (1985), *Pehavý Max a strašidlá* (1987) a *Sedím na konári a je mi dobre* (1989).

Po revoluci zaujal mimo jiné jeho snímek *Lepší je být bohatý a zdravý než chudý a nemocný* (1992). V témže roce se přestěhoval do Prahy a vznikají mimo jiné *Nejasná zpráva o konci světa* (1997), *Post Coitum* (2004) a *Bathory* (2008). Poslední film, pohádku *Perinbaba a dva světy*, sice dokončil již v roce 2019, jen premiéra dosud nebyla.

Se svým prvním celovečerním filmem *Kristove roky* debutoval Jakubisko jako absolvent pražské FAMU v roce 1967. Filmy *Zbehovia a pútnici*, *Vtáčkovia, siroty a blázni* a *Do videnia v pekle, priatelia*, jimiž se vracel do rodné východoslovenské krajiny a k tamějším lidem, normalizátoři v komunistickém Československu zakázali.

Jakubisko, který chtěl být původně výtvarníkem a kameramanem, pak mohl točit jen dokumenty. Na plátna kin se vrátil až v roce 1979 filmem *Postav dom, zasad' strom*, o rok později natočil slavný třídílný televizní film *Nevera po slovensky*.

V devadesátých letech natočil snímky *Lepší je být bohatý a zdravý než chudý a nemocný* a *Nejasná zpráva o konci světa*, který byl promítán na více než šedesáti festivalech světa a získal čtyři České lvy. Poté ještě kritikou ne příliš dobře přijaté *Post Coitum* (s Frankem Nerem).

Zpracování legendy o čachtické paní Bathory, které se s rozpočtem asi 350 milionů korun zařadilo k nejnákladnějším filmům v Čechách i ve střední Evropě, vyneslo Jakubiskovi Českého lva za nejlepší výtvarný počín, snímek se stal divácky nejúspěšnějším filmem roku 2008.

Tímto snímkem se ale režisér zároveň dostal do velkých problémů. Spory s investory následně skončily u soudů, které řešily desítky milionů dluhů, jež po natáčení, i přes úspěchy v kinech, zůstaly.

Juraj Jakubisko, který patřil k nejznámějším slovenským tvůrcům a přezdívalo se mu „Fellini východu“, si za pade-

sát let trvající kariéry vysloužil řadu ocenění – titul nejlepší slovenský režisér 20. století nebo Českého lva za dlouholetý umělecký přínos kinematografii. Zajímavou stopu také zanechal ve výtvarném umění. (mk)

VZPOMÍNKA

Jan Kříženecký (20. 3. 1868 – 9. 2. 1921)

Jan Kříženecký, český průkopník kinematografie a amatérský fotograf, byl povoláním stavební technik.

Jan Kříženecký se stal revidentem stavebního úřadu města Prahy. Díky své zálibě ve fotografování byl městským archivem požádán o fotodokumentaci starých a historicky cenných domů, ulic a dalších památek pro jejich soupis před likvidací v rámci asanace staré Prahy. Celkem tak pořídil v letech 1902-1915 asi čtyři tisíce fotografií staré Prahy. Byl členem Klubu fotografů amatérů v Praze a na výstavě fotografů amatérů 1897 vynikly jeho snímky soch z Karlova mostu a foto staveb z dalších českých měst.

Roku 1898 Jan Kříženecký se svým bývalým spolužákem Josefem Františkem Pokorným natočili první české hrané filmy *Dostaveníčko ve mlýnici*, *Výstavní párkař a lepič plakátů* a *Smích a pláč*. Ve všech vystupoval oblíbený komik a písničkář Josef Šváb-Malostranský, jemuž v prvních dvou filmech sekundoval Ferdinand Gýra, třetí byla sólovou etudou, v níž zblízka snímáný herec měnil postupně grimasu ze smíchu do pláče. Snímání detailu tváře bylo na tu dobu velmi pokrokové.

Jan Kříženecký jako průkopník nového technického a uměleckého oboru zanechal řadu cenných snímků a také hlavně díky němu se Čechy staly šestou zemí na světě, kde se začalo s filmováním. Roku 1946 obdržel in memoriam titul Průkopník české kinematografie. V roce 1947 bylo po Kříženeckém pojmenováno náměstí před barrandovskými ateliéry a tento název nese dodnes.

Jan Bonaventura (21. 3. 1943 – 14. 6. 1999)

Filmový a televizní režisér, milovník vozů Citroen a obdivovatel díla Julese Vernea se narodil v Praze, nedaleko od Smíchovského nádraží. Díky této skutečnosti vznikla jeho láska největší, a to láska k lokomotivám a železnici.

Navštěvoval Filmovou průmyslovou školu v Čimelicích. Po absolvování vojny nastoupil jako asistent do Hlavní redakce zábavných pořadů. Na tomto místě pracoval až do roku 1970 a po krátké pracovní epizodě na druhém programu Československé televize nastoupil, už jako scenárista a pomocný režisér, do hudební redakce.

Za jeho působení vznikly spousty zábavných televizních pořadů a nesčetně přenosů vážné hudby. Mezi jeho známá díla patří např. *Zvonokosy*, *Milionová láska* ad. Nejznámější jsou ale jeho zábavné pořady *Kufr*, soutěžně-zábavný pořad s Pavlem Zedníčkem, a *Kupé*, kde známé osobnosti vyprávěly své zábavné historky v jedoucím vlaku a kde se Bonaventura viditelně nechal ovlivnit svou láskou k vlakům.

V několika seriálech a televizních filmech svých kolegů si i zahrál malé epizodní roličky, například ve snímcích *Lotrando a Zubejda*, *Bylo nás pět* nebo *Dobrodružství kriminalistiky*.

V roce 1988 je Janu Bonaventurovi diagnostikována leukémie, které o deset let později podlehl.

FOTOGRAFIE

Výstava Česko/slovenské okamihy v Bratislavě

Autoři výstavy vybrali téměř 130 fotografií, které zachycují důležité i méně známé momenty ze společné historie, rozpadu československého státu, ale také vzájemné vztahy Čechů a Slováků v posledních třiceti letech.

„Naší ambicí není vyprávět do detailu dějiny Československa a jeho rozdělení. Chceme prostřednictvím zpravodajských fotografií ukázat, co nás spojovalo, ale i rozdělovalo. A to nejen na úrovni politické, ale i snímky z běžného života, kultury a sportu,“ uvedla za autorský tým šéfredaktorka zpravodajství ČTK Radka Matesová Marková.

„Stručnější verze výstavy se představí i v Českém domě v rámci programu *Putoviek (Putování)*, později navštíví další slovenská města,“ dodala ředitelka Českého centra Monika Koblerová. Výstavu provází i stejnojmenná kniha.

Na výstavě jsou i snímky z produkce ČTK, které při dělení Československa připadly nově vznikající slovenské agentuře TASR. Mezi nimi je i unikátní fotografie Alexandra Dubčeka na koupališti.

Výstava je přístupná na dvou místech: na Hviezdoslavové nám. v Bratislavě a zároveň v Galerii Českého centra.

Výsledky Czech Press Photo 2022

Hlavní cenu v soutěži Czech Press Photo 2022 vyhrál snímek fotografa na volné noze Vojtěcha Dárvíka Mácy *Masakr v Buči*. Je z fotografické série, která dokumentuje válečné události v ukrajinských městech Buča a Irpiň.

Mezinárodní porota vítězný snímek vybrala z více než 6 000 prací, které do 28. ročníku soutěže přihlásilo 234 autorů z Česka a Slovenska. Vítězný snímek ukazuje zavražděného obyvatele Buče ležícího na ulici, vedle něj sedí pes. „Je důležité ukazovat i takto šokující obrazový materiál, protože lidé mnohdy nevědí, co se tam skutečně stalo. Oběti byly mučeny, zavražděny a tyto příběhy musí veřejnost vidět,“ řekl člen poroty, ukrajinský fotograf Jevhen Maloletka.

„V Buči jsem pobýval několik dní. Smutnou symbolikou tohoto města se stal masový hrob čítající přes 300 těl civilních obětí, často surově popravených. Ve chvíli, kdy jsem byl v Buči, bylo právě nalezeno místo, kde Rusové popravili zastřelením šest osob – dva muže, čtyři ženy. Jedna z žen byla údajně ještě v nezletilém věku. Všichni zastřelení byli političtí hořlavinou a zapálení, armáda takto chtěla zahladit stopy. Buča, to jsou obrazy sbírání lidských ostatků zavražděných civilistů, mrtvý muž ležící na zemi stále svírající svazek klíčů od domu nebo pes věrně čekající u těla svého pána,“ popsal vznik fotografie Vojtěch Dárvík Máca.

Snímky z Ukrajiny letošní soutěži podle očekávání dominovaly. Máca se sérií snímků z Ukrajiny zvítězil i v kategorii Aktualita. Snímek z Buče, který pořídil Gabriel Kuchta z *Deníku N*, se umístil i na třetím místě. Všechny tři první příčky v kategorii Reportáž patří také událostem z Ukrajiny. Vyhrál ji Milan Bureš z *Respektu* za sérii snímků *Čekání na vlak do bezpečí* dokumentující ukrajinské uprchlíky.

V kategorii Lidé, o kterých se mluví, dvakrát bodovali reportéři ČTK. Vyhrál ji Roman Vondrouš se snímkem *Jmenování premiéra*, na kterém je v době proticovidových

opatření prezident Miloš Zeman při tomto aktu v Lánech ve skleněné kukani.

Ondřej Deml získal za snímek s názvem *Německá ministryně zahraničí v Lidicích* třetí místo. David Taneček z ČTK obsadil třetí místo v kategorii Umění a kultura snímkem *Akustická zkouška*, na němž zachytil osamocené hráče s dechovým nástrojem při zkoušce před prázdným hledištěm. V kategorii Člověk a životní prostředí se na prvním i třetím místě ocitly snímky zachycující velké domácí téma minulého roku, požár v Českém Švýcarsku. Vyhrál ji Michal Fanta a třetí místo patří Igoru Mikulovi.

„Porota zvažovala několik silných sérií zachycujících uprchlickou krizi způsobenou ruskou invazí, ale nakonec volbu ovlivnila touha ukázat realitu války na Ukrajině. I když jsme válkou nepřímo zasaženi všichni, jsou to pouze lidé na Ukrajině, kteří jsou vystaveni skutečné hrůze konfliktu,“ řekl předseda poroty Petr Mlch, šéfredaktor fotobanky ČTK.

Výstava Czech Press Photo 2022 bude v historické budově Národního muzea k vidění do 31. července 2023.

(mk)

Zemřel fotograf Miloš Budík

Zemřel uznávaný fotograf Miloš Budík, bylo mu sedmadesát let. Většinu svého života prožil v Brně, jehož městskou krajinu zaznamenával jako své životní téma. Věnoval se dokumentární fotografii, fotil také architekturu, kulturu nebo sport.

Právě v muzeu, které pečuje o hrad Špilberk a vilu Tugendhat, připravují na léto velkou výstavu z Budíkovy tvorby. Vernisáž se uskuteční 14. června, pro veřejnost se výstava otevře o den později.

Miloš Budík se narodil v Brně v roce 1935. Vystudoval chemickou průmyslovku. Pražskou FAMU nedokončil z rodinných důvodů. Bývá řazen k žákům a následovníkům brněnského fotografa Karla Otto Hrubého.

Zaznamenal úspěchy na československých i mezinárodních výstavách a soutěžích, byl spoluzakladatelem skupiny VOX. Obdržel Cenu města Brna za rok 2007, a to s odůvodněním, že jeho dílo patří k tomu vůbec nejlepšímu, co v československé fotografii vzniklo.

Jedna ze známých Budíkových sérií zachycuje vilu Tugendhat v době, kdy tam působilo rehabilitační středisko pro děti a mládež. Fotil počátky brněnské ZOO, dlouhodobě se věnoval také dění na výstavišti.

(mk)

VZPOMÍNKA

František Drtikol (3. 3. 1883, Příbram – 13. 1. 1961, Praha)

František Drtikol byl český fotograf tvořící v letech 1901–1935, příležitostně se věnoval i grafice a překladatelství. Proslavil se zejména svými portréty a akty ve stylu pozdní secese, později ovlivněné kubisticko-futuristickými prvky. Je řazen k nejúspěšnějším českým klasikům fotografie aktu všech dob. Je znám také svou duchovní praxí východních učení, Bhagavadgíty a buddhismu, a je označován za zakladatele českého buddhismu.

František Drtikol: bez názvu (Akt), kolem 1925, fotografie

Drtikol byl ovlivněný secesním piktorialismem, se kterým se seznámil na studiích v Mnichově. Secesní piktorialismus vycházel ze symbolismu a secese a usiloval o přiblížení fotografie malbě nebo grafice. S Augustinem Škardou vydal v roce 1911 album padesáti olejotisků *Z dvorků a dvorečků staré Prahy*, kde zachytil krásu mizejících praž-

ských zákoutí. V té době už Drtikol spolupracoval s uměleckým družstvem Artěl, které prodávalo jeho fotografie. Krátce nato se dostavilo i zahraniční uznání včetně publikací jeho děl ve světových časopisech.

Drtikol začal experimentovat s dynamickým pohybem, který ale není skutečný. Jedná se o fotografie stylizovaného pohybu v tzv. „mrtvém bodě“. Tento experiment naplno rozvine ve dvacátých letech.

V roce 1918 vzniklo Československo a Drtikol se z vojny vrátil zpátky do pražského ateliéru, do kterého v době Drtikolovy nepřítomnosti nastoupil jako učeň další velkán české fotografie, tehdy patnáctiletý Jaroslav Rössler, který i po vyučení zůstal u Drtikola jako jeho asistent až do roku 1925. Praha se stále více odvracela od konzervativní Vídně a orientovala se na modernější Berlín, Paříž či New York. Praha byla po Paříži druhým nejdůležitějším kubistickým centrem Evropy. Zde se uplatnila i ve světě zcela ojedinělá kubistická architektura. Drtikol byl i po válce nejuznávanějším českým portrétistou a fotografem aktů. Jeho fotky se však začínají vzdalovat od secesního piktorialismu, ale Drtikol, pořád ovlivněn secesí, v nich nadále s oblibou používá extravagantní klobouky, náhrdelníky, květiny ve vlasech nebo v rukou modelek. Počátkem třicátých let se Drtikolův zájem stále více odvracel od fotografie k malbě, která zřejmě mohla lépe vyjádřit jeho vize, a k duchovním sférám.

Dvanáct let po jeho smrti Anna Fárová, významná historička a teoretička umění, připravila velkou Drtikolovu retrospektivní výstavu v Uměleckopřemyslovém museu v Praze, která dokázala, že Drtikolova tvorba jednoznačně patří společně s díly Josefa Sudka, Jaroslava Rösslera, a Jaromíra Funkeho mezi světové fotografie první poloviny 20. století.

Drtikolův život románově zpracoval Jan Němec v díle *Dějiny světla* (2013).

HUDBA

Festival Smetanova Litomyšl 2023

Festival Smetanova Litomyšl od 15. června do 2. července nabídne pětatřicet pořadů hlavního programu, který doplní doprovodný program ve Festivalových zahradách a Smetanova výtvarná Litomyšl. Jako téma si dramaturgie zvolila Belle Époque (krásné časy), jak se označuje období přelomu 19. a 20. století. Nebývalý pokrok vědy a techniky tehdy umožnil rozvoj všech lidských činností včetně umění. U zrodu tématu byla dohoda na uvedení jedné ze slavných kompozic této doby, *Písní z Gurre* Arnolda Schönberga.

Z důvodu generální opravy litomyšlského zámku se letos bude muset festival obejít bez své hlavní scény – zámeckého nádvoří. Jako náhradní prostor pořadatelé zvolili multifunkční halu. „Využijeme i okolí haly včetně slavné prvorepublikové plovárny k tomu, abychom vytvořili pro návštěvníky jakýsi areál Světové výstavy a přiblížili tak i prostor ročníkovému tématu,“ uvedl ředitel festivalu Jan Pikna.

Šest českých dirigentů očima šesti režisérů

Dirigenti Tomáš Netopil, Václav Luks, Petr Popelka, Robert Jindra, Marko Ivanović a Jiří Rožeň. Co stojí za jejich úspě-

chem, v čem jsou výjimeční a jakou mají pozici v uměleckém světě, vyprávějí režiséři Markéta Ekrt Válková, Miroslav Janek, Jakub Sommer, Petra Všelichová, Šimon Šafránek a Slobodanka Radun v novém dokumentárním cyklu *Dirigenti*, který měli čeští diváci možnost sledovat po šest středečních večerů na ČT art.

„Cyklus *Dirigenti* ukazuje specifickou práci umělce, který formuje orchestr i vyznění interpretovaných skladeb. Chtěli jsme divákům přiblížit, jak obtížný je proces, než z notového zápisu vznikne živá hudba, nebo jak funguje alchymie mezi dirigentem a orchestrem, plným uměleckých individualit. Zajímala nás také cesta, která je přivedla za dirigentský pult nejrůznějších orchestrů,“ vysvětlila kreativní producentka Kateřina Ondřejková.

Šestice dokumentů sleduje nejen jejich práci, s níž slaví úspěchy po celém světě, ale nahlíží také do soukromí každého z nich. Díky různorodému zaměření dirigentů představil cyklus odlišné hudební styly, žánry i repertoár od barokní hudby přes symfonické skladby a operu až po současnou hudbu.

„Úspěšný dirigent je velmi často na cestách. Cestuje se tedy i v našem cyklu, a to i za hranice Česka, konkrétně do Essenu, Drážďan, Osla nebo Košic. Vážím si toho, že nás

všichni pustili i do svého soukromí a podělili se s námi o to, co rádi dělají ve svém volném čase, jak se udržují v kondici a jaké mají koníčky," dodala Ondřejková.

Dirigent Tomáš Netopil nejenže řídí Essenskou filharmonii a zdejší divadelní operní ansámbl, diriguje špičkové orchestry po celém světě, ale miluje i létání a rodnou Kroměříž, kde založil mezinárodní hudební festival.

Mistr v interpretaci barokní hudby a zároveň zapálený horský turista Václav Luks má na svém kontě řadu prestižních ocenění. Mezi jeho poslední úspěchy patří nahrávka hudby Josefa Myslivečka k historickému velkoformátu *Boemo*, kde nejen dirigoval svůj orchestr Collegium 1704, ale byl i odborným poradcem.

Kariéra dirigenta Petra Popelky se začala odvíjet v roli špičkového hráče na kontrabas. Hned po výměně smyčky za taktovku se ale stal jedním z nejžádanějších českých dirigentů ve světě.

Robert Jindra, světoběžník, který se stal v této sezóně hudebním ředitelem opery Národního divadla, bude sdílet s diváky nejen svou vášeň pro jízdu vlakem.

Marko Ivanović se zase předvedl nejen jako dirigent v operním orchestru nebo koncertním sále, ale i jako hráč videoher, které mu pomáhají relaxovat.

A nejmladší ze šesti dirigentů Jiří Rožeň zase drží taktovku v levé ruce a jeho jméno se třemi háčky se museli v zahraniční složitě učit vyslovovat. (mk)

Zemřela Nada Urbánková

3. února zemřela v Praze ve věku třiaosmdesáti let zpěvačka a herečka Nada Urbánková. Pětinasobná Zlatá slavice zemřela na komplikace spojené s rakovinou a nedávno prodělaným onemocněním covid-19.

Naděžda Balabánová, jak se za svobodna Urbánková jmenovala, se narodila 30. června 1939 v Nové Pace a vyrůstala ve vesničce Borovnička, kde začala chodit do školy. Absolvovala Vyšší zdravotnickou školu v Trutnově a krátce pracovala jako zdravotní sestra. V roce 1964 se dostala do Semaforu. Poprvé se objevila před kamerou ve filmovém muzikálu *Kdyby tisíc klarinetů*, hrála také ve filmech *Ostře sledované vlaky*, *Skřivánci na niti* a *Na samotě u lesa*. Jako zpěvačka se proslavila zejména semaforovými hity *Drahý můj* a *Závidím* a úspěšnou érou s Country Beatem Jiřího Brabce.

Jako na vtipnou a výbornou zpěvačku a skvělou herečku na Nadu Urbánkovou vzpomíná její přítel a hudební publicista Miloš Skalka. ČTK řekl, že Urbánková do české hudby přinesla moderní směr ze zámoří. Interpretovala totiž v šedesátých a sedmdesátých letech písně moderní americké country hudby. Na Urbánkovou vzpomínají i její pěvecké kolegyně.

„Po éře zpěvaček padesátých let, což byl ten staromódní přístup k hudební tvorbě, Nada představovala v podstatě modernu," řekl ČTK Skalka. Připomněl, že podobně

jako Urbánková se do dějin české populární hudby zapsali i další tři zpěváci, kteří se narodili v roce 1939 jako Urbánková. Zmínil Karla Gotta, Josefa Lauferu a Evu Pilarovou. „Všichni se výrazně zapsali a výrazně proměnili do té doby strnulou tvář populární hudby. A Nada tím, že měla sklon k tomu zpívat písničky moderní americké country music, tak nám navíc přinášela i ten populární směr ze zámoří," poznamenal Skalka.

Velmi důležitý byl podle Skalky pro tvorbu Urbánkové textař, muzikant a divadelní autor Jiří Grossmann, který pro ni v době jejich společného angažmá v divadle Semafor psal písňové texty na americké country písničky. Texty podle Skalky dokonale odpovídaly smyslu a ději originálních nahrávek. V divadle Semafor Urbánková podle něho působila jako „naprosté zjevení". „Ona byla nejen vtipná a výborná zpěvačka, ale byla také skvělá herečka," řekl a připomněl její účinkování ve filmech *Ostře sledované vlaky* a *Skřivánci na niti*, které vznikly podle literárních předloh Bohumila Hrabala. Připomněl také, že Urbánková zpouzarizovala nošení výrazných brýlí.

„Myslím si, že jsme se znali dobře a dlouho. Dokonce když jsem se dozvěděl tu smutnou zprávu o jejím odchodu, tak jsem si tady vytahal pár cédéček, které mi kdysi podepsala," doplnil Skalka. „Tady na tom jednom cédéčku je napsáno »Mému nejlepšímu kamarádovi, tvoje Nada«. Tak to mě docela i rozlítostnilo," dodal.

Také hudební publicista Josef Vlček vyzdvihl z tvorby Urbánkové především interpretace zahraničních country písní. Urbánková podle Vlčka dokázala svoji tvorbu procítit a dodat jí emocionální hloubku, scénu obohatila množstvím dodnes oblíbených písní.

Na Urbánkovou vzpomínají i její pěvecké kolegyně. „Úmrtí mé další kolegyně je pro mne ohromně smutnou zprávou. Je mi to moc líto. Na Nadu budu vzpomínat jen v dobrém. Už teď se mi v hlavě promítají vzpomínky na úžasná vystoupení, které jsme spolu zažily," uvedla v prohlášení zaslaném ČTK zpěvačka Helena Vondráčková.

„Velmi mne to zasáhlo. S Nadou jsme si byly blízké," uvedla v zasláném vyjádření také zpěvačka Šárka Rezková, manželka někdejšího spolupracovníka Urbánkové Jiřího Brabce. „Ona mi nazpívala na desku druhé hlasy, já zase jí. Nedávno mi řekla, že pokud jednou odejde, přeje si, abych dál zpívala její písně...," dodala.

Smrt Urbánkové připomnělo i ministerstvo kultury. „Pětinasobná Zlatá slavice se proslavila semaforovými hity a účinkováním v oceňovaných i oblíbených filmech; na vrchol popularity ji pak vynesla dvacetiletá spolupráce s Country Beatem Jiřího Brabce. Upřímnou soustrast blízkým," uvedlo. (mk)

Dara Rolins „50": největší koncert v životě

Do showbusinessu vstoupila ve čtyřech letech, k padesátinám si nadělila největší koncert dosavadní kariéry v pražské O2 areně. Ikona česko-slovenského popu točí jeden klip za druhým.

Oblíbená, pohledná rodačka z Bratislavy se poprvé na televizní obrazovce objevila ve čtyřech letech. Od šesti let se věnovala zpívání profesionálně. V devíti letech vydala první desku, které se prodalo 250 tisíc kusů. A už v deseti absolvovala své první koncertní turné. V prosinci 1982 se poprvé umístila v anketě Zlatý slavík.

Popularitu začínající dětské zpěvačky Darinky přinesl duet s Karlem Gottem *Zvonky štěstí*. Tehdy se jen v Československu prodalo přes 200 tisíc kopií. O rok později píseň vydali v Německu pod názvem *Fang das Licht* a duet bodoval také v Rakousku, Švýcarsku, státech Beneluxu a Rusku. V roce 1993 se s kapelou Karla Gotta rozchází, odlétá do USA, aby o tři roky později vydala CD v angličtině *What you see is what you get*, který považuje za start nové kariéry. Nelze opominout ani další úspěšné období, kdy byla Dara Rolins s Danem Bártoou zpěvačky kultovní kapely Sexy Dancers.

Ve velkolepém koncertu k životnímu jubileu se Dara rozhodla zmapovat dlouhé roky úspěšné kariéry, od dětství až po současnost, od *Arabely* a *Anjeliku* přes *Zvonky*, *What you see is what you get* a *Party Dja* po *Nebo Peklo* a *Peny*. Na rozdíl od většiny ostatních kolegů si Dara píše texty i většinu hudby sama.

Filharmonie Brno ve slavné Carnegie Hall

Filharmonie Brno zahájila v Carnegie Hall v New Yorku své americké turné, první po padesáti letech. Hrál skladby Bohuslava Martinů, Leoše Janáčka a Philipa Glasse, přičemž Glassovu *Symfonii č. 12 „Lodger“* uvedla v newyorské premiéře. Sólový part zpívala držitelka Grammy Angélique Kidjová. Na celém turné řídí filharmonii šéfdirigent Dennis Russell Davies.

„Potvrzuje se, že Filharmonie Brno dokáže zahrát na světové úrovni, což ale bohužel nemůžeme v Brně zažít, koncertní sál špičkových akustických parametrů není dosud hotový,“ napsala na facebooku Miriam Kolářová, která na koncert cestovala z Brna.

Další koncert filharmonie se odehrál v Ann Arbor v Michiganu, v Kalifornii v Santa Barbaře, Palm Desert a Northridge. Následoval Kansas City ve státě Missouri a na závěr vystoupení v Lubbocku v Texasu. Při všech koncertech brněnští filharmonici nabídli výběr české hudby od Janáčka, Martinů či Antonína Dvořáka v kombinaci se soudobou americkou hudbou.

Podle ředitelky Filharmonie Brno našel brněnský orchestr ve Spojených státech vřelé publikum, které sice předem moc neznalo hudbu Leoše Janáčka nebo Bohuslava Martinů, ale přijalo ji s nadšením. Brněnská Filharmonie vedená Američanem Dennisem Russellem Daviesem, jehož jméno pomáhalo v zámoří otevírat dveře, odehrál ve Spojených státech celkem sedm koncertů s různým programem. Orchester získal opětovně pozvání do Spojených států, podle Kučerové se však případné další turné asi neodehraje za rok či za dva. Příprava je vždy náročná a záleží také na penězích. Právě skončené turné pomohla filharmonii uskutečnit podpora města, kraje i státu. Orchester podle ní udělal výborné jméno nejen sám sobě, ale také Brnu a České republice.

Harmonie planet po 300 letech v Brně a v Praze

Harmonie planet, málo známý klenot barokní hudby, zazněl v Besedním domě v Brně a o den později ve Španělském sále Pražského hradu. Dvorní skladatel Antonio Caldara dílo napsal pro Alžbětu Kristýnu, manželku císaře Karla VI. Skladba je tři sta let stará. Za novodobou pre-

Adam Plachetka v *Harmonii planet*

miérou stojí soubor Czech Ensemble Baroque, který přizval špičkové pěvce, například Andrease Scholla a Adama Plachetku.

Harmonie planet není operou v pravém slova smyslu, tedy hudebním dramatem. Dílo vzniklo a bylo provedeno za jediným účelem: oslavit prostřednictvím virtuózních árií Alžbětu Kristýnu a jejího očekávaného potomka jako budoucího panovníka. Jednotliví pěvci ztvární planety či antické bohy.

Dílo nebylo v českých zemích od své premiéry ve Znojmě nikdy znovu provedeno. Moderní notové materiály hudebníci vypracovali z dobového rukopisu. „Na takovou práci jsme zvyklí. Není nad to, když může umělec nahlédnout přímo do autorova rukopisu. Je pak snazší dílo porozumět a pochopit, jak jej asi autor sám zamýšlel,“ uvedl dirigent Roman Válek.

O cenu Eurovize zabouje Vesna

Na Eurovizi 2023 bude o hlavní cenu bojovat kapela Vesna. Založila ji v roce 2016 Patricie Fuxová. Nápad na skupinu, která by oslavovala ženskost a slovanství, dostala při studiích na konzervatoři.

„Vesna je ženská kapela, která si zakládá na tom, že se inspirovat motivy folku nebo folklóru. Posluchači si mohou v různých písničkách poslechnout a zavnímat slovanské kořeny. Zároveň je to kapela plná žen, takže pro nás hraje klíčovou roli sesterství a nějaká soudržnost,“ představila skupinu zpěvačka, skladatelka a textačka Patricie Fuxová.

První vydanou písní byla *Morana*, pojmenovaná po bohyni zimy a smrti, kterou nahrály ve spolupráci s Českým národním symfonickým orchestrem. Dalšími singly byly *Mokoš*, *Vesna* a *Živa*, pojmenované po bohyních podzimu, jara a léta.

V listopadu 2018 vydala skupina své debutové album *Pátá Bohyně*. Byla s ním nominovaná v kategorii Objev roku v hudební ceně Anděl 2018. O rok později uspořádala své první klubové turné po Česku a Slovensku.

A s jakou písní se popere o cenu Eurovize? Bude to píseň *My Sister's Crown*, se kterou národní finále jednoznačně vyhrála. O čem je, přiblížily Patricie Fuxová a houslistka Bára Šustková. „Je o všech lidech, kteří zažívají nějakou nesvobodu, útlak od společnosti, trendů, techniky a je takovým symbolem pro tyhle lidi, aby si nasadili korunu a cítili se dost silní. Ta písnička kombinuje rovnou čtyři jazyky. Já jsem jako autorka chtěla, aby čeština vykopávala tu písničku, protože si myslím, že ve světové soutěži má smysl

zachovávat češtinu a že má smysl a je potřeba mít dostatek toho sebevědomí na to, aby čeština ustála v tom zahraničním kontextu. Najdeme tam samozřejmě taky angličtinu, abychom propojily jednotlivé národy. Je tam taky ukrajinština, protože letošní Eurovize je věnovaná jako pocta Ukrajině, a také je tam bulharština, protože naše původní členka Tanita je Bulharka, takže jsme chtěli zahrnout a vzdát poctu dalším slovanským národům.“

Skupina se na soutěži utká s interprety z dalších šestatřiceti zemí. Vesnu do 67. ročníku hudební soutěže poslali v týdenním hlasování fanoušci, kteří vybírali z pěti-ice českých uchazečů. K těm kromě Vesny patřily zpěvačky Markéta Irglová, Pam Rabbit, Maella a písničkář Rodan.

Dvě semifinále a finálové kolo letošního ročníku se bude konat 9. a 11. května. Absolutní vítěz bude vyhlášen v sobotu 13. května.

Opery Viktora Ullmanna v Národním divadle moravskoslezském

Skladatel Viktor Ullmann (1. 1. 1898 – 17. 10. 1944, koncentrační tábor Auschwitz-Birkenau) se narodil v Těšíně ještě za Rakousko-Uherska, dlouho žil v Praze. V letech 1918-1919 studoval hudbu ve Vídni, roku 1920 se stal sbormistrem v Novém německém divadle (Praha), kde se později stal dirigentem. Roku 1928 se stal šéfem opery v Ústí nad Labem, odkud o rok později odešel do Švýcarska do Curychu, kde působil jako kapelník. Po návratu do Prahy se angažoval v několika divadlech, dále působil jako hudební skladatel. Roku 1942 byl pro svůj židovský původ deportován do Terezína, kde se zapojil do ilegálního uměleckého života. V roce 1944 byl převezen do Auschwitz-Birkenau, kde zahynul.

Jeho tvorba je považována za vrchol pražské židovsko-německé tvorby v první polovině 20. století. Velká část jeho tvorby byla dlouhou dobu považována za ztracenou a teprve po roce 1989 došlo k nálezům části jeho skladeb. Některá z nalezených děl nebyla dosud zpracována. Část skladeb měla svoji premiéru po více než padesáti letech, přesto jsou považovány za velmi úspěšné.

Jeho dílo je v Česku ale téměř neznámé. To se teď mění díky projektu Musica non grata pražského Národního divadla a souběžnému projektu Národního divadla moravskoslezského v Ostravě Opery terezínských skladatelů. Právě v Ostravě v únoru uvedli Ullmannovy opery *Císař Atlantidy* a vůbec poprvé v Česku také *Rozbitý džbán*. Obě jednoaktovky nastudoval dirigent Jakub Klecker. Ostravské divadlo neuvádí jednoaktovky v německém originále, jak je dnes zvykem, ale rozhodlo se pro českou verzi, přebásnil je Jaromír Nohavica. Režisér Rocc je názoru, „že tím že se ten titul hraje v češtině, dodává to těm operám ještě současnější charakter, respektive troufá si říci, že ten překlad jistým způsobem přibližuje děj dnešnímu divákovi.“

Zatímco *Rozbitý džbán* – satirický příběh zdánlivě absurdního soudního procesu – byl dopsán těsně před autorovou deportací do terezínského ghetta, *Císař Atlantidy* neslavně proslul právě svým ponurým místem zrodu. Přestože k jeho připravované terezínské premiéře nedošlo a dílo bylo prvně uvedeno až s odstupem více než třiceti let, okamžitě a neomylně prokázalo nadčasovost svého obsahu.

Zemřel Marek Kopelent

Ve věku 90 let zemřel 12. 3. 2023 hudební skladatel a pedagog Marek Kopelent, který v zahraničí patřil k nejuznávanějším českým autorům současné hudby.

Kopelent byl jednou z nejvýznamnějších postav českého hudebního života posledního půlstoletí a průkopníkem tzv. nové hudby. Je autorem několika oratorií a dále komorní vokální a instrumentální hudby.

Marek Kopelent se narodil v Praze 28. dubna roku 1932. Od útlého dětství se u Marka Kopelenta projevovalo výjimečné hudební nadání a rodiče ho podporovali. Nejprve se učil hře na klavír u rodinného přítele JUDr. Kubáně. Později studoval na Akademii múzických umění pod vedením prof. Řídkého. Po studiích nastoupil v roce 1955 jako hudební redaktor do nakladatelství SNKLHU. Od konce padesátých let se Marek Kopelent začal intenzivně věnovat tzv. nové hudbě. Společně s přáteli založil Pražský spolek nové hudby. V roce 1961 byl spoluzakladatelem souboru Musica viva Pragensis, která novou hudbu aktivně představovala veřejnosti. Jeho hudební kompozice začaly pronikat na mezinárodní festivaly. V roce 1969 získal roční studijní stipendium (Deutscher Akademischer Austausch Dienst) v západním Berlíně. V době jeho nepřítomnosti se situace doma v Československu radikálně proměnila.

Oblast nové hudby nepatřila mezi protežované umělecké trendy a její tvůrci naráželi na omezení. V roce 1971 dostal v nakladatelství výpověď a těžce hledal jiné zaměstnání. Soubor Musica viva Pragensis dostal zákaz činnosti, Marek Kopelent byl vyloučen ze Svazu českých skladatelů a jeho tvorba nemohla být oficiálně uváděna. Kopelentovo dílo se tak mohlo hrát pouze v zahraničí. V roce 1976 dostal zaměstnání korepetitora v LŠU v Radotíně, kde působil až do roku 1991. Poté nastoupil jako profesor kompozice na Hudební fakultě AMU a stal na krátký čas také hudebním expertem Kanceláře prezidenta republiky. Mimo jiné byl předsedou a zakladatelem sdružení skladatelů, interpretů a muzikologů Ateliér 90, neúnavným propagátorem soudobé vážné hudby.

Jeho skladatelské dílo čítá vokálně-instrumentální skladby a oratoria, skladby pro varhany i hudbu komorní. Velký úspěch mělo v roce 2001 dvojnásobné provedení jeho prostorového oratoria *Lux mirandae sanctitatis (Světlo divné svatosti)*, které zkomponoval k příležitosti svatořečení Anežky České. Kromě pedagogické činnosti na HAMU byli jeho soukromými žáky výrazné osobnosti současné hudby jako Petr Kofroň nebo Martin Smolka. Jeho loňské devadesáté narozeniny připomněl v prosinci koncertem z jeho raných i nedávných děl také orchestr PKF – Prague Philharmonia.

Marek Kopelent za své dílo a činnost získal celou řadu prestižních ocenění. V roce 2003 se stal prvním, kdo dostal nově zavedenou Cenu ministerstva kultury za přínos v oblasti hudby. Ve Francii byl oceněn titulem Rytíř řádu umění a literatury, v Německu zase prestižní Herderovou

cenou. V roce 2012 převzal od prezidenta republiky Medaili Za zásluhy.

O Kopelentově úmrtí ve FN Motol po krátké nemoci KLUB informovala Juliane Kopelentová. Poslední rozloučení se uskutečnilo v sobotu 18. března 2023 v bazilice Nanebevzetí Panny Marie v areálu kláštera premonstrátů.

VZPOMÍNKA

Antonín Kohout

Před deseti lety, 15. února 2013, zemřel v Praze ve věku třiadevadesáti let violoncellista, zakladatel Smetanova kvarteta a hudební pedagog Antonín Kohout.

Antonín Kohout se narodil 12. prosince 1919 v Lubné u Rakovníka. Po absolvování nižšího gymnázia vystudoval pražskou konzervatoř a Hudební fakultu AMU. K jeho pedagogům patřili Karel Pravoslav Sádlo, Josef Míka a Karel Moravec. V roce 1945 se stal zakládajícím členem Smetanova kvarteta, jednoho z nejlepších světových souborů tohoto druhu. Kvarteto odehrálo přes 4 100 koncertů v Evropě, USA a Japonsku, natočilo přes 140 desek a významně se podílelo na propagaci české hudby, zvláště Bedřicha Smetany a Leoše Janáčka.

Vladimír Vlasák

Kritiky nemívají umělci v lásce, existují však světlé výjimky. Hudební publicista Vladimír Vlasák, dlouholetý redaktor a spolupracovník *MF Dnes*, k nim patřil. Zemřel před deseti lety po dlouhé těžké nemoci 1. února 2013, krátce před svými pětapadesátinami.

„Byl to ryzí člověk i kritik, jeden z mála, u nichž víte, že má muziku opravdu rád. Psal o ní takřikajíc srdcem a přitom k věci, přesně věděl, o čem píše, nepředváděl vlastní exhibice jako jiní. Byl mi blízký a vždycky jsem si ho vážil,“ vzpomíná Vladimír Mišík.

Vlasák nejprve na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let vystudoval Vysokou školu dopravy a železničních spojů v Žilině, ale během osmdesátých let se z pozice sběratele desek, hudebního nadšence, kterému v osmi letech učarovaly písničky Semaforu, a čtenáře časopisu *Melodie* stal jedním z jeho výrazných autorů. Za své učitele označoval Jiřího Černého, Petra Dorůžku či Františka Horáčka. Patřil mezi nejčtenější autory a získal si velký respekt nejen mezi svými kolegy, ale také mezi umělci, jejichž tvorbu neurážlivým způsobem hodnotil. Je také autorem několika knih.

V osmdesátých letech absolvoval kurz hudební publicistiky při tehdejší Sekci mladé hudby a stal se spoluautorem hudebního samizdatu Špaček. V devadesátých letech si potom vzdělání doplnil o scenáristiku na FAMU a byl jedním z nejdůležitějších členů první redakce časopisu *Rock & Pop*. Ačkoliv byl povahou spíše folkař než rocker, dokázal vždy psát o obojím.

V roce 1994 se Vlasák stal na dvanáct let hudebním redaktorem *MF Dnes*, s jejíž kulturní redakcí externě spolupracoval až do své smrti. Psaní bylo jeho vášně, nepřestal s ním ani přes vleklé onemocnění. Ještě loni v listopadu jeden z posledních větších článků, které do novin napsal k padesátému výročí Rolling Stones, ukončil optimistickou vzpomínkou na to, jak se Mick Jagger při posledním koncertě učil v zákulisí několik českých frází. „Jestli to bude

možné po padesáti letech existence kapely, rád bych si ty Jaggerovy věty ještě někdy poslechl,“ přál si tehdy Vlasák.

Kromě novinových článků se věnoval i knižní produkci. Za pozornost stojí zejména jeho kniha *Folkaři s podtitulem Báječní muži s kytarou, kteří psali dějiny*. Unikátním způsobem v ní zpracoval historii tuzemského folku do roku 1989 a zachytil společenský význam žánru, který pomáhal podkopávat železnou oponu.

„Byl to člověk, který znal dokonale branži a nesmírně pečlivě a svědomitě zpracovával informace. A také jeden z mála, kterého to opravdu bavilo. Navíc se s ním skvěle povídalo také jako s kamarádem,“ vzpomíná na Vlasáka hudebník Jan Neckář, se kterým napsali biografii jeho bratra Václava Neckáře.

V branži plně velkých eg a vyhrocených názorů ze strany hudebníků a novinářů Vladimír Vlasák vždy vynikal svou slušností a věcností, se kterou uměl kritiku podat. Když musel někoho ztrhat, trpěl u toho, ale poctivě to udělal. Díky tomuto přístupu, důslednému ctění novinářského řemesla a psaní bez předsudků se proto po celou dobu své novinářské kariéry těšil velké úcty mezi muzikanty i kolegy napříč žánry i generacemi.

Jan Hlavsa (10. 12. 1922 – 2. 3. 2008)

Jan Hlavsa byl tenorista, sólista opery Národního divadla v Praze. Velmi často byl zván k pohostinským vystoupením v zahraničí (Bulharsko, Jugoslávie, Polsko, Rumunsko, Rakousko aj.), věnoval se též koncertní činnosti. Natáčel také pro rozhlas a na gramofonové desky a objevil se i v televizi a na filmovém plátně při realizacích oper.

Štěpán Koníček (7. 3. 1928 – 26. 5. 2006)

Štěpán Koníček byl český hudební skladatel, dirigent a hudební dramaturg. Jednalo se o dlouholetého dirigenta a pozdějšího šéfdirigenta Filmového symfonického orchestru, který za svůj život zkomponoval hudbu k více než třem stovkám československých i zahraničních filmů.

Petr Skoumal (7. 3. 1938 – 28. 9. 2014)

Petr Skoumal byl hudební skladatel, textař a interpret. Od konce šedesátých let vystupoval s písničkářem Janem Vodňanským. Za normalizace (koncem roku 1973) byly jejich hry zakázány, Skoumal s Vodňanským museli z divadla odejít a bylo jim zakázáno i účinkování v televizi a rozhlasu. Mohli vystupovat jen příležitostně na některých malých scénách, zprvu v Olympiku ve Spálené ulici, později jen v klubech (např. Eden, Čáslavská, vysokoškolské koleje na Strahově, Petynka).

Začátkem osmdesátých let se jejich umělecké dráhy rozešly a Petr Skoumal se od té doby plně věnoval samostatné tvorbě a psal mnoho písniček. I když jsou rozděleny na

tvorbu pro děti a pro dospělé, hranice mezi nimi není nikdy ostrá a např. mnohé dětské písničky mají, díky jeho osobitému stylu, ohlas i u dospělých. V listopadu 1989 složil též monumentální píseň *Neopouštěj nás (Svatý Václave)*. Velmi významná je jeho tvorba pro film a televizi (např. *Srdečný pozdrav ze zeměkoule, Nejistá sezóna, Jára Cimrman ležící, spící, Svatební cesta do Jiljí, Rozpuštěný a vypuštěný*) i k večerníčkům (*Maxipes Fík, Bob a Bobek, ...A je to!*).

Pro Divadlo Járy Cimrmana v roce 1985 složil meziaktní hudbu ke hře *Dobytí severního pólu*. Psal hudbu mnohým hudebníkům, několik let působil jako člen kapely Etc... Vladimíra Mišíka, dlouhodobě spolupracoval například s Michalem Prokopem (složil např. píseň *Kolej Yesterday*). Vystupoval i v dětských představeních v Divadle v Dlouhé.

Harry Macourek

Před sto lety, 11. dubna 1923, se v Banské Hodruše na Slovensku narodil Harry Macourek, vlastním jménem Karel Macourek. Původním povoláním byl dirigent, dirigování vystudoval počátkem padesátých let na pražské AMU. Macourek se věnoval různým hudebním žánrům i stylům, počínaje populární hudbou, přes jazz až po hudbu scénickou, filmovou i vážnou.

Již za studií na pražské konzervatoři působil jako pianista a aranžér, spolupracoval například s básníkem Josefem Kainarem, v roce 1946 patřil ke spoluzakladatelům Divadla satiry, kde byl hudebním dramaturgem, skladatelem, pianistou, zpěvákem. Tehdy napsal i balet *Elektra našich dnů*. Macourek byl poté dirigentem Velké opery 5. května, sbormistrem opery Národního divadla, po řadu desetiletí dirigentem a uměleckým vedoucím Souboru Julia Fučíka, pro který komponoval. Po únoru 1948 psal budovatelské a agitační písně. V roce 1954 přešel do Československého rozhlasu jako vedoucí redakce malých hudebních žánrů, z rozhlasu odešel v roce 1969.

Po dlouhou dobu vyučoval na lidové konzervatoři (dnes Konzervatoř Jaroslava Ježka), organizoval různé festivaly (včetně Mezinárodního jazzového festivalu v Praze či Bratislavské lry).

Macourek stál u zrodu několika těles, zejména Velkého smyčcového orchestru, Pražského smyčcového orchestru, Tanečního (Jazzového) orchestru Československého rozhlasu, založil při rozhlasu Studio mladých zpěváků.

Napsal mnoho kompozic, od politických písní a kantát (například *Dukla, Jdou milióny jdou, Píseň o Fučíkovi*) přes populární písničky, skladby a aranžmá pro různá hudební tělesa až po skladby vážné hudby. V oblasti písničkové produkce spolupracoval s textaři Jiřím Apltem (například *Miliónkrát, Big band snů*), Ivo Havlů, Josefem Kainarem, Pavlem Koptou, Jiřím Štaidlem a dalšími, jeho písničky zpívaly Judita Čerovská, Ladka Kozderková, Eva Olmerová, Jitka Zelenková a další (kupříkladu *Hrajte i pro mne, Ledové květy, Orion, Písnička o Karlově mostě, S létem zpívám*).

Okrajově byl Macourek činný i jako hudební publicista: napsal několik drobnějších článků k problematice dobové tzv. estrádní hudby, zejména však knížku *Estrádní orchestr* (s Milanem Bartošem, Praha 1954) a byl též spolupředsedatelem sborníku *Taneční hudba a jazz 1960* (Praha 1960).

Macourek patřil ke generaci „svazáckých“ poúnorových hudebníků a funkcionářů, svázaných s dobovou ideologií a s dobovými představami o podobě populární hudby (inspirace ve folklóru, sovětské estrádě, přístupnost, „anga-

žovanost“ apod.), postupem doby získal určité zásluhy o znovuetablování jazzu na české scéně a o výchovu mladých hudebníků; ve své skladatelské tvorbě se prosazoval svou všestranností a stylovou či žánrovou verzatilitou.

Harry Macourek zemřel 13. ledna 1992 v Praze.

František Xaver Drozen (8. 3. 1898 – 26. 4. 1972)

František Xaver Drozen byl český houslařský mistr. Jeho vzory byly nástroje Stradivariho, Guarneriů a Stainera. Používal zlatožlutého a granátově červeného laku. Nejznámější uživatelé Drozenových nástrojů byl Jan Kubelík, Otakar Ševčík, David Oistrach a orchestr Národního divadla. Dohromady vytvořil okolo 700 mistrovských kusů a řadu levnějších kusů z polotovarů.

Za dílo získal několik ocenění, roku 1960 vyznamenání Za vynikající práci a v roce 1971 titul zasloužilý umělec. V roce 2017 mu byla odhalena pamětní deska na domě s dílnou v Turnově.

Řemeslu se učil v Praze u Jana Baptisty Vávry (strýc) a Jaroslava Dvořáka. Po roce 1919 pracoval jako tovaryš u houslařů Antonína Chudlařského, Bohuslava Lantnera a bratří Šámálů. Samostatnou dílnu založil roku 1925 v Turnově – zde pracoval až do své smrti.

21. 4. 1783 bylo slavnostně otevřeno **Nostické národní divadlo v Praze (dnešní Stavovské)**; základní kámen byl položen 7. 6. 1781.

26. 4. 1868 zemřel **Karel Strakatý**, pěvec-basista, první interpret písně *Kde domov můj* (* 2. 7. 1804).

Carl Maria von Weber a Praha

Dne 1. dubna 1813 přijal Carl Maria von Weber nové místo ředitele a dirigenta pražského Stavovského divadla, kde se pustil do získávání nových umělců a zlepšování umělecké úrovně. Zapojil se i do pražské koncertní činnosti, zhudebnil několik básní Theodora Körnera (dodnes populární sborová píseň *Lützows wilde Jagd*). Psal také recenze k hudebním událostem do pražského tisku. V té době však začal trpět tuberkulózou, na kterou později zemřel. Rovněž navázal dva bouřlivé milostné vztahy, první s Theresou Brunettiovou a druhý se zpěvačkou Carolinou Brandtovou, s níž se v Praze 4. listopadu 1817 oženil.

Z Prahy se v roce 1816 přestěhoval do Drážďan, kde se ujal řízení dvorní opery. Kromě Mozartových a Beethovenových oper rovněž za čas řídil i své vlastní – *Čarostřelce* a *Euryanthe*. V Drážďanech Weber nastudoval v letech 1817-1825 na čtyřicet premiér. Jedním z jeho přínosů k umění dirigování je to, že jako první zavedl použití taktočky u dirigentského pultu.

Uvědomil si, že se jeho zdraví zhoršuje, řada lázeňských léčení, jimž se podrobil následující léto, příliš nepomohla, a marně hledaje vhodnou léčbu, navštívil rovněž Mariánské Lázně.

Ještě stačil v roce 1825 zkomponovat operu *Oberon*. V únoru 1826 odjel do Londýna a 12. dubna úspěšně dirigoval premiéru své nové opery. 5. června byl nalezen mrtv ve svém pokoji. Zemřel pravděpodobně na rakovinu hrtanu. Byl pohřben v Londýně. V roce 1844 se jeho ostatky vrátilo do Drážďan, kde Richard Wagner pronesl pohřební řeč.

František Kupka: *Complexe*

Kupkův obraz se vydražil za 123 miliónů

Obraz Františka Kupky s názvem *Complexe*, který pochází z pozůstalosti zesnulého herce Seana Conneryho, se v Londýně vydražil za 4 646 000 liber (122,9 miliónu korun). Dražbu pořádala londýnská aukční síň Sotheby's.

Kupka patří k nejlépe prodávaným českým umělcům. V roce 2021 se jeho dílo *Tryskání II* v Londýně vydražilo za rekordních 7 551 600 liber, tedy v přepočtu 230,8 miliónu korun.

Obraz *Complexe* byl vystavován už na slavné modernistické výstavě v Paříži v roce 1912. Aukční síň předem odhadovala, že se prodá za 2,2 až 2,8 miliónu liber.

Slavný skotský herec Sean Connery, který se proslavil jako první představitel Jamese Bonda, byl velkým sběratelem umění a obraz získal v roce 2016. Výtěžek z dražby půjde zčásti i hercově nadaci Connery Foundation.

„Kupka je jedním z klíčových umělců, kteří se zasloužili o rozvoj abstrakce, umělcovo místo v historii moderní malby konečně uznávají i dnešní špičkoví sběratelé. Toto průkopnické rané dílo je vynikajícím příkladem umělcova neúnavného zkoumání pohybu, spirituality a barev prostřednictvím abstrakce,“ uvedl k obrazu již dříve Thomas Boyd-Bowman z aukční síně Sotheby's. „Možnost prezentovat tento extrémně vzácný obraz na aukci spolu se zásadními obrazy Kandinského a Delaunaye, dalších průkopníků abstrakce, bude znamenat vzrušující srovnání,“ dodal.

Od roku 1993 prošlo světovými aukcemi kolem 120 Kupkových obrazů, ze stěžejních let 1911-1914 jich mezi nimi bylo pouhých deset. Většina z této desítky navíc byla v tomto období jen započata a Kupka na nich pracoval ještě po roce 1919.

Před první světovou válkou stihl Kupka veřejně vystavit jen deset svých abstraktních pláten. Osm z nich je ve veřejných sbírkách v Praze, Paříži, Madridu a Washingtonu, jedno je ztracené a tím desátým byl zmiňovaný vydražený obraz.

František Kupka patřil k průkopníkům abstraktního malířství, podílel se na vzniku nového výtvarného směru – orfismu, který přibližuje malířství jiným uměním, jako například hudbě nebo poezii. Námět v jeho kompozicích není stěžejní a ustupuje do pozadí, rozhodující je skladba barev a linie.

(mk)

Nová jeskyně v Moravském krasu

Jeskyňáři z Holštejnské výzkumné skupiny objevili v Moravském krasu další stovky metrů chodeb a především novou jeskyni. Největší dóm v ní pojmenovali Jiná dimenze. Chodby prodlužují systém Amatérské jeskyně, jeskyňáři desítky až stovky metrů nových chodeb objevují každoročně. Výzkumná skupina pracuje v jeskyni Lipovecká ventarola, kterou se jim chodbami podařilo propojit se sousedním jeskynným systémem Nová Rasovna. Ten je součástí systému Amatérské jeskyně, který je nejdelším jeskynným systémem v ČR s délkou prozkoumaných prostor asi 40 kilometrů.

Nově objevené jeskyni dominuje velký dóm, nazvaný Jiná dimenze, vyplněný množstvím krápníků, ze kterého pokračují chodby do více směrů. Jeskyně je součástí takzvaných paleoponorů z Lipoveckého žlebu, stejně tak jako sousední Jeskyně pravěkých symbolů, která byla objevena v roce 2003. Tato jeskyně patří do systému Nová Rasovna, potažmo Amatérské jeskyně. Objevené prostory se navíc podařilo propojit právě s Jeskyní pravěkých symbolů.

Mimořádný zájem o pamětní tisícikorunu

Tisíce lidí od časného rána přes mrazivé počasí čekaly ve frontách před pobočkami České národní banky (ČNB) v Praze, Brně či Ostravě, aby získali speciální tisícikorunu. Tu ČNB vydala k 30. výročí rozdělení československé měny a vzniku české koruny v celkovém počtu 200 000 kusů. Speciální bankovka se od standardní liší přetiskem na lícní straně, který tvoří výroční logo ČNB k třiceti letům existence a motiv dobového kolku z doby měnové odluky. Lze ji získat do rozebrání zásob za 1 000 korun na pokladnách centrální banky vedle Prahy, Brna a Ostravy také v Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem a Hradci Králové. Každý zájemce může koupit nanejvýš pět bankovek. Lidé už na internetu tyto bankovky nabízejí za několikanásobně vyšší ceny.

ČNB bankovku vydala s cílem připomenout širší veřejnosti 30. výročí měnové odluky. Navázala na stokorunovou bankovku s přetiskem z roku 1919 vydanou u příležitosti 100. výročí vzniku československé měny.

Pamětní mince k 500. výročí narození Jana Blahoslava

Česká národní banka vydala stříbrnou pamětní minci připomínající pětisté výročí narození biskupa Jednoty bratrské a spisovatele Jana Blahoslava. Banka vydává celkem 30 tisíc kusů mincí v nominální hodnotě 200 korun. Cena pamětní mince bude ale vyšší, zohledňuje mimo jiné i aktuální cenu stříbra či náklady spojené s výrobou.

Jan Blahoslav se narodil 20. února 1523 v Přerově. Byl knězem a biskupem Jednoty bratrské, vnesl do bratrského školství prvky svobodných umění a dbal na spojení teoretického a praktického života. Sepsal *Gramatiku českou* a je autorem prvního českého slabikáře. Jako první v historii přeložil Nový zákon z řečtiny a podnítil tak vznik Bible kralické.

Mince připomínající Jana Blahoslava je první pamětní mincí, kterou letos ČNB vydává. Do konce letošního roku ČNB plánuje vydat dalších sedm pamětních mincí. Jedna z nich například připomene sté výročí Českého rozhlasu.

Jaromír Gargulák: *Hrachovina*

Hrachovina na Mendlově náměstí v Brně

Brněnské Mendlovo náměstí zdobí nový bronzový monument Jaromíra Garguláka s názvem *Hrachovina*. Odkazuje na vědce Gregora Johanna Mendela, který působil ve zdejší augustinánské klášterě na Starém Brně a je považován za zakladatele genetiky i na základě svých pokusů s hrachem. Dílo představuje klíčení hrachu. Obecně prospěšnou společnost Společně stál monument 24,5 milionu korun, získala příspěvek od kraje i dalších dárců, město poskytlo deset milionů.

Gargulákův návrh vybrala porota v mezinárodní soutěži. Mendlovo náměstí je i po rekonstrukci významným dopravním uzlem, ale přestavbou se podařilo vytvořit také veřejný prostor, kde si lidé mohou sednout pod strom na lavičku. Bylo zde vysazeno třicet nových stromů a přístřešky pro cestující mají být porostlé popínavou zelení.

Obrazy Zdeňka Buriana putují do Japonska

Moravské zemské muzeum zapůjčilo na výstavu do Japonska díla Zdeňka Buriana a dalších umělců, kteří zobrazovali pravěkou přírodu. Muzeum disponuje rozsáhlou sbírkou takzvaných paleontologických rekonstrukcí, podle náměstkyně ředitelky Barbory Onderkové je patrně nejvýznamnější v Česku. Výstava potrvá od března do července ve dvou institucích v Kóbe a Tokiu.

Z Brna do Japonska zamířilo osm paleontologických rekonstrukcí. Jsou mezi nimi díla průkopníků žánru, jako byli Charles Knight, Heinrich Harder nebo Benjamin Waterhouse Hawkins. Nejvýrazněji je však zastoupen český malíř a ilustrátor Burian, jenž žil v letech 1905-1981 a při zobrazování pravěku dosáhl světového věhlasu.

V Benátkách nad Jizerou letos dokončí opravu vzácných varhan

Vzácné barokní varhany v kostele sv. Máří Magdalény v Benátkách nad Jizerou by se po opravě měly znovu rozehrávat letos na podzim. S opravou začala místní římskokatolická farnost před dvěma lety. Na investici 1,2 milionu korun významně přispěli firemní i soukromí dárci, na transparentní účet a adopci píšťal darovali za dva roky přes 700 000 ko-

run. S opravou varhan se začalo v roce 2021, loni si varhanáři do dílny odvezli poslední část píšťal. V plánu je i výměna elektroinstalace. Varhanní skříň nástroje, který je na seznamu movitých památek, pochází z roku 1693. Varhany jsou v benátském kostele od roku 1892.

Otáčivé hlediště v Českém Krumlově

Nové otáčivé hlediště v Českém Krumlově by mohlo stát v bývalém zahradnictví za zámeckou zahradou. Je to nejrealnější varianta. Než bude nové hlediště hotové, mělo by se hrát na tom nynějším v zámecké zahradě. Památkáři dlouhodobě kritizují, že točna je v zahradě. Odhad nákladů na stavbu nové točny byl podle Národního investičního plánu pro léta 2020-2050 bývalé vlády asi 1,5 miliardy Kč.

Nyní se sešli na ministerstvu kultury (MK) členové pracovní skupiny, která řeší, jak zachovat otáčivé hlediště v Krumlově. Nejpravděpodobnější je, že nová točna bude v bývalém zahradnictví. Pro ČTK to potvrdil krumlovský místostarosta Zbyněk Toman. „Jako nejrealnější varianta se jeví to, co máme v územním plánu jako rezervu, což je objekt bývalého zahradnictví za zámeckou zahradou. Šlo by o rozšíření zámecké zahrady. Tato varianta je na stole. Jsou tam složitější majetkové poměry, je tam víc vlastníků, ale je to cesta, o kterou se budou všichni snažit,“ řekl ČTK Toman.

V krumlovské zámecké zahradě hraje divadlo od roku 1958. Autorem původního hlediště je divadelní architekt a scénograf Joan Brehms (1907-1995). Nynější točna je v provozu od roku 1994, vyrobila ji firma Škoda Plzeň. Vejde se na ni 644 diváků, váží 650 tun, pohánějí ji čtyři elektromotory. Od roku 1958 navštívilo točnu asi 2,5 milionu diváků.

České Budějovice, jimž točna patří, mají smlouvu s památkáři o pronájmu zámecké zahrady do konce letošního roku. V pracovní skupině pod ministerstvem kultury se jedná o smlouvě na rok 2024 a o tom, jak bude nynější točna fungovat u opravené Bellarie. Dokud nevznikne nová scéna, bude v provozu ta stávající. „Nikdo o otáčivé hlediště nepřijde,“ řekl Toman.

Loni přilákalo divadlo na krumlovskou točnu 52 469 diváků při tržbách 43,9 milionu Kč. Letos tam od 2. června do 10. září uvede šest titulů. Premiérou bude balet inspirovaný malířem Egonem Schielem. Na repertoár se vrátí komedie *Ženy Jindřicha VIII.* s Petrem Rychlým v hlavní dvojroli, dál jsou v programu horor *Dracula*, příběh *Muž dvojhvězdy*, oratorium *Mesiáš* a titul *Úplně celá česká historie*.

Točna v Českém Krumlově přináší divadlu čtyři pětiny všech tržeb. Jihočeské divadlo zahrnuje činohru, operu, balet a soubor Malé divadlo. Letos má provozní příspěvek od města České Budějovice necelých 154 milionů korun.

Nové kulturní památky na jihu Čech

Ministerstvo kultury zařadilo v jižních Čechách na seznam pět nových kulturních památek. Jsou to Hardtmuthova vila v Českých Budějovicích, návesní kaple v Herbertově, kovárna v Čičenicích na Strakonicku, nový most v Písku a železniční most přes řeku Lužnici na trase Tábor – Bechyně. V jižních Čechách je teď 5 100 kulturních památek.

Neobarokní Hardtmuthovu vilu si nechal postavit průmyslník a stavitel Franz Hardtmuth v roce 1911 stavitelem

Johannem Stepanem. „Svou kvalitou dodnes vysoce převyšuje regionální poměry. Jde o naprostou špičku mezi předválečnými vilami co se týče velikosti stavby, luxusního komfortu technického vybavení i míry dochování původních konstrukcí a materiálů,“ uvedl ředitel Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích Daniel Šnejd.

Návesní kaple v Herbertově na Českokrumlovsku je zase jednou z mála staveb, které se dochovaly z původní zástavby dvaadvaceti domů. Zůstaly pouze dvě usedlosti a kaple, postavená po roce 1826. Díky tomu, že je kulturní památkou, připravuje město Vyšší Brod, jemuž patří, rekonstrukci kaple.

V ČR přibývá turistů

V České republice se loni ubytovalo 19,5 miliónu turistů. Proti předchozímu roku 2021, který byl ještě výrazně ovlivněn pandemií nákazy covid-19, je to nárůst o 71 procent. Stále je to ale o 2,5 miliónu turistů méně než v předcovidovém roce 2019. Ve srovnání s ním loni scházeli zahraniční turisté.

Českých turistů se v tuzemsku ubytovalo zhruba 12,1 miliónu, cizinců pak 7,3 miliónu. Stále nejvíce turistů jezdí do Česka ze sousedního Německa. Loni se jich v ČR ubytovalo 1,85 miliónu. Slováků dorazilo do českých ubytovacích zařízení téměř 780 000 a Poláků bezmála 615 000. Následovali Američané, Britové a Ukrajinci. Statistickí upozornili, že do výsledků jsou započítány údaje týkající se ukrajinských občanů, kteří si ubytování hradili sami.

Česku hrozí ztráta michelinských hvězd, firma chce poplatek

Česko by mohlo přijít o restaurace s michelinskou hvězdou, nově totiž musí jednotlivé země společnosti Michelin platit poplatek deset miliónů korun za tři roky. Firma Michelin, která vydává průvodce od roku 1900, plánuje uzavřít smlouvy se státními agenturami, aby ho pomohly financovat. V Česku je to agentura CzechTourism, definitivní rozhodnutí, zda stát částku zaplatí, ale záleží na ministerstvu pro místní rozvoj. Píše o tom server Seznam Zprávy.

Smlouvy údajně podepsala již většina zemí, jako jsou třeba Maďarsko nebo Slovinsko. V Česku jsou nyní dvě restaurace s jednou michelinskou hvězdou – pražské restaurace Field a La Degustation Bohême Bourgeoise.

Oslavy 100. výročí Českého rozhlasu

Český rozhlas letos oslaví 100 let od zahájení pravidelného vysílání výstavou v Národním technickém muzeu, koncerty, novinkami v programu i filmem. Oslavy zahájil 10. března plesem v Obecním domě v Praze. Projekt oslav výročí má za cíl podpořit pozici Českého rozhlasu na mediálním trhu a také ukázat, že je významným partnerem pro další instituce, uvedl generální ředitel René Zavoral.

Letos 18. května uplyne 100 let od zahájení pravidelného rozhlasového vysílání, kdy začala ve skautském stanu v pražských Kbělich vysílat soukromá společnost Radiojournal. Kulaté výročí také připomene výstava v Národním technickém muzeu, která představí bohatou historii rozhlasového vysílání a technologického vývoje rádia, ale i důležité okamžiky, kdy stál Československý, později Čes-

ký rozhlas na straně veřejnosti a posluchače informoval, vzdělával i bavil. Výstava s názvem *100 let je jen začátek* bude veřejnosti přístupná od 17. května do 31. prosince.

K rozhlasovému jubileu navíc vzniká film režiséra Jiřího Mádlů *Vlny*, který vypráví o vysílání Československého rozhlasu v době pražského jara 1968. V koprodukcí TV Prima, Rozhlasu a televize Slovenska a Českého rozhlasu vznikne také dobová šestidílná televizní série *Tisíc hlasů*, která na pozadí osobních životů redaktorů rozhlasu přiblíží historické začátky rozhlasového vysílání.

Gender a věda

Česko má nejméně vědkyň v Evropské unii. Změnit by to mohla nová pravidla Grantové agentury. Ve vědě a výzkumu pracuje v Česku zhruba jen čtvrtina žen. K Mezinárodnímu dni žen a dívek ve vědě na to upozorňuje Národní kontaktní centrum – Gender a věda Sociologického ústavu Akademie věd. Jde o jedno z nejnižších čísel ze zemí Evropské unie. Změnit by to mohla nová pravidla Grantové agentury ČR. Od letoška chce finančně subvencovat jen instituce, které podporují genderovou rovnost. Problémem je často skloubení práce a rodičovství. Chybí například školky ve větších městech, kde výzkumná pracoviště sídlí.

Růst cen obědů v ČR zpomaluje

Za oběd v restauracích lidé v lednu zaplatili průměrně 181 korun. Ve srovnání s prosincem to bylo o korunu víc. Vyplývá to z cenové analýzy společnosti Sodexo Benefit. Zdražování poledních jídel v restauracích zpomaluje druhý měsíc v řadě. Nejdražší zůstávají obědy v Praze. Zákazníci tam za ně v lednu zaplatili v průměru 204 korun. Naopak nejlevnější byly na Vysočině – tam se lidé naobědvali průměrně za 160 korun.

Zemědělci na Vysočině produkují nejvíc mléka

Chovatelé krav na Vysočině, kteří jsou dlouhodobě největšími producenty mléka v Česku, loni zvýšili výrobu o 2,6 % na 612,6 miliónu litrů. Svůj podíl na republikové produkci mléka v meziročním porovnání zvýšili o 0,3 % na 18,8 procenta. Podle dat Českého statistického úřadu byla na Vysočině ke konci minulého roku také nejpočetnější stáda skotu. Zemědělci na Vysočině se podle statistik loni v prosinci starali o 221 268 kusů skotu.

Podobně početný chov skotu byl v Jihočeském kraji, kde bylo na farmách jen přibližně o 500 zvířat méně. V produkci mléka má ale Vysočina mezi kraji výraznou převahu. Středočeští chovatelé dojníc, kteří byli loni druhými největšími dodavateli mléka v Česku, vyprodukovali 406 miliónů litrů, tedy o třetinu méně než na Vysočině. O mléko mají podle oslovených zemědělců mlékárny stále zájem. Cena za mléko se ale podle nich zvyšuje pomaleji než náklady na jeho výrobu.

„Užitná hodnota“ českých pasů

S cestovním pasem České republiky lze bez víza vyrazit do 187 zemí, což Česko v aktualizovaném žebříčku společnosti Henley & Partners řadí na sedmou příčku společně s Belgií, Spojenými státy, Švýcarskem, Norskem a Novým Zé-

landem. Oproti loňskému roku si český pas polepšil o jedno místo v tabulce, a je tak „užitečnější“ než například pasy Austrálie, Řecka, pobaltských zemí, Slovenska, Polska či Maďarska. Slovenský pas je stejně jako loni a předloni na desáté pozici, bez víza s ním lze zamířit do 184 zemí. Polsko je na deváté pozici spolu s Maďarskem. Nejlepší v tomto hodnocení je stejně jako loni Japonsko, s jehož pasem lze bez víza cestovat do 193 států.

Žebříček „cestovní svobody“ sestavuje společnost Henley & Partners od roku 2006.

Kamélie na zámku v Rájci nad Svitavou

Státní zámek Rájec nad Svitavou se může chlubit jedinečnou sbírkou kaméliových keřů a zámeckým zahradnictvím se skleníky, přístupnými pro veřejnost vždy v únoru a v březnu, v době květu kamélií. Tamní sbírka je největší v Česku. Ty první začali pěstovat zahradníci v zámeckých sklenících v roce 1973. Téma letošní expozice je Kamélie – grafická inspirace. Představuje návštěvníkům grafiky, umělecké a uměleckohistorické předměty, jejichž dekor byl inspirován kaméliemi i dalšími cizokrajnými rostlinami. Vedle celé řady předmětů ze sbírek rájeckého zámku jsou k vidění i dochované herbářové listy s kaméliemi ze Státního zámku Kynžvart.

Sbírkou kamélií ve svém přirozeném prostředí je možné si prohlédnout v otevřené době zámeckého zahradnictví. V době největšího květu kamélií, koncem února a začátkem března, se představuje tato královna zimních květin na výstavě v historických prostorách zámku v Rájci už od začátku devadesátých let. Laické a odborné veřejnosti je představena rájecká sbírka kamélií, tedy i kvetoucí keře staré třicet až šedesát let.

www.zamek-rajec.cz/cs/rajecke-kamelie

Na poslední cestu do polského Gdaňsku vyjelo 12 aut s pořizovací cenou do 3 000 Kč

Dvanáct aut s pořizovací cenou maximálně do 3 000 korun se vydalo od muzea Svět Škodovek u Čerčan na Benešovsku na cestu k moři do polského Gdaňsku, zpět jeli po severní hranici Česka. Během týdne je čekala cesta dlouhá 2 220 kilometrů. Letos se akce konala naposledy, je náročná na organizaci a pořadatelé považují deset ročníků za velký úspěch.

10. ročníku recesistické akce se účastnilo šestadvacet lidí, kteří jeli ve dvanácti autech. Kdo trasu nedojede, musí auto v nejbližší hospodě prodat, případně přeseďne k jiné posádce. Účastníky čekal také doprovodný program, například návštěvy muzeí s tematikou auto-moto, různé soutěže, ale i relaxační den.

Čeští záchranáři se vrátili z Turecka

Desítky rodinných příslušníků emotivně vítaly na letišti v Mošnově na Novojičínsku české záchranáře, kteří pomáhali v tureckém městě Adiyaman s následky ničivého zemětřesení s mnoha oběťmi. Nechyběly transparenty i slzy dojetí. Záchranáři shodně popsali, že mise byla náročná a český tým odvedl velmi dobrou práci. Ze sutin vyprostili osmasedmdesát mrtvých a dva živé lidi. Podle velitele českého týmu Jiřího Němčíka byla mise zcela mimořádná.

„Jsem rád, že jsme udělali kus dobré práce, která byla oceněna nejenom v Turecku, ale měli jsme odezvu i z České republiky. Pro mě jako velitele týmu je ta nejdůležitější věc, že jsme se všichni vrátili ve zdraví. To, s čím se ti kluci setkávali v sutinách, nebylo nic, co byste chtěli vidět nebo co by kdokoliv z nás chtěl vidět. Jsme profesionální hasiči, ale to množství, ten tlak a ty podmínky byly enormní,“ uvedl Němčík.

Češi ve sbírkách na pomoc Turecku a Sýrii dali 86 milionů korun. Peníze jdou na teplé jídlo i topivo.

Příběh válečného veterána, armádního generála Emila Bočka

Příběh válečného veterána, armádního generála Emila Bočka, příslušníka československého letectva ve Velké Británii během druhé světové války, je doslova fascinující.

Emil Boček se narodil 25. února roku 1923 v Brně, odkud odešel tajně na konci roku 1939 z tehdy již rozděleného a okupovaného Československa (respektive z protektorátu Böhmen und Mähren) tzv. balkánskou cestou až do Bejrútu. Jako voják pěšího pluku se účastnil ústupových bojů ve Francii v létě 1940, v září 1940 byl už v Británii a přihlásil se k letectvu.

Nejdříve sloužil jako mechanik u stíhacích strojů, v říjnu 1942 byl přijat do pilotního výcviku, a mohl se tak stát jedním z nejmladších československých stíhacích pilotů, kteří měli za sebou operační lety během druhé světové války. Byl přijat do RAF, nejdříve sloužil jako mechanik, poté od října 1944 jako pilot-stíhač u československé 310. stíhací peruti, kde měl za sebou šestadvacet operačních letů.

Vzpomínky na toto období vyšly v knize Emil Boček: *Strach jsem si nepřipouštěl*. Při křtu této knihy Emil Boček zmínil historiku o své domnělé smrti po přistání v Bruselu z doby, kdy bojoval právě u 310. stíhací peruti. Kvůli prasklé pneumatice zůstal na bruselském letišti tři dny, do Londýna zpráva o jeho potížích nedorazila. „Půjčil jsem si tisíc franků, a tak jsme si tam debužirovali. Když jsem se vrátil, tak se všichni divili, co tam dělám, že už mě prohlásili za mrtvého, protože jsem se nehlásil. Válku přežil ten, kdo měl štěstí. A já ho tedy asi měl...“ dodal na závěr.

Emil Boček převzal z rukou Miloše Zemana Řád Bílého lva vojenské skupiny I. třídy za mimořádné zásluhy o obranu a bezpečnost státu a vynikající bojovou činnost (2019). Generál Emil Boček je nositelem Řádu Bílého lva za mimořádné zásluhy o obranu a bezpečnost státu a vynikající bojovou činnost; toto vyznamenání mu předal v roce 2010 prezident Václav Klaus. O životě generála Bočka vznikl

v roce 2012 film *Nezlomný*. V roce 2018 obdržel také čestné občanství města Brna.

Válečný letec Emil Boček zemřel 25. března 2023 v Brně.

Zdroj: Vojenský historický ústav (VHÚ)

Matějská pout'

Během posledního únorového víkendu byl v areálu holešovického výstaviště v Praze zahájen další ročník tradiční Matějské poutě. Lidé se mohli pobavit u asi stovky atrakcí. Pout' trvala do 10. dubna.

Nejznámější a nejnavštěvovanější poutí v Česku je Matějská, pořádaná každoročně v jarních měsících v areálu pražského Výstaviště. Můžete tu vyzkoušet kolem stovky domácích i zahraničních atrakcí. Mezi nejznámější patří obří ruské kolo, trojpatrový strašidelný zámek, dům smíchu, řetízkový kolotoč vysoký 50 metrů, bezpočet houpaček a skákacích hradů, staročeská střelnice či stále vyhledávané a oblíbené autodromy. Samozřejmě nechybí stánky s rychlým občerstvením, obvyklým suvenýrem z Matějské pouti bývají orientální cukrovinky a perníková srdce.

Novinkami letošního ročníku byla nová horská dráha od holandských partnerů, 65 metrů vysoká atrakce Airborne nebo nejnovější verze obřího řetízkového kolotoče Aeronaut. Objevilo se také nové ruské kolo s uzavřenými a vyhříványými kabinami.

V pondělí 27. března proběhla již tradičně v rámci Matějské pouti akce Den pro zdravotně postižené děti a děti z dětských domovů a azylových domů. Tato akce je přístupna všem zdravotně postiženým návštěvníkům zdarma včetně doprovodného programu.

Tradice Matějské pouti je v Národní knihovně archivovaná od roku 1595. Původně se pouti konaly na Hanspaulce, ale plocha nestačila, a proto se stánky a kolotoče zvolna přesouvaly k Vítěznému náměstí a později k Hradčanské. V roce 1963 se přestěhovaly do sousedství Stromovky.

Matěj je patronem/ochráncem stavebních řemeslníků, řezníků, cukrářů, kovářů a krejčích. Kromě toho se k němu lidé modlí, aby od nich odvrátil černý kašel, neštovice a manželskou neplodnost. Kolem apoštola Matěje se vyvinuly rozličné tradice. Ještě dnes je všude plno matějských poutí a dříve se razila i matějská mince.

Také s počasím má Matěj co do činění, existuje pořekadlo Svatý Matěj ledy láme.

Boom vinylových desek

Dříve na pokraji zapomenutí, dnes zažívají renesanci – řeč je o gramodeskách, které si nadšení hudební fanoušci kupují. Většina z nich ale ani netuší, jak se vinylová deska vlastně vyrábí. A že nemusí být nutně černá, ale klidně různě barevná.

Co má společného Ozzy Osbourne, Aneta Langerová, Beatles nebo Taylor Swiftová? Všem těmto hudebníkům vyrobili LP desky (z anglického „long play“ neboli dlouhohrající) v české společnosti GZ Media.

Při prohlídce továrny, která je největším výrobcem nosičů na světě, je první zastávkou masteringové studio. V nevelké útulné kanceláři, které vévodí masteringový pult, dochází k přenosu digitálního zvuku do drážky na měděné podložce. Spirálovou drážku do podkladu vyřezává spe-

ciální přístroj opatřený ostrým diamantovým nožem. Už tato podložka ve tvaru plochého kruhového kotouče nápadně připomíná samotnou gramofonovou desku.

Dalším krokem je výroba lisovacího nástroje, tzv. matrice. „Kruhový měděný plech se ponoří do galvanické lázně a velmi pomalu dochází k jeho pokrývání niklovou vrstvou,“ popisuje proces ředitel společnosti Michal Štěrba. Když je niklová vrstva dostatečně silná, oddělí ji a tam, kde byly na měděné podložce drážky, jsou na té niklové naopak výstupky. „Od údolí k pohoří,“ komentuje to zjednodušeně Štěrba. Tato matrice se poté používá na lisování samotné vinylové desky.

A právě lisovna je dalším místem, kam se při exkurzi návštěvník podívá. Tady Michal Štěrba ukazuje třeba drobné kuličky vinylového materiálu, ze kterého je finální produkt vyroben. Už dávno neplatí, že je „elpičko“ jen černé, může mít jakékoliv barvy i vzory, může být dokonce průhledné, s různými barevnými efekty.

V lisovně se kousky PVC hmoty rozžhaví a vznikne z nich „koláček“ nebo „puk“, jak sami v továrně říkají, a z něj se pak pod vysokým tlakem tvaruje deska s třicet centimetrovým průměrem. „Do »koláčku« se také obrazí záznam z dvou matic, ze strany A a strany B,“ dodává ředitel.

Z přístroje vycházejí horké desky už oříznuté a se střედovými etiketami. „Přibližně co třicet vteřin vznikne jedna gramofonová deska,“ doplňuje k rychlosti výroby.

Jako jedna z mála lisoven si navíc vinylovou hmotu sami vyrábějí, a to ve zhruba třiceti barevných kombinacích. Nepovedené desky nevyhazují, ale recyklují a vzniklý rozdrčený materiál používají k výrobě tzv. picture disků – vinylů s celobarevným potiskem.

Posledním kroky exkurze vedou na místo, kde kromě počítačů je umístěno i spousta gramofonů. „Nacházíme se na hudební kontrole. Po zkontrolování se deska zabalí a následně putuje do celého světa.“

A to doslova – GZ Media jsou v současnosti největším producentem vinylových nosičů na světě. „V našich gramofonových závodech vyrobíme přes padesát milionů desek ročně,“ má spočítáno ředitel Michal Štěrba. (mk)

Procházka zimní Kutnou Horou

Ve městě nad říčkou Vrchlicí, od níž si umělecké příjmení vzal básník Jaroslav Vrchlický, se psala historie českých zemí. Středočeská Kutná Hora, bohatá na stříbrnou rudu, patří ke světovým unikátům, a i proto je zapsána na seznamu Světového dědictví UNESCO.

Staré město nabízí nejen architektonické skvosty, ale i tajemné příběhy. Za návštěvu stojí Kutná Hora v kterémkoli ročním období, zvláštní kouzlo nabízí i v zimních měsících, mimo tzv. turistickou sezónu. Symbolem města je chrám svaté Barbory, který patří k evropským architektonickým klenotům, srovnávaným s pařížskou katedrálou Notre-Dame. Zasvěcen je patronce havířů. Výstavba probíhala téměř dvě staletí, přerušily ji husitské války a požáry. Stavbu započal architekt Petr Parléř, pokračovali Matěj Rejsek, Benedikt Rejt a dokončili ji Josef Mocker a Ludvík Lábler – co jméno, to stavitelský pojem.

Do současné podoby byla podle původních plánů dokončena až na přelomu 19. a 20. století. V tom minulém došlo k mnoha opravám, které jsou vzhledem k pískovci,

z něhož je chrám postaven, nekonečné. Chrám sv. Barbory ale postihl podobný osud jako například pražské kostely Panny Marie Sněžné nebo Panny Marie pod řetězem. Také měly být větší než katedrála svatých Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě, ale nejsou.

Práce na chrámu svaté Barbory byly definitivně přerušeny v polovině 16. století. Došly peníze, a to i v bohaté Kutné Hoře, a tak jedna strana byla provizorně zazděna, avšak k pokračování už nedošlo. Krásu chrámu to ale neohrozilo. Dokončen byl v gotickém nebo spíše novogotickém slohu, interiér však nese i stopy baroka.

Unikátní jsou především malby, a to jak ty s havířskou tematikou nebo ražby mincí, tak i biblické, jako například příchod královny ze Sáby ke králi Šalamounovi, která zdobí Smíškovskou kapli.

Krásná je i výzdoba exteriéru, především sochy, ale také chrlice z okapů. Třináct barokních sousoší světců lemuje Barborskou ulici, po níž se dá dojít do historické kaple Božího těla na vyhlídkovou terasu. Po cestě je Jezuitská kolej, kde sídlí Galerie Středočeského kraje. Z ochozů cesty je krásný pohled na staré město i údolí Vrchlice, a dokonce tu lze koupit víno z místních vinogradů a sklepů. Barborskou ulicí je možné potom projít do širšího historického centra města.

Po pár stech metrech stojí Hrádek, kde sídlí České muzeum stříbra. Bývalá tvrz sloužila různým účelům, i jako škola. Dnes tu je rozsáhlá expozice, která přibližuje prakticky vše, co se lze dozvědět o stříbre a jeho cestě od rudy po minci – ve středověku produkovala Kutná Hora třetinu evropského stříbra.

Je možné si prohlédnout i velký těžní stroj, který fungoval na jeden koňský pohon, a podívat se i do podzemí. Návštěvník ale také uvidí a dozví se, jak žila měšťanská rodina, a v zahradě Hrádku zase, jak ta havířská. Byl to obrovský rozdíl. To vše obsahují dva prohlídkové okruhy.

Součástí muzea je i jeden z nejzajímavějších pozdně gotických domů v Evropě. Jmenuje se Kamenný a vzdálen je jen pár set metrů. Poznat ho je možné podle gotického průčelí. Uvnitř je umístěna expozice o životě města v 17. až 19. století. V lapidáriu ve sklepení domu jsou pak krásné kamenné plastiky. Nedaleko pak stojí velká Kamenná kašna, ve středověku jediný zdroj pitné vody ve městě.

Kolem barokního morového sloupu a kostela sv. Jakuba se přes Palackého náměstí dojde k další ze známých kutnohorských staveb – Vlašskému dvoru. Z tohoto původně opevněného sídla vytvořil na konci 13. století král

Václav II. centrum ražby mincí, tady nechal poprvé vyrazit slavný pražský groš. Ten si tu mohou návštěvníci dokonce vyrazit sami, ovšem ze stříbra určitě nebude.

Určitě by nikdo neměl vynechat některý ze tří prohlídkových okruhů. Nejsou dlouhé, ale stojí za to. Jejich názvy hovoří místo vysvětlování – Záhada ztraceného stříbra, Královská mincovna, Královský palác.

V té poslední čeká audienční síň, nádherná královská kaple a také návštěva královských filmových komnat, tedy míst, která se v různých filmech vztahovala ke Kutné Hoře.

Mikuláš Dačický se narodil v Kutné Hoře v roce 1555. Jeho rodný dům stojí na náměstí, dnes je v něm muzeum a vzdělávací centrum, v němž je možné se dozvědět mnohé o UNESCO i Kutné Hoře.

Kutná Hora psala dějiny českého národa. Tady byl roku 1409 z iniciativy Jana Husa a Jeronýma Pražského podepsán Dekret kutnohorský, který výrazně omezil vliv cizinců na Pražské univerzitě, nyní Karlově. Roku 1808 se v Kutné Hoře narodil autor české hymny a mnoha divadelních her Josef Kajetán Tyl. V jeho rodném domě, dříve se jmenoval dům U Zlatého hřebene, je nyní muzeum jednoho z nejslavnějších českých obrozenců.

Procházka starou Kutnou Horou je příjemná, například kolem bývalých hradeb městského opevnění je mnoho míst s krásnými výhledy na město. Na dolní části starého města je další dominantní stavba – kostel Panny Marie Na Náměstí. Tady spočívali po staletí obyvatelé města. Mnohé hroby se však propadly do starých štol.

Pokud by měl někdo zájem, může zajet do Sedlce a prohlédnout si jeden z nejkrásnějších kostelů z dílny Jana Blažeje Santiniho-Aichela a nedalekou kostnici, na níž se také podílel. V podzemní kapli je uloženo více než 40 000 kosterních pozůstatků, na 30 000 po morové ráně roku 1318 a 10 000 za období husitských válek. (mk)

V Třebíči si připomněli zachránce stovek židovských dětí Antonína Kalinu

Komentovanými prohlídkami bývalé židovské školy si lidé v Třebíči připomněli výročí narození zachránce židovských dětí Antonína Kaliny. Narodil se v Třebíči 17. února 1902, během druhé světové války pomohl v koncentračním táboře přežít asi 900 židovským chlapcům. V bývalé židovské škole v sousedství Zadní synagogy je Kalinova pamětní síň, která připomíná i zachráněné děti.

„Pro mě je Antonín Kalina prostě hrdina. Je to muž, který dokázal neuvěřitelné činy. Myslím si, že spousta z nás by nebyla něčeho takového schopna. Jeho činy bychom si měli připomínat. Hlavně my, Třebíčáci, bychom na něj měli být hrdí a hlásat jeho jméno do celého světa,“ řekla o Kalinovi Aneta Chytková, autorka knihy mapující Kalinův život, která v trebičské Zadní synagoze měla o Kalinovi přednášku.

Pod Kalinovou ochranou přežil koncentrační tábor i budoucí nositel Nobelovy ceny za mír Elie Wiesel, dlouholetý redaktor rádia Svobodná Evropa Pavel Kohn nebo maďarský spisovatel a držitel Nobelovy ceny za literaturu Imre Kertész.

Kalina zemřel v roce 1990 ve věku osmaosmdesáti let a je pochován na Olšanských hřbitovech v Praze. V roce 2012 byl oceněn jako Spravedlivý mezi národy.

Funkce hradního architekta – Pražský hrad

Pražský hrad je po staletí historickým sídlem českých králů a prezidentů. Na jeho podobě se podílela celá řada architektů. Ve 20. století byla dokonce zřízena funkce hradního architekta. Tomáš Garrigue Masaryk do ní obsadil slovinského architekta Jože Plečnika. Na jeho práci navázalo později několik dalších, posledním byl Bořek Šípek. Nově zvolený prezident Petr Pavel se chce k této tradici vrátit.

Když se Petra Pavla na tiskové konferenci po oznámení výsledků voleb novináři zeptali, co by udělal jinak než jeho předchůdce ve funkci Miloš Zeman, odpověděl stručně: všechno. Plánuje prý „civilnější“ prezidentskou roli, která by lépe odpovídala 21. století. A promluvil také o tom, že by rád změnil některé věci v sídle hlavy státu.

„Jedny z prvních kroků povedou k fyzickému i informačnímu otevření Hradu. Chtěl bych více akcí, které přivedou na hrad veřejnost, a to nejen v oblasti kultury, ale i vědy,“ oznámil. Zároveň naznačil, že by chtěl obnovit funkci architekta Pražského hradu. „Co se týká architektury, Tomáš Garrigue Masaryk měl svého Plečnika a já budu moc rád, když se mnou bude spolupracovat architekt Pleskot,“ prozradil.

Architekt Josef Pleskot už na Hradě svoji stopu zanechal. V době prezidentování Václava Havla, kdy měl funkci hradního architekta Bořek Šípek, vytvořil nový průchod valem Pražského mostu v Jelením příkopě. Českému rozhlasu nyní řekl, že pokud by se novým hradním architektem stal, chtěl by pracovat na celkovém otevření objektu veřejnosti. „Odkrývat opravdu dosud nevyužitá a dokonce zapomenutá místa, vytvářet nové prostorové vazby, které mohou nastolovat novou kvalitu společenských vztahů. To všechno je široký okruh témat, které by bylo potřeba aktualizovat a revidovat,“ naznačil architekt, který je známý hlavně svými architektonickými projekty pro Litomyšl a řešením areálu Dolních Vítkovic v Ostravě.

Podle historika architektury Zdeňka Lukeše, který v sídle českých vládců pracuje už od roku 1990, je pro Pražský hrad dobré mít svého architekta. Připomíná, že zásady slovinského architekta Jože Plečnika obdivují na Pražském hradě dneska lidé z celého světa.

„Samozřejmě každý prezident se o to musí rozhodnout sám. Takže někteří prezidenti hradního architekta měli, kromě T. G. Masaryka to byl Edvard Beneš, který si vybral architekta Pavla Janáka, jehož rekonstrukční práce jsou rovněž hodnoceny jako velký úspěch, později v šedesátých letech za Antonína Novotného měl Hrad také architekt, v dalších obdobích ale ta funkce nebyla obsazena. Naposledy pak byla obsazena v éře Václava Havla. To byl architekt Bořek Šípek,“ připomněl Lukeš.

Hradní architekt podle něj musí být člověk, který je dokonale seznámen s celou historií Pražského hradu. „Protože tady máme památky ze všech možných období ve všech možných architektonických stylech od románského až po současnou architekturu. Je to nesmírně cenné území, které je v městské památkové rezervaci, je to památka UNESCO, přichází sem návštěvníci z celého světa. S tím vším se ten architekt musí seznámit a taky s tím, jak se objekty využívají, případně pro ně hledat třeba lepší náplně, a podobně,“ vysvětlil.

Josef Pleskot je podle něj vhodný kandidát. „Je to velmi respektovaná osobnost, je to člověk velice vzdělaný. Zná-

Architekt Josef Pleskot

me se spolu už od doby studií, jsme spolužáci, a vím, že vždycky měl velký zájem o výtvarné umění. Myslím si, že je to člověk senzitivní, který by na Pražském hradě mohl udělat dobrou práci,“ věří.

Jak se Josef Pleskot s výzvou vypořádá, se teprve uvidí. Jedno je ale jasné – nově zvolený prezident Petr Pavel už v Českém rozhlase naznačil, že by během svého funkčního období rád podpořil nějaké odvážnější architektonické projekty.

„Myslím, že naši architekti mají v této oblasti co nabídnout a je škoda, že někdy tím, že se držíme příliš zpátky, nedáváme prostor nejenom k tomu, abychom přitáhli více turistů nebo i odborníků, kteří by uznávali naši architekturu, ale zároveň abychom také mohli být třeba hrdí na nějakou odvážnou architektonickou stavbu.“

PRANOSTIKY

Březen

Hřmí-li v březnu, tak také v červnu.

Kolik mlh v březnu k nebi stoupá, tolik bude ještě mrazů po Velikonocích.

Kolik březnových mlh, tolik lijavců v roce.

Suchý březen, mokrá máj, bude humno jako ráj.

Březen, za kamna vlezem.

Březnového prachu za dukát lot.

V březnu prach a v dubnu bláto – sedlákoví roste zlato.

V březnu prach, jistý hrách.

Březen bez vody, duben bez trávy.

Suchý březen, studený duben, mokrá máj – bude v stodole ráj.

Březen suchý, duben mokrá a květen větrný pytle obilím a sudy vínem naplní.

Na déšť březnový nenásleduje požehnání boží.

Panská láska, ženská chuť a březnové počasí není stálé.

V březnu vítr břízy fouká.
V březnu vítr, v dubnu déšť, pak jistě úrodný rok jest.
Březnové slunce má krátké ruce.
Lépe od hada býti uštknut, než v březnu od slunce ohřát.
Studený marec, mokrý máj, bude humno jako ráj
Jestli březem kožich stáhl, duben rád by po něm sáhl.
Adventní sníh dočká-li marcového, nebudeš jíst, sedláč-
ku, chleba rezného.
Březnový sníh zaorati jest, jako když pohnojí.

Duben

V dubnu čas a panský kvas.
Panská láska a dubnový sníh za mnoho nestojí.
Sníh dubnový hnojí, březnový tráví.
Mokrý duben a máj chladný – k sýpkám, senu přístup žád-
ný.
Jak hluboko v dubnu namokne, tak hluboko v máji vy-
schne.
Na mokrý duben – suchý červen.
Teplé deště v dubnu, teplé dny v říjnu.

Nechť si duben sebelepší bývá, ovčákovi hůl přec jen se
zasněžívá.
Dubnový sníh pole hnojí a déšť jim požehnání přináší.
Studený a mokrý duben plní sklepy a sudy.
Mokrý duben přislubuje dobrou sklizeň.
Mokrý duben – hojnost ovoce.
Je-li v dubnu teplý déšť, hojné požehnání jest.
Duben hojný vodou – říjen vínem.
Když dubnový vítr do stodoly fučí, po žních díru nenajde.
Hrom v dubnu – dobrá novina, mráz květů více nepostíná.
Je-li v dubnu krásně a povětrí čisté, bude květen nepřijem-
ný jistě.
Hodně-li v dubnu vítr duje, stodola se naplňuje.
Co duben našetří, to květen spálí.
Jasný měsíc v dubnu škodí květu stromů.
Když se ozve v dubnu hrom, chyt si kámen nebo strom.
Jak prvně zahřmí, fialka víc nevoní.
Bouřky v dubnu zvěstují dobré léto.
Duben časy mění a obdaří fiolů zemi.
V dubnu hrom – nebojí se mrazu strom.

(mk)

Petr Pavel novým prezidentem ČR

Nově zvolený prezident ČR v projevu uvedl, že si Češi zaslouží zemi, která se nebude vyznačovat blbou náladou, ale bude republikou pohody. Pavel ve svém volebním štábu řekl, že vyhrály hodnoty jako pravda, důstojnost a respekt. Na Pražském hradě chce všechny přesvědčit k návratu k nim. Poděkoval všem voličům včetně těch, kteří podpořili jeho protikandidáta Andreje Babiše (ANO). Podle něj v této zemi nevidí poražené voliče. Pavel chce, aby se pozitivní hodnoty vrátily na Hrad, do politiky i mezi občany. „Rozhodně to ale nezvládnou sám, musíme přesvědčit všechny občany, že návrat k těmto hodnotám nám pomůže zlepšit kvalitu života v této zemi,“ uvedl Pavel. Úkol to podle něj nebude snadný, ale není nemožný.

Setkání prezidentů Česka a Rakouska v Praze

S vojenskými poctami přijal na Pražském hradě končící prezident Miloš Zeman svůj rakouský protějšek Alexandra Van der Bellena, který přijel s manželkou. Společné setkání české hlavy státu s rakouským prezidentským párem začalo pak v Habsburském salonku. Během schůzky si prezidenti vzájemně udělili nejvyšší státní vyznamenání. Van der Bellen obdržel Řád bílého lva, Zeman dostal Velkou hvězdu čestné dekorace.

Podle českého prezidenta oba státníci měli příležitost se nejen rozloučit, ale také probrat záležitosti společných zájmů. Zeman ocenil rozvoj ekonomické, kulturní i vědecko-technické spolupráce. Poděkoval svému protějšku za podporu české menšiny v Rakousku. Dotkli se i výstavby dálnic mezi Lincem a Prahou nebo mezi Brnem a Vídní. „Obě strany konstatovaly, že jsme sice ujišťováni, že tyto stavby budou co nejdříve dokončeny, ale realita někdy za tímto ujišťováním poněkud zaostává,“ poznamenal. Dodal, že se shodli na otázkách kolem Ukrajiny. Van der Bellen označil podporu Česka Ukrajině ve všech oblastech za úctyhodnou. Česku pogrataloval k organizaci předsednictví v EU, které se podle něj konalo ve velmi kritické fázi, kdy se podařilo prokázat evropskou solidaritu i v čase váleč-

ného ohrožení. Zeman poznamenal, že rakouská neutralita by za jistých okolností mohla vést k tomu, že by se tato země mohla stát mediátorem mezi Ruskem a Ukrajinou.

Zeman se v posledních týdnech před svým odchodem z funkce loučil s některými státníky. Do Česka přijela se Zemanem rozloučit maďarská prezidentka Katalin Nováková. Od začátku roku se končící český prezident setkal v Náchodě s polským prezidentem Andrzejem Dudou, na poslední zahraniční návštěvě byl na Slovensku, kde jednal se slovenskou prezidentkou Zuzanou Čaputovou. Rozloučil se i se srbským prezidentem Aleksandarem Vučićem v Bělehradě a prostřednictvím videospojení hovořil s německým prezidentem Frankem-Walterem Steinmeierem a s izraelským prezidentem Jicchakem Herzogem. Už v lednu se spojil s čínským prezidentem Si Ťin-pchingem.

Slovenská prezidentka Čaputová u Petra Pavla

Po vyhlášení výsledků prezidentských voleb za novým českým prezidentem Petrem Pavlem dorazila slovenská prezidentka Zuzana Čaputová, aby mu blahopřála k jeho volebnímu vítězství. Vystoupili společně na scéně haly Forum Karlín. „Vaše vítězství je signálem, že slušnost a pravdomluvnost není slabostí,“ řekla Čaputová. „Na světě nejsou dva národy, které jsou si tak blízko, jako Češi a Slováci,“ připomněla dále. „Blahopřeji a velmi se těším na spolupráci,“ řekla slovenská prezidentka.

Čaputová vyjádřila radost nad tím, že v Evropě přibude hlava státu, která ctí demokratické hodnoty. Celé České republice popřála, aby se nikdo necítil jako poražený, ale jako nový začátek a jako příležitost pro spolupráci.

Pavel, který dal Čaputové jako dárek flanelovou košili, která je symbolem, který je s ním spojován, už dříve řekl, že pojede na první zahraniční cestu na Slovensko, která se uskutečnila 13. března.

Pavel řekl, že svou plánovanou dubnovou návštěvu Ukrajiny hodlá koordinovat s Čaputovou. „Jsem ráda, že pan prezident přišel s touto nabídkou. Velmi ráda na takovou cestu vyrazím,“ uvedla Čaputová, která Ukrajinu navštívila loni v červnu. Podle Čaputové společné zahraniční

cesty mohou posílit společné zájmy. Prezident Petr Pavel v současné době vnímá visegrádskou čtyřku spíše jako konzultační fórum, které nemá ambice na detailní koordinaci zahraniční nebo bezpečnostní politiky. Prostor vidí v rozšíření spolupráce i na baltské země.

Pavel označil vztahy obou zemí za nadstandardní. Oceňoval také společný pohled na řadu problémů. Za velkou výzvu prezidentka označila informační válku. „Naše zpravodajské služby otevřeně hovoří o vlivu Ruska, co se týče dezinformací na území Slovenské republiky. Jsme velmi zranitelní. Vliv dezinformací je zjevný. I v této oblasti si umíme představit bližší spolupráci našich zemí,“ řekla Čaputová. Dodala, že množství dezinformací rozleptává v Česku i na Slovensku soudržnost společnosti, která je pro zvládnutí krizí nevyhnutelná.

Petr Pavel k válce na Ukrajině

Spojenci Ukrajiny by měli doufat v nejlepší, ale měli by se připravit i na potenciálně horší důsledky, řekl ukrajinskému webu Suspilne zvolený český prezident Petr Pavel. Válka nemusí skončit letos, ale může se proměnit v dlouhodobý konflikt. Proto je podle Pavla důležité poskytnout Kyjevu vše, co nyní potřebuje, ale být také připravený na dlouhodobou pomoc, aby mohl pokračovat v obraně země a proměnit ji ve vítězství. Po ukončení konfliktu s Ruskem by se Ukrajina měla stát členem Severoatlantické aliance, uvedl také v rozhovoru Pavel.

Spojenci by podle Pavla měli být připraveni pomáhat Ukrajině dlouhodobě a umět tuto podporu vysvětlit svému obyvatelstvu. Kyjev by ale neměli tlačit k ústupkům, například co se týká znovuzískání celého území, dokud ještě existuje reálná šance na vítězství. „Takové rozhodnutí může učinit pouze Ukrajina, protože tam neumírají naši lidé. Nejsou to naše města, která jsou ničena. Mnohem jednodušší je říci vám: musíte se držet svých zásad do poslední kapky krve. Zní to dobře, ale není to naše krev, ale vaše. Takže říkám, že je to na vás,“ řekl Pavel.

Stejně se Pavel vyjádřil i na dotaz, jaký je jeho názor na obnovení územní celistvosti Ukrajiny, což je cíl ukrajinského prezidenta Volodymyra Zelenského. „Prezident Zelenskij nemá jinou možnost. Dovedete si představit, že by vůdce země, která byla napadena, řekl: »Dobrá, akceptujeme ztrátu území.« Je tedy přirozené, že si klade za cíl osvobodit celé území,“ řekl Pavel. „Ale pak samozřejmě, když se ukáže, že realita je jiná, než bychom si přáli, může dojít k určitým korekcím. Ale ty může provést pouze ukrajinský lid a váš vůdce, ne my,“ dodal.

Jednotný Západ na konferenci v Mnichově

Ukrajina může nadále spoléhat na vojenskou pomoc v boji proti ruské invazi a Západ zůstává jednotný. Takové je poselství Mnichovské bezpečnostní konference, která v bavorské metropoli po třech dnech skončila. Americká viceprezidentka Kamala Harrisová v Mnichově obvinila Rusko, že na Ukrajině páchá válečné zločiny a zločiny proti lidstvistosti. Západní politici Moskvu na konferenci tvrdě kritizovali. Výhradám ale čelila i Čína. Za Česko se jednání v Mnichově zúčastnili ministr zahraničí Jan Lipavský a zvolený prezident Petr Pavel. Oba se shodli, že konference byla ukázkou jednoty Západu.

„Ta hlavní zpráva z Mnichova je, že Evropa zůstává jednotná,“ řekl Lipavský českým novinářům. „Evropa je jednotná. My jsme jednotní. Západ je jednotný,“ dodal. Podobně se vyjádřil i Pavel. Na dotaz, zda dosavadní jednotu není v ohrožení, odpověděl: „Musím říct, že právě opak je pravdou.“ Demonstraci silné transatlantické jednoty za jeden z výsledků konference označil v závěrečném prohlášení i její šéf Christoph Heusgen.

K navázání kontaktů využil konferenci Petr Pavel, který se oficiálně funkce českého prezidenta ujme 9. března po inauguraci. Pavel jednal mimo jiné s Macronem a společně s Lipavským posnádali s polským prezidentem Andrzejem Dudou. Pavel se také sešel s bavorským premiérem Markusem Söderem.

Zahraníční cesty nového prezidenta

„V prvním týdnu po inauguraci pojedou na Slovensko a do Polska a hned v tom dalším, 21. března, do Berlína. To jsou první tři cesty,“ odpověděl Pavel na otázku ČTK. Na okraj konference sešel s šéfem bavorské vlády, který ho do Mnichova po inauguraci rovněž pozval. „Pozvání do Bavorska jsem dostal zatím bez termínu, budeme na tom pracovat,“ uvedl. Bavorsko, se kterým Česko pojí úzké vazby, označil za přirozeného partnera pro jednání.

Hladík jmenován ministrem životního prostředí

Prezident Petr Pavel den poté, co se ujal funkce hlavy státu, jmenoval místopředsedu KDU-ČSL Petra Hladíka ministrem životního prostředí. Vláda nebyla kompletní od začátku listopadu, kdy ze zdravotních důvodů skončila na ministerstvu životního prostředí (MŽP) Anna Hubáčková (za KDU-ČSL). Lidovci navrhli Hladíka na ministra Ioni v říjnu, u jeho nominace setrvali i poté, co policie v kauze přidělování městských bytů v Brně zasahovala i v Hladíkově kanceláři. Z ničeho však Hladíka neobvinila.

Hladík má za klíčové pomoc obcím a městům s aplikací komunitní energetiky. Obecně je cestou k bezemisní energetice jádro a obnovitelné zdroje, řekl.

Pražský hrad by se měl víc otevřít lidem

Petr Pavel chce být po vzoru Havla civilnějším prezidentem. „Já jsem nikdy žádný zásadní servis pro zabezpečení své činnosti nepotřeboval, myslím si, že bude určitě na místě přehodnotit i míru podpory prezidenta,“ řekl Pavel v České televizi. Jednou z jeho nejbližších spolupracovnic je bývalá vedoucí Kanceláře Senátu Jana Vohralíková, která povede Kancelář prezidenta republiky místo Vratislava Mynáře. Během Pavlova prezidentství by se podle ní měl Pražský hrad víc otevřít lidem. „Pokud to bude možné, určitě to bude zase prostor, kam lidé budou moci zase chodit na nedělní procházky. A věřím tomu, že se s panem prezidentem shodneme, že je potřeba pořádat nejrůznější kulaté stoly. Protože jestli chceme společnost dávat dohromady, tak musíme lidem dát možnost, aby mluvili,“ uvedla.

Petr Pavel o Číně pro *Financial Times*

Čína není podle českého prezidenta Petra Pavla přátelskou zemí a není kompatibilní se západními demokraciemi.

emi. Země Evropské unie by se proto měly zbavit veškerých iluzí o ní, řekl zvolený český prezident listu *Financial Times (FT)*. Uvedl také, že se Česko nebude jako pštros schovávat před tím, že může více ekonomicky získat od Tchaj-wanu než od Číny. *FT* připomíná, že se Pavel stal první evropskou zvolenou hlavou státu, která telefonovala s tchajwanskou prezidentkou Cchaj Jing-wen, což vedlo k tvrdému odsouzení ze strany Pekingu.

Pavel podle čínské diplomacie ustoupil od svých slov, že je třeba respektovat princip jedné Číny. Peking považuje Tchaj-wan za svou nedílnou součást. „Jsem si vědom některých... potenciálních hrozeb, ale zároveň opravdu nevidím žádné porušení zásad ve vztazích mezi Českou republikou a Čínou,“ řekl Pavel k čínské reakci a možným dalším krokům ze strany Pekingu. Ze spolupráce s Tchaj-wanem, s jehož prezidentkou by se chtěl i osobně setkat, podle něj Česko může ekonomicky těžit více než ze vztahů s Čínou a „nebudeme se chovat jako pštros, abychom tuto skutečnost zakryli“.

Zvolenému českému prezidentovi se nelíbí ani role, jakou Čína sehrává ve vztahu k ruské invazi na Ukrajinu. Peking měl podle něj šanci být silným hlasem a ovlivňovat rozhodnutí Moskvy, ale tuto příležitost nevyužil. „Zůstali stranou,“ řekl Pavel.

Připomínka ruské invaze na Ukrajinu v Praze

Na pražské Letné se sešli tisíce lidí, aby připomněly první výročí ruského vpádu na Ukrajinu. Vyplývá to z odhadu organizátorů. Lidé šli průvodem k ukrajinské ambasádě, akci tam zakončil koncert. Akci, nazvanou Vidíme jasné, co je třeba udělat, pořádají spolek Milion chviliek, Paměť národa, ukrajinské velvyslanectví či iniciativa Dárek pro Putina.

Akce skončila před 22:00 zpěvem české hymny.

Podle Pavla je až zarážející, kolik toho má Česko společného s Ukrajinou. Poukázal na podobnost se Sudetami. „Protože tehdy před druhou světovou válkou se Hitler choval stejně, jako se choval teď Putin ve vztahu k Ukrajině. Také zneužil německou menšinu v našich Sudetech, podněcoval vášně a násilí, které potom využil jako záminku pro potlačení,“ řekl.

Dodal ale, že Ukrajina se brání a zaslouží respekt. Podotkl, že na jedné straně je první výročí smutné, protože jde o válku, která přináší „obrovské“ oběti na životech, na druhé straně je to ale výročí povzbudivé, protože Ukrajina se hrdinsky brání. Putin své zemi uškodil, Rusové jsou považováni za barbary, dodal.

Iniciativa Hlas Ukrajiny, kterou tvoří Ukrajinci žijící v Praze, pořádala několik demonstrací nejen v hlavním městě, ale i v Brně, Karlových Varech, Českých Budějovicích nebo Plzni. Před ruským velvyslanectvím se konal happening aktivistické skupiny Kaputin, která proti putinovskému režimu protestuje dlouhodobě svými veřejnými akcemi. Na různých místech probíhají výstavy, které situaci válečné země přibližují obrazem.

Demonstrace na Václavském náměstí v Praze

Po třech hodinách skončila protivládní demonstrace Česko proti bídě na pražském Václavském náměstí, kterou svolala strana Právo Respekt Odbornost (PRO). Protestující zaplnili polovinu Václavského náměstí, měli vlajky Čes-

ké republiky a transparenty vyzývající k demisi vlády. Na transparentech byly například nápisy „Pryč s Fialovým šaškostrojem“, „Odírají stát, sobě přidávají“ nebo „Stop válce, stop NATO“. Pískají na píšťalky, skandují: „Hanba!“, „Demisi!“ nebo: „Šmejdi!“

Jindřich Rajchl, který stranu PRO vede, uvedl, že pokud vláda nepřijme požadavky strany nebo neodstoupí, bude další protest 16. dubna, který přejde v blokádu vládních budov. Několik stovek demonstrantů se po skončení oficiální demonstrace přesunulo před Národní muzeum, kde žádali sundání ukrajinské vlajky. Po opakovaných výzvách, aby zanechali protiprávního jednání, policie osmnáct z nich zajistila pro neuposlechnutí výzvy. Dva policisté byli při zákroku zraněni, uvedla policie na twitteru. Vicepremiér a ministr vnitra Vít Rakušan (STAN) označil závěr akce za nepřipustný.

Strana PRO vedená Rajchlem vznikla loni. Rajchl, který v minulosti působil v hnutí Trikolora, již dříve uvedl, že za chudnutí Česka může hlavně sebedestruktivní energetická politika Evropské unie, kterou bezmyšlenkovitě prosazuje česká vláda.

Pod muzeem u kašny se sešli odpůrci demonstrace, kteří vyzývají k jednotě Česka a podpoře Ukrajiny.

Pochod studentů na Hrad v roce 1948 zopakovali jejich následovníci

Pochod studentů na Hrad v roce 1948 kvůli obraně svobody a demokracie po pětasedmdesáti letech zopakovali jejich současní nástupci. Doprovázeli je pamětníci, zástupci protikomunistických organizací a představitelé Senátu, z jehož podnětu pochod připomíná pamětní deska v Nerudově ulici v Praze. Pochod byl největším veřejným protestem proti komunistickému uchopení moci v únoru 1948 v tehdejší Československu, zúčastnilo se jej zhruba 5 000 lidí. Do roku 1949 muselo školy opustit přes 10 000 studentů a akademiků.

Předseda Senátu Miloš Vystrčil (ODS) u příležitosti 75. výročí pochodu studentů na Hrad připomněl, že svoboda a demokracie nejsou zadarmo a je třeba být ostražití před projevy autoritářství. Za lidi, kteří bojují za svobodu a dodržování základních lidských práv, je potřeba se postavit, řekl. Podobně jako v roce 1948 Československo podle něj nyní zažívá útlak svobody Ukrajina, kterou napadlo Rusko.

Šéfové parlamentů zemí V4 se shodli na podpoře Ukrajiny v konfliktu s Ruskem

Šéfové parlamentů zemí visegrádské čtyřky, do které patří Česko, Maďarsko, Polsko a Slovensko, se shodli na podpoře pokračování vojenské i humanitární pomoci Ukrajině, řekl novinářům šéf českého Senátu Miloš Vystrčil. Podle předsedkyně Sněmovny Markéty Pekarové Adamové, která se jednání v Bratislavě rovněž zúčastnila, brání Ukrajinci nejen svou suverenitu, ale starají se také to, aby se konflikt s Ruskem nepřelil přes jejich hranice. „Jsem velmi rád, že jsme se jednomyslně shodli na tom, že je třeba, abychom Ukrajině pomáhali humanitárně, vojensky a abychom jednoznačně zdůrazňovali, že právo Ukrajiny na svrchovanost, samostatnost, svobodu a demokracii nemůže být upíráno,“ uvedl Vystrčil. Pekarová Adamová se vyslovila pro to,

aby nadále pokračovala jednotná podpora zemi, která se už téměř rok brání ruské ozbrojené agresi. „Jsem ráda, že jsme se shodli na tom, že Rusko páchá na Ukrajině barbarickou válku,“ řekla.

Západ včetně Česka na zasedání RB OSN vyzval Rusko ke stažení z Ukrajiny

Západní státy na zasedání Rady bezpečnosti OSN, která se konalo u příležitosti prvního výročí zahájení ruské invaze na Ukrajinu, vyzývaly Rusko ke stažení vojsk z ukrajinského území. Český ministr zahraničí Jan Lipavský zdůraznil, že Česko od začátku stojí při Ukrajině, která chce spravedlivý mír a má právo se bránit ruské agresi. Zároveň vyzval členské státy, aby společně chránily Chartu OSN. Šéf ukrajinské diplomacie Dmytro Kuleba řekl, že veškeré nové mírové návrhy by měly být v souladu s požadavky rezoluce Valného shromáždění OSN. Přijatá rezoluce vyzývá Rusko, aby stáhlo svá vojska z Ukrajiny. Čína, která se zdržela hlasování, mezitím vyzvala k příměří mezi Ruskem a Ukrajinou a k zahájení mírových jednání.

V celé Evropě bylo zaznamenáno více než osm milionů ukrajinských uprchlíků, uvedl generální tajemník OSN Guterres s tím, že 5,4 milionu lidí na Ukrajině je vnitřně vysídleno. Posttraumatická stresová porucha v důsledku války podle Guterrese postihla milióny lidí.

Pražským primátorem je Bohuslav Svoboda

Primátorem Prahy byl zvolen lídr Spolu (ODS, TOP 09 a KDU-ČSL) Bohuslav Svoboda (ODS). Ve funkci nahradil Zdeňka Hřiba (Piráti). Pro Svobodu hlasovalo 50 z 65 zastupitelů hlavního města. Při hlasování Svobodu nepodpořily opoziční Praha Sobě a SPD. Jeden zastupitel nehlasoval. Na koalici se domluvily Spolu, Piráti a STAN, kteří mají v pětadesátičlenném zastupitelstvu většinu šestatřiceti hlasů. Povolební vyjednávání trvala téměř pět měsíců, což je nejdéle v historii České republiky, a provázela jej řada překážek.

Komunální volby na magistrát loni na podzim vyhrála koalice Spolu, získala 19 mandátů. Druhé skončilo ANO se 14 mandáty. Piráti mají 13 zastupitelů a Praha Sobě 11 mandátů. Pět zastupitelů získalo hnutí STAN a tři SPD. V opozici jsou ANO, Praha Sobě a SPD. Svoboda byl primátorem poprvé už v letech 2010-2013. Jednání zastupitelé zahájili minutou ticha za oběti ničivého zemětřesení v Turecku a Sýrii, které si vyžádalo desetitisíce obětí.

Staronové ANO

Bývalý premiér a neúspěšný prezidentský kandidát Andrej Babiš zůstane poslancem a také předsedou opozičního ANO. Řekl to na tiskové konferenci po jednání předsednictva hnutí. Hlavními tvářemi ANO ale podle něj budou místopředsdkyně hnutí a šéfka poslaneckého klubu Alena Schillerová a první místopředseda Karel Havlíček, který nově bude řídit stínovou vládu.

Babiš považuje za důležité dobudovat strukturu hnutí ANO, soustředit se na mladou generaci, hledat nové tváře a připravit se na příští volby. Omezí své mediální a společenské aktivity. „Abych mediální a politické scéně sebral hlavní terč obsesivní nenávisti,“ řekl.

Moravskoslezský hejtman Ivo Vondrák rezignoval na funkci místopředsedy hnutí ANO. Zároveň na jednání předsednictva navrhl uspořádání programové konference hnutí, která by se podle něj mohla uskutečnit v Ostravě. Řekl to novinářům při svém odjezdu ze zasedání vedení ANO. Šéf hnutí Andrej Babiš nechtěl Vondrákovu rezignaci komentovat, dosavadní ideové konference podle něj nepřinesly nic. Vondrák před prezidentskou volbou podpořil Petra Pavla, protikandidáta šéfa ANO a expremiéra Andreje Babiše. Vysloužil si za to kritiku například ostatních místopředsedů hnutí.

Zemřel Lubomír Štrougal

Zemřel komunistický funkcionář Lubomír Štrougal, bylo mu osmadvadesát let. ČTK to potvrdil zdroj blízký rodině. Štrougal byl jedním ze symbolů normalizace, přes třicet let byl členem vedení vládnoucí komunistické strany a téměř po celou dobu normalizace, skoro devatenáct let, předsedou federální vlády. Po pádu komunistického režimu v prosinci 1989 se Štrougal, který nepatřil k nejtvrdějšímu jádru komunistů, stáhl z politiky a odešel do důchodu. V posledních letech čelil trestnímu stíhání za podíl na zabití a zranění lidí na československých hranicích v době komunistické totality. Stíhání bylo zastaveno, protože podle znaleckých posudků nebyl schopen chápat smysl trestního řízení.

Zemřel bývalý ministr zahraničí Jaroslav Šedivý

V třiadvadesáti letech zemřel někdejší ministr zahraničí, diplomat a spisovatel Jaroslav Šedivý. Jaroslav Šedivý se celý život věnoval zahraniční politice, po srpnové okupaci v roce 1968 byl ale kvůli svým postojům podmínečně odsouzený za podvracení republiky. Za normalizace se živil jako čistič oken nebo dřevorubec a podepsal taky Chartu 77. Po listopadu 1989 začal pracovat pro ministerstvo zahraničí, zasloužil se o odchod sovětských vojsk z Československa nebo o vstup do NATO. V devadesátých letech byl taky velvyslancem třeba ve Francii nebo Belgii. Šedivý byl taky nositelem vysokých francouzských vyznamenání, od českého prezidenta pak dostal medaili Za zásluhy.

Prokop Tomek jubilující

Prokop Tomek (* 1. 2. 1965, Havlíčkův Brod) je český historik. Odborně se zaměřuje na poválečné československé dějiny (mimo jiné činnost bezpečnostních složek, druhý a třetí odboj, nebo problematiku exilu). Je autorem či spoluautorem řady publikací, odborných studií a výstav. Od roku 2008 působí ve Vojenském historickém ústavu.

VZPOMÍNKA

František Ladislav svobodný pán Rieger (10. 12. 1818, Semily – 3. 3. 1903, Praha)

František Ladislav Rieger byl český politik a spoluzakladatel Národní (staročeské) strany. Během revolučního roku 1848 jako jeden z českých předáků a aktivní poslanec Říšského sněmu ve Vídni a Kroměříži neúspěšně prosazoval liberální principy plánované rakouské ústavy a federalizaci monarchie. Do politiky se vrátil po obnově ústavnosti

v roce 1860 jako hlavní spolupracovník Františka Palackého, kterého později vystřídal na pozici předsedy staročeské strany. V šedesátých a sedmdesátých letech 19. století byl zastáncem politiky pasivní rezistence českých politiků ve snaze docílit státoprávních ústupků od vídeňské vlády. Od roku 1879 po obratu v české politice směrem k aktivní provládní politice působil jako poslanec vídeňské Říšské rady a předseda parlamentního Českého klubu, později byl členem Panské sněmovny. Od konce osmdesátých let 19. století jeho vliv slábl společně s oslabením pozic staročeské strany v důsledku takzvaných punktací.

František Václav Pštross

František Václav Pštross se narodil 14. března 1823 v koželužské rodině na Novém Městě, v ulici, která se dnes nazývá jeho jménem. Vystudoval gymnázium a vyučil se v otcově živnosti. V roce 1848 poprvé zasáhl do městské politiky a byl zvolen členem měšťanského výboru. Soustavně se vzdělával v právních a národohospodářských oborech. Již jako dospělý a ženatý muž se roku 1852 vypravil za zkušenostmi do moderních kožedělných závodů v Německu, Francii a Anglii. Po návratu založil na Novém Městě továrnu na zpracování kůží a zajistil jí dynamický rozvoj. Získal si velkou vážnost v podnikatelských kruzích. To mu vyneslo funkci místopředsedy a od roku 1858 předsedy pražské obchodní a živnostenské komory, v letech 1861-1863 pak byl pražským primátorem.

Dne 11. září 1861 přijal sbor obecních starších usnesení o zavedení češtiny jako vyučovacího jazyka do všech městských škol. Pro minoritu užívající německou obcovací řeč – hlásilo se k ní asi 20 % obyvatel města – měly být založeny nové menšinové školy. Dnem 1. listopadu pak byla zavedena čeština jako vnitřní úřední řeč ve všech městských úřadech a institucích. Do služeb obce měli být napříště přijímáni pouze zaměstnanci dokonale ovládající český jazyk. Tím byl založen po celá desetiletí trvající rozkol mezi orgány státní a zemské správy, které úřadovaly německy, a český úřadující pražskou samosprávou. Pražská radnice se jaksi automaticky stala organizátorem i mluvčím českých národních a vlasteneckých snah. Obnovení ústavního systému vedlo k jejich netušenému rozmachu.

V Praze během Pštrossova purkmistrovství vznikly desítky českých spolků a kulturních institucí, včetně těch nejvýznamnějších, jako byly Hlahol, Sokol, Svatobor, Typografia, Merkur, Umělecká beseda a další. V listopadu 1862 byla otevřena stálá česká divadelní scéna, Královské zemské prozatímní národní divadlo, o rok později první městská vyšší dívčí škola. Vznikly první české záložny a banky i průmyslové muzeum Vojty Náprstka pro šíření osvěty mezi řemeslníky a živnostníky. Regulační úpravy městských ulic a prostranství začaly ohrožovat pražské památky. Románskou rotundu sv. Kříže se podařilo zachránit a restaurovat (1863-1865), za obět však padla např. skvostná renesanční Krocínova kašna na Staroměstském náměstí (1862).

Purkmistrovské období Františka Pštrosse skončilo nečekaně již 12. června 1863. Nadějný čtyřicetiletý politik podlehl v několika dnech prudkému zánětu mozkových blan.

Je po něm pojmenována Pštrossova ulice v Praze, v níž se narodil.

Antonín Švehla (15. 4. 1873, Praha – 12. 12. 1933, Praha) Antonín Švehla byl politik a státník, vůdce agrární strany; statkář v Hostivaři. Od konce devadesátých let 19. století byl činný v agrárním hnutí, v letech 1908-1913 byl poslancem českého zemského sněmu, od roku 1909 pracoval jako předseda výkonného výboru České strany agrární. Odmítal úzký stavovsko-stranický přístup, agrární stranu chápal jako politického reprezentanta celého venkova i zájmů celonárodních. Byl zastáncem českého historického státního práva, před první světovou válkou se angažoval v zápase o česko-německé vyrovnání v českých zemích.

Od počátku první světové války usiloval o jednotný postup českých stran v národně politických a ústavněprávních otázkách. Roku 1916 se podílel na založení Českého svazu a Národního výboru, jehož se stal jednatelem. V prvním období války zastával umírněně oportunní postoj, brzdící otevřený prorakouský aktivismus části českých politiků. V době věznění Karla Kramáře byl hlavou české politické reprezentace. Stál v pozadí deklarace Českého svazu 30. května 1917. V závěrečném období války řídil organizační přípravy k převzetí moci a vytvoření nezávislého československého státu, přičemž věnoval zvláštní pozornost hospodářským problémům. Organizoval sociální akce (založení Hospodářské rady a Českého srdce). Od července 1918 byl místopředsedou Národního výboru československého, byl jedním z organizátorů a vůdců pražského převratu 28. října 1918 (tzv. „mužů 28. října“). Od roku 1918 byl poslancem Národního shromáždění, v letech 1918-1920 zastával funkci ministra vnitra.

Od roku 1919 předsedal Republikánské straně československého venkova, v letech 1922-1929 (s krátkou přestávkou v roce 1926) vykonával funkci předsedy vlády. Významně se zasloužil o konsolidaci vnitropolitické situace v ČSR po první světové válce a o rozvoj československého státu v průběhu dvacátých let. Usiloval o překonání rozporů mezi stranami vládní koalice ve prospěch celostátního zájmu a jako neoficiální orgán jejich spolupráce vytvořil tzv. koaliční pětku. Své organizační schopnosti a energii šťastně uplatnil v každodenní praktické politice.

Stal se protějškem a zároveň blízkým spolupracovníkem prezidenta Masaryka, jehož v roce 1927 podpořil v prezidentských volbách, když odmítl svou vlastní kandidaturu. Roku 1929 odešel kvůli vážné chorobě z aktivního politického života.

Jan Masaryk

Před pětasedmdesáti lety, 10. března 1948, tragicky zemřel diplomat Jan Masaryk, syn T. G. Masaryka (* 14. 9. 1886), vynikající řečník, ale „nezřetelný“ politik. Přestože neměl žádné vyšší formální vzdělání (nesložil ani maturitu) a trpěl mírnou psychickou poruchou, patřil Jan Masaryk (1886-1948) k vynikajícím řečníkům a společníkům. Jeho schopnost zaujmout lidi různých společenských vrstev i různého postavení byla pověstná.

Na podnět svého otce, prvního československého prezidenta, začal svůj talent využívat v diplomacii. V letech 1919-1920 působil jako chargé d'affaires československého velvyslanectví ve Washingtonu. Od roku 1920 byl radou československého vyslanectví v Londýně, tamním velvyslancem byl pak v letech 1925-1938, rezignoval na protest proti mnichovské dohodě. Na konci prosince 1938 odplul do USA, kde podnikl přednáškové turné o ČSR,

Evropě a demokracii. Po nacistické okupaci Čech a Moravy v březnu 1939 se vrátil do Velké Británie a stal se jednou z hlavních osobností československé zahraniční odbojové akce a podporovatelem Edvarda Beneše.

Poté, co Británie v červenci 1940 uznala československou prozatímní vládu v exilu, stal se v ní ministrem zahraničních věcí. Byl občasným náhradníkem za ministry národní obrany či financí. Během války vystoupil mnohokrát na veřejnosti ve Velké Británii i v USA. Svým řečnickým uměním a přesvědčivostí získával podporu pro obnovu Československa. Na okupovaném území Čech, Moravy a Slezska rostla jeho popularita díky projevům na vlnách BBC a československého vládního rozhlasu vysílajícího z Londýna.

Na konci války se stal ministrem zahraničních věcí tzv. košické vlády předsedy Zdeňka Fierlingera, utvořené 4. dubna 1945. Stejnou funkci zastával i v druhé Fierlingerově vládě od 6. listopadu 1945 a pak i ve vládě Klementa Gottwalda od 2. července 1946.

V politice vždy vystupoval jako nestraní, byť měl nejblíže k prezidentu Edvardu Benešovi, a byl tedy přirozeně vnímán jako spojenec národně socialistické strany. (Je ale známo, že pro parlamentní volby v roce 1948 představitelé sociální demokracie hodlali získat jeho členství či kandidaturu do voleb.) Navenek vycházel dobře se všemi politickými silami, kterým bylo dovoleno podílet se na politickém životě válečného protinacistického odboje a poválečné republiky, tedy se stranami Národní fronty. Před Únorem 1948 byl nejpravděpodobnějším nástupcem Edvarda Beneše ve funkci prezidenta republiky.

Politiku Jana Masaryka v poválečném období lze charakterizovat jako humanistickou snahu o porozumění: o mírovou a přátelskou spolupráci mezi národy, na prvním místě se SSSR, ale i s dalšími spojeneckými zeměmi. K Sovětskému svazu i k československým komunistickým představitelům navenek úzkostlivě zachovával loajalitu. S několika málo výjimkami se nepouštěl do konfliktů nebo politických bojů. Své námitky vyjadřoval spíš v kuloárech než otevřeně. V září 1947 se nicméně stal jedním ze tří cílů (spolu s národními socialisty Petrem Zenklem a Prokopem Drtinou) pokusu o pumový atentát. Mohlo to souviset s některými jeho kritickými postoji ke komunistům a jejich politice, které se projeví například negativní reakcí na Stalinův zákaz účasti ČSR na Marshallově plánu v červenci 1947 nebo nesouhlasem s populistickou snahou komunistů o zavedení milionářské daně v září 1947.

Masarykova nezřetelná pozice mezi demokratickými politickými stranami, komunisty a prezidentem Benešem a možná i jeho snaha neučinit příliš riskantní krok pravděpodobně zapříčinily jeho neúčast na demisi ministrů nekomunistických demokratických stran (zprvu ještě s výjimkou sociálně demokratické strany) dne 20. února 1948. O tomto záměru zřejmě nebyl ani předem – snad nedopatřením – informován. V době únorové politické krize tak zůstal stranou, a dokonce opakovaně vyjádřil svůj záměr „jít s lidem“, což se za daných okolností dalo vykládat jedine jako podpora komunistů. Jejich vůdce Klement Gottwald ji ze strany populárního Jana Masaryka jistě uvítal a 25. února 1948 mu nabídl opět funkci ministra zahraničních věcí ve své doplněné vládě. Dne 10. března, v den, kdy se měla vláda v Národním shromáždění představit, však Jan Masaryk na nádvoří Černínského paláce v Praze, sídle minister-

stva zahraničních věcí, zemřel za dodnes nevyjasněných okolností.

Rudolf Battěk

Před deseti lety, 17. března 2013, zemřel Rudolf Battěk, sociolog a politik, člen českého disentu (* 2. 11. 1924).

Během pražského jara pracoval jako poslanec České národní rady a byl aktivistou Klubu angažovaných nestraníků, za normalizace byl odstaven z politických funkcí a pronásledován, v roce 1989 po sametové revoluci se stal politikem obnovené Československé sociální demokracie a předsedou Sněmovny lidu Federálního shromáždění, později je znám jako aktivista levicových (ale protikomunistických) a liberálních formací – Klub sociálních demokratů Občanského fóra, Asociace sociálních demokratů a Demokraté 92.

Patřil k prvním signatářům Charty 77, již byl roku 1980 mluvčím, a ke spoluzakladatelům VONSu a Hnutí za občanskou svobodu. Působil jako publicista a politolog. V letech 1991-2001 byl předsedou Evropského hnutí v České republice.

Ján Kuciak

Před pěti lety padlo v obci Veľká Mača několik výstřelů. Usmrtily novináře Jána Kuciaka a jeho snoubenku, archeoložku Martinu Kušnírovou. Stalo se to 21. února 2018 za vlády Roberta Fica. Tři výstřely ukončily život sedmadvacetiletého novináře Jána Kuciaka a jeho stejně staré snoubenky Martiny Kušnírové.

Kdo pobýval na Slovensku ve dnech krátce po vraždě investigativního novináře Jána Kuciaka a jeho snoubenky Martiny Kušnírové, mohl zastihnout slovenské novináře nejen šokované, ale především nezvykle jednotné. „Mysleli jsme si, že nejhorší byl mečiarismus,“ napsal vlivný východoslovenský list *Košice: Dnes*. Jak se na konci března 2018 ukázalo, éra Roberta Fica (SMER) dokázala prakticky debadesátých let a vlády někdejšího premiéra Vladimíra Mečiara překonat zvláště brutálním způsobem. Do dvou týdnů ale bylo všechno jinak.

Ministr vnitra Kaliňák rezignoval 12. března 2018 a Fico vydržel jen o tři dny déle. Z funkcí je smetly masové demonstrace požadující nejen vyšetření dvojnásobné vraždy, ale také potrestání korupce a odstranění mafiánských praktik v nejvyšších patrech slovenské politiky.

Událostmi spojenými s vraždou novináře Jána Kuciaka a jeho snoubenky, archeoložky Martiny Kušnírové, je inspirovaný také slovenský film *Sviňa* z roku 2020.

Z HISTORIE

8. 3. 1348 Karel IV. vydal **zakládací listinu Nového Města pražského**, základní kámen položil 26. 3. 1348 (675 let).

7. 4. 1348 Karel IV. založil **Univerzitu Karlovu v Praze** (675 let).

20. 3. 1393, před 630 lety, byl umučen **sv. Jan Nepomucký** (* ca. 1345).

Jan Nepomucký, původně Jan či Johánek z Pomuku, generální vikář pražského arcibiskupa, umučený na rozkaz Václava IV., byl blahoslaven 31. května 1721. Spolu s blahoslašením byla zahájena jeho kanonizace, tedy cesta ke svatořečení. Nakonec k němu došlo, pojilo se však s řadou omylů, z nichž nejméně jeden významně přispěl i k jeho prohlášení za svatého. Svůj „druhý život“ začal „žít“ Jan z Pomuku již v druhé polovině 15. století, kdy se objevila legenda, že byl ve skutečnosti královniným zpovědníkem a zemřel, protože odmítl vyzradit Václava IV. její zpovědní tajemství. Už v roce 1471 uvedl český polyhistor mistr Pavel Židek ve svém díle *Spravovna „příběh o doktoru Johánkovi, zpovědníku královny“*. Stejný příběh zpopularizoval rakouský kronikář Thomas Ebendorfer.

Legendu převzali ve druhé polovině 17. století další historici, pracující na vybudování Nepomuckého kultu, konkrétně svatovítský kanovník Jan Ignác Dlouhoveský a vlastenecký jezuita Bohuslav Balbín. Jan Nepomucký se navíc „hodil“ jako ochránce stavěných mostů a spolu s pannou Marií se začal objevovat na kamenných sloupech, vztyčovaných ve městech na znamení díků, že město přežilo morovou ránu. A protože Balbín vydal legendu o něm i v Antverpách, začala se posmrtná sláva Jana Nepomuckého šířit do Evropy. Od druhé poloviny 17. století se tak datuje cílevědomá snaha o jeho svatořečení. Řím se k těmto snahám stavěl zpočátku skepticky, proces k prohlášení Jana Nepomuckého za blahoslaveného tak odstartoval teprve 15. května roku 1715. O šest let později, 31. května 1721, papež Inocenc XIII. Jana za blahoslaveného skutečně prohlásil. Následujícího roku byl zahájen kanonizační proces.

Podmínkou ke svatořečení je uznání alespoň dvou autentických zázraků, jež jsou se svatořečenou osobou spojeny. Janovi nakonec kanonizační komise uznala čtyři: tím prvním bylo, že se posmrtně zachoval jeho jazyk, tím druhým, že naběhl a zčervenal. Když byly v roce 1719 po více než 300 letech po Janově smrti exhumovány jeho ostatky, vypadl z jeho lebky kus měkké tkáně, který přítomní lékaři označili za zbytek „jazyka zázračně zachovaného“. Taková interpretace se skvěle hodila k obrazu věrného zpovědníka „držícího jazyk za zuby“, takže se jí dobové mínění snadno chytlo. Hmota byla zasazena do zlatého pouzdra a stala se církevní relikvií.

Skutečnou pravdu o jejím původu však zjistil opět až antropolog Emanuel Vlček. Nešlo o jazyk, šlo o dekomponovanou mozkovou tkáň. Její jasné hnědočervené zbarvení a nabobtnání, považované za druhý zázrak, bylo ve skutečnosti způsobeno vlhkostí hrobu, z něhož byly ostatky vyzdvíženy. Na tom, že Jan Nepomucký rozšířil řady českých světců a stal se i jedním z nejpobulárnějších a nejzobrazovanějších světců v Evropě, však tento fakt již nic nezměnil.

Kult sv. Jana Nepomuckého je nerozlučně spojen s českým barokem, kdy Jan patřil k nejvýznamnějším světcům

rakouské monarchie. Je zemským patronem Čech a Bavorska. Populární byl již od baroka v celé katolické Evropě, například v Polsku i v Belgii a Francii, díky Marii Leszczyńské také na francouzském královském dvoře. Sv. Jan Nepomucký získal díky jezuitským misiím velký vřhlas po celém světě, také v zemích Latinské Ameriky a v Asii. Je uctíván jako mučedník zpovědního tajemství a patron při přírodních pohromách a povodních (kvůli způsobu své smrti, kdy byl hozen do Vltavy). Je patronem námořní pěchoty Španělska. Jeho vyobrazení lze nalézt na mnoha místech v kostelech. Svatojánské sochy patří k typickým atributům české krajiny, především na mostech (sv. Jan jako patron vod).

Podle sv. Jana Nepomuckého bylo roku 1929 pojmenováno Nepomucenum, česká papežská kolej v Římě.

21. března 2015 bylo znovuotevřeno Svatojánské muzeum v místě rodiště sv. Jana Nepomuckého.

Antropologové z brněnského muzea představili 19. března 2019 ve Svatojánském muzeu v Nepomuku bronzovou plastiku zobrazující pravděpodobnou tvář sv. Jana Nepomuckého. Antropologové ji rekonstruovali podle modelu jeho lebky. Podoba Jana Nepomuckého je značně odlišná od ustálené ikonografie.

2. 3. 1458 byl **Jiří z Poděbrad** zvolen **českým králem**,

slavnostní korunovace v Praze následovala 7. května 1458. Jako jediný v českých dějinách se totiž stal králem, aniž by patřil k jakékoliv královské dynastii (byl z tzv. „prostředního lidu“) či aniž by byl v jakémkoliv příbuzenském svazku s předešlým panovníkem – což byla dvě pravidla, kterými se volba panovníka vždy řídila. Využil příhodné situace, kdy předešlý král Ladislav Pohrobek zemřel v sedmnácti letech a v jeho soustátí (země Koruny české + Uhry) byli nejmnocnějšími muži dosavadní správcové – Jiří z Poděbrad pro čes-

ké země a Matyáš Korvín pro Uhry. Korvín (mimořadně Jiříkův zeť – vzal si za ženu Jiříkovu dceru Kateřinu), který byl také prostý šlechtic bez královské krve, na začátku roku 1458 dosáhl zvolení uherským králem. To nemělo ve středoevropských dějinách obdoby a Jiří z Poděbrad to o pár týdnů později při své „předvolební kampani“ neopomněl zdůrazňovat („když to šlo v Uhrách, proč by to nešlo u nás“). Z Korvína se ale na stará kolena stal Jiříkův úhlavní nepřítel (Kateřina totiž zemřela mladá při porodu) a nakonec ho téměř připravil o český trůn.

1. 4. 1918 vznikla **Česká strana socialistická** – v čele strany stanul Václav Klofáč.

5. 3. 1953 zemřel **Josif Vissarionovič Džugašvili**, známý jako **Stalin**. V letech 1922-1952 byl generálním tajemníkem Komunistické strany Sovětského svazu a od konce dvacátých let fakticky diktátorem své země. Jeho teoretický a praktický přístup k politice se označuje jako stalinismus. Stalinova politika si vyžádala podle současného odhadu historiků mezi 3 až 8,7 milióny obětí.

Stalin mimo jiné zabíjel i své vlastní lidi. Vrcholem velké čistky byly takzvané Moskevské procesy, při nichž byli odsouzeni k trestu smrti i bývalí Leninovi a Stalinovi spolupracovníci, došlo ale také k čistce v armádě, ta postihla většinu nejvyšších velitelů. Podle oficiálních údajů tajné policie NKVD bylo v letech 1937-1938 zatčeno celkem 1 548 367 osob a 681 692 z nich bylo zastřeleno.

Hodnocení jeho osobnosti je dodnes velmi protichůdné. Kritici mu vytýkají bezbřehý kult osobnosti, a zvláště represivní formu vlády, jež si vyžádala mnohamiliónové oběti, především během násilné kolektivizace na Ukrajině a v Kazachstánu a v období Velkého teroru, zahájeného roku 1937, který zdecimoval vyšší velitelský sbor Rudé armády a těžce postihl mnoho představitelů politického a kulturního života i vědy. V tomto roce dosáhl počet zatčených největšího množství za celou sovětskou éru: 936 750 osob. V následujícím roce klesl na 638 509. V letech 1930-1952 bylo v rámci administrativních represí deportováno 5 854 200 lidí.

Stalinovi apologeti naopak vyzdvihují, že – a to je nesporná pravda – během historicky krátké doby přeměnil zaostalou zemi v průmyslovou a od roku 1949 i jadernou velmoc, za jeho éry se pronikavě zvýšila úroveň vzdělanosti, lékařská péče se stala dostupnou širokým vrstvám obyvatelstva, což bylo za cara nemyslitelné, a co nejvíc – jím vedený Sovětský svaz porazil nacistické Německo a jeho spojení ve druhé světové válce, čímž se pronikavě zlepšilo jeho mezinárodněpolitické postavení.

Právě na tuto strunu dodnes hrají ruští nacionalisté, kteří nezapomínají, že právě za Stalina Sovětský svaz získal zpět území ztracená po potupném brestlitevském míru a vliv SSSR na mezinárodní scéně nesmírně vzrostl.

V roce 2007, při příležitosti 70. výročí rozpoutání Velkého teroru, vypracovala a zveřejnila ruská organizace ochránců lidských práv Memorial jmenný seznam 2,6 miliónu obětí stalinských čistek a teroru, jenž v pěti tisících kopiích putoval do škol a veřejných institucí. Představitel Memorialu Arsenij Roginskij však zdůraznil, že jmenná databáze, jež je výsledkem bezmála dvacetileté práce stovek lidí, zahrnuje pouhou pětinu až čtvrtinu úhrnného počtu obětí, který prý činil zhruba 12,5 miliónu. Zůstává jedním z mnoha šklebů historie, že v anketách O největšího Rusa všech dob se už léta na předních příčkách umísťuje Gruzinec Stalin. Zdá se, že Džugašvili ještě hodně dlouho nepřestane vyvolávat emoce a jítřit city.

30. 3. 1968 byl **československým prezidentem** zvolen **Ludvík Svoboda**.

Ludvík Svoboda byl československý armádní generál, komunistický politik a prezident v letech 1968-1975. Narodil se 25. listopadu 1895 v Hroznatíně v selské rodině. Na Zemské hospodářské škole ve Velkém Meziříčí nabyl agro-

nomického vzdělání. V první světové válce na ruské frontě po třech měsících přešel do zajetí a v září 1916 vstoupil do československých legií. Zúčastnil se bojů u Zborova, Bachmače a o sibiřskou magistrálu.

Po okupaci českých zemí nacistickým Německem organizoval vojenský odboj v rámci Obrany národa na východní Moravě. Nekompromisně prosazoval dr. Edvarda Beneše jako jediného nejvyššího představitele československého odboje. Po ustanovení České a slovenské legie, dekretem polského prezidenta z 3. 9. 1939, byl jmenován velitelem výcvikového tábora v Lešně.

Vývoj války přesvědčily Ludvíka Svobodu, že rozhodující pro vítězství ve válce bude sovětsko-německá fronta. Z toho důvodu podporoval navázání československo-sovětských zpravodajských kontaktů v Istanbulu, které přispěly k ustanovení Československé vojenské mise v SSSR. Současně inicioval vytvoření československé vojenské jednotky na sovětském území. Tyto skutečnosti významně podpořily uzavření dohody o československo-sovětské vojenské spolupráci, součástí československo-sovětské spojenecké smlouvy z 18. července 1941, a vedly ke zvýšení prestiže československé exilové vlády v Londýně.

Pod velením Ludvíka Svobody bojovali čs. vojáci u Sokolova v Charkovské operaci (březen 1943), při osvobození Kyjeva (listopad 1943) a pravobřežní Ukrajiny. Od 11. září 1944 vedl československé vojáky v bojích Karpatско-dukelské operace na pomoc Slovenskému národnímu povstání a při osvobozování území Slovenska. 1. československý armádní sbor osvobozoval Ostravu, východní Moravu a skupina tanků byla vyslána na pomoc povstalecké Praze. Výsledky bojové činnosti československého vojska v SSSR jako vklad do společného spojeneckého boje proti hitlerovskému Německu měly velký morální význam pro odboj okupované vlasti a přinesly československé exilové vládě zahraničně-politické výhody.

Do boje proti německým okupantům byla zapojena i rodina Ludvíka Svobody: manželka Irena organizovala odchod několika skupin důstojníků a poddůstojníků do exilu, ukrývala ve svém domě československé parašutisty, účastnila se na záchraně a úkrytu vysílačky. Do odboje se rovněž zapojili syn Miroslav a dcera Zoe, rodiče manželky a její dva bratři. Po prozrazení se jí podařilo s dcerou uniknout zatčení a až do konce války se skrývat. Sedmnáctiletý syn i bratři manželky byli popraveni, její matka Anežka Stratilová zavražděna v Ravensbrücku plynem. Ve Svatobořicích bylo vězněno patnáct příbuzných manželů Svobodových.

V únoru 1948 souhlasně s prezidentem Benešem zastával názor, že armáda nemůže zasahovat do vnitřního politického vývoje. V období upevňování komunistické moci v celém státním aparátu, včetně armády, nástupem studené války, rozdmýčováním „třídního boje“, které vedlo k nezákonnostem padesátých let, se podezřívání a nedůvěře nevyhnul ani Ludvík Svoboda. Zcela zjevně se ocitl v nemilosti 8. září 1951, kdy ve věku pětapadesáti let byl odvolán z funkce. Nabízenou „penzi z milosti“ odmítl a do zálohy byl dán až po dvou letech bez zaměstnání.

V době politických procesů byl začátkem listopadu 1952 zatčen s odůvodněním, že připravoval vojenský převrat. Toto obvinění bylo konstruováno v souvislosti s obviněním širšího kruhu velitelských kádrů armády. Na zářez z Moskvy, díky dobrozdáním jeho válečných velitelů

z Moskvy, bylo obvinění Ludvíka Svobody staženo, ale musel se zodpovídat z nařčení ze sabotáže Košického vládního programu v armádě. V době nemilosti Ludvík Svoboda pomáhal organizovat hospodářství JZD v rodném Hroznatíně. Ještě v březnu 1953 byl jeho nevlastní bratr s rodinou i maminkou Ludvíka Svobody vyloučen z JZD a vykázán jako „kulak“ na státní statek. V roce 1954 byl z podnětu Nikity Chruščova rehabilitován, nicméně Ludvík Svoboda odmítl přijmout politickou funkci. Byl jmenován náčelníkem Vojenské akademie velitelského zaměření v Praze (1955-1958).

Nadále se věnoval povinnostem poslance Národního shromáždění a místopředsedy Svazu bojovníků proti fašismu. Aktivně se podílel na mírovém hnutí proti válce, věnoval se ve Vojenském historickém ústavu přípravě svých pamětí *Z Buzuluku do Prahy a Cestami života* a intervencím ve prospěch rehabilitací zahraničních vojáků.

Ludvík Svoboda byl levicového smýšlení a stoupencem slovanské vzájemnosti. Od října 1948 byl členem KSČ. Po zklamání z Mnichova a v důsledku zážitků z válek bezpečnost našeho státu viděl ve spojení s SSSR a s ostatními slovanskými státy, které prožívaly v historii stejný úděl jako Češi a Slováci.

V roce 1968 (30. března) byl zvolen Národním shromážděním prezidentem ČSSR. Nebyl členem politických orgánů KSČ, svou aktivitu zaměřil na podporu demokratické společnosti a na co nejširší kontakty s veřejností. Podpořil důsledné provádění rehabilitací nezákonně postížených občanů, zejména důstojníků československé armády.

Po invazi vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR 21. srpna 1968 odmítl tuto vojenskou akci morálně i politicky, kategoricky odmítl návrh řešit politickou situaci vytvořením nové vlády jako legalizaci daného stavu. Požádal o jednání s politickými aktéry invaze vojsk v Moskvě za podmínky osvobození Sověty zadržených politiků a s jejich účastí, v souladu s jejich funkcemi, na jednání. Nechtěl dopustit,

aby situace vyvrcholila, ať již úmyslně, nebo živelně, v násilný konflikt a krveprolití.

V následném období tzv. normalizace měl již malý prostor pro ovlivňování politického dění. V období upevňování vedoucí úlohy KSČ ve státě a ideologizace života došlo k rozladění jeho vztahů s Gustávem Husákem. Dokonce mu nebylo dovoleno znovu publikovat první díl jeho pamětí *Cestami života* ani vydání jejich druhého dílu.

Svémi zahraničními kontakty a cestami se snažil přispívat k obnovování zahraničních styků na nejvyšší úrovni s celou řadou zemí. I v oblasti ekonomické inicioval a dal podporu projektům, které považoval za stěžejní impuls pro československou ekonomiku (stavba metra, rozvoj bytové výstavby a odvětví, které s ní souvisely).

Slováky a zejména na východním Slovensku byl vnímán jako jim blízký člověk. Byl za důsledné řešení česko-slovenských vztahů federalizací, kterou 28. října 1968 podepsal v Bratislavě. V roce 1973 byl znovu zvolen do funkce prezidenta. Brzy ho však postihla dlouhodobá vleklá choroba, a i když chtěl podat demisi, nebylo mu to ze spekulativních politických důvodů umožněno.

Ludvík Svoboda zemřel 20. září 1979. Jeho manželka Irena ho následovala za deset měsíců 17. července 1980. Jeho pohřeb se stal velkou spontánní manifestací sympatií občanů Československa k jeho osobě.

2. 3. 1978 vzletl do vesmíru **první československý kosmonaut Vladimír Remek** v lodi Sojuz jako člen mezinárodní posádky v rámci programu Interkosmos (návrat na Zemi 10. 3. 1978).

31. 3. 1998 byla **při NATO v Bruselu otevřena česká mise**.

15. 4. 1998 mimořádná schůze Poslanecké sněmovny schválila **vstup ČR do NATO**; Senát vyslovil souhlas 30. dubna 1998.

Ministerstvo financí zhoršilo letošní výhled ekonomiky

Česká ekonomika letos projde mírnou recesí. Uvedlo ministerstvo financí v průzkumu letošního vývoje ekonomiky. V ní počítá s poklesem HDP o 0,5 procentního bodu. Hospodářské oslabení odůvodňuje nižší spotřebou domácností kvůli vysoké inflaci. V letošním roce očekává resort průměrnou inflaci 10,4 procenta. Pod dvojcifernou hranici by mohla klesnout zhruba v polovině roku. Naopak jen mírný růst, a to na 3,2 procenta, očekává ministerstvo u nezaměstnanosti.

Ekonomika prochází podle resortu mírnou recesí od druhé poloviny loňského roku. HDP se v loňském roce zvýšilo odhadem ministerstva o 2,3 procenta. Výdaje domácností ale klesly, zejména kvůli růstu životních nákladů. „Spotřeba domácností, na kterou dopadá hluboký propad reálných příjmů a zhoršený sentiment, poklesla ve čtvrtém čtvrtletí ve srovnání s očekáváním ČNB výrazněji,“ uvedl ředitel sekce měnové ČNB Petr Král. Zatímco ČNB předpokládala pokles spotřeby o 3,3 procenta, ve skutečnosti se snížila o 5,5 procenta.

Veřejné finance loni skončily se schodkem 3,6 % HDP

Veřejné finance loni skončily s deficitem 3,6 % hrubého domácího produktu. Vyplývá to z makroekonomické prognózy ministerstva financí. Státní dluh se loni zvýšil na 44,6 % HDP. Hospodaření státu tak bylo o jeden procentní bod lepší, než ministerstvo očekávalo v loňské listopadové prognóze. Podle resortu za to může mimo jiné nižší čerpání sociálních dávek. Loni se taky nepodařilo vyčerpat celou podporu pro velké firmy kvůli vysokým cenám energií.

Ministerstvo očekává, že schodek veřejných financí naroste i letos – konkrétně na 4,2 % hrubého domácího produktu. Státní dluh by se pak podle prognózy měl zvýšit na skoro 46 % HDP.

Vládní snaha o snížení inflace v ČR

V letošním roce se očekává postupné snížení inflace, podle zveřejněné prognózy ministerstva financí by měla celoročně činit 10,4 procenta. „Podle odhadu ČNB inflace klesne ve druhém pololetí letošního roku na jednociferná čísla, a to i díky odpovědné rozpočtové politice vlády,“ uvedl

premiér Fiala. „Společnou prioritou ČNB a vlády je snížení inflace,“ napsal na twitteru guvernér České národní banky Michl. Ocenil profesionální vztahy mezi centrální bankou a kabinetem a vzájemný respekt k nezávislosti. Michl v minulosti několikrát uvedl, že ke snížení inflace by přispěla i větší fiskální disciplína.

Pracující uprchlíci z Ukrajiny zaplatili loni na odvodech 8 miliard Kč

Uprchlíci z Ukrajiny, kteří si v Česku našli práci, státu zaplatili loni na odvodech zhruba osm miliard korun. Z toho více než čtyři miliardy odvedli na zdravotním pojištění. Zaměstnání má teď téměř 100 000 příchodích. Na tiskové konferenci po jednání vlády to řekl ministr práce Marian Jurečka (KDU-ČSL). „Ta pomoc, která byla vyplacená ze státního rozpočtu, se postupně také začíná vracet,“ uvedl Jurečka.

Váleční uprchlíci s vízem k ochraně mohou získat práci v Česku bez překážek, pracovní povolení nepotřebují. Zaměstnavatelé jejich přijetí musí ale oznámit stejně jako u ostatních cizinců úřadu práce. Podle dřívějších informací zhruba 70 % nahlášených ukrajinských pracovníků od začátku války tvořily ženy. Podle Jurečky Česko na pomoc uprchlíkům nevyužívá jen peníze ze svého rozpočtu, ale také z evropských fondů. Hradí za ně třeba jazykové kurzy či adaptační skupiny. Za významnou podporu „ve stovkách milionů korun“ označil ministr i peníze z Dětského fondu OSN (UNICEF).

Nemovitosti v Česku zlevňují

Ceny nemovitostí v Česku dál klesají. Vyplývá to ze čtvrtletní analýzy společností Bezrealitky a Maxima Reality. Největší cenový propad je u nemovitostí, které můžou mít nějaké nevýhody – třeba starší byty v méně atraktivních lokalitách. Podle hlavního ekonoma portálu Videobydlení.cz Jakuba Veverky teď taky rychleji zlevňují domy než byty. „U nejdražších nemovitostí klesl zájem rapidně, až o 90 procent, ze strany potencionálních zájemců, protože na to nemají našetřeno.“

Vyrovnané hospodaření VZP v roce 2022

Hospodaření Všeobecné zdravotní pojišťovny bylo loni vyrovnané. Informovala o tom sama pojišťovna s tím, že původně plánovala ztrátu skoro 6 miliard korun. K lepšímu výsledku pomohl vyšší výběr pojistného díky nárůstu mezd a nižší výdaje na covid-19. Pojišťovna potřebovala taky méně peněz na péči o uprchlíky z Ukrajiny. Ta vyšla zhruba na jednu a tři čtvrtě miliardy korun. Konečný zůstatek na běžném účtu pojišťovny byl na konci roku víc než 17 miliard korun, v rezervním fondu k tomu byly další víc než 3 miliardy.

Rostoucí počet podnikatelů v Česku

Počet podnikatelů v Česku, kteří si samostatnou výdělečnou činnost skutečně vydělávají, stoupl loni o 26 000 na 1,104 milionu. Vyplývá to z evidence České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ). Předloni počet podnikatelů, tedy například i soukromých lékařů, umělců či zemědělců,

vzrostl o 27 000. Nejvíce podnikatelů je podle dat evidováno v Praze (203 000) a ve Středočeském (157 000) a Jihomoravském (123 000) kraji. V žádném jiném státě Evropské unie nemají podle odborníků živnostníci na ekonomiku země takový vliv jako v Česku. Firmy, které zaměstnávají jednoho až devět lidí, se na celkovém počtu podniků v ČR podílejí více než 95 % a jsou největším zaměstnavatelem, vyplývá z veřejných zdrojů. Práci u nich našla více než třetina všech zaměstnanců.

Špatné ekonomické prognózy pro ČR

České hospodářství se dostalo do unikátní situace, máme tu vysokou inflaci a zároveň recesi, uvedl v pořadu *Otázky Václava Moravce* Jan Švejnar. Jan Gregor připomněl, že situace je o to těžší, že celá Evropa „jde s růstem dolů“. Mojmír Hampl k tomu na základě zkušeností z historie dodal, že Česko krize nezvládá a jejich dopady jsou zde tak horší než v jiných státech.

Ředitel centra IDEA Národohospodářského ústavu AV ČR Jan Švejnar, který zároveň působí na Kolumbijské univerzitě v New Yorku, viní ze současné nepříznivé ekonomické situace ministerstvo financí a Českou národní banku. Uvedl, že v recesi je v Evropě pouze Česko a Španělsko a jenom tři země mají vysokou jadrovou inflaci (nezahrnuje kolísavé ceny potravin a energií): Česko, Polsko a Maďarsko.

Vidí za tím například minulá razantní zvyšování úrokových sazeb centrální bankou, které podle něho vedlo k vysokým inflačním očekáváním (jaký vývoj cen lidé očekávají v budoucnu). A také vliv rozpočtových schodků, za něž odpovídá ministerstvo financí.

Česko a rozpočet EU

Česká republika loni získala z rozpočtu Evropské unie o 61,2 miliardy korun více, než do něj odvedla. Z celkové sumy takzvané čisté pozice tvoří 10,3 miliardy korun příjmy z Evropského plánu na podporu oživení NextGeneration EU. Informovalo o tom ministerstvo financí. Předloni Česko získalo včetně peněz z plánu obnovy 88,4 miliardy korun. Celkově od vstupu do EU v květnu 2004 ČR do konce roku 2022 zaplatila do rozpočtu EU 809,8 miliardy korun a získala z něj 1,82 biliónu korun. Od vstupu do EU tak celková čistá pozice ČR činí 1,01 biliónu korun.

Index prosperity: Česko je dvanáctá nejvyspělejší ekonomika v EU

Ve srovnání s loňskem si Česká republika pohoršila o tři příčky, zejména kvůli vysoké inflaci a nízké přidané hodnotě produkce. Vyplývá to z nového Indexu prosperity zaměřeného na ekonomiku, který sestavili a zveřejnili analytici České spořitelny a portálu Evropa v datech. Nejsilnější evropskou ekonomikou je podle indexu Švédsko.

Rozvoj české ekonomiky podle autorů indexu brzdila inflace, která byla pátá nejvyšší v EU. Podle ekonomky Jany Matesové způsobily rychlý růst inflace tři faktory. „Zprvu byla na vině extrémně uvolněná rozpočtová kázeň, která ve druhé polovině roku 2020 a v roce 2021 nebyla obhajitelná pandemií a s ohledem na stav české ekonomiky nebyla ekonomicky obhajitelná obecně. Zadruhé špat-

ná regulace energetického trhu a do třetice vysoká koncentrace a dominantní postavení některých prodejců na českém trhu, které umožňuje zneužívání významné tržní síly," uvedla.

Za dlouhodobý problém české ekonomiky autoři indexu označují její nízkou přidanou hodnotu. „Zvyšování úrovně vzdělání, vědy a výzkumu na jedné straně a posilování vztahu s koncovým zákazníkem či snižování podílu subdodávek pro výrobu zahraničních firem na straně druhé, jsou cestou, jak se z pasti ekonomiky středních příjmů vymanit a zároveň zvyšovat prosperitu a životní úroveň," uvedl hlavní ekonom České spořitelny David Navrátil. Index dobře hodnotí Česko v objemu hodnoty investic, podle autorů je ale třeba se víc zaměřit na to, do jakých oblastí investice míří.

ČR snižuje závislost na ruském plynu

Česká republika v loňském roce snížila svou závislost na ruském plynu z původních 97 % na aktuální maximálně 4 procenta. Plyn z Ruska stát nahradil dovozem plynu z Norska a zkapalněným plynem LNG ze zámoří. Do budoucna chce stát omezit závislost na ruském plynu úplně, nahradit jinými zdroji chce i dovoz ruské ropy.

ČEZ zahájil arbitráž proti Gazpromu

Energetická společnost ČEZ formálně zahájila arbitrážní řízení proti ruské plynárenské společnosti Gazprom. Kvůli krácení dodávek zemního plynu v loňském roce žádá náhradu škody okolo jedné miliardy korun. ČTK o tom informoval mluvčí ČEZ Ladislav Kříž.

Situace kolem dodávek ruského plynu se zkomplikovala, když Rusko loni v únoru zahájilo útok na Ukrajinu a Evropská unie v odvetě přijala sérii protiruských sankcí. Gazprom disponuje největšími zásobami zemního plynu na světě a má monopol na vývoz této strategicky důležité suroviny z Ruska prostřednictvím sítě plynovodů. Kontrolu nad firmou má Kreml.

Generální ředitel ČEZ Daniel Beneš se ale domnívá, že ruská energetická válka proti Evropě začala už předloni zhruba rok před invazí na Ukrajinu. Rusko podle něj nenápadně přestalo dodávat plyn, úroveň naplněnosti zásobníků klesala.

Premiér Petr Fiala (ODS) na konci letošního ledna uvedl, že Česká republika v loňském roce snížila svou závislost na ruském plynu z původních 97 % na aktuální maximálně čtyři procenta. Plyn z Ruska stát nahradil dovozem plynu z Norska a zkapalněným plynem LNG ze zámoří. Do budoucna chce stát omezit závislost na ruském plynu úplně, nahradit jinými zdroji chce i dovoz ruské ropy.

Dotace pro Česko z mimořádného fondu obnovy

Evropská komise schválila České republice dotace v objemu 928 milionů eur (asi 22 miliard Kč) v rámci mimořádného fondu obnovy určeného na zmírnění následků hospodářské krize. Česko podle komise splnilo všechny podmínky, aby mohlo získat první řádnou platbu z balíku zhruba 800 miliard eur (19 bilionů Kč), v jehož rámci má celkem nárok na sedm miliard. O předběžném souhlasu informovala unijní exekutiva v tiskové zprávě.

Česko už předloni v rámci předfinancování dostalo 915 milionů eur. Kladné hodnocení komise musí ještě formálně potvrdit zástupci členských států. Brusel v rámci fondu schválil také 709 milionů eur pro Slovensko.

Bankovní asociace letos očekává ekonomickou stagnaci

Česká bankovní asociace (ČBA) letos očekává hospodářskou stagnaci, hrubý domácí produkt vzroste o 0,1 %. Česko by se mělo k hospodářskému růstu vrátit příští rok, kdy ekonomika poroste o 2,7 %. Vyplývá to z nové makroekonomické prognózy ČBA, která předpokládá také snížení roční inflace na 10,8 % z loňských 15,1 % a růst nezaměstnanosti na 4 % z loňských 3,4 %.

Česko vstoupilo do recese koncem minulého roku a ČBA očekává, že mezičtvrtletně ekonomika poklesne i v prvním kvartálu letošního roku. Od druhého čtvrtletí by mělo přijít oživení, za celý rok ale HDP vzroste jen o 0,1 procenta. Podle ČBA to způsobí zejména výrazný pokles spotřeby domácností, které se kvůli vysoké inflaci potýkají s poklesem reálných mezd.

Evropská komise: Česká ekonomika bude v prvním čtvrtletí stagnovat

Česká ekonomika by měla po stagnaci v prvním čtvrtletí roku začít na jaře mírně růst. V posledním čtvrtletí letošního roku by pak hospodářství mělo dosáhnout na úroveň před pandemií koronaviru. Počítá s tím makroekonomická prognóza Evropské komise. Hrubý domácí produkt Česka by měl podle předpovědi letos růst o jednu desetinu procenta. To bude výrazně pod očekávaným průměrem celé Evropské unie. Prognóza Evropské komise v případě České republiky nijak nezměnila dřívější odhady letošního minimálního růstu hrubého domácího produktu (HDP). K rychlejšímu růstu by se česká ekonomika měla vrátit v příštím roce, kdy Evropská komise očekává růst HDP o 1,9 procenta.

Program vláda upraví na přelomu měsíce, v dubnu představí úspory a změny důchodů

V dubnu by mělo být podle předsedy vlády jasno, kde bude kabinet hledat úspory ve státním rozpočtu, ale také by měly být veřejnosti známy základní parametry chystané důchodové reformy po projednání ve vládní pětikoalici.

Programové prohlášení, úsporná opatření a důchodová reforma jsou podle Fialy tři velké okruhy, na kterých nyní kabinet pracuje. První je na řadě revize programu, při které se vyhodnotí realističnost všech cílů, jejich harmonogram a zhodnotí se, co se dosud povedlo. Vláda usiluje o snížení schodku státního rozpočtu pro příští rok o 70 miliard korun. Na úsporných opatřeních ministři intenzivně pracují s experty, řekl Fiala. Podle Fialy platí, že kabinet nechce zvýšit celkové daňové zatížení občanů. „Ale přemýšlíme nad tím, zda je daňový systém optimálně nastaven, zda ho nelze někde zjednodušit. Zda třeba u spotřební daně nemůžeme dospět ještě k spravedlivějšímu principu," uvedl. Důchodová reforma má podle Fialy zásadní význam, pokud chce stát zajistit, aby i lidé mladší čtyřiceti let měli šanci na důstojnou penzi.

Omezení mimořádné valorizace penzí má být podle návrhu jen jednorázové

Omezení mimořádné valorizace by mělo být jednorázové a týkat by se mělo jen chystaného červnového navýšení důchodů. Vyšší a střední penze mají růst méně ve prospěch lidí s nižšími důchody. Vyplývá to z návrhu důchodové novely a podkladů k ní, které na svém webu zveřejnila vláda. Na zvednutí důchodů se vyčlenilo 15 miliard korun. Nižší růst důchodů, než aktuálně stanovuje zákon, pokládá opoziční hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD) za nepřijatelný. SPD bude usilovat o to, aby se valorizace nesnížila, řekl místopředseda sněmovního rozpočtového výboru Jan Hrnčíř (SPD). Také opoziční ANO odmítá změnu zákona, jež by umožnila nižší valorizaci, řekla šéfka klubu Alena Schillerová.

V kolínské automobilce Toyota končí zhruba měsíční odstávka výroby

Kolínská automobilka Toyota Motor Manufacturing Czech Republic po téměř čtyřtýdenní odstávce obnoví výrobu, bude ale omezená. Kvůli nedostatku komponentů se výrobní linky zastavily 31. ledna. Další omezení se má podle mluvčího automobilky Tomáše Paroubka od března týkat některých pondělních a pátečních směn.

Důvodem odstávky byl výpadek subdodávek pro českého dodavatele způsobený epidemií covidu v Číně na konci loňského roku. Automobilce chyběly komponenty do obou modelů, které se v Kolíně vyrábějí, a to Aygo a Yaris. V běžném režimu jich denně vyrobí zhruba 1 000. Podle kolektivní smlouvy dostanou zaměstnanci za odstávku odměnu ve výši 80 % průměrného platu.

Toyota Motor Manufacturing Czech Republic zaměstnává v Kolíně zhruba 3 600 lidí.

Podnikatelské aktivity Ukrajinců v ČR

V ČR zahájilo v roce 2022 podnikání na živnostenský list 8 514 Ukrajinců, o 5 627 více než v roce 2021 a téměř tolik jako za předchozí čtyři roky dohromady. Zároveň zde zahájilo podnikání 870 živnostníků ruské národnosti, o 199 více než v předešlém roce. Vyplývá to z analýzy, kterou provedla společnost CRIF – Czech Credit Bureau.

„Vzhledem k již rok trvajícím válečným konfliktům na Ukrajině se u nás zvyšoval počet nových živnostníků ukrajinské a ruské národnosti. Lze očekávat, že s postupnou adaptací uprchlíků se tento trend bude nadále prohlubovat. Ukrajinci živnostníci mají přitom nemalý podíl na celkovém počtu nových živnostníků v Česku,“ uvedla analytička CRIF Věra Kameníčková.

Českou poštu povede dočasně Štěpán, vláda chystá velkou transformaci podniku

Českou poštu od března dočasně povede dosavadní ředitel poštovní služby podniku Miroslav Štěpán. Šéf pošty Roman Knap z funkce na konci února odešel. Stát zároveň letos zahájí rozsáhlou transformaci České pošty. Jejím cílem bude redukce nákladů a zmodernizování jejích služeb. Řešit se bude i možné rozdělení státního podniku a služeb. Stálého generálního ředitele firmy ministerstvo vnitra vy-

bere v novém výběrovém řízení teprve v době, až bude vytvořený konkrétní návrh transformace, oznámil ministr vnitra Vít Rakušan (STAN).

V posledních letech Česká pošta hospodaří v červených číslech. Loni snížila ztrátu o polovinu na 681 miliónů korun. V předchozím roce vykázala propad 1,37 miliardy korun. Pošta provozuje v zemi zhruba 3 200 poboček a poskytuje na základě licence od Českého telekomunikačního úřadu základní poštovní služby na celém území státu.

Ceny bytů v Česku loni ve čtvrtém čtvrtletí poprvé od začátku roku 2013 klesly

Ceny bytů v Česku ve čtvrtém čtvrtletí roku 2022 v mezikvartálním srovnání poprvé od začátku roku 2013 klesly, a to v průměru o 0,7 procenta. Trh s nemovitostmi pokračoval v poklesu. Jak u bytů, tak u rodinných domů se poptávka dále mírně snížila. Pouze u pozemků zůstala stabilní, stejně jako růst cen. Vyplývá to z HB Indexu, který poskytl Hypoteční banka, jež patří do skupiny ČSOB.

HB Index je založený na reálných odhadech tržních cen nemovitostí, které si prostřednictvím hypotečního úvěru pořídili klienti Hypoteční banky. Banka index poprvé zveřejnila v dubnu 2011.

Ministr Jurečka plánuje snížení valorizací u nadprůměrných důchodů

Ministr práce Marian Jurečka (KDU-ČSL) plánuje snížení valorizací u nadprůměrných důchodů. Omezit tak chce „rozevírání nůžek“ mezi vyššími a nízkými penzemi. Hledat chce také způsob, jak by se dalo pomoci těm, kteří pobírají velmi nízkou částku. Jurečka to řekl na tiskové konferenci v Novém Jičíně.

Starobní penzi od České správy sociálního zabezpečení dostávalo na konci loňského roku téměř 2,37 miliónu lidí. „Současný valorizační mechanismus nám opravdu vytváří to, že na lidi s nižším důchodem inflace dopadá výrazně tíživěji než na lidi, kteří mají nadprůměrné důchody. Do tohoto mechanismu budu chtít vstoupit. Budeme chtít snížit výši valorizace u lidí s nadprůměrnými důchody a zároveň hledat cestu, jak pomoci těm, kteří mají důchody velmi nízké,“ řekl Jurečka.

Česká koruna oslavila 30. výročí svého vzniku

8. února oslavila česká koruna 30. výročí své existence. Stejnomená československá měna přežila vznik dvou samostatných republik v roce 1993 jen o necelých šest týdnů. Pro odlišení hotovosti Česka a Slovenska bylo použito kolkování bankovek, zatímco u mincí – nejvyšší hodnotu měla nepříliš rozšířená kovová desetikoruna – tento problém nikdo neřešil.

Řízením měnové odluky a poté i zavedením české koruny byl pověřen tehdejší zástupce viceguvernéra Státní banky československé (SBČS) Pavel Kysilka. Vznik měn provázely dva kroky: ustavení emisních bank jako centrálních institucí, tedy nástupkyň SBČS – České národní banky (ČNB) a Národní banky Slovenska – a zejména osamostatněním peněžních oběhů.

Hned 8. února 1993 se první novou bankovkou stala česká dvousetkoruna s Janem Amosem Komenským, po-

cházející z dílny Oldřicha Kulhánka, která původně vznikala ještě pro společnou měnu. Na Slovensku se dočkali vlastních papírových peněz až v srpnu 1993, kdy do oběhu vstoupila padesátikoruna zobrazující Cyrila a Metoděje.

Celkově byly okolkovány původní federální bankovky za zhruba 50 miliard korun. Oběživo si země rozdělily v poměru 2:1 ve prospěch Česka.

Protože Slovensko na rozdíl od České republiky kolkovalo i dvacetikoruny a padesátikoruny, mohli Slováci kuriózně několik měsíců vydělavat na tom, že z těchto bankovek odlepovali kolký a udávali je v Česku.

Slováci svoji měnu devalvovali, a tak se lidem vyplatilo mít spíše české bankovky a nakupovat v Čechách. U mincí mohli podnikavci na jejich převozu ze Slovenska do ČR vydělavat ještě déle – koruny přestaly platit v září 1993 a dvou- a pětikoruny až v listopadu 1993. Podle pamětníků se dalo na miliónu vydělat až 200 000 slovenských korun.

Do roku 2009, kdy Slovensko přijalo euro, byla s výjimkou krátkého období na přelomu let 1997 a 1998 vždy silnější česká koruna.

U příležitosti výročí koruny probíhá výstava s názvem *Rozděleno! – Vznik české a slovenské koruny v roce 1993*. Zájemci si ji mohou prohlédnout v Návštěvnickém centru České národní banky v Praze v ulici Na Příkopě. (mk)

Výstava v Návštěvnickém centru ČNB

Česká a slovenská měna nahradila před třiceti lety dřívější československou korunu. Během několika únorových dní se díky úsilí více než čtyřiceti tisíc lidí podařilo dovést proces rozdělení společné měny zahájený nedlouho po volbách v červnu 1992.

Výstava *Rozděleno! – Vznik české a slovenské koruny v roce 1993* představuje, jakým způsobem reagovala tehdejší centrální banka na zánik Československa a jak se připravovala na rozdělení společné měny. Vedle toho sleduje vznik nových bankovek a mincí obou republik. Návštěvníci výstavy se dozví, v jak v úzké spolupráci obě měny vznikaly. Nabízí srovnání odchylek i podobností tohoto procesu v České a Slovenské republice.

Výstavu pořádá ČNB v prostorách Návštěvnického centra ČNB, a to ve spolupráci se Státní tiskárnou cenin a Českou mincovnou. (mk)

Svaz pekařů: Ceny pečiva by letos už neměly růst, chléb loni zdrazil o polovinu

Ceny pečiva by letos měly růst jen v řádu jednotek procent a nemělo by už docházet ke skokovému zdražení jako v minulém roce. V tiskové zprávě to uvedl Svaz pekařů a cukrářů v ČR. Průměrná cena kilogramu konzumního chleba byla podle Českého statistického úřadu (ČSÚ) v prosinci loňského roku meziročně o polovinu vyšší.

Výkonný ředitel svazu Bohumil Hlavatý již dříve uvedl, že pekárenský průmysl loni výrazně zasáhlo zdražení energií a mouky, což vedlo i k ukončení činnosti desítek podniků. Podle svazu loni platily pekárny za plyn v průměru o 350 procent více než v roce 2021, některým ale náklady stouply i více než desetinásobně. Růst nákladů musely podniky promítnout do cen svých produktů.

Loni od ledna do prosince podle ČSÚ průměrná cena jednoho kilogramu konzumního kmínového chleba vzrost-

la o 48,6 procenta z 33,71 Kč na 44,32 Kč. Předloni se přitom průměrná cena výrazně neměnila a kilogram chleba stál zhruba 30 Kč.

ČEZ v příštích deseti letech nabere do jaderné energetiky 2 600 nových pracovníků

Energetická společnost ČEZ posílí svá oddělení jaderné energetiky. V příštích deseti letech přijme zhruba 2 600 nových zaměstnanců do stávajících jaderných elektráren a do týmů připravujících nové bloky. Nyní společnost v jaderné energetice zaměstnává kolem 2 900 lidí. ČTK o tom informovala mluvčí ČEZ Alice Horáková. Skupina ČEZ zaměstnává v Česku více než 22 700 lidí.

ČEZ podle mluvčí při chystaném náboru připravuje vytvoření nových pozic, část nových pracovníků by pak měla nahradit stávající zaměstnance, kteří například odejdou do penze nebo se přesunou jinam.

„Energetika je stále ještě velkou částí české veřejnosti vnímaná jako obor pro chlapy, to už ale dávno neplatí. Velmi mě těší, že se nám daří pro energetikou nadchnout stále více žen,“ řekla členka představenstva a ředitelka divize správa Michaela Chaloupková.

ČEZ v současné době připravuje stavbu nového jaderného bloku v Dukovanech. Společnost v závěru loňského roku obdržela tři nabídky, které nyní vyhodnocuje. Vedle toho společnost chystá také stavbu prvního malého modulárního reaktoru. Ten by měl vzniknout v Temelíně v první polovině příští dekády.

Další sankce EU proti Rusku

Evropská unie oficiálně schválila další, už desátý balík sankcí proti Rusku kvůli jeho vpádu na Ukrajinu. Nová opatření zasáhnou banky, export technologií využitelných pro vojenské účely nebo vývoz ruských surovin. Rozšíří se také sankční seznam, na nějž přibude 121 jmen. Kromě toho EU přijala další sankce i vůči ruské žoldnéřské Wagnerově skupině, která působí na Ukrajině a v několika afrických zemích. Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskij přijetí sankcí přivítal, zároveň vyzval k dalšímu zvyšování tlaku na Rusko.

Na nových protiruských sankcích se dohodli velvyslanci členských zemí EU v den prvního výročí ruské invaze na Ukrajinu. Schvalování bylo tentokrát komplikovanější než obvykle, protože země se nedokázaly shodnout na podrobnostech zákazu vývozu ruského syntetického kaučuku navrženého Polskem.

Restrikce vůči Rusku se nově týkají rovněž bank Alfa a Tinkoff, které čeká odpojení od mezinárodního platebního systému SWIFT. Omezen má být vývoz komponentů využitelných pro vojenské účely, například elektronických součástek pro výrobu raket a vrtulníků nebo termokamer. Sankce mají zasáhnout i výrobu dronů, které dodává Rusku Írán.

Z HISTORIE

6. 4. 1993 v Praze obnovila svoji činnost **Burza cenných papírů** (30 let).

Úspěch ČVUT v závodech elektroformulí

Studentský závodní tým z ČVUT v Praze se proboujel mezi deset nejlepších evropských týmů v hlavní kategorii světového žebříčku elektroformulí. Celosvětově se z 279 univerzit umístil na 17. místě, v České republice drží prvenství, uvedlo České vysoké učení technické (ČVUT). Na konstrukci autonomní i pilotované elektrické formule se na univerzitě podílejí především studenti Fakulty elektrotechnické a Fakulty strojní.

Podle kapitána Tomáše Krejčího se tým umístil v předešlé závodní sezóně v jednotlivých disciplínách celkem osmkrát na prvním a šestkrát na druhém místě. Čtyřikrát byl na bronzové příčce. Kromě závodů v České republice soutěžil také ve Švýcarsku, Itálii, Maďarsku, Chorvatsku či Německu.

V sezóně roku 2023 plánuje tým závodit s novou formulí, která spojí elektrickou pilotovanou formuli a elektrickou autonomní formuli, čímž bude podle Krejčího schopna jezdit s pilotem i bez pilota.

Český podíl na objevu protilátke proti koronaviru

Čeští vědci se podíleli na objevu univerzálních protilátek proti koronaviru, které fungují na všechny jeho varianty. Chystá se jejich klinická studie. O objevu, který na konci ledna zveřejnili v časopise *Science Immunology*, informovalo Biologické centrum Akademie věd ČR. Kromě něj se na výzkumu švýcarských a amerických vědců podíleli také zástupci Českého centra pro fenogenomiku Ústavu molekulární genetiky AV ČR a Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Mezinárodní tým prozkoumal více než deset milionů sekvenací koronaviru SARS-CoV-2, tedy přesných zápisů jejich genetické informace. Našel patnáct míst, která se nemění ani s častými mutacemi a vznikem nových variant. „Tato místa jsou stejná u všech variant SARS-CoV-2 i u všech ostatních koronavirů. Virus tam nemůže mutovat. Když se tyto nově objevené protilátky navážou na spikový protein koronaviru, způsobí to změny v jeho struktuře, a virus se tak nedokáže vázat na receptor na povrchu hostitelské buňky,“ uvedl Daniel Růžek z Parazitologického ústavu Biologického centra AV ČR.

Olomoučtí vědci vytvořili technologii, která pomůže určit autora textu

Vědci z Filozofické fakulty Univerzity Palackého (FF UP) v Olomouci vyvinuli technologii, která dokáže pomocí rozboru textu určit jeho autora, jeho psychické rozpoložení či sociální prostředí. Při svém výzkumu analyzovali frekvenci slov v textech spisovatelů, politiků i vrahů a získané poznatky využili při tvorbě postupu pro profilování osob. Technologii lze využít v přizpůsobení internetového obsahu konkrétnímu uživateli, reklamě, personalistice, psychologii, kriminalistice i v oblasti bezpečnosti státu. Novinku už eviduje patentový úřad Spojených států, řekl novinářům Dan Faltýnek z katedry obecné lingvistiky FF UP.

Odborníci z katedry obecné lingvistiky FF UP se frekvenčními analýzami textu zabývají už několik let, metoda se používá například při určení autorství psaného slova.

Česká firma vyvinula technologii sušení hotových jídel

Česká společnost Freeze Dry Company se věnuje lyofilizaci potravin, při které se suší potraviny za velmi nízkých teplot. Vyvinula technologii sušení hotových jídel, které vydrží deset let a jsou po zalití horkou vodou požitelné. V rozhovoru s ČTK to řekl za společnost Rudolf Kalovský, který se na vývoji tohoto produktu podílel. Firma ho tři roky dodává Armádě ČR. Nyní spustí sbírku, která by měla umožnit posílat zásilky sušených jídel vojákům na Ukrajině.

Kalovský uvedl, že firma se začala možností sušení hotových pokrmů zabývat poté, co ji s tím oslovila přímo česká armáda. Mezi hlavními požadavky byla dlouhodobá trvanlivost nebo aby jídlo bylo co nejméně vážilo a zároveň bylo chutné. Firma se sušení potravin věnovala již dříve, sušila například ovoce a zpočátku podle Kalovského očekávala, že sušení přímo celých pokrmů nebude možné. V EU je podle něj asi šest firem, které tuto technologii používají, ale žádná se nevěnuje sušení přímo hotových pokrmů, uvedl.

Celý proces lze zjednodušeně popsat tak, že surovina se mrazí na zhruba minus 35 stupňů a poté se vytvoří vakuum a výrobek opustí voda. Tím se vytvoří suchý polotovar, který má například jedno procento vody. Kalovský uvedl, že právě minimální vlhkost zabraňuje degradaci potravin. Jako hlavní výhodu pro použití v armádě vidí v podstatně menší hmotnosti, než mají běžné potraviny.

Rakouský historik Petr Urbanitsch oceněn medailí Akademie věd ČR

Habsburská monarchie 19. století a dějiny její samosprávy, politické kultury a školství. Především těmito vědními oblastmi se zabývá Peter Urbanitsch. Za přínos historickým vědám a letitou spoluprací s českými kolegy obdržel 23. února 2023 ve vile Lanna od předsedkyně Akademie věd ČR Evy Zažímalové čestnou oborovou medaili Františka Palackého za zásluhy. Ceremoniál se konal za účasti rakouské velvyslankyně Bettiny Kirnbauer.

Peter Urbanitsch dlouhodobě působil jako vědecký pracovník Rakouské akademie věd. Do dějin rakouské historiografie se zapsal především jako spoluautor devíti dílů z monumentální řady *Die Habsburgermonarchie 1848-1918*. Toto opus magnum rakouské historiografie vyniká nejen rozsahem, ale zejména kvalitou zpracování a mezinárodním autorským zaštitěním.

Historik na ceremoniálu připomněl, že právě Habsburská monarchie významně propojovala český a rakouský národ a formovala je. „Lidé získali podobné zkušenosti, které stojí za to si i v současnosti připomínat, dále hledat společné rysy a prohlubovat poznání, o což jsem se po celý život snažil,“ říká Peter Urbanitsch.

„Peter Urbanitsch přebírá čestnou oborovou medaili, která nese jméno Františka Palackého, což můžeme zároveň považovat za příznačné. Ve výzkumu se zabýval i osobností jeho syna, geografem Janem Palackým,“ připomněla Eva Zažímalová. Tím ale historikovo spojení s Františkem Palackým nekončí. Jak zmínil: „Moji radost z ocenění umocňuje i skutečnost, že jsem si vytvořil blízký vztah k Františku Palackému. Výrazně jsem se totiž podílel na vzniku německé verze životopisu Jiřího Kořalky o něm.“

Právě Jiří Kořalka mu zprostředkoval bohaté a přátelské kontakty s českými kolegy.

Peter Urbanitsch spolupracoval s českými vědci mimo jiné na mezinárodních projektech, spolupodílel se na publikacích a účastnil se českých konferencí. Přičinil se také o vydávání českých historiografických prací ve své vlasti – mimo jiné děl zmíněného Jiřího Kořalky, s nímž ho pojil podobný předmět bádání. Přátelské vztahy Petera Urbanitsche k českým kolegům připomněl i Luboš Velek, bývalý ředitel Masarykova ústavu a Archivu AV ČR – instituce, jež historika na vyznamenání navrhla.

Čestnou oborovou medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách Akademie věd ČR uděluje od roku 1965 za vynikající výsledky ve společenských vědách, a to především v oblasti historie, filozofie, práva a sociologie. Medailí tradičně oceňuje také zahraniční badatele.

Zemřela lingvistka Marie Krčmová

V pondělí 6. března 2023 zemřela ve věku dvaosmdesáti let emeritní profesorka a bývalá vedoucí Ústavu jazykovědy a baltistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Marie Krčmová. Velmi známé jsou její práce o brněnské mluvě známé jako hantec, ale také o fonetice, fonologii a stylistice.

Marie Krčmová se narodila na Štědrý den roku 1940 v Brně, kde žila celý život. Jejím otcem byl univerzitní profesor, literární historik a kritik Josef Hrabák. Díky tomu se od dětství setkávala s mnoha spisovateli a známými osobnostmi. Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity absolvovala v roce 1962.

Její odborná kariéra začala na dialektologickém oddělení Ústavu jazyka českého Akademie věd, srdce ji ale táhlo i k pedagogické činnosti. Následně zakotvila na Ústavu českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. V roce 1995 spoluzaložila Ústav jazykovědy (a baltistiky) a jako první vedoucí jej řídila až do roku 2004. Na nově založeném ústavu akreditovala studijní obory obecné jazykovědy a baltistiky a pokračovala v podpoře doktorského studia indoeuropeistiky.

Docentkou byla jmenována v roce 1988, v roce 1991 se habilitovala prací *Běžně mluvený jazyk v Brně*. O deset let později získala titul profesorky českého jazyka. Od roku 1998 působila na fakultě jako profesorka pro obor český jazyk. „Na výuce a vedení diplomových a disertačních prací se podílela vlastně až do posledních chvil,“ uvedl vedoucí Ústavu českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Ondřej Šefčík.

V devadesátých letech pomáhala založit a provozovat i nové katedry češtiny na univerzitách v Opavě a Ostravě. Bez její odborné rady by se neobešli ani tvůrci muzikálu *My Fair Lady ze Zelňáku*. Za svou odbornou činnost obdržela zlatou medaili Masarykovy univerzity, Cenu města Brna a mnohá další ocenění.

„Česká lingvistika i celá akademická obec ztrácí v profesorce Krčmové nejen přední odborníci v oblasti dialek-

tologie, fonetiky a fonologie, stylistiky a sociolingvistiky, ale také vynikající a oblíbenou pedagožku, britkou komentátorku, nebojácnou kritičku a laskavou rádkyni a páteř každého kolektivu,“ uzavřel docent Ševčík.

Zemřel historik Karel Kaplan

Ve věku čtyřiaředesáti let zemřel historik Karel Kaplan. Byl autorem mnoha vědeckých publikací, především k československým dějinám v letech 1945-1968. V roce 2008 mu prezident Václav Klaus udělil medaili Za zásluhy o stát v oblasti vědy. O úmrtí nestora historiografie československých soudobých dějin informoval na webu Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, kde Kaplan řadu let působil.

V období pražského jara se Kaplan angažoval ve prospěch proreformní politiky a zasedl do takzvané Pillorovy komise, která měla znovu přezkoumat politické procesy z padesátých let. Z komunistické strany byl Kaplan následně vyloučen a v roce 1976 odešel do západního Německa, kam se mu podařilo odvézt kopie po léta získávaných archivních materiálů. V exilových letech tyto materiály zpracoval v publikacích, jimiž zprostředkoval cenný vhled do represivních mocenských struktur komunistického státu, uvádí web Paměti národa.

V exilu Kaplan působil až do roku 1989. Po založení Ústavu pro soudobé dějiny se na základě nabídky historika Viléma Prečana stal jedním z jeho prvních výzkumných pracovníků. V ústavu působil třináct let a od roku 2016 byl jeho emeritním pracovníkem.

VZPOMÍNKA

19. 3. 1553, před 470 lety, zemřel **Václav Hájek z Libočan**, historik a kronikář (datum narození není známo). Pocházel z vladckého rodu Hájků, jež měl ve svém erbu jestřába. Jeho rodina byla kališnického vyznání (utrakvistí). On sám byl v roce 1520 utrakvistický farář v Kostelci u Budyně nad Ohří, o rok později se stal kaplanem ve Zlonicích. Po roce 1521 přestoupil ke katolictví a stal knězem katolickým. Od té doby jeho církevní kariéra rostla, ale kvůli personálním neshodám často měnil své působení. Postupně zastával například místa kazatele u sv. Tomáše na Malé Straně, místo faráře a správce zlatého dolu ve Starém Rožmitále u Lva z Rožmitálu a potom i místo děkana na Karlštejně.

Kronika byla psána v letech 1533 (někdy uváděno 1534) až 1539. V roce dokončení dostal Hájek královo privilegium, kde byla vymezena autorská práva autora na deset let od vydání a byli stanoveni cenzoři (nejvyšší sudí dvorský Jan Starší Popel z Lobkowicz, místosudí Jan Hodějovský z Hodějova a Heřman Sedlecký od Dubu), kteří měli dílo schválit před tiskem. O dva roky později byla kronika schválena a dána k vytisknutí v nákladu 1 000 kusů. Tiskárnu Jana Severina však postihl požár Malé Strany a Hradčan, přičemž všechny dosud vytištěné listy shořely, takže kronika vyšla až v roce 1543.

Hájkova *Kronika česká* patřila až do 19. století k nejčtenějším a nejoblíbenějším česky psaným knihám, i přes tvrdou kritiku, které ji podrobil v druhé polovině 18. století historik Gelasius Dobner. Hlavně v 19. století *Kronika* poskytl látku mnoha novodobým českým autorům i výtvarným umělcům. Většina starých českých pověstí žije dodnes v obecném povědomí právě v podobě, kterou jim vtiskl Hájek.

Dobner, Dobrovský a další Hájkovi vytýkali především volné nakládání s prameny a smyšlenky v částech o nejstarším období českých dějin. Postoj dnešních historiků k Hájkovi je příznivější, oceňují především pramennou hodnotu pro období blízké autorovu životu. Největší předností *Kroniky české* je však autorův mimořádný vypravěčský dar, který založil vztah k české historii u mnoha generací čtenářů.

30. 3. 1738, před 285 lety, zemřel **František Antonín hrabě Špork**, český šlechtic, mecenáš umění (* 9. 3. 1662). František Antonín hrabě Špork (též Sporck) byl potomkem německé hraběcí rodiny usazené od 17. století v Čechách a spjaté s českým prostředím. Jeho kulturně-společenské, filantropicky orientované aktivity byly značně široké, ale i rozporuplné. Zakládal špitály a kláštery, na svých sídlech v Praze, Lysé nad Labem a Kuksu zřídil bohaté obrazárny a knihovny, z touhy po popularitě pěstoval italskou operu a silně pragmaticky vystupoval jako mecenáš umělců.

První vydání Šporkova životopisu doplněného sérií *species facti* nese název *Leben eines herrlichen Bildes wahrer und rechtschaffener Frömmigkeit, welches Gott in dem Königreich Böhmen in der Hohen Person ... Herrn Frantz Antoni, ... Grafen von Sporck, ... aufgerichtet hat*. Pod dílem, které z větší části sestavil sám Špork, je podepsán Ferdinand van der Roxas. Špork literárně ani překladatelsky činný nebyl, zato však přímo či nepřímo podporoval vydávání náboženské asketické a osvětové literatury. Návratem k prvotní církvi se snažil o překlenutí věroučných rozdílů. Čerpal z obrodného proudu francouzských jansenistů a kvietistů, sympatizoval i s německými pietisty a českými jinověrci. Tím se odchýlil od státního náboženství a byl vnímán jako ideový protivník jezuitů. Soustavné útoky jezuitského řádu vyvrcholily v létě 1729 kukskou inkvizicí a zabavením Šporkovy knihovny. Hrabě nakonec před jezuitu kapituloval a poté, co v letech 1733-1734 vyšel *Křesťanský rok*, na ediční činnost rezignoval úplně. Roku 1735 zavládl mezi ním a jezuitu smír a proces byl revidován. Tituly, na nichž Špork jako nakladatel participoval, však Antonín Koniáš ze svých indexů *libri prohibiti* nikdy neodstranil.

Šporkova nakladatelská činnost je svým obsahem i rozsahem v Čechách zcela výjimečná. Přímá či nepřímá šporkiana dnes reprezentuje více než 160 titulů. Valnou část z francouzštiny přeložila Šporkova mladičká dcera Marie Eleonora Františka (1687-1717). Šporkiana ideově oscilují mezi dvěma póly. Texty aprobované jako věroučné nezavadné byly zadávány pražské Tiskárně arcibiskupské, zatímco tisky z hlediska oficiálních dogmat značně konfliktní a pamfletické vznikaly v poloilegální Šporkově tiskárně anebo v zahraničí. Špork pak do těchto zahraničních edic dával vevazovat svůj portrét (vedle Birkharda podobizny ryli pražský umělec Jan František Fischer a Němci Martin Bernigeroth a Emanuel Joachim Haas). Dodatečně se do-

tiskoval též typický knižní dekor (šporkovské heraldické viněty, vlysy a erb), tato nepřímá šporkiana pak byla do Čech v nakladatelských vazbách s hraběcím supralibros přepravována tajně.

Hrabě Špork však nebyl odkázán pouze na cizí tiskaře. Asi roku 1710 založil na zámku v Lysé nad Labem vlastní, soukromou tiskárnu (Privatdruckerei). Tiskárna, která os- tentativně opomíjela povinnost předkládat texty k církevní cenзуře, byla označena za podezřelou a v červnu 1712 na císařův příkaz násilně uzavřena.

Prokop Diviš

Prokop Diviš byl český vynálezce hromosvodu, elektrického hudebního nástroje a dalších zařízení souvisejících především se statickou elektřinou. Je to mimořádně pozoruhodná osobnost českých dějin, jeho životopis je spojen především s vynálezem bleskosvodu.

Diviš byl katolický kněz, člen premonstrátského řádu, teolog, přírodovědec, léčitel, hudebník a vynálezce. Během svého života zastával několik církevních úřadů. V oblasti přírodních věd jej zajímala především elektřina. Byl v písemném kontaktu s mnoha významnými vědci své doby. V roce 1750 byl vyzván, aby své pokusy demonstroval přímo před zraky císaře Františka Štěpána I. Lotrinského a císařovny Marie Terezie. Ti byli jeho ukázkami nadšeni a věnovali mu zlaté medailonky se svými podobenkami.

Prokop Diviš (vlastním jménem Václav Divíšek) se narodil roku 1698 v Helvíkovicích u Žamberka. Studoval na jezuitské latinské škole ve Znojmě, kde přijal i řádové jméno Prokop. Na jižní Moravě potom strávil celý zbytek života. V klášterní škole se dále věnoval filozofii a teologii. Roku 1726 byl vysvěcen na kněze, později se stal doktorem teologie a filozofie. Jeho církevní kariéra je dále spojena s farou v Příměticích u Znojma a s louckým klášterem.

Svůj „meteorologický stroj“, který fungoval jako bleskosvod, sestavil dříve než světově uznávaný vynálezce bleskosvodu Benjamin Franklin. Divišova koncepce byla ovšem odlišná od Franklinovy. Roku 1754 sestavil první uzemněný bleskosvod na světě, který byl vztyčen 15. června 1754 na zahradě v Příměticích u Znojma. Celkem 400 uzemněných kovových hrotů na 42 metrů vysoké nosné tyči mělo za úkol „vysávat“ elektřinu z mračen a zabránit tak vzniku bouřky. Stožár byl upevněn třemi řetězy, které byly připevněny k železným zemním kuželům v zemi. Bleskosvod popsal ve svém pojednání *Descriptio machinae meteorologicae*. Na 10. března 1760 rozezení obyvatelé Přímětic strhli povětrnostní masinu svého duchovního pastýře s odůvodněním, že je příčinou velkého sucha. V roce 1761 umístil další bleskosvod na věž přímětického kostela. Svým vynálezem zachránil několik lidí od vyhoření majetku. Jedna kopie tohoto přístroje dnes stojí vedle rodného domku Divíše a druhá u Divišova divadla v Žamberku. Pozorování vlastnoručně sestaveného přístroje prováděl Diviš při každé bouřce a výsledky sepsal do rozsáhlého pojednání *O podstatě atmosférické elektřiny*, které věnoval Marii Terezi.

Zajímavé je, že vynálezce byl i skvělým hudebníkem a sestavil moderní elektrifikovaný hudební nástroj s neobvyklým názvem Denis d'or, tedy Zlatý Diviš. Statickou elektřinu využíval též k léčebným účelům, např. k léčení různých forem ochrnutí, revmatismu a křečí. O svých pokusech s elektroléčbou sepsal i mnoho studií.

Při svém bádání se ze strany katolické církve nesetkával s velkým pochopením. Blesky tehdy vnímali jako boží trest. O racionální vysvětlení mechanismu jejich vzniku neměla tedy církev vůbec zájem. Navíc mu vyčítali zanedbávání kněžských povinností.

Prokop Diviš zemřel 21. prosince 1765 v klášteře v Louce u Znojma.

Po stopách Prokopa Diviše

Rodný dům Prokopa Diviše v Helvíkovicích dodnes stojí a můžete jej navštívit jako součást Městského muzea v Žamberku již od roku 1965. Expozice zahrnuje světnici zařízenou tak, jak mohla vypadat v době Divišova narození. Další část mapuje celý život tohoto slavného vynálezce. Jsou zde k vidění i repliky přístrojů, které Diviš používal při svých pokusech, hlavice zemněného bleskosvodu, leidenské lahve aj.

Samostatný památník Prokopa Diviše ve funkcionalistickém stylu byl vybudován v Příměticích u Znojma. Najdete zde i repliku Divišova bleskosvodu. Vystavené exponáty dokumentují život a dílo tohoto vynálezce.

Další stálou výstavu věnovanou Prokopu Divišovi lze navštívit také v prostorách louckého kláštera, kde je možné vidět i zařízení zvané „elektrum“ podobné nástroji, který Diviš používal při pokusech se statickou elektřinou. Jde o skleněnou kouli na hřídeli, při jejímž otáčení a tření o telecí kůži vznikala elektřina.

22. 3. 1808, před 215 lety, zemřel **Václav Matěj Kramerius**, spisovatel, novinář a nakladatel. V roce 1789 založil knihkupectví a nakladatelství Česká expedice a od roku 1791 začal vydávat *Pražské poštovské noviny – Krameriusovy c. k. vlastenecké noviny* (* 9. 2. 1753).

25. 3. 1833 zemřel **Alois Klar**, pedagog, filolog, humanista, mecenáš chudých studentů filologie a především organizátor péče o slepé občany.

Alois Klar se narodil roku 1763 v Úštěku. Studoval v neďalekých Litoměřicích a poté v Praze, kde získal doktorát filozofie. V roce 1806 byl jmenován profesorem řecké filologie a klasické literatury na pražské univerzitě. Klar se již na rodném Litoměřicku zabýval problémy nevidomých. Roku 1807 stál u zrodu soukromého ústavu pro výchovu a léčení slepých dětí v Praze na Hradčanech. Pro tento ústav vypracoval stanovy a řídil také i vyučování. Soustavný zájem o vzdělávání nevidomých a jejich obživu ho roku 1832 přivedl k založení Ústavu pro zaopatřování a zaměstnání dospělých slepců v Čechách. Tito lidé byli do této doby odkázáni většinou na dobročinnost druhých. Cílem bylo pomoci nevidomým k jinému způsobu získávání životních prostředků.

Alois Klar publikoval i filologické studie a výtěžek z jejich prodeje opět věnoval na dobročinné účely. V jeho práci pokračoval i jeho syn Paul Alois Klar, který vystudoval práva, ale přesto se věnoval po celý svůj život péči o nevidomé.

Klarův ústav slepců se stal natolik proslulou institucí, že dal pojmenování celé přilehlé oblasti – Klárov.

23. 3. 1853 se narodil lékař a spisovatel **Josef Thomayer**. Josef Thomayer byl nejvýraznější postavou českého lékařství své doby. Jeho kolega, lékař Ladislav Syllaba, o něm

napsal: „U svých lidí pěstil přísný smysl pro povinnost, přímou otevřenost a skromnost, ovšem ne na újmu osobní hrdosti a ušlechtilé ctižádosti. Nesnesl povrchnost. Nemiloval šplhavost.“ Josef Thomayer byl hrdý Chod a svou rázovitou povahu si uchoval i v Praze. I přesto, nebo právě proto, se stal vlivným lékařem, vědcem a spisovatelem.

Studoval na gymnáziu v Klatovech a na Lékařské fakultě v Praze. V následujících letech působil jako praktický lékař a pokračoval ve studiích v cizině, např. v Paříži. Věnoval se oboru vnitřního lékařství, v roce 1883 se pro tento obor habilitoval. V roce 1886 byl jmenován mimořádným a 1897 řádným profesorem Lékařské fakulty UK. V roce 1902 se stal přednostou její kliniky. Hodně cestoval, navštívil i Alžírsko.

Začal publikovat ve *Světozoru*, dále přispíval do *Národních listů*, *Lumíru*, *Zvonu*, *Květu* aj. Na své literární činnosti si zakládal. Měl mnoho přátel z řad spisovatelů a umělců. Patřili mezi ně zejména Jaroslav Vrchlický, Karel Václav Rais, Alois Jirásek, Mikoláš Aleš, dobře si rozuměl s Karlem Matějem Čapkem-Chodem. Podílel se na založení a vedení odborných časopisů, např. *Sborníku lékařského*. Své beletristické práce otiskoval pod pseudonymem R. E. Jamot – anagramem vlastního příjmení.

Zemřel 18. října 1927.

Jan Janský (3. 4. 1873 – 8. 9. 1921)

Jan Janský byl lékař, který jako první zjistil, že lidská krev se dá rozdělit do čtyř skupin.

Prof. MUDr. Jan Janský byl český neurolog a psychiatr. Jako jeden z prvních (první byl v roce 1901 rakouský biolog a fyzik Karl Landsteiner, nositel Nobelovy ceny za fyziologii a medicínu, který objevil tři skupiny a označil jako A, B a C – dnešní 0). Janský popsal dělení lidské krve do čtyř základních typů I, II, III a IV. Toto rozdělení nejprve přednesl v listopadu 1906 ve Spolku českých lékařů a poté roku 1907 publikoval ve *Sborníku klinickém* pod názvem *Hematologická studie u psychotiků*. Toto rozdělení však vzniklo jako vedlejší produkt jeho výzkumné činnosti. Sám Janský se již dále výzkumu krve nevěnoval. Označení krevních skupin jako A, B, AB a 0 bylo zavedeno až ve třicátých letech 20. století.

Janský studoval lékařství na Karlově univerzitě v Praze. Byl vynikající student, ale bez známostí, a tak místo vysněné chirurgie či gynekologie nastoupil v roce 1899 na pražskou psychiatrickou kliniku v Kateřinské ulici, nazývané U Kateřinek. Vedl ji psychiatr a neuropatolog Karel Kuffner (1858-1940), považovaný za zakladatele české vědecké psychiatrie. Zavedl komplexní vyšetřování nemocných a na klinice během svého působení založil biochemickou, histologickou a likvorologickou laboratoř. Ve své době patřila k nejdokonalejším – a právě tady Jan Janský v roce 1907 objevil čtyři krevní skupiny.

Od 3 160 pacientů a zaměstnanců kliniky odebral několik kapek krve, opakovaně mísil sérum nemocných a zdravých lidí a pečlivě zaznamenával výsledky. Po dlouhých pokusech sice došel k závěru, že vztah mezi duševní nemocí a krví neexistuje, ale podařilo se mu klasifikovat čtyři krevní skupiny, narazil na pacienta, jehož krev se srážela se všemi ostatními vzorky, a mimoděk odhalil existenci do té doby neznámé čtvrté krevní skupiny, dnes označované jako AB.

Své poznatky shrnul do vědeckého pojednání a v listopadu roku 1906 před členy Spolku českých lékařů zveřejnil

jeho závěry – a tím pro něj bylo téma krve uzavřené. Nadále se věnoval psychiatrii a neurologii, ve světovém měřítku patřil k průkopníkům likvorologie, tedy nauky o mozkomíšním moku. Podle něj nese jméno Janského-Bielschowského nemoc, dědičná smrtelná porucha, při níž je porušen metabolismus tuků ovlivňující psychomotorický vývoj dítěte v předškolním věku.

Roku 1914 byl jmenován profesorem a zástupcem přednosta psychiatrické kliniky. Během první světové války sloužil dva roky jako lékař na frontě, po srdečním infarktu byl propuštěn ze služby. Po válce pracoval jako neuro-psychiatr v pražské Ústřední vojenské nemocnici.

Jan Janský byl propagátorem dárcovství krve. Na jeho počest je dobrovolným dárcům krve v České republice a na Slovensku udělována Medaile Prof. MUDr. Jana Janského.

Jako silný kuřák ale trpěl anginou pectoris a předčasně zemřel v osmačtyřiceti letech v září roku 1920 při pobytu v Černošicích, kde s rodinou rád trávil volné chvíle.

V roce 1953 byl natočen film *Tajemství krve* režiséra Martina Friče pojednávající o životě Jana Janského. Hlavní roli v barevném filmu hrál Vladimír Ráž.

7. 3. 1898, před 125 lety, se narodil **Jan Antonín Baťa**, československý a brazilský podnikatel († 23. 8. 1965).

Po smrti nevlastního bratra Tomáše v roce 1932 se stal v souladu s jeho závětí majitelem akciové společnosti Baťa, která tehdy podnikala už v šestapadesáti zemích světa a zaměstnávala 31 000 pracovníků.

Nejvýraznější budovou, kterou nechal J. A. Baťa postavit, je Baťův mrakodrap (1938), tehdy nejvyšší betonová stavba Evropy. Mrakodrap byl správním a administrativním centrem podniků Baťa. Po druhé světové válce se stal administrativním a řídicím centrem nástupnických podniků SVIT. Od roku 2004, po rozsáhlé rekonstrukci celé budovy 21, zde sídlí Krajský a Finanční úřad Zlínského kraje. Budova je Kulturní památkou ČR a pověstná pojízdná kancelář J. A. Bati láká velké množství turistů i dnes.

V roce 1938 vydal knihu *Budujme stát pro 40 000 000 lidí*, v níž představil veřejnosti rozsáhlé hospodářské záměry. J. A. Baťa se v roce 1938 rozhodně postavil za obranu Československa, uspořádal sbírku 30 miliónů Kč na obranu státu, psal vlastenecké články, jednal s politiky a byl rozhodným zastáncem nepřijetí mnichovské dohody, domníval se, že bychom se měli bránit. Po přijetí mnichovské dohody v říjnu 1938 zavládla v Československu deziluze. Po odstoupení Sudet v říjnu 1938 byl J. A. Baťa, který byl na cestě do Holandska, zatčen gestapem po překročení říšských hranic v Mariánských Lázních a uvězněn v Karlových Varech. Na základě protestu československé vlády byl druhý den propuštěn. V roce 1939 odešel do exilu a později se usadil v Brazílii. Roku 1946 bylo Janu Antonínu Baťovi uděleno brazilské občanství.

V roce 1957 je devětapadesátiletý Jan Antonín Baťa za své skutečně kolonizační projekty navržen na Nobelovu cenu míru. Navrhovateli byli vdova po americkém prezidentu Eleanor Rooseveltová a generální tajemník OSN Dag Hammarskjöld. Jan Baťa se kandidatury vzdává ve prospěch brazilského kandidáta Mariana Candida Rondóna.

Jedním z největších děl Jana Antonína Bati je most přes řeku Paraná, který spojuje brazilské státy Mato Grosso do

Sul a São Paulo. Právě na popud Jana Antonína Bati most vyprojektovali jeho inženýři a výstavbu realizovala brazilská vláda. Pozvání ke slavnostnímu otevření přišlo Janu Antonínu Baťovi v době, kdy byl již těžce nemocný.

Jan Antonín Baťa zemřel 23. srpna 1965 v Brazílii právě v den, kdy se nový most slavnostně otevíral. V rodinném archivu po něm zůstává na čtyřicet svazků hospodářských studií, úvah, cestopisů, románů a poezie.

23. 3. 1903 se narodil **Stanislav Budín**, vl. jm. Benzion Bať, levicový novinář, politický a kulturní publicista, otec Rity v prvním manželství Mlynářové, v druhém Klímové, první velvyslankyně ČSSR v USA, († 17. 8. 1979).

Stanislav Budín pocházel z početné židovské rodiny na Ukrajině. Přes tehdy polský Lvov se dostal do Československa, kde vystudoval České vysoké učení technické a vstoupil do komunistické strany. Angažoval se v Komso-molu a nějakou dobu byl šéfredaktorem *Rudého práva*.

Jeho manželka Hana měla rodiče v rumunských Jasech, historickém hlavním městě Moldavského knížectví. Jenže v Československu se pak mladé komunistické rodině přestalo dařit. Stanislav Budín se snažil spolustraníky přesvědčit, že by se proti hrozbě německého nacismu měly spojit všechny demokraticky zvolené parlamentní strany a vytvořit jednotnou protifašistickou frontu. To bylo ale v rozporu s tím, co v té době prosazovalo moskevské vedení Kominterny Josifa Stalina, sdružující všechny komunistické strany.

A protože v té době nesouhlasil se stalinským vedením, ztratil Budín v roce 1936 práci šéfredaktora *Rudého práva* a byl vyloučen z Komunistické strany Československa.

Rodina se nějakou dobu protloukala všelijak. Těsně před příchodem nacistů emigrovali Budínovi do Spojených států, aby jako židovská rodina nečelili perzekuci. Mladá dcera Rita tak strávila část dětství a mládí v Americe.

1. 4. 1913 založil chirurg a rentgenolog **Rudolf Jedlička** první český ústav pro tělesně postiženou mládež v Praze na Vyšehradě, který svou koncepcí předběhl dobu.

17. 3. 1948 zemřel **Karel Anděl**, spoluzakladatel České astronomické společnosti a Štefánikovy hvězdárny na pražském Petříně.

Původním povoláním byl učitel, intenzivně se však zabýval astronomií a hlavně sledováním a mapováním povrchu Měsíce. V roce 1917 se stal spoluzakladatelem České astronomické společnosti. Zabýval se hlavně kartografií měsíčního povrchu, nakreslil světoznámou mapu Měsíce *Mappa Selenographica* (1926).

Anděl se narodil 28. prosince 1884 v Praze. Kartografií Měsíce se začal zabývat krátce po založení České astronomické společnosti v roce 1922. Jeho mapa Měsíce *Mappa Selenographica*, která vyšla v roce 1926, patřila ve své době mezi špičkovou selenografická díla. Měla průměr 60 centimetrů a byla zhotovena ve dvojím provedení: v černé barvě bez popisu a v sépiové barvě s názvoslovím.

Svým pojetím zpracování mapy Karel Anděl předešel tehdejší kartografii Měsíce o několik desetiletí. Nejenže důsledně vycházel z fotografií jako objektivního podkladu pro zakreslení poloh a tvarů měsíčních útvarů, ale především navrhl a použil zcela nový způsob kresby měsíčního povrchu. Místo pracné a laikovi těžko srozumitelné kresby ve šrafách či vrstevnicích použil Anděl velmi elegantní a ná-

zorné, realistické vyobrazení Měsíce, jako by celý jeho povrch byl osvětlen Sluncem ze stejné výšky nad obzorem. Výsledkem byla mapa nejen přesná a názorná, ale i graficky velmi krásná.

V roce 1936 byl na jeho počest pojmenován na přívrácené straně Měsíce jeden z kráterů; má průměr 35 kilometrů a nedaleko od něj přistála v roce 1972 posádka Apolla 16. Jeho jméno (Karelanděl) dostala také planetka objevená v roce 1997 na Kleti. Anděl byl také zahraničním členem Francouzské akademie věd.

20. 3. 1993 zemřel Ivan Hrbek, vědecký pracovník, orientalista, historik a překladatel z arabštiny. Narodil se 20. 6. 1923 jako syn československého legionáře a generála Jaroslava Hrbka. V letech 1945-1950 vystudoval semitskou filologii a dějiny islámu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Od roku 1953 působil jako vědecký pracovník Orientálního ústavu ČSAV a od roku 1961 přednášel externě dějiny Afriky na FF UK. Jako hostující profesor přednášel i na vysokých školách v Maroku, Ghaně, Senegal, Německu a Velké Británii. K jeho nejvýznamnějším překladatelským počinům patří překlad *Koránu*, vydaný poprvé v roce 1972, opatřený úvodní studií, komentářem, poznámkami, bibliografií, rejstříkem, konkordancí, doslovem a vysvětlivkami o rozsahu 280 stran. Sůry *Koránu* ve svém překladu seřadil podle chronologického sledu zjevení v jednotlivých obdobích. Překlad Ivana Hrbka je dodnes čtenářsky nejpožívanějším překladem *Koránu* v češtině a je zároveň považován i za jeden z nejpřesnějších českých překladů svaté knihy muslimů. Působil také jako člen autorského kolektivu mezinárodního vědeckého výboru UNESCO, který vydával *General History of Africa*. Přispíval také do *Encyclopaedia of Islam*. Publikoval také množství prací o námořních objevitelích, válečných lodích a bitvách. Některé z nich napsal spolu se svým synem, historikem Jaroslavem Hrbkem.

Od roku 1953 až do konce života působil v Orientálním ústavu. V badatelském úsilí se stal výraznou autoritou a světově uznávaným vědcem. Přednášel též na Univerzitě Karlově, Univerzitě 17. listopadu a na zahraničních, zejména afrických univerzitách (Maroko, Ghana).

V mládí Hrbek konvertoval k islámu a formálně přijal muslimské jméno Ahmed. V období druhé světové války přispíval do časopisu *Hlas*, vydávaného českými muslimy. V období 1945-1955 vykonával fakticky funkci předsedy Muslimské náboženské obce pro Československo.

K jeho žákům patří například současný český arabista a afrikanista Luboš Kropáček.

V padesátých letech se věnoval výzkumu arabsko-slovanských vztahů. Publikoval studii o Slovanech ve fátimovské říši, v níž ukázal na slovanský původ Džawhara, slavného vojevůdce a zakladatele Káhiry. V dalších pracích analyzoval a interpretoval zprávu cestovatele Abú Hamída al-Andalusího, jenž ve 12. století navštívil Rusko a Uhry. Zabýval se také problémem tří ruských center nastoleným arabskými cestovateli. Tematicke arabských cestovatelů ve střední Evropě (Ibn Jacqúb, Abú Hamíd al-Gharnátí) a problematice vztahu Danta Alighierioho k islámu věnoval řadu článků. Výzkum shrnul v nepublikované kandidátské disertaci *Arabské zprávy o Slovanech*. Jeho rozsáhlá a systematická aktivita překladatelská je významným příspěvkem k rozvoji české kultury a vzdělanosti.

ZDRAVÍ & ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Kanál Dunaj – Odra – Labe je minulostí

Vláda projekt, který dlouhodobě prosazoval prezident Miloš Zeman a který řada ekologů i ekonomů označovala za megalomanský a neefektivní, definitivně ukončila. Desítky let zabrané pozemky tak budou moci města a obce zase využít ke svému rozvoji.

Kanál Dunaj – Odra – Labe (D-O-L), který by propojil Česko s okolními moři, měl být podle jeho zastánců dopravní tepnou s řadou dalších funkcí – protipovodňovou, vodohospodářskou, jako zdroj energie, jako prvek posilování ekosystému. Jeho zastáncem byl dlouhodobě prezident Miloš Zeman. Vláda Andreje Babiše v roce 2020 schválila přípravu první části koridoru.

„Umožní významným způsobem podporu v oblasti ekonomické, energetické, vodohospodářské, rekreační, turismu a samozřejmě v oblasti dopravy. Obecně to bude velký signál pro podporu celého Moravskoslezského kraje,“ uvedl tehdejší ministr dopravy, průmyslu a obchodu Karel Havlíček za hnutí ANO. Stavět se mělo začít v roce 2030. Vodní koridor měl podle tehdejších studií přijít na 586 miliard korun.

Řada ekologů, ekonomů, politiků i desítky měst a obcí z okolí plánované trasy kanálu projekt dlouhodobě kritizovala. Ekologové upozorňovali na to, že by zničil zbytky přirozených ekosystémů střední Evropy a měl by výrazný negativní dopad na krajinu a vodní režim v zemi. Podle vědců by bylo značným problémem kanál naplnit vodou. Vedlo by to k odvodnění a vysoušení řek a krajiny.

Představitelé současné vlády projekt označili za nesmyslný a megalomanský. Kabinet Petra Fialy se už ve svém programovém prohlášení zavázal k jeho zrušení. A slib dodržel – zrušil územní rezervy pro plánovaný kanál, což znamená faktický konec celého projektu.

„My jsme už v minulém roce zastavili veškeré finanční náklady spojené s rozvojem toho projektu, neudělala se na tom jednoduše řečeno ani čárka. Chceme se nadále zaměřovat na smysluplné projekty jak pro vodní turistiku, tak pro co nejlepší podmínky splavných úseků českých řek tak, aby dobře sloužily a zároveň sloužily způsobem šetrným k životnímu prostředí,“ řekl ministr dopravy Martin Kupka z ODS.

Jako příklad uvedl plán rozvoje plavby na Baťově kanálu či zlepšování podmínek splavování na řekách Labe a Vltava. Doplnil, že letos se otevře osm přístavišť pro malé a turistické lodě a další čtyři jsou ve výstavbě.

Ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš z České pirátské strany označil kanál za mrtvý projekt. „Bylo by to ohromné plýtvání veřejnými prostředky i naším přírodním bohatstvím,“ uvedl.

Území v plánované trase koridoru bylo blokováno od roku 2010, nynější rozhodnutí kabinetu znamená, že se odblokuje pro jiné stavby. „Uvolněné pozemky bude konečně možné smysluplně využít pro další rozvoj přilehlých obcí. Obce je budou moci využít třeba na výstavbu nových bytů,“ dodal Bartoš.

Podle regionů jde o správný krok. Zástupci dotčených regionů oceňují, že po mnoha letech opět budou moci nakládat s plochami blokovánými pro mnohamiliardový

projekt. „Pro nás to znamená odblokování rozsáhlého území pro další možný rozvoj města, ale především odstranění vážných ekologických rizik, která by byla s výstavbou a provozem kanálu spojena,“ napsal na Twitteru ostravský primátor Tomáš Macura z hnutí ANO.

Úmrtnost v ČR loni meziročně klesla asi o pětinu, doba dožití se prodloužila

Úmrtnost v Česku se loni proti předchozímu roku snížila zhruba o pětinu. Celkem zemřelo asi 120 100 lidí, tedy méně než ve dvou covidových letech. Doba dožití se minulý rok znovu prodloužila. U mužů se protáhla o dva roky na 76,1 roku a u žen zhruba o 1,5 roku na 82 let. Po zkrácení za epidemie se tak vrátila na délku z roku 2018. Předběžné výsledky oznámil Český statistický úřad.

V posledních dvou letech epidemie počty zemřelých výrazně narostly a délka života se zkrátila. V roce 2021 zaznamenalo Česko nejvyšší počet úmrtí ve své poválečné historii.

Spolana zmodernizuje výrobu kyseliny sírové

Neratovická Spolana zmodernizuje výrobu kyseliny sírové, zvýší bezpečnost i spolehlivost provozu. Stát to bude jednu miliardu korun. Práce začnou letos v září a potrvají tři roky. Úpravy sníží i spotřebu elektrické energie a zemního plynu, uvedl v tiskové zprávě mluvčí Spolany Pavel Kaidl. Projekt je rozložený do tří let, protože modernizaci bude možné dělat v době plánovaných odstávek výroby. „Klíčovými body projektu bude přenesení výroby páry nezbytné pro celý výrobní proces přímo do areálu kyseliny sírové a instalace modernějších, a tím pádem úspornějších výrobních zařízení,“ popsal pověřený jednatel pro Spolanu Piotr Kearney.

Modernizaci zajistí společnost Nuberg Industries Limited, která je součástí indické průmyslové a technologické skupiny Nuberg. „Tento projekt je příkladem globálních zkušeností naší společnosti s realizací projektů, které dokážou splnit příslušné požadavky díky vysoce kvalitním a nákladově efektivním dodávkám a řešením na klíč. Tento nejnovější projekt posílí naši strategickou pozici v České republice,“ uvedl hlavní jednatel společnosti A. K. Tyagi.

Lesy České republiky neprodlouží pronájem honiteb asi čtvrtině mysliveckých spolků

Lesy České republiky přestanou pronajímat mysliveckým spolkům část svých honiteb. Chtějí tak zamezit poškozování nově vysazovaných lesních porostů po kůrovcové kalamitě. Státní podnik vydal seznam sto šesti honiteb, které od dubna převezme do vlastní správy. Další budou následovat v průběhu letošního a příštího roku. To ubere prostor některým mysliveckým spolkům. Chtějí proto s lesníky ještě vyjednávat.

Průzkumné práce na vojenském letišti v Líních

Na záložním vojenském letišti v Líních u Plzně zahájil státní podnik Diamo geologické průzkumné práce. Jde o jednu z lokalit, kdy by mohl koncern Volkswagen (VW) postavit továrnu na baterie do elektromobilů za 120 miliard

korun, tzv. gigafactory. Diamo odebere vzorky podzemní vody a hornin, práce v lokalitě má v plánu dokončit do dvou měsíců, uvedl mluvčí ministerstva průmyslu a obchodu Vojtěch Srnka. „Od těchto místních měření a navazujících laboratorních výsledků se bude odvíjet další postup v rámci projektu Strategického podnikatelského parku Plzeň-Líně,“ uvedl mluvčí.

Vznik parku schválila vláda, která o továrnu velmi stojí. Možnou investici VW považuje za klíčovou pro transformaci českého autoprůmyslu. VW se měl do konce loňského roku vyjádřit, zda zvolí Líně, nebo Polsko, Slovensko, či Maďarsko. Počátkem prosince ale oznámil, že rozhodnutí odkládá o několik měsíců. Stavět by chtěl začít koncem roku 2024 a vyrábět články do baterií od roku 2027.

Nová chráněná krajinná oblast: Soutok na Břeclavsku

V Česku vznikne nová chráněná krajinná oblast. Bude jí místo kolem soutoku řek Moravy a Dyje, kde je největší komplex lužních lesů ve střední Evropě. Informovalo o tom ministerstvo životního prostředí spolu s Jihomoravským krajem. Právě tato oblast – přezdívaná Moravská Amazonie – se podle vládního programu má stát národním parkem, označení CHKO by teď mělo být prvním krokem k jeho vyhlášení. Po větší ochraně lužních lesů v lokalitě volají ochránci přírody několik desítek let. Petr Hladík (KDU-ČSL) uvedl, že se za více než tři desítky let nenašla politická síla, která by tento moravský přírodní unikát, pro svůj jedinečný charakter laicky přirovnávaný k Amazonii, ochránila celistvě. Všechny pozemky na soutoku patří Lesům České republiky. Zatím tam jsou dvě malé národní přírodní rezervace s lužními pralesy.

V Česku je zatím šestadvacet chráněných krajinných oblastí.

V Česku meziročně přibýlo nových vinic

Vinaři v České republice loni vysázeli o 115 hektarů vinic více než v roce 2021, nejčastěji vysazované odrůdy byly Pálava, Tramín červený a Veltlínské zelené, z modrých odrůd Merlot. Pokračuje také růst zájmu o takzvané PIWI odrůdy, které jsou odolné proti houbovým chorobám. V tiskové zprávě o tom informoval Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ).

Zatímco plocha nově osázených vinic se meziročně zvýšila, registrovaných pěstitelů ubylo. Na konci roku 2022 jich bylo 13 732, o 226 méně. Od vstupu do Evropské unie platil v Česku zákaz rozšiřování vinic. Opatření mělo vést k tomu, aby v některých evropských státech nevznikaly velké nové plochy vinic s levnějšími produkty, které by kvalitním vinařům kazily ceny. Od roku 2016 se v Česku poprvé mohly rozšířit vinohrady o jedno procento, což se od té doby každoročně opakuje.

Pokračující opravy Baťova kanálu

Povodí Moravy pokračuje v opravách Baťova kanálu. Mimo jiné zpevňuje břehy. V tiskové zprávě o tom informoval mluvčí státního podniku Petr Chmelař. Povodí je správcem vodní cesty. „Po úspěšné plavební sezóně 2022 od podzimu pokračujeme v opravách opevnění Baťova kaná-

lu v úseku od mostu Valcha po Výklopník," uvedl generální ředitel Povodí Moravy Václav Gargulák. Práce spočívají v odstranění nánosů z koryta a zpevněním břehů lomo-
vým kamenem. V opravovaném úseku obnovujeme pa-
rametry plavební dráhy, opravujeme břehy a zajišťujeme je-
jich stabilizaci, uvedl Gargulák. Po konci hlavní plavební
sezóny bude povodí v opravách pokračovat opět tak, aby
neomezily plavbu, doplnil Gargulák. Práce přijdou bezmá-
la na 45 milionů korun.

Batův kanál ročně přiláká asi 90 000 návštěvníků, kte-
ří se plaví na 3 500 lodích. Kanál částečně vede korytem
Moravy a od Otrokovic na Zlínsku do slovenské Skalice je
dlouhý přes 53 kilometrů. Chystají se prodloužení do Ho-
donína a Kroměříže, takže by délka trasy přesáhla 75 kilo-
metrů.

Nové projekty EPH v Británii

Paroplynovou elektrárnu a bateriové úložiště za více než
miliardu liber (v přepočtu asi 26,7 miliardy korun) postaví
v Británii česká skupina Energetický a průmyslový holding
(EPH) miliardáře Daniela Křetínského. Projekty ještě musí
schválit příslušné britské úřady.

„Jsme hrdí na to, že po dokončení bude tato elektrárna
jednou z nejmodernějších v Evropě a zásadním způsobem
přispěje k zajištění spolehlivosti dodávek elektrické ener-
gie, zvláště v době, kdy obnovitelné zdroje nejsou schop-
ny pokrýt spotřebu elektřiny ve Velké Británii," uvedl člen
představenstva EPH Jan Špringl. Elektrárna a úložiště mají
stát na místě bývalé uhelné elektrárny Eggborough, která
byla vyřazena z provozu v roce 2018.

Skupina EPH zaměstnává prostřednictvím svých firem
více než 24 000 lidí. Holding zahrnuje po celé Evropě přes
sedmdesát společností zabývajících se výrobou elektřiny,
přepřevou a uskladňováním energií i logistikou.

Výhody malých modulárních reaktorů

Malé modulární reaktory, jejichž stavba se nyní v ČR př-
pravuje, se od velkých jaderných bloků liší především
nižším výkonem a také rychlejší a jednodušší stavbou. Na-
opak provoz by mohl být podobný. Jejich využití je vhodné
jako náhrada současných uhelných elektráren. Cena sta-
veb ovšem bude závislá na řadě podmínek. ČTK to řekli tu-
zemští odborníci specializující se na jadernou energetiku.

Polostátní energetická společnost ČEZ uvedla, že
v současnosti uvažuje o výstavbě malých modulárních
reaktorů v Temelíně, Tušimicích, Prunéřově, Ledvicích, Po-
říčí, Dětmovicích a Dukovanech. První z nich, v Teme-
líně, by měl být hotový v roce 2032. Malé modulární re-
aktory se od standardních velkých reaktorů liší primárně
výkonem. Malé modulární reaktory ve standardních pod-
mínkách se zatím budují pouze v Číně nebo v místech se
specifickými podmínkami. Do budoucna se ale připravu-
jí po celém světě.

Výhrady senátu a vlády vůči normě Euro 7

Pokud se návrh nové emisní normy pro motorová vozidla
Euro 7 nezmění, může zásadním způsobem ohrozit bu-
doucnost automobilového průmyslu v tuzemsku a způso-
bit vážné ekonomické i sociální dopady. Usnesl se na tom

Senát, když se na návrh svého evropského výboru připo-
jil k výhradám, které má k normě česká vláda. Ministr do-
pravy Martin Kupka (ODS) už dříve řekl, že norma je pro
Česko nepřijatelná.

Senát mimo jiné požaduje prodloužení navržených ter-
mínů účinnosti nové normy nejméně o čtyři roky. Součas-
né termíny podle senátorů neodrážejí dobu vývoje nového
motoru a nenabízejí dostatek času pro přizpůsobení
se novým požadavkům. Česká vláda považuje plán za pří-
liš citlivost, i když snižování emisí ze silniční dopravy
podporuje.

Neexistuje automobilka, která by nyní dokázala vyrábět
automobily podle tohoto předpisu, řekl zpravodaj a sená-
tor Jiří Čunek (KDU-ČSL). Zdeněk Nytra (ODS a TOP 09)
připomněl zákaz prodeje aut se spalovacími motory od
roku 2035, který podle něj povede k tomu, že si většina
obyvatel již od roku 2025 nebude moci nové auto dovo-
lit. Důsledkem pak bude to, že se bude prodlužovat průměrná
životnost aut a budou se opravovat vozy, které by
už dávno neměly jezdit.

Návrat zeleně a vodních prvků do měst a vesnic

Grant v programu Zelené oázy, který pro obce a spolky
vyhlašuje Nadace Partnerství, letos získalo dvanáct pro-
jektů z dvaadesáti přihlášených. Rozdělí si milion korun.
Žádat o grant mohly obce, školy, spolky a další instituce
z celé republiky. Cílem programu je navrátit ze-
leň a vodní prvky do měst a vesnic. Grantovou výzvu nadace vyhla-
šuje od roku 2015.

„Extrémní výkyvy počasí, sucha i snížená schopnost
krajiny zadržovat vodu stále významněji ovlivňují náš ži-
vot ve městě i na vesnici. Skrze tuto grantovou výzvu pro-
to podporujeme již od roku 2015 ty projekty, které vedou
k obnově a tvorbě přírodě blízkých veřejných míst a stanou
se Zelenými oázami. Společně tak přispíváme ke zmírnění
dopadů změny klimatu na lokální úrovni," uvedl František
Brückner z Nadace Partnerství.

Výzva je každoročně určena na tvorbu nebo úpravu ve-
řejných prostranství, přírodních, komunitních a školních
zahrad nebo starých sadů, které pomáhají zachovat krajo-
vé odrůdy ovoce. Lidé mohou grantovou podporu využít
i na čištění zdrojů vody, sběr dešťové vody, přírodě blízké
úpravy studánek či pramenů nebo náhradu povrchů za ty,
které lépe vsakují vodu: například na parkovištích.

Nový fond na obnovu a zakládání větrolemů

Státní podnik Lesy České republiky zřídí na jaře fond na
obnovu a zakládání větrolemů po celé republice se 150 mi-
lióny korun. Přírodní štíty tvořené mnoha dřevinami a keři
mají zabránit erozi půdy a zadržít vodu v krajině. Zejména
v zemědělsky obhospodařovaných oblastech ohrožených
větrnou erozí brání široké pásy stromů přemístění a vy-
sušování půdy, ochlazují i zvlhčují vzduch, zlepšují klima
a biodiverzitu. „Hektar zdravého větrolemu ochrání 150
až 200 hektarů zemědělské půdy v hodnotě stovek milió-
nů korun. Dnes o ně pečujeme na 780 hektarech v Jiho-
moravském kraji a vytipovali jsme další lokality, například
v Polabí. Vzhledem ke klimatické změně to považuji za jed-
no z podstatných rezortních témat," uvedl generální ředi-
tel LČR Dalibor Šafařík. Nejhuštější síť větrolemů v Česku je

v Dolnomoravském a Dyjsko-svrateckém úvalu v okresech Břeclav, Znojmo a Hodonín. O většinu z nich pečují právě Lesy České republiky.

Větrolamy tvoří osm až 40 metrů široké pásy různých druhů stromů. Časté jsou javory, duby, jasany, topoly, jilmy, lípy či ořešáky. Rozčleňují krajinu a slouží i jako hnízdiště ptáků a migrační útočiště zvláště chráněných druhů zvířat, uvedli zástupci Lesů ČR.

Lesy ČR spravují téměř polovinu lesů v zemi a starají se také o 38 000 kilometrů vodních toků.

Elektřina z obnovitelných zdrojů v ČR

Výroba elektřiny z obnovitelných zdrojů v Česku dlouhodobě zaostává. Podíl solárních a větrných elektráren na celkovém objemu vyrobené elektřiny loni v České republice činil 3,7 procenta. To je výrazně za evropským průměrem, v celé EU byl totiž tento podíl kolem 22 procent. ČR zároveň zaostává i v tempu nárůstu této výroby. Na twitteru to uvedl ministr průmyslu a obchodu Jozef Síkela (za STAN).

Větrné a solární elektrárny v Česku vloni za prvních devět měsíců roku vyrobily přes 2,52 terawatt hodiny elektřiny. Celkem bylo v Česku za stejné období vyrobeno více než 62,24 terawatt hodiny, nejvíce z parních a jaderných elektráren. Česko je tak v rozvoji obnovitelných zdrojů energie výrazně za evropským průměrem. Jedním z důvodů je i pomalé tempo nárůstu takové výroby. Za posledních pět let se objem elektřiny vyrobené ze solárních či větrných elektráren v tuzemsku podle Síkely zvýšil o 13,6 procenta. V celé EU pak nárůst činí téměř 88 procent.

I přesto rozvoj obnovitelných zdrojů energie loni v Česku zaznamenal rekordní čísla. V České republice bylo loni zprovozněno 33 760 fotovoltaických elektráren s celkovým výkonem 288,8 megawattu, což byl meziroční nárůst o 366 procent. Postupně se zvyšuje i průměrná velikost elektráren. Růst bude podle oborových svazů pokračovat i letos.

Jihlavská ZOO ukončila chov tuleňů

Jihlavská zoologická zahrada ukončila chov tuleňů, se kterým začala v roce 2006. Mláďata se odchovávat nepovedlo a loni na podzim uhynuly obě samice. Problémy byly podle ZOO s krmením. Posledního samce odvezli chovatelé do ZOO v Itálii. Prvního tuleň obecného dostala jihlavská ZOO v roce 2006 ze švýcarského Bernu. Byl to samec. K němu postupně přibýly dvě samice, obě z německých ZOO. Narodilo se jim několik mláďat, ale ani jedno se nepovedlo odchovávat.

Zoologická zahrada je příspěvkovou organizací města. Chová přes 270 druhů exotických zvířat, jejich počet v součtu převyšuje 1 000 kusů.

V ZOO v Hluboké nad Vltavou se narodila mláďata ohroženého medvěda plavého

V zoologické zahradě Ohrada v Hluboké nad Vltavou na Českobudějovicku se narodila dvě mláďata medvěda plavého. Jde o druhý odchov tohoto druhu v ZOO a zároveň i v České republice. „Medvěd plavý je vzácný poddruh medvěda hnědého z hor Střední Asie. Ve většině zemí svého vý-

skytu je zařazen do červeného seznamu ohrožených druhů s nejpřísnější ochranou. Přesto je v některých zemích neustále loven pro kožešinu a drápy k trofejním účelům a na vnitřní orgány pro využití v tradičním asijském léčitelství.

První mládě medvěda plavého se v zoologické zahradě v Hluboké nad Vltavou narodilo v roce 2018. Nyní žije v ZOO ve slovenské Spišské Nové Vsi. O početnosti medvěda plavého v přírodě existuje velmi málo informací. Z dostupných údajů lze populaci odhadovat na přibližně 3 000 jedinců.

Konec chovu koní v hřebčině v Napajedlech?

Chov koní v hřebčině v Napajedlech na Zlínsku, který měl nejstarší tuzemský chov anglických plnokrevníků, zřejmě skončí. Na sociálních sítích se objevily informace o ukončení činnosti hřebčina a odvozu koní. Bývalá ředitelka hřebčina Margita Balaščíková, která je poslankyní za ANO, ČTK řekla, že má informace o tom, že se koně z hřebčina odvážely. Jaká bude budoucnost hřebčina, však neví. Hřebčín vlastní otrokovická společnost Sygnum. Internetové stránky hřebčina jsou v rekonstrukci, na telefon nikdo nereaguje.

Hřebčín vznikl v Napajedlech zásluhou Aristida Baltazího v roce 1886. Dlouhá léta byl nejúspěšnějším chovatelem anglických plnokrevníků v České republice. V roce 1992 byl státní podnik privatizován, vznikla akciová společnost Hřebčín Napajedla. Balaščíková hřebčín vedla v letech 2006-2013. Chov se podle ní utlumoval a soukromí majitelé se nezaměřili na rozvoj, historické budovy v hřebčině také potřebují investici.

Safari Park Dvůr Králové bude nově chovat dva samce antilop ohrožených vyhynutím

Safari Park Dvůr Králové nad Labem získal dva samce na posílení chovu dvou druhů antilop ohrožených vyhynutím. Novými plemeníky by se měli stát samec antilopy koňské ze ZOO Liberec a samec přímorožce šavlorohého, kterého ZOO získala z Francie. Oba druhy antilop z úspěšných odchovů dvorská ZOO v minulosti vrátila do Afriky. Safari park nyní chová největší evropskou skupinu antilop koňských čítající čtrnáct kusů. Zvířata žijí ve dvou stádech. Dvorská ZOO, která se specializuje na Afriku, dosud odchovála přes 400 mláďat antilopy koňské a patří k nejvýznamnějším chovatelům mezi světovými ZOO. Ve Dvoře Králové se dosud narodilo 145 mláďat přímorožců šavlorohých. V posledních šesti letech však byla reprodukce kvůli hledání vhodných plemeníků pozastavena.

V Safari Parku Dvůr Králové nad Labem se v sobotu 4. března narodilo mládě nosorožce dvourohého černého východního poddruhu, který je ohrožen vyhynutím. Nové mládě je samec. Za poslední rok jde o třetí narozené mládě nosorožce tohoto druhu. Loni se narodil sameček, který dostal jméno Kyjev. V prosinci se narodila samice. Dvorská mláďata znamenají padesát procent všech mláďat narozených v zoologických zahradách v daném období," uvádí na webu ZOO.

Samec je celkem 49. přírůstkem v chovu nosorožců dvourohých východních ve Dvoře Králové a celkově 58. nosorožcem narozeným v Podkrkonoší. Chovatelé samci říkají Magashi, podle místa ve rwandské Akageře, kam se v minulosti vrátili dvorští nosorožci.

Safari park dosud odchoval včetně malého samce 49 mláďat nosorožce dvourohého východního a je ve snáhách o jeho záchranu světovou velmocí. V uplynulých letech také opakovaně nosorožci dvourozí ze Dvora Králové zamířili zpět do Afriky, konkrétně do Tanzanie a Rwandy. Narodilo se tu i devět dalších nosorožců – pět bílých severních, kteří se nikdy v žádné jiné ZOO světa nemnožili, dva jižní bílí a dva indiští. V současnosti žije v safari parku patnáct nosorožců dvourohých východních, největší skupina v rámci světových zahrad.

Dvorská ZOO patří Královéhradeckému kraji a je nejnavštěvovanějším turistickým cílem na východě Čech.

V pražské ZOO se narodilo mládě luskouna

V pražské zoologické zahradě se narodilo mládě luskouna krátkoocasého. Jde o prvního luskouna narozeného v Evropě, uvedl ředitel zahrady Miroslav Bobek na twitteru. Luskouni krátkoocasí patří mezi kriticky ohrožená zvířata. Žijí v Asii od Nepálu přes Myanmar a jižní Čínu až po Tchaj-wan. ZOO Praha je teprve druhou ZOO v Evropě, která luskouny chová. Pár těchto savců získala loni v dubnu z tchajpejské zoologické zahrady díky partnerské smlouvě mezi Prahou a tchajwanskou metropolí.

Mládě vážící 135 gramů porodila samička Run Hou Tang. „Ze všeho nejvíc připomíná smrkovou šišku,“ popsal nový přírůstek trojské ZOO její ředitel. Šupinám, které chrání tělo luskounů, se v tradiční čínské medicíně přisuzuje léčivý účinek. Proto patří mezi nejvíce pašované savce, uvádí pražská ZOO. Keratinové šupiny těmto nočním tvorům poskytují ochranu před predátory. V případě ohrožení se luskouni stočí a nechráněné části těla, tedy hlavně břicho a hlavu, skryjí uvnitř klubka.

Luskouni přivádějí na svět vždy jedno mládě, které se dlouho vozí na ocasu matky. Při narození jsou šupiny mláďat měkké a světlé. Během několika dní však ztmavnou a ztvrdnou. Na světě jsou pouze dvě zahrady, kde se tato zvířata daří rozmnožovat, uvádí pražská ZOO na webu. V přírodě luskouni používají při získávání potravy silné drápy, jimiž rozhrabávají mraveniště a termiště. Kořist pak vybírají lepčavým jazykem. V ZOO denní krmená dávka pro jednoho luskouna obsahuje mimo jiné 100 gramů včelích larev, moučné červy, směs pro hmyzožravce, jablko, žlutek, zeminu a další přísady.

Ptákem roku 2023 je polák velký

Pokud přemýšlíte, jaký je to pták, je to kachna. Patřila k nejpočetnějším, dnes je to ohrožený druh. Podle České ornitologické společnosti (ČOS) se populace poláků v Česku za posledních třicet let snížila o třetinu.

ARCHEOLOGIE

Věstonická venuše a její falešné sestry

Umělecky založený pravěký člověk si s výrobou Věstonické venuše moc starostí nedělal, nabral kus jílu i s nečistotami z nedalekého ohniště a uplácal z něj hroudu a pak hnětl a tvaroval... „Figurka na píď vysoká má lidskou podobu: hlavu, tlusté tělo a dvě nohy po kolena. Paže jsou hrubě

naznačeny, zato s trupem si dává Njan hodně práce. Pracuje tenkou kostí a pečlivě vyhlazuje povrch figurky; někdy jej trochu ovlažuje vodou. Silně vyznačuje veliká prsa. Ještě tuhle malým dolíčkem naznačí pupek a na hlavě šikmé rýhy znázorní oči a dílo je hotovo,“ popsal zřejmě docela věrně vznik sošky Eduard Štorch v knize *Lovci mamutů*.

Evidentně šlo o oblíbený talisman: v Evropě bylo podobných stylizovaných sošek z období mladšího paleolitu nalezeno okolo dvou stovek: ve Francii, Německu, Rakousku, Itálii, Rusku, na Slovensku či Ukrajině. K nejznámějším patří vápencová Willendorfská venuše z Rakouska nebo francouzská Venuše z Lespueque vyřezaná z mamutího klu. A samozřejmě také ta česká, Věstonická.

Zjištění, že v jejím případě jde zřejmě o nejstarší známé použití pálené hlíny na světě, vyvolalo ve třicátých letech senzaci – pravěk byl tématem dne. Výroba se nezdála složitá: co zvládl pračlověk, zvládne člověk 20. století také. A tak se s falešnými venušemi roztrhl pytel.

Pravěké sošky zobrazující kypré ženy v nejlepším věku obvykle měří na výšku okolo deseti centimetrů. Bývají vyrobeny z vápence, mastku, mamutoviny či pálené hlíny. Přestože jim dala jméno římská bohyně krásy Venuše, nejde o žádné krasavice: mají rozložitě boky, velké povislé poprsí a mohutná břicha. Přesto je v nich jakýsi půvab, snad díky úctyhodnému věku: táhne jim totiž na třicet tisíc let. Pocházejí z poslední velké doby ledové, kdy evropské pevninské ledovce postupovaly k jihu. Pravěkým lovcům a sběračům před očima mizela zvířata i rostliny zajišťující přežití. Lidé v dobách extrémního nedostatku nebyli obézní, naopak trpěli hladem. Ženy se zásobami podkožního tuku měly vyšší naději, že donosí a odchovávají děti, a tak se z obezity stal vzor přežití rodu. Zachytily ho i amulety,

které se po generace předávaly z matky na dceru, aby symbolicky napomohly početí, porodu a kojení.

Patří k nim také slavná soška z pálené hlíny vysoká 11,5 centimetru, která byla objevena 13. července 1925 na sídlišti lovců mamutů u jihomoravských Dolních Věstonic, na poli vídeňského úředníka Edmunda Hanreicha. Ležela ve zbytcích rozsáhlého ohniště rozlomená na dva kusy, takže její nálezci z týmu Karla Absolona – dělnický předák Josef Seidl a technický vedoucí výzkumu Emanuel Dania – na první pohled nezaregistrovali, že patří k sobě.

„Dania vzpomíná, že sošku objevil společně se Seidlem v hloubce dva a půl metru, a to nejprve větší část a poté nožku. Kdosi prohodil »To je ženská« a nad výkopem stojící geolog Zdeněk Jaroš upřesnil »To je venuše!« Pak ji odvezl do Brna,“ popsal objev archeolog Martin Oliva z Moravského zemského muzea v Brně.

Sám Absolon byl v okamžiku nálezu na studijní cestě po francouzských krasech, nicméně později publikoval informace o zlomovém nálezu, který je mu od té doby připisován. Stáří stanovil na 25 tisíc let, tedy do období, které je dnes nazýváno gravettien, střední fáze mladého paleolitu. To dělalo z pálené hliněné figurky nejstarší keramiku na světě. Navíc výtvarně krásně zpracovanou.

Brněnský deník *Rovnost* označil nález za „událost světového významu“. Spisovatel Ondřej Sekora napsal o pravěkých nálezech satirický fejeton pro *Lidové noviny*. Věstonickou venuši v něm popsal jako „steatopygickou čili s velikým sedáním“. Věstonice pak zobrazil jako obec, kde je náměstí „vydlážděno velikými stoličkami dorostlých mamutů“. Pravěk se stal námětem mnohých více i méně povedených vtipů a tématem hovorů. Na věstonické vykopávky se dokonce přijel podívat prezident T. G. Masaryk.

To už byla na světě Věstonická venuše II, poněkud nevzhledná soška vyřezaná ze špičky mamutího klu. V roce 1927 s ní přišel sedlák a hostinský Franz Müllender z Horních Věstonic. Tvrdil, že ji zdědil po otci, který figurku našel před třiceti lety při kopání studny. Od té doby mu ležela doma a objev nahlásil, až když si díky nálezu v Dolních Věstonicích uvědomil, jakou by mohla mít hodnotu.

Sedlák ji vzápětí nabídl vídeňskému Přírodovědeckému muzeu. Ředitel tamního antropologického oddělení Josef Bayer však nález označil za moderní dílko vyrobené z fosilní mamutoviny a odmítl jej. Skepticky se k sošce vyjádřil také ředitel prehistorického oddělení berlínského etnologického muzea Carl Schuchhardt. Odborná komise pod vedením Karla Absolona ji označila za „hrubý a nedokonalý padělek... v primitivním provedení“.

Brněnští němečtí amatérští archeologové Karl Schirmeisen a Franz Čupík však byli o pravosti venuše II přesvědčeni natolik, že na vlastní náklady podnikli cestu za uznávanými evropskými vědeckými kapacitami. A dva nejslavnější archeologové své doby, „papež prehistorie“ Henri Breuil z Paříže a Hugo Obermaier z Madridu, se shodli, že soška je pravá. Spor se tím posunul na mezinárodní úroveň. „Kdoví, co jim Schirmeisen s Čupíkem namluvili. Bylo těžké rozpoznat falzum. Morava proslula jako slavné naleziště. A Absolon byl přítel, tak možná oba pánové věřili, že dělají dobrou věc. Každopádně když se na ně rozlobeně obořil, své tvrzení stáhli s tím, že figurku viděli jen chvíli,“ konstatuje archeolog Martin Oliva.

V té době se už o případ zajímala také brněnská policie z obavy, že by mohlo dojít k porušení zákona o vývo-

Věstonická venuše II

zu památek. Jak informovaly *Lidové noviny* z roku 1930, „dne 9. ledna byla provedena v bytě občana M. ve Věstonicích prohlídka, která byla bezvýsledná. Druhý den se vypravili znova členové bezpečnostního oddělení do Věstonic a sošku skutečně v dobrém úkrytu našli a zajistili až do dalšího rozhodnutí.“

Venuše II podruhé putovala do Vídně k posouzení doktora Bayera a ten nevěřil vlastním očím, protože obličej měl víc detailů a křivky těla byly vylepšené. Schirmeisen a Čupík sice tvrdili, že pouze odstranili nános sintru, nicméně bylo jasné, že soška prodělala zkrášlující plastiku. Přesto Müllender podal krajskému soudu v Brně postupně pět žalob pro urážku na cti: kromě renomovaného Karla Absolona zažaloval také další mezinárodně uznávané moravské odborníky za to, že jeho venuši označili za padělek. Ti na svém stanovisku trvali a jejich názor potvrdil německý znalec paleolitického umění Herbert Kuhn s tím, že některé řezy vedou přes zvětřalá místa. Proti tomu žalobce argumentoval testem ozařování ultrafialovou lampou, který neshledal nové vrypy, jež by fluoreskovaly silněji než staré. Žádný argument nebyl dostatečně přesvědčivý, obě strany se dostaly do patové situace a nakonec se dohodly na smíru.

Policie sošku vrátila Müllenderovi jako padělek a ten ji zřejmě někdy v roce 1938 prodal do Německa. Pak přišla válka a Věstonická venuše II v nastalém chaosu zmizela. Její další osudy shrnul Martin Oliva ve věstníku MZM: V roce 1973 nabídl soukromý sběratel sošku Římsko-německému centrálnímu muzeu v Mohuči, v jehož laboratořích prošla mikroskopickým i chemickým zkoumáním. „Vše nasvědčuje tomu, že jde o recentní manipulaci se starým zlomkem mamutího klu,“ zněl závěr. Tím známá historie sošky prozatím končí.

Že jde o falzum, potvrdil také archeolog Martin Oliva. „Emanuel Dania přiznal na smrtelné posteli spisovateli Jaromíru Tomečkovi, že Věstonickou venuši vyrobil jako žert. Tomeček později tuto historku osobně potvrdil i mně.

Jenže to si myslel, že je řeč o slavné pravé venuši. A mně až později došlo, že myslel tu druhou. Absolon měl tudíž pravdu, když tvrdil, že jde o nemotorný padělek," sdělil.

„Dania byl skvělý konzervátor, na vykopávkách pracoval jako Absolonova pravá ruka, bydlel v pronájmu u Müllenderů a zřejmě měl blízko k paní Müllenderové. On byl vůbec k ženám velmi vstřícný – prostě byl na ženský – takže to mohla vědět z první ruky," podotkl archeolog. „Není vyloučeno, že šlo o žert. Jenže praktická hospodská zaslechla, že Američané jsou za pravou venuši ochotni zaplatit milióny dolarů – což nebyla pravda –, tak myslela, že by na tom mohla také něco trhnout. Pak se na ni napileli nadšení Němci a problém získal nacionální rozměr. Čupík na soudech s Absolonem prosoudil skoro celý majetek. Mezinárodní archeologická obec se rozhádala. Do toho policie... Zkrátka když Dania viděl, co všechno rozvířil, rozhodl se mlčet jako hrob. A není se čemu divit: rozpoutal největší archeologický skandál své doby," uzavřel Martin Oliva.

Na otázku, zda by on sám dokázal vyrobit falzum, dlouho váhal s odpovědí. „Ne. No... určitě ne ze slonoviny," řekl nakonec. Pak ale dodal: „Pokud figurku vytesáte z měkkého kamene v odpovídajícím stylu, omelete v bubnu s pískem, a ne na brusce, vpěchujete do příslušně starého sedimentu a necháte nějakou dobu nasáknout... vyrobíte hodně zlomyslný padělek..."

Tzv. Modřanská venuše

na v druhotné poloze, ta se však dala vysvětlit přemístěním bagrem při dobývání písku. Ale použitý materiál jim vrtal hlavou – figurka byla totiž vyrobena z křemene. Zda by šlo takto tvrdý kámen zpracovat pravěkými nástroji, se neshodli ani odborníci z turnovské šperkařské školy: podle některých byla soška ručně opracována ostrým, snad pazourkovým rydlem, podle jiných moderní technologií. A tak došlo na mikroskop, pod nímž se zkoumaly různé druhy brusných stop v křemenu. Pod velkým zvětšením se ukázaly zbytky brusného prachu, což definitivně vylouči-

O něco podobného se pokusil neznámý vtipálek v Praze. V roce 1963 přinesl amatérský sběratel do Muzea hlavního města Prahy 6,5 centimetru dlouhé stylizované ženské torzo bez hlavy, rukou a nohou od kolien dolů. Tvrdil, že ho našla jeho dcerka v písčově železniční trati mezi Modřany a Komořany. Podoba ani lokalita paleolitický nálezu nevyvolávaly. Sběratel navíc nepožadoval nálezný a s archeology už dříve spolupracoval.

Podle podobnosti s některými moravskými objevy odborníci předběžně odhadli stáří figurky na 25 tisíc let. Zdálo se jim sice poněkud podezřelé, že byla obje-

lo možnost, že sošku vyrobila rydlem lidská ruka: zrodila se na kotoučové brusce, s největší pravděpodobností zubařské. A rázem bylo po objevu. Torzo z Modřan skončilo v depozitáři Muzea hlavního města Prahy jako falzifikát, a tak i nadále zůstává jedinou pravou venuší ta Věstonická z roku 1925.

V roce 2004 zkoumali pravou sošku tomografem v brněnské fakultní nemocnici u sv. Anny a v létě 2016 pak mikrotomografem v technologickém centru firmy FEI v Brně. Průzkum ukázal, že byla vyrobena z jednoho kusu spráše. Nad levou hýždí je otisk drobného prstu asi desítiletého dítěte, který vznikl před vypálením, a na temeni hlavy čtyři vpichy: v souvislosti s nimi se předpokládalo, že ji původně zdobila ptačí pírká, otvory jsou však příliš mělké, než aby v nich držela.

Venuše je bezpečně uložena v sejfu Moravského zemského muzea v Brně a obvykle se vystavuje jen její replika. Hodnota artefaktu sice není 40 miliónů dolarů, jak se často mylně uvádí, v aukci by však rozhodně svůj význam měla.

„Cena Věstonické venuše nikdy odhadována nebyla. Legendu o čtyřiceti miliónech rozšířil profesor Absolon, aby ukázal hodnotu získávaných nálezů a lépe tak přesvědčoval sponzory," upřesnil Martin Oliva.

„Věstonická venuše samozřejmě není legálně na prodej, ale kdyby hypoteticky byla, lišila by se nabídka u nás a v cizině. V cizině, kde jsou větší boháči, by asi moc neuspěla, slavná je hlavně doma. U nás by se o pár desítek – stovek zřejmě ne – miliónů korun jednalo, soudě podle obrovského zájmu o nové číslované kopie, které nyní Moravské zemské muzeum prodává za 690 korun," uzavřel archeolog. (mk)

Unikátní archeologická výstava v Brně

Víc než 12 tisíc leteckých snímků převedli do digitální podoby vědci a památkáři v projektu *Archeologie z nebe*. Dálkový archeologický průzkum krajiny představuje v současnosti multimediální výstava v Pavilonu Anthropos Moravského zemského muzea v Brně.

Krajina České republiky je bohatá na archeologické lokality. Dokládají je pozůstatky po minulých lidských činnostech, které jsou někdy zjevné a nelze je přehlédnout, například hrady, ale také třeba sídliště a pohřebiště, po nichž při běžném pohledu nezbylo na povrchu země téměř nic. „Současná podoba krajiny je výsledkem několika tisíc let intenzivní činnosti člověka. Je to právě pohled z výšky, tzv. dálkový průzkum Země, který přispěl k objevení největšího množství archeologických lokalit, například rondelu u Skupic," uvádí nestor letecké archeologie Martin Gajda z Archeologického ústavu AV ČR v Praze.

Lidské stopy lze při pohledu z ptačí perspektivy zaznamenat díky různým příznakům, třeba v podobě odlišného stínu, jinak rostoucí vegetace, v rozdílech navátého sněhu nebo sklonu svahu. Nejčastějším ukazatelem je ale vegetace. „Plodiny v různých půdách jednotlivých výplní archeologických objektů rostou lépe, nebo hůře – v zaniklých obydlích a hrobech lépe, na kamenitých strukturách hůře," říká Martin Gajda. „Nejlépe se tyto změny projevují na obilí, ale zachytit je lze i na jiných kulturních plodinách. V zimě a při jarním tání zase v závislosti na vlastnostech půdní výplně tenká vrstva sněhu taje rychleji, anebo pomaleji," doplňuje vědec.

Multimediální výstava *Archeologie z nebe*, která je součástí vědeckého projektu a otevřela se v loňském roce na podzim, návštěvníky seznamuje s již více než stoletou historií objevování archeologických lokalit pomocí leteckého snímkování a dalšími metodami dálkového průzkumu Země a přibližuje jejich průlomový a nenahraditelný přínos pro poznání minulosti.

Kromě fotografií řady archeologických památek ukrytých pod zemí a objevených z letadla díky specifickým příznakům v krajině je možné na výstavě vidět také 3D modely nebo animované virtuální 3D rekonstrukce památek, přístroje a zařízení používané při výzkumu, model příznaků v dozrávajícím obilí nebo rekonstrukci hrobu keltského bojovníka.

Expozice *Archeologie z nebe* přináší netradiční architektonické pojetí. Jeho autorkou je Barbora Tesařová, která pracuje s různými faktory a symbolikou, které se k tématu vážou – živá zeď u vstupu do výstavy vzbuzuje dojem vstupu do otevřené krajiny, dvě výškové úrovně umožňují pohled z úrovně terénu a nad ním, barevné ladění do bílé, modré a hnědé symbolizuje nebe a zemi a závěrečná část výstavy evokuje letištní halu.

Část expozice je pojata jako průvodce po různých typech kulturní krajiny, jejichž charakteristika je představena na konkrétních případových studiích doplněných o zajímavé archeologické nálezy z těchto lokalit. Výstavu oživují interaktivní prvky včetně simulátorů řízení dronu a také obrazovky s vizualizacemi či prezentacemi. Každý návštěvník si může najít odpovědi na zajímavá témata v okénkách se zabudovanými video rámečky, prozkoumat šuplíky pod 3D modely nebo si hledat v nabídce leteckých fotografií v Digitálním archivu Archeologické mapy České republiky na jednom z monitorů.

Expozice je zakončena odpočinkovou zónou, která evokuje letištní halu a dílnu, kde lze popustit uzdu fantazii při tvorbě krajiny v interaktivním pískovišti, postavit si vesničku z malých modelů pravěkých staveb z 3D tiskárny, zahrát si hru na dotykové obrazovce anebo si odpočinout při promítání v malém kině.

Historie objevování archeologických památek pohledem z výšky sahá do konce 18. století, kdy se uskutečnily první letecké průzkumy pomocí horkovzdušných balónů. Se snímky z letadla se lze setkat již v roce 1908. První letecké snímky pro potřeby archeologie se v Čechách a na Moravě pořizovaly od přelomu dvacátých a třicátých let 20. století, standardní součástí vědeckého výzkumu se ale staly až v devadesátých letech minulého století.

Průkopníkem letecké archeologie se v té době stal Miroslav Bálek, zaměstnanec tehdejšího Archeologického ústavu ČSAV v Brně. Bohatý fond jeho leteckých snímků se stal hlavním předmětem zájmu projektu. Díky projektu bylo zdigitalizováno a zpracováno více než 12 000 leteckých snímků, z nichž většina je veřejně dostupná v Digitálním archivu Archeologické mapy České republiky. Společně s již dříve zpřístupněnými leteckými snímky je zde takto možné si v současnosti prohlédnout až pětadvacet fotografií z celé České republiky, které tvoří součást Interaktivní mapy s archeologickými daty dálkového průzkumu Země.

Multimediální výstava *Archeologie z nebe* v Pavilonu Anthropos Moravského zemského muzea v Brně bude přístupná do 3. září tohoto roku.

(mk)

DOPRAVA

České dráhy budou letos provozovat rekordní počet nových vlaků

České dráhy mají na konci letošního roku provozovat kolem osmdesáti nově dodaných regionálních vlaků. To je v historii dopravce rekordní počet. Informoval o tom mluvčí podniku Petr Štáhlavský. Nové soupravy budou podle něj nasazeny do poloviny krajů v Česku. Například na Vysočině a v Olomouckém a Moravskoslezském kraji se budou moct lidé svézt novými nízkopodlažními elektrickými vlaky RegioPanter. A třeba v Jihomoravském kraji budou České dráhy letos provozovat také jednatřicet čtyřvozových nových vlaků Moravia.

Letiště Brno odbavilo loni přes 471 tisíc cestujících

Na brněnské letiště se loni vrátili po dvou covidem poznamenaných sezónách cestující. Letiště Brno jich odbavilo 471 811, což je o 153 procent víc než o rok dříve a zhruba na úrovni let 2017 a 2018, a o 70 000 méně než v posledním předcovidovém roce 2019. Prázdninová sezóna, tedy červenec a srpen, byla nejsilnější v historii, uvedl v tiskové zprávě vedoucí úsek provozu Radek Lang.

Z Brna se létá téměř výlučně charterovými lety na dovolenou, pravidelná linka z Brna létala loni jediná do Londýna. Když už se v minulých letech nedařilo přivést do Brna žádnou další pravidelnou linku, zvětšoval se alespoň počet destinací pro charterové lety. Letos se bude létat do devěťadvaceti míst a mezi novinky patří Madeira, Albánie či Kapverdy. Loni byla nejoblíbenější turecká Antalya, egyptská letoviska Hurghada a Marsa Alam či bulharský Burgas. Od konce března letos přibude pravidelná linka pro letní letový řád do italského Bergama, v provozu bude dvakrát týdně. Další linky se však do Brna nedařilo dlouhodobě přivést a město se místo toho rozhodlo částečně dotovat nové přímé vlakové spojení z Brna na vídeňské letiště.

Plzeňská Škoda Group dodá vozy a nákladní vagóny za 1,2 miliardy pro finské železnice

Plzeňská strojírenská firma Škoda Group dodá devět lůžkových vozů a osm nákladních vagónů pro přepravu automobilů za 1,2 miliardy korun finské státní železniční společnost VR Group. ČTK to řekla specialistka na komunikaci Škoda Group Tereza Hladíková. Zakázku realizuje finský výrobní závod skupiny v Otanmäki. Do provozu budou vozy a vagóny uvedeny do konce roku 2025. Smlouva zahrnuje opci na nákup dalších 30 lůžkových vozů a 30 nákladních vozů pro osobní automobily. Všechny kabiny lůžkových vozů jsou vybaveny toaletou, některé z nich mají vlastní sprchu. Rodiny s dětmi mohou využít rodinné kabiny, do kterých lze umístit dětskou postýlku. Lůžkové vozy budou doplněny nákladními vozy pro osobní automobily, což umožní cestujícím současně přepravovat své vozidlo.

7. 3. 1908 byl v Praze zahájen provoz první autobusové linky.

UDALOSTI

Premiér Heger opustil OĽaNO a založil novú stranu

Poverený premiér Eduard Heger spolu s frakciou zo strany OĽaNO založil nový subjekt Demokrati. Podľa vlastných slov Heger zhmotnil svoju novú politickú víziu spolu s povereným ministrom obrany Jaroslavom Nadom a postupne sa k nej pridávali aj ďalší dejatelia súčasnej politiky, ktorí doposiaľ neboli v žiadnej strane, ako napríklad poverený minister zahraničných vecí Rastislav Káčer, poverený minister hospodárstva Karol Hirman, poverený minister životného prostredia Ján Budaj, ktorý je šéfom strany Zmena zdola, frakcie oddelenej od OĽaNO. Svoje načasovanie odôvodnil snahou o stabilitu menšinovej vlády počas leta. Vďaka tomu, že menšinová vláda bola súdržná sa podľa Hegera podarilo splniť dôležitý míľnik z Plánu obnovy a odolnosti a získať tak ďalšiu žiadosť o platbu v sume 815 mil. eur. „Ak by sa klub OĽaNO rozložil už v lete, tak celá jeseň by bola politicky veľmi nestabilná,“ uviedol Heger. Vyjadril sa aj k podozreniam, či strana Demokrati, nebude len náhradou a konkurentom OĽaNO. „Strana Demokrati nie sú OĽaNO 2, to môžem definitívne potvrdiť,“ reagoval v televíznej relácii.

Čo sa týka povolebnej spolupráce si Heger vie predstaviť spoluprácu s tými stranami, ktoré majú záujem o predvídateľnú a vecnú politiku. „Nie je nič na tom, keď človek pomenuje problém, ale byť osobný, to len zbytočne polarizuje spoločnosť a my takúto politiku robiť nechceme,“ uviedol Heger. Potvrdil, že intenzívne rokovania o možnej spolupráci strany Demokrati prebiehajú aj s Jurajom Šeligom či stranou Za ľudí, nevylúčil ani stranu Lucie Ďuriš Nicholsonovej Jablko. Naopak z povolebnej spolupráce vylúčil stranu Hlas. „Rozdiel medzi našou stranou a stranou Hlas je jasný práve v našich hodnotách aj morálnom kompaste. Nikto z nás nedisponuje majetkom, ktorý nevie preukázať, ako získal. Nikto z nás nie je obvinený z rôznych korupčných škandálov, o nikom z nás nevypovedajú nominanti,“ reagoval Heger a spomenul aj byt Petra Pelegriniho za 410 tisíc eur, ktorý si kúpil na nábreží v najlukratívnejšej časti Bratislavy. Podľa Hegera sa na takýto byt nedá zarábať z platu poslanca ani premiéra. Šéf Hlasu síce byt vysvetľoval na pôde parlamentu, ale podľa neho to zostalo nevysvetlené. Avšak disonancie v strane sa seba nenechali dlho čakať a šéf diplomacie Káčer spoluprácu s Hlasom naopak nezavrhol. Heger vylúčil spoluprácu aj so stranou SMER-SD, ĽSNS, Republika a SNS. Líder Demokratov hovoril o pokračovaní v reformách, pomoci Ukrajine, ale aj o proatlantickej a proeurópskej orientácii.

Postoj Igora Matoviča a kritika Demokratov

Bývalý premiér Igor Matovič pre médiá vysvetlil, ako vyzerá jeho rozchod s Eduardom Hegerom. Verejne sa nechal viackrát počuť, že strojom nápadu rozdelenia bol práve on. K snahe o rozdelenie strany sa priznal s tým, že za vytvorením samotného projektu Demokrati rozhodne nestojí. „Chcel by som urobiť bodku za špekuláciami, ako vznikol príbeh Demokratov. Nie som autorom Demokratov,“ objasnil Matovič. Dodal však, že to bol práve on, kto prišiel

s ideou, že si OĽaNO „možno musí odkrojiť nohu“ a takto podporiť spojenie menších strán, aby zabránili prepadnutiu hlasov. S nápadom vytvorenia samostatnej strany Demokrati prišiel však Heger, dodal sa líder Obyčajných ľudí.

„Chcem vás poprosiť, aby ste z Eduarda Hegera neboli Matovičovu bábku. Ten príbeh si dorobil Eduard Heger autonómne, podľa vlastného scenára,“ konštatoval Matovič s tým, že na úvodnej tlačovke Demokratov bol Heger podľa neho jediný konzervatívce. Z toho odvodil, že poverený premiér sa vybral „výrazne liberálnejšou cestou“. Napriek tomuto vymedzeniu považuje Matovič Demokratov za najbližšieho spojenca. Ocenil, že Heger odmietol spoluprácu s Hlasom. Naopak vyjadrenie povereného ministra zahraničných vecí Káčera o možnej spolupráci s Hlasom okomentoval ako podraz: „Edovi som hovoril, že kádre ako Káčer, Hirman či Kollár ho zradia pri prvej príležitosti. Priznávam však, že som si myslel, že k tomu príde až po voľbách... Mýlil som sa, Káčer zradil premiéra hneď pri prvej príležitosti,“ uviedol v príspevku na sociálnej sieti Igor Matovič.

13. marca usporiadal Matovič verejnú diskusiu s názvom Bez ochranky – Michalovce (ako reakciu na polemiky opozície, že bez ochranky už nemôže verejne vystupovať – pozn. red.), ktorou chcel kontrovať incidentu poverených ministrov Naďa a Káčera, ktorých v tom istom meste dav vypískal a ktorí davu na oplátku vulgárne nadávali. Na diskusii povedal o neočakávanom založení novej strany nasledovné: „Dnes viete, že máme dvoch ministrov vo vláde. Nechcem sa vyhovárať. Edo ma os*al. Napriek tomu sa zastanem toho, že Slovensko z pohľadu výkonu ekonomiky, ktoré sa meria cez HDP, dáva na pomoc s účtami energií či domácnostiam a firmám najviac z celej Európskej únie.“

Prezidentka nevymenuje úradnícku vládu

Odchod dočasne povereného premiéra Eduarda Hegera z OĽaNO do novej strany nie je podľa vyjadrení prezidentky Zuzany Čaputovej dôvodom na vymenovanie úradníckej vlády. Tvorili by ju podľa nej ľudia, ktorí neprešli parlamentnými voľbami, pričom Heger nimi prešiel. Hlava štátu neplánuje vymenovať úradnícku vládu, kým Hegerov kabinet zásadným a závažným spôsobom nezlyhá. Považuje za štandard situáciu, že v čase pred voľbami je na čele vlády niekto, kto je súčasťou nejakej strany. „Ak je tu iná alternatíva, ktorú spomínajú niektoré opozičné strany, a to je úradnícka vláda, v takom prípade by táto vláda nemala žiadny kontakt s predchádzajúcimi voľbami. To by boli ľudia, ktorí neprešli volebným cyklom,“ pripomenula prezidentka vo vyjadrení pre médiá. Heger a ministri, ktorí odišli z OĽaNO, podľa nej prešli poslednými voľbami. „Zároveň nie je zanedbateľné pre mňa aj to, že bývalé strany vládnej koalície túto situáciu akceptujú a chcú nechať stranu premiéra Hegera dovládnuť,“ dodala.

Odstúpil minister zdravotníctva Lengvarský

Vladimír Lengvarský v deň svojho odchodu stihol podpísať viacero dokumentov. Medzi nimi aj štandardný postup pre diagnostiku a komplexný manažment zdravotnej starostlivosti o dospelú osobu s transsexualizmom. Týmto jeho krokom začalo opäť automaticky platiť aj odborné usmerenie pre zmenu pohlavia na oficiálnych dokumentoch,

ktoré je kritizované širokou laickou i odbornou verejnosťou. V zásade ide o usmernenie, podľa ktorého môžu transrodoví ľudia podstúpiť tranzíciu a v občianskom preukáže si môžu dať zapísať iné pohlavie aj bez chirurgického zákroku.

To bola jedna z požiadaviek LGBTI+ iniciatív po teroristickej vražde na Zámockej. Štandardné postupy schválila 20-členná odborná komisia ešte 3. februára. Lengvarský ich však vtedy neschválil. Nepozdávalo sa mu, že za bolo 12 členov, sedem sa zdržalo a jeden člen bol proti. „Chcem vysvetlenie, prečo to prešlo tak tesne,“ povedal pre médiá. Momentálne nie je jasné, či sa Lengvarský stihol s komisiou stretnúť, kým štandardy schválil. Schvaľovanie neprešlo žiadnou verejnou diskusiou a nemá ani širokú podporu lekárov či verejnosti.

Ďuriš Nicholsonová založila novú stranu

Ex-členka strany SaS a europoslankyňa Lucia Ďuriš Nicholsonová založila novú politickú stranu s názvom Jablko. Prvotným cieľom strany nebude samostatná kandidatura v predčasných voľbách, ale spojenie sa s inými subjektmi. Uviedla to Ďuriš Nicholsonová, ktorá potvrdila, že Jablko bude pripravené rokovať o spájanie sa s kýmkoľvek, kto má o spoluprácu s ním záujem. Stranu opísala ako stredovú a proeurópsku. „Je našou povinnosťou, aby hlasy neprepadli,“ uviedla šéfka strany. Uviedla taktiež, že je pripravená s Jablkom nekandidovať, ak by to znamenalo prepadnutie hlasov. Z možnej spolupráce vylúčila Smer, Republiku a OĽaNO. Voči Hlasu bola europoslankyňa umiernennejšia. Podľa nej by bolo naivné vyhlásiť, že sa s Hlasom určite spájať nebudú. Na také vyjadrenie by potrebovali mať aspoň 20 percent. Zároveň však dodala, že spraví všetko pre to, aby si do poslaneckých lavíc nesadli s Erikom Tomášom či Denisou Sakovou.

Ďuriš Nicholsonová je otvorená aj kooperácii s novou stranou Eduarda Hegera – Demokrati. „Ak Heger bude integrátor malých strán, zaujíma ma, čo ponúkne pre náš tím, aby sme sa mohli venovať našim prioritným témam,“ dodala. Zo známejších politikov sa v Jablku objavil len exminister práce za SaS Jozef Mihál. Pred voľbami 2020 zakladal stranu Spolu, z ktorej po volebnom neúspechu odišiel. Odborníkom strany na ekonomiku je Pavel Boroš, v tíme sa objaví aj Lýdia Brichtová z organizácie Socioforum či lekárka Miroslava Danášová. Strana má za cieľ venovať sa aj oblastiam zdravotníctva, vzdelania, sociálnych tém a zdravotníctva, ako napríklad nedostatok opatrovateľov a opatrovateliek pre seniorov, odliv mozgov či očista súdnictva a reforma prokuratúry. Samostatnou časťou programu bude aj oblasť duševného zdravia.

Slovensko navštívil český prezident Peter Pavel

Prezidentka SR Zuzana Čaputová privítala 13. marca na dvojdnovej návšteve Slovenska nového českého prezidenta Petra Pavla. Ide o jeho prvú zahraničnú cestu po nástupe do funkcie, ktorá zvyčajne smeruje na Slovensko. Čaputová a Pavel si po rokovaníach v Prezidentskom paláci uctili pamiatku zakladateľov prvej Československej republiky T. G. Masaryka a M. R. Štefánika pri ich pamätníkoch na nábřeží Dunaja v Bratislave. Večer sa stretli na spoločnej diskusii v Slovenskom národnom divadle.

Český prezident spolu s manželkou Evou Pavlovou v Bratislave taktiež uctili pamiatku zavraždeného novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej, ako aj pamiatku obetí teroristického útoku na Zámockej ulici. Program českého prezidenta zahŕňal aj stretnutie s dočasne povereným premiérom Eduardom Hegerom. Na druhý deň sa zišiel s predsedom Národnej rady SR Borisom Kollárom (Sme rodina). Po prvom rokovaní hlavy štátu privítali novinárov: „Čelíme takmer rovnakým problémom, tie vychádzajú práve z konfliktu, ktorý je k Slovensku bližšie ako k nám,“ povedal Pavel o vojne Ruska na Ukrajine. Zhodli sa v tom, že aj naďalej treba podporovať Ukrajinu a odsúdiť pretrvávajúcu agresiu Ruska.

Obe hlavy štátu sa tiež dohodli na častejších zahraničných cestách, ktoré by Slovensko a Česko absolvovali spoločne. Práve tieto návštevy by mohli posilniť spoločné záujmy krajín. Jedna z nich by mohla byť už o pár týždňov na Ukrajine. Prezident Pavel telefonoval s ukrajinským náprotivkom Volodymyrom Zelenským. Zahraničnú cestu na Ukrajinu by mal Pavel absolvovať už v apríli. Zároveň pozval prezidentku Čaputovú, ktorá s cestou súhlasila. Okrem návštevy je aktuálna aj otázka opätovnej kandidatury prezidentky: „Ešte mám nejaký čas sa rozhodnúť. Chcem vyslať signál, že to rozhodovanie a zvažovanie je maximálne zodpovedné,“ povedala.

Slovensko bude mať v poradi už druhú náhradu protivzdušnej obrany

Americký systém protivzdušnej obrany Patriot nahradí taliansky taktický systém SAMP/T Mamba. V súčasnosti sa dokončuje jeho inštalácia v priestoroch 46. krídla Kuchyňa. Techniku bude obsluhovať do 150 príslušníkov ozbrojených síl Talianska. TASR o tom informovala hovorkyňa Ministerstva obrany Martina Kakaščíková. „V oboch prípadoch ide o systémy protivzdušnej obrany stredného dosahu, ktoré tak majú porovnateľné operačné výkony,“ uviedla hovorkyňa. Rezort tvrdí, že celý proces rotácie batérií sa zrealizuje bez narušenia kontinuity posilnenia protivzdušnej obrany Slovenska. Po odovzdaní pôvodného systému S-300 Ukrajine zostalo Slovensko bez vlastného systému. Náhradou mu na čas bol americký systém Patriot. Americké velenie si však jeho zapožičanie Slovensku rozmyslelo a momentálne je krajina závislá od ochrany inými spojencami.

Vláda zvažuje darovanie stíhačiek Ukrajine

Vláda sa aktuálne zaoberá možnosťou darovať stíhačky MiG-29 Ukrajine. Zatiaľ sa definitívne nerozhodla, či tak urobí samostatne, alebo spolu s Poľskom. „Bod darovanie migov dnes (15. 3. – pozn. red.) nebol vôbec zaradený na vládu, vôbec sa o tom oficiálne nerokovalo,“ uviedol Naď. „Ešte čakáme nejaké ďalšie vstupy od zahraničných partnerov,“ dodal s tým, že naďalej prebiehajú medzinárodné rokovania. Všetci zúčastnení ministri sa podľa šéfa rezortu zhodli, akým spôsobom rozhodnúť o odovzdaní stíhačiek. „Z hľadiska právneho máme úplne jasno, ako to ide me urobiť,“ uviedol. Naď tiež potvrdil, že niektoré migy budú v prípade ich poslania na Ukrajinu slúžiť vzhľadom na ich technický stav len na náhradné diely. Dočasne poverený minister práce Milan Krajniak (Sme rodina) si mys-

lí, že poskytnúť migy za podmienok, o ktorých hovorí Nad', je pre Slovensko výhodné. Ako náhradu dostalo Slovensko ponuku od USA za 900 miliónov dolárov.

SaS vyzýva na zachovanie spaľovacích motorov

Opozičná strana Sloboda a Solidarita (SaS) vyzvala dočasne povereného premiéra Eduarda Hegera, aby Slovensko odmietlo návrh EÚ na úplný zákaz predaja nových automobilov so spaľovacím motorom po roku 2035. Elektromobil nebude pre väčšinu domácností dostupný a zároveň bude mať negatívny vplyv na slovenský automobilový priemysel, upozornil na tlačovej konferencii predseda SaS Richard Sulík. „Chcem vyzvať povereného premiéra Eduarda Hegera, aby jasne povedal, ako sa Slovensko k tejto veci chce postaviť, aby aj svoj postoj vysvetlil, a pokiaľ je to možné, vyzývam ho, aby nesúhlasil so zákazom predaja spaľovacích motorov,“ uviedol Sulík. Premiér aj dočasne poverený minister životného prostredia Ján Budaj podľa Sulíka príliš ľahkovážne súhlasia so všetkým, čo prichádza z Bruselu. „V tomto prípade by bolo naozaj veľmi žiaduce, pridať sa k blokujúcej menšine, to sú krajiny Nemecko, Taliansko, Poľsko a Česká republika,“ dodal Sulík.

Inštruktor omylom postrelil študentku

Na Akadémii Policajného zboru v Bratislave inštruktor počas výcviku neúmyselne postrelil študentku prvého ročníka. So zraneniami ju previezli do nemocnice. „V rámci výcviku, ktorý študenti majú možnosť absolvovať vo voľnom čase, došlo k takejto nešťastnej udalosti, keď študentka bola postrelená inštruktorom,“ uviedla pre TASR Lucia Kurilovská, rektorka akadémie. Na miesto boli podľa jej slov okamžite zavolaní záchranári aj polícia. „Môžem potvrdiť, že sme vyslali záchranárov na pomoc zranenej žene, ošetrili ju a transportovali do nemocnice,“ ozrejnila hovorkyňa Operačného strediska záchranej zdravotnej služby SR Alena Krčová. Hovorkyňa Univerzitnej nemocnice Bratislava Eva Kliská pre TASR potvrdila, že nemocnica prijíla osobu so strelnými poraneniami. „Vzhľadom na citlivosť celého prípadu nebudeme poskytovať bližšie informácie,“ dodala. Podľa rektorky zo životopisu pôvodom ruského inštruktora nevyplývalo nič, čo by mohlo byť nejakým spôsobom problémové. „Mal štátne občianstvo slovenské aj zbrojný preukaz získaný na Slovensku,“ dodala Kurilovská. Po nehode sa ozývajú hlasy volajúce po odstúpení rektorky pre nekompetenciu, tá však kritiku odmieta. V medzičase sa študentka zo zranenia zotavuje.

V Európskom parlamente zahájili výstavu o Sviečkovej manifestácii

14. marca výstavu otvorili slovenská europoslankyňa Miriam Lexmann (KDH) spolu s predsedom Správnej rady Ústavu pamäti národa (ÚPN) Jergušom Sivošom pri príležitosti blížaceho sa 35. výročia. Je dôležité hovoriť „o našom zápase za slobodu“, o tom, ako to vtedy prebiehalo, zdôraznila Lexmann. Európska únia by podľa nej mala podporovať v iných krajinách podobný zápas o slobodu a pomáhať ľuďom, ktorým hrozí väzenie a prenasledovanie. Sivoš pripomenul dôležité miesto manifestácie za náboženskú slobodu v centre Bratislavy v slovenských de-

jinách. „Dá sa povedať, že svojím pokojným protestom a predložením jasných požiadaviek predurčila aj pokojný priebeh Nežnej revolúcie v novembri 1989,“ uviedol. Výstavu v EP pripravila Lexmann v spolupráci s ÚPN. Tvoria ju 16 dvojazyčných panelov, ktoré vysvetľujú význam manifestácie pre dnešok. Obsahujú štatistické prehľady o demonštrantoch, zatknutých a polícii, dokumentujú komunistický systém a kontext vtedajšej éry, násilný zásah voči veriacim a príčiny Sviečkovej manifestácie. Predstavuje aj hlavných organizátorov a proti nim stojace represívne zložky a štátnu moc.

KULTÚRNE PODUJATIA

Salón piva 2023 Bratislava

19. 4. 2023 – 21. 4. 2023, Bratislava – Stará tržnica

Salón Piva je festival malých remeselných pivovarov zo Slovenska, ale aj zahraničia. Podporuje malé remeselné pivovary, pivnú rozmanitosť a kultúru pitia piva. Organizátori sú pivní nadšenci a milujú podľa vlastných slov pivo. Viac na <https://salonpiva.beer/>.

Vínožúr Bojnice 2023 – 23. ročník

22. 4. 2023, Bojnice

Milí milovníci kvalitného vína! Mesto Bojnice Vás srdečne pozýva na 23. ročník jedinečnej vínnej akcie – Vínožúr 2023, ktorá je vyvrcholením odbornej časti medzinárodnej súťaže Víno Bojnice. www.vinko.sk.

Malá vínna ulička 2023 Pezinok – 8. ročník

22. 4. 2023, Radničné Námestie, Pezinok

Podujatie, ktoré usporadúva Víno pod hviezdami. Už ôsmi ročník malých vínnych uličiek odštartuje v sobotu 22. apríla v Pezinku na Radničnom námestí. Tešiť sa môžete na miestnych vinárov a na vystúpenie hudobnej skupiny Saymi. Predaj a degustácia vína bude prebiehať lístkovým systémom, pri čom je potrebné si zakúpiť štartovací balíček za sumu 15,- €, ktorý obsahuje degustačný pohár a desať degustčných lístkov. V prípade, že príde návštevník s vlastným pohárom, cena štartovacieho balíka je 13,50 €. Po zakúpení štartovacieho balíka je možné dokúpiť ľubovoľný počet lístkov. Cena degustáčného lístka je 0,50 €.

Deň modranských pivníc 2023 Modra – 20. ročník

23. 4. 2023, Modra

Prijmite pozvanie na 20. ročník tradičného vinárskeho podujatia a prežite v Modre po ďalšej ťažkej zime príjemný jarný deň v dobrej nálade a s modranským vínom v ruke. www.modranskepivnice.sk.

Prvá streda v mesiaci – bezplatne je otvorených

37 expozícií múzeí a galérií na Slovensku

2. 11. 2022 – 31. 12. 2023, Slovensko

Bezplatné vstupy do múzeí a galérií, každú prvú stredu v mesiaci na Slovensku – bezplatne je otvorených 37 expozícií. Celkovo je verejnosti počas prvej stredy v mesiaci bezplatne sprístupnených až 37 expozíčných a výstavných priestorov múzeí a galérií, ktoré sa nachádzajú sa po celom Slovensku. Podrobnosti o otváracích hodinách a podmienkach vstupu nájdete návštevníci na webových sídlach Slovenského národného múzea – www.snm.sk,

Slovenského technického múzea – www.stm-ke.sk, Múzea Slovenského národného povstania – www.muzeumsnp.sk, Slovenskej národnej galérie – www.sng.sk.

Zoznam 37 pracovísk, ktorých expozičné a výstavné priestory sú vždy prvú stredu v mesiaci sprístupnené pre verejnosť bezplatne: Slovenské národné múzeum, Slovenské národné múzeum – Múzeá v Martine, Slovenské národné múzeum – Prírodovedné múzeum v Bratislave, Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum v Bratislave, Slovenské národné múzeum – Historické múzeum v Bratislave, Slovenské národné múzeum – Hudobné múzeum v Bratislave, Slovenské národné múzeum – Múzeum bábkarských kultúr a hračiek, hrad Modrý Kameň, Slovenské národné múzeum – Múzeum Betliar v Betliari, Slovenské národné múzeum – Múzeum Bojnice v Bojniciach, Slovenské národné múzeum – Múzeum Červený Kameň v Častej, Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry karpatských Nemcov v Bratislave, Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku v Bratislave, Slovenské národné múzeum – Múzeum ukrajinskej kultúry vo Svidníku, Slovenské národné múzeum – Múzeum židovskej kultúry v Bratislave, Slovenské národné múzeum – Múzeum Slovenských národných rád v Myjave, Slovenské národné múzeum – Spišské múzeum v Levoči, Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku v Bratislave, Slovenské národné múzeum – Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre, Slovenské národné múzeum – Múzeum rusínskej kultúry v Prešove, Slovenská národná galéria, Esterházyho palác (so sídlom na Námestí Ľudovíta Štúra v Bratislave), Galéria insitného umenia Schaubmarov mlyn v Pezinku, Galéria Ľudovíta Fullu v Ružomberku, Kaštieľ Strážky v Spišskej Belej, Zvolenský zámok vo Zvolene, Múzeum Slovenského národného povstania, Pamätník Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici, Národná kultúrna pamiatka Pamätník Nemecká, Národná kultúrna pamiatka Kalište, Pamätník tokajkej tragédie v Tokajíku, Slovenské technické múzeum, Slovenské technické múzeum Košice, Múzeum dopravy v Bratislave, Múzeum letectva v Košiciach, Planetárium Slovenského technického múzea v Košiciach, Múzeum Jozefa Maximiliána Petzvala v Spišskej Belej, Múzeum kinematografie rodiny Schusterovej v Medzeve, Kaštieľ v Budímyre, Hámor v Medzeve, História baníctva na Spiši v Spišskej Novej Vsi, Solivar v Prešove.

Výstava *Čas a príliv neberú ohľad na nikoho. Medziobjekty Aleša Votavu*

9. 2. 2023 – 7. 5. 2023, Pálffyho palác, Galéria mesta Bratislava

Scénograf Aleš Votava (1962-2001) navrhol scénografiu pre 51 činoherných inscenácií, 29 operných inscenácií, 13 baletných inscenácií a 8 inscenácií v divadle GUNAGU. Mal 13 samostatných výstav. Štyrikrát získal DOSKY za najlepšiu scénografiu sezóny, tesne pred smrťou aj prestížnu českú Cenu Alfréda Radoka. Zomrel vo veku 38 rokov. Výstava prvýkrát predstavuje Aleša Votavu ako majstra výtvarných objektov, tvorcu s ľahkosťou prekračujúceho limity svojej profesie („Scénografia je vlastne neustálym hľadaním za jej hranicami.“), človeka prekypujúceho tvorivosťou, vynaliezavosťou, nadhľadom i humorom. Jeho voľná tvorba však odhaľuje aj jeho zraniteľnosť, pochybnosti a trápenia. Sú to často tie najintímnejšie posolstvá jeho

predčasne uzavretého diela. Votavove objekty môžeme nazvať aj medziobjekty, lebo to sú a zároveň nie sú šperky, sochy, stroje, časti kostýmov či scénografie. Lenže čo čakať od človeka, ktorý vyrastal na Alici v krajine zázrakov a ešte ju aj musel nanovo ilustrovať? Jeho dielo sa nezmestí do zásuviek, rovnako ako sa mimoriadne tvorivý a pracovitý Aleš Votava vyhýbal akýmkoľvek klasifikáciám.

Výstava Hugo Kollár: *Danza mea & Petržalka*

1. 3. 2023 – 25. 5. 2023, Staromestské centrum kultúry a vzdelávania, Bratislava

Autor nám predstaví dve série fotografií. Prvá séria fotografií *Danza mea* vznikla počas prípravy medzinárodnej letnej tanečnej školy Danza mea 2022 a záverečného vystúpenia. Za túto sériu fotografií bol ocenený v kategórii Svet Umenia a kultúry a zároveň vyhral Talent Roka Slovak Press Photo 2022. Po prvýkrát sa stal víťazom študent strednej školy. Druhá séria je o prežívaní života mladého autora, ktorý sa narodil v Petržalke a predstavuje dokumentárnym spôsob súkromie obyvateľov tejto štvrte, ktorá bola v minulosti miestom drogových dilerov a rôznych spoločenských vrstiev, ktoré sa dostali na dno spoločnosti. Za túto sériu bol ocenený ako jediný slovenský autor v Czech Press Photo 2022.

KNIŽNÉ TIPY

Robert Gatiaľ: *Contract* (Vydavateľstvo P + M, 2023)

Ak je svet matérie, existuje teda aj to „zázračné reálno“, alebo inými slovami „magický realizmus“. Moderná próza založená na magickom výklade skutočnosti, v ktorej fantázia nadobúda atribúty predstavivosti, obrazotvornosti, či bláznivého nápadu. Predstavivosť, tajomnosť, neobyčajnosť. V nápadoch síce môžem popustiť uzdu svojej fantázie, ale musia mať vždy reálne základy. V tejto knihe sa vyrozprával príbeh, ktorý, aj keď sa dá vysvetliť, zavádza svojou tajomnosťou. Dá sa to dosiahnuť písaním inverzie skutočnosti, keď sa realita predstavuje ako subjektívny zážitok sveta: „Keď v šume lístia počujeme slová.“ Zámerne nechávam to kúzlo nevysvetlené, aby sa čo najviac zdôraznilo, že je súčasťou každodenného života. Nepochybne to umožňuje oveľa intenzívnejší čitateľský zážitok, pretože čitateľ nevie, kedy bude zápletku pokračovať alebo či vôbec dôjde ku konfliktu. Existencia čiernej diery vo vesmíre vytvára pole, kde umiera svetlo. Nič nemôže uniknúť z gravitácie čiernej diery, ani svetlo. Z tejto oblasti nič neunikne. Ty však, vnímavý a pozorný čitateľ, nesmieš veriť slovám o prvotnom hýbateľovi, ktorý vraj hýbe inými vecami, ale sám nie je pohnutý žiadnou predchádzajúcou činnosťou. Ani Aristoteles nemohol tušiť, že vytvorením čiernej diery obmedzí nehybný hýbateľ sám seba. V tvojom svete je možná sloboda, a ak veľmi chceš, pôsobia v ňom iné zákonitosti. Môžeš byť v ňom odetý ohňom, ale aj uväzniť blesk. Kniha sa čítajú alebo upadajú do zabudnutia podľa toho, ako ich príjmu čitatelia. Ty najpresnejšie vystihneš situáciu, do ktorej sa dostane práve táto kniha!

Roman „Flebo“ Juhás: *Dídžej 2. Bitky, bony, bellaspon* (Ikar, 2023)

Po autorovom úspešnom knižnom debute *Dídžej* prichádza voľné pokračovanie príbehov z barov a klubov, pozoro-

rovaných spoza mixážneho pultu. Autor opäť spomína na mafiánske historky z bratislavských podnikov a delí sa aj o vtipné, niekedy až bizarné zážitky z osemdesiatych rokov. Priama skúsenosť s ŠtB, nákupy v tuzexe či osobné spomienky na priateľstvo s Miroslavom Žbirkom zaujmú nielen priaznivcov populárnej hudby, ale čitateľov každého veku.

Patrícia Brestovanská: *Ztročené vášňou* (Enribook, 2023)
Brynhild Hendriksenová sa na kráľovu žiadosť musí vydať za nemilovaného muža. Dohodnutou svadbou sa má uzavrieť mier medzi dánskym a nórskeym územím, ktorý visí na vlásku, odkedy Harald I. Modrozubý prijal kresťanstvo a núti svojho škandinávského spojenca, aby sa vzdal severských bohov. Brynhild je ochotná vyhovieť kráľovmu želaniu, hoci sa jej srdca zmocnil škótsky prišelec, ktorý patrí k jej odvekým nepriateľom. Evander Brodie zo Sumburghu netuší o urodzenom pôvode červenovlasej ostrovanky, na ktorú znenazdajky narazí, a poháňa ho len vidina pomstiť smrť milovanej ženy. Ich osudy sa nečakane menia, keď Solveig, mladšia dcéra dánskeho náčelníka, utečie z hradu a obe sestry padnú do zajatia. Historický román mladej autorky je plný dobrodružstva, intríg, ale najmä vášne, pretože akiste nadchne predovšetkým milovníčky tohto žánru.

Lucia Sasková: *Zlatokopka 2. Náhody neexistujú* (Slovenský spisovateľ, 2023)

Lucia Sasková v roku 2015 splnila želanie mnohých svojich čitateľov a napísala pokračovanie *Zlatokopky* – mimoriadne úspešnej knihy o svete luxusu, peňazí a predstieranej lásky. Román *Zlatokopka 2* s priliehavým podtitulom *Náhody neexistujú* zachytáva búrlivé obdobie v živote hrdinky bez mena, v ktorom sa nič nedeje náhodou. Hlavná hrdinka sa v nemocnici preberie z kómy a nevie, kde je ani kto je – stratila totiž pamäť. Všetci sú k nej láskaví a milí, no ona netuší, komu môže veriť. Výborne vyzerajúci mladý muž, ktorého si vôbec nepamätá, sa k nej správa ako k svojej žene a chystá sa ju odviesť domov. Ibaže Zlatokopka si na žiadny svoj domov nespomína a navyše má čoraz silnejší dojem, že práve tento muž bráni inému, aby sa s ňou stretol.

Tina Kirs: *Bolest'* (Naše vojsko, 2023)

Devin Hobbs natrafí na krátky stĺpček v novinách a len o štyri dni neskôr spozná príťažlivú a mladú rezidentku s exotickými koreňmi. Od tej chvíle sa nedokáže ubrániť myšlienke, ktorá môže radikálnym spôsobom zmeniť život nielen jemu, ale aj nič netušiaciej šiestici ľudí. Tri rozdielne ženy a traja úplne odlišní muži. Čo ich spája, rozdeľuje a prečo sa Devin Hobbs rozhodne spraviť všetko pre to, aby sa s nimi stretol? Rozhodnutie bude len a len na tebe, milý čitateľ.

Natali Fox: *Katja – Zrodení z mágie* (Natali Fox, 2023)

Stratila všetko, čo mala. Rodinu, domov... Ale najväčšie obety ešte len mali prísť. Mágiu, ktorá sa v nej prebudila, nedokáže kontrolovať a tak je nútená opustiť útočisko vo Východných lesoch a vyhľadať čarodejníka z Južných ostrovov. Ten by podľa všetkého mal byť jej učiteľom a zároveň jedinou možnosťou, ako sa vyslobodiť zo zložitej situácie a dostať sa k bájnym Vedánom, o ktorých počula iba z Branildinho rozprávania. Medzitým kráľovná Aria pusto-

ší Katjinu krajinu a berie si všetko, čo si zmyslí. Likviduje ženy a opantáva mužov, rozpútava bitky na hraniciach medzi Trésiou a Zodanom, a očividne čosi hľadá aj na severe v Aluvérii. Aj Argosova situácia je vážna. Hľadaný ako vlastizradca nájde na krátky čas ochranu v Zodane. Neustále sa však túži vrátiť späť domov a svoj problém riešiť tam, kde vznikol. Kým Katjine kroky smerujú na juh, Argosove zase na sever. Jeden druhému sa vzdávajú, avšak... Aj keď si každý kráča svojou cestou, oboch niečo spája. Už dávno sú predurčení na to, aby vystúpili z tieňa pochybností a chopili sa moci, ktorá prekračuje všetko, čo doteraz poznali. Minulosť sa stane súčasnosťou, ktorej budú musieť čeliť. Pretnú sa ich cesty znovu? Akú daň si ich púť vyberie? Ani jeden z nich už nebude tým, kým býval, a slovo zodpovednosť tak naberie úplne iný rozmer.

Beatrix Zatková: *Sladkosť madeirského vína* (Motýľ, 2023)

Nekonečné lány hortenzií, opuncie pokrývajúce divoké útesy, veľryby tiahnuce úžinou a vinohrady dotýkajúce sa obzoru. Navštívte Madeiru, rozprávkovo krásny ostrov uprostred Atlantiku a ponorte sa do príbehu nečakanej lásky a nevšedného priateľstva. Anna je krehká tridsiatnička, pracovitá a nadmieru zodpovedná, s láskou sa starajúca o syna Filipka, ku ktorému nebol osud veľmi priateľský. Ich život plynie v zabehnutých kolajach, no začína byť až príliš monotónny a všedný. Obom čosi chýba, obaja túžia po zmene. A tak v momente, keď sesternica Majka ponúkne Anne prácu v romantickom hoteli Portao do Mar, priletia na kúzelnú Madeiru, ktorá sa stane ich osudom. Anna a Filip tu spoznávajú nielen krásy ostrova, ale aj Johna Glandyho, majiteľa hotela a rodinného vinárstva Glandys, a jeho otca, pána Alberta. A tu sa rodí láska a silné priateľstvo, ktoré nezlomí ani závan číhajúcej smrti. Nechajte sa prekvapiť príbehom, z ktorého cítiť búšiace more, vôňu leta a hortenzií. Madeira je predsa sen. Sen ukrytý v príbehu.

Mariana Michalská: *Cesta do neznáma* (Mae2000, 2023)

Nie všetko, čo čierno začína, aj čierno skončí. Aj taká cesta do neznáma má svoje čaro. Martinovi vlastný otec pred jeho očami zavraždí milovanú mamu. Po jej smrti skončí v detskom domove. Sprvoti si myslí, že už šťastný nikdy nebude. Ani netuší, ako mu náhradná rodina zmení ďalší život.

Marika Budayová: *Všetky moje spriaznené duše* (Mafra Slovakia, 2023)

Toto je príbeh o snahe začať odznova. Eva žije s manželom Tomyom na vidieku, majú spolu dospievajúceho syna Jakuba. Je už takmer rok nezamestnaná, bez peňazí, odkázaná na milosť a nemilosť Tomyho, ktorý jej to nezabúda stále pripomínať. Ale inak celé dni pije, spí a sedí pred televízorom. Keď si Eva nájde novú prácu na pošte, spustí sa niečo, k čomu sa nevedela odhodlať už roky. Dokáže si stať za svojím rozhodnutím, alebo ju prevalcujú spomienky a väzby?

Laura Ensi: *Spoločenstvo – Tajomstvo havraních krídel* (Maxim, 2023)

Maëlle Bissettová je iná. Dvadsaťročná dievčina sa vymyká všetkým „normám“. Sužuje ju množstvo nevysvetliteľných zdravotných problémov, jej pamäť siaha sotva pár rokov späť, a okrem svojej adoptívnej rodiny nemá nikoho. Keď jej do života vstúpi záhadný mladík, svet sa jej obráti

naruby. Maëlle cíti, že niečo nie je v poriadku. Opäť sa začínajú vynárať otázky, na ktoré predtým odmietala hľadať odpovede. Láska jej však dodáva odvahu pátrať po informáciách, no mnohé z nich nie sú práve také, aké by čakala. Pomaly, ale isto do seba zapadajú dieliky skladačky a tajomné proroctvo napísane pred stovkami rokov sa začíná naplňať. Podarí sa Maëlle prísť celej veci na kĺb včas? Odhalí svoju rolu v Spoločenstve? A zistí, prečo sa každé ráno zobúdzda s havraním pierkom pod hlavou? Ručičky na hodinách života sa neúprosne posúvajú vpred a Maëlle má len vymedzený čas na odhalenie pravdy. Voľné pokračovanie úspešnej fantasy série *Spoločenstvo – Zrod vlčej bojovníčky a Spoločenstvo II. – Zrod vlčieho impéria* je o láske, viere, odvahe a prijatí zodpovednosti. A hoci môže osud Maëlle, jej rodiny, členov Spoločenstiev a celého ľudstva vyzeráť nezvratne, možno ešte nie je všetko stratené.

Roman Holec – Alexandra Lukáčová: Európsky rod v slovenskom svete (Slovart, 2023)

Dejiny sa najlepšie píšu prostredníctvom ľudských príbehov a príbeh šľachtického rodu Friesenhof Oldenburg, ktorý žil v 19. až 20. storočí v kaštieli v Brodzanoch, stojí za rozpovedanie. Je unikátny svojimi nadnárodnými väzbami – alsaským pôvodom, spojením s habsburskou monarchiou a územím dnešného Slovenska, s veľmi silným ruským kontextom, prepojeným na rodinu básnika A. S. Puškina. Jeho príslušníkom bol oldenburský vojvoda a vnuk švédkeho kráľa v jednej osobe, iný predstaviteľ rodu bol zase členom výboru Matice slovenskej a významným podporovateľom slovenských národných emancipačných snáh. Fascinujúce ľudské osudy európskej šľachty žijúcej na Hornej Nitre zrekonštruovala na základe stoviek listov zozbieraných v siedmich krajinách Európy dvojica historikov Alexandra Lukáčová a Roman Holec. Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Miloš Jesenský – Petr Koutský: Najväčšie záhady a mystériá Slovenska 3. Magické predmety, báje bytosti, tajomné miesta a záhady krvavej histórie nášho územia (Príroda, 2023)

Slovensko je plné záhad. Tajomné miesta s nevysvetliteľnými úkazmi, fragmenty krvavej histórie či zvesti o bájných bytostiach a magických predmetoch predstavujú takmer nevyčerpatelný zdroj tajomstiev. Tušili ste, že na našom území sa kedysi mohli pohybovať vlkolaci? Alebo že v Urbanovej veži v Košiciach dodnes máme ducha? Prečítajte si o ďalších fascinujúcich a neobjasnených záhadách, ktoré mnohým nedávajú spávať a nútia ich vracáť sa na miesta, na ktorých zažili čosi nepochopiteľné. Autori Miloš Jesenský a Petr Koutský vás presvedčia o tom, že aj v naoko prebádanom svete je stále čo objavovať.

Ivana Krekáňová: Etymológia záhadná aj zábavná. Pôvod slov od algoritmu po zavináč (Mamaš, 2023)

Ako súvisí králik s Karolom Veľkým? Čo má Dunčo s Dunajom a Elvis Presley s punkom? Prečo sú nanuk a pexeso výsostne československé slová? Čo majú larva a babôčka spoločné s mytologickými bytosťami? Pátranie po pôvode slov vás môže zaviesť na mnohé nečakané miesta aj do rôznych zákutí dejín. V knihe *Etymológia záhadná aj zábavná* sa napríklad dozviete, že huncút bola kedysi mimoriadne vulgárna nadávka alebo že šumafuk a kuš sú výpožičky

z francúzštiny. Pátranie po prvotnom význame slov nám ukáže, prečo je pedagóg otrok a trieda stádo oviec, a často narazíme na bizarné súvislosti, ako napríklad, že provokácia bola kedysi výhradne mužskou záležitosťou. Odhalíte veľa slov vypožičaných z gréčtiny a latinčiny, ale aj z mnohých iných prekvapivých jazykov. Etymológia je nielen fascinujúca, ale aj poučná, pretože odкрýva historické súvislosti a to, ako sa s meniacim sa svetom mení aj náš jazyk. A často je to nielen poučné, ale aj úsmevné.

Ka Tekla Blažová: Marko Blažo. Život v linke (Horská lúčna, 2023)

Počas tvrdého lockdownu v pandemickom roku 2021 zomrel jeden z najvýznamnejších umelcov generácie po roku 1989 Marko Blažo. Jeho mama maliarka Katarína Tekelová Blažová nastúpila cestu trúchlenia a začala písať listy synovi prechádzajúc jeho archívom. Kniha ponúka hlboké záznamy o smrti, chorobe, materstve, detstve, ale aj spoločnej práci v ateliéri v rodine výtvarníkov až do samotného konca umelcovho života. Kniha je kolážovým výtvarným projektom, čitateľ tu nájde nielen autorkine listy, ale tiež archívne dokumenty, mnohé nerealizované autorove koncepty, jeho kresby a záznamy.

Peter Chorvát: Lichtenfeld. Jedno meno, dva osudy (Marenčin PT)

Populárne izraelské bojové umenie krav maga je úzko spojené s Bratislavou. Už začiatkom 20. storočia sa v starom Prešporku usadil Samuel Lichtenfeld – estrádny umelec, univerzálny športový tréner a v neposlednom rade veľký propagátor systému sebaobrany džiu-džicu. Od roku 1908 svoje vedomosti a schopnosti naplno zúročil pri práci v mestskej polícii ako detektív. V boji so zákerným zločinom pokračoval aj po vzniku Československej republiky na poste obvodného inšpektora štátnej polície. K športu viedol aj svojich synov. Mladší Imrich tak aj vďaka rodinnému zázemiu mohol vyniknúť v zápasení a boxe. Bol to práve on, ktorý v konfrontácii s holokaustom na Slovensku posunul úroveň svojho športového pôsobenia do iných sfér – tam, kde bežného občana čaká boj na ulici, tam, kde niet rozhodcu, ktorý by zvážil, kto je víťazom, tam, kde ide o život. Ešte predtým však mladý „Imi“ Lichtenfeld absolvoval ne jeden zápasnícky súboj vo farbách klubov ŠK Makabea či AFK Waldes Praha. Slúžil v československej armáde doma i na Blízkom východe, kam sa dostal po strastiplnom putovaní na riečnom remorkéri Pentcho, po stroskotaní a zázračnej záchrane.

Hommage à Marián Varga. Limitovaná edícia s CD (Via Danubia, 2023)

Marián Varga, jedinečný umelec, skladateľ, inštrumentalista, bohém a intelektuál, ktorý svojím životom a tvorbou ovplyvnil niekoľko generácií milovníkov a obdivovateľov beatovej hudby v Československu. Od konca šesťdesiatych rokov minulého storočia až do roku 2017 patril k najvýraznejším osobnostiam slovenskej hudobnej scény. Jeho neobyčajná charizma, zjav, jazykový prejav a predovšetkým unikátny a nenapodobiteľný spôsob hry na klávesových nástrojoch, umocnený jedinečnou a nezameniteľnou melodiou, fascinoval všetkých, ktorí ho mali možnosť zažiť na koncertoch a vystúpeniach. Kniha *Hommage à Marián Varga* predstavuje najkonickejšie fotografie Mariána Var-

gu od sedemdesiatich piatich najznámejších československých fotografov, ktoré boli vystavené v galérii Danubiana pri príležitosti jeho nedožitých 75. narodenín. Takmer 300 fotografií zachytáva Mariána Vargu od 60. rokov minulého storočia a sú doplnené jeho textami, citátmi z rozhovorov a jeho biografiou.

Pavel Mičianik: *Domobrana v armáde Slovenskej republiky 1995-2002* (Dali-BB, 2023)

Sformovanie a sedemročná existencia domobrany v rámci Armády Slovenskej republiky v rokoch 1995-2002 je takmer neznámou kapitolou v živote slovenskej armády na konci 20. a na začiatku 21. storočia. Jej vznik pritom nebol náhodný a nebol ani vynútený miestnymi politickými silami. Zásadný vplyv na vznik slovenskej domobrany mali významné politické a vojenské zmeny v strednej a východnej Európe, ktoré sa udiali v rokoch 1989-1993. Rozpad a následný zánik socialistického bloku na čele so Zväzom sovietskych socialistických republík (ZSSR) zásadne prekreslil politickú mapu sveta. Zánik Varšavskej zmluvy 30. júna 1991 znamenal zásadný obrat v bezpečnostnej politike stredoeurópskych krajín. Bolo nutné hľadať nový spôsob zabezpečenia obrany v tom čase ešte česko-slovenského štátu zo všetkých strán. Okrem vojenských aspektov sa museli zvažovať aj ekonomické podmienky. Nebolo jednoducho možné udržiavať pravidelnú armádu v takej podobe a na takých počtoch, ako do roku 1989. Prirodzeným východiskom bolo sformovanie teritoriálneho vojska alebo domobrany. Takýmto spôsobom fungovali (a stále fungujú) armády mnohých západných krajín: Spojených štátov amerických, Nórska, Rakúska, Švajčiarska i Dánska. Práve touto cestou sa po vzniku Slovenskej republiky 1. januára 1993 vydalo aj velenie slovenskej armády. Cieľom tejto práce je zdokumentovať proces vzniku, fungovanie, reorganizáciu, a napokon zánik domobrany ako druhu vojska v Armáde Slovenskej republiky medzi rokmi 1995-2002.

Ján Kuciak: *Kuciak. Reportáže 2015-2023* (Ringier Slovakia Media, 2023)

Ako skončili hlavné aktéri káuz, ktoré rozkrýl Ján Kuciak. Dvadsať prvého februára 2023 uplynie päť rokov od vraždy Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej. Pri tejto príležitosti vychádza mimoriadna knižná publikácia *Kuciak*. Vyše 350-stranová kniha je výberom článkov Jána Kuciaka, ktoré vyšli v rokoch 2015 až 2018 na spravodajskom webe Aktuality.sk. Investigatívne reportáže a analýzy, rozdelené do dvanástich tematických celkov, ilustrujú originálne infografiky a desiatky ikonických fotografií. Súčasťou grafického spracovania knihy sú novinárovy poznámky, sumáre, tabuľky, rukopisy či dokumenty, s ktorými pracoval. Pôvodné odhalenia Jána Kuciaka dopĺňajú najnovšie informácie o hlavných aktéroch káuz. Autorkami aktualizovaných textov sú členky investigatívneho tímu Aktuality.sk Annamária Dömeová a Laura Kellöová. Špeciálna knižná publikácia *Kuciak* je nielen zrkadlom pokriveného systému našich ľudí, ktorý sa počas vlád Smeru zakorenil na všetkých úrovniach štátu. Je poctou výnimočnej novinárskej osobnosti, ktorú umlčala ruka nájomného vraha. S odstupom piatich rokov potvrdzuje, že Ján Kuciak predbehol dobu a svojou precíznou prácou s otvorenými zdrojmi položil základy modernej investigatívnej žurnalistiky na Slovensku.

Igor Janota: *Bratislavské rarity* (Marenčin PT, 2023)

Kniha *Bratislavské rarity* prekvapí aj dobrého znalca, koľko unikátov skrýva naše mesto a jeho najbližšie okolie. O to vzácnejšia bude pre tých, ktorí mesto len spoznávajú. Čitateľ sa dozvie množstvo zaujímavostí o korunke na veži Dómu, o vzácnych gobelínoch v Primaciálnom paláci, o stáročnej tradícii vežových koncertov. Spolu s autorom nazrieme do prešporských dvorov, ktoré ukrývajú pozoruhodné tajomstvá, navštívime slávne prešporské hostince a hotely. Dozvieme sa, ako sa riadila doprava na Dunaji, ako bolo ešte donedávna osvetlené mesto, že v Bratislave máme dodnes najužší dom aj najmenší šľachtický palác v Európe. V knihe sa hovorí aj o prešporských a bratislavských mostoch, o veľkých prírodných katastrofách, ktoré postihli mesto, o vodných mlynoch a železnici, o katoch a bosorkách, o balónoch a vzducholodiach nad mestom, o tom, čo skrývajú priečelia domov a palácov, kam sa chodili Bratislavčania kúpať, ako sa cestovalo električkou do Viedne, prečo má Bratislava prívlastok mesto mieru a ako vôbec dostala Bratislava svoje meno.

Ján Čomaj: *Petržalka – Engerau – Ligetfalú* (Marenčin PT, 2023)

Petržalka leží na území troch osád na pravom brehu Dunaja. Kedysi najväčšia dedina v Československu, dnes jedno z najväčších panelákových sídlisk v strednej Európe. Autor popisuje históriu Petržalky od počiatkov osídlenia, cez rímske obdobie, príchod Slovanov a Pečenehov, etnický a sídelný vývoj v rámci Uhorska, odpor Budapešti odovzdať územie Československu v r. 1918, anexiu Nemeckou ríšou až po pripojenie Petržalky k Československu. Medzi historické pramene vsúva spomienky starých Petržalčanov a ilustruje dobovými fotografiami ľudí, domov, ulíc, obchodov, manufaktúr, tovární, ihrísk, kúpaliska Lido, parku, kaviarní, lodeníc, lunaparkov, bál, kasární a uličiek totálnej biedy.

Michal Páleník: *Vystúpte z kolotoča diét. 8-týždňový návod ako pomocou správnych návykov vyhrať sám nad sebou* (Michal Páleník, 2023)

Kniha ponúka praktický návod, ako v priebehu ôsmich týždňov začať so zmenou životného štýlu. Je písaná jednoduchým jazykom, aby ju pochopil každý a osvojil si základné princípy zdravého stravovania, pohybu a mentálnej odolnosti. Prevedie vás návykmi, úlohami a tipmi, ktoré vieť jednoducho a rýchlo zaradiť do každodenného života. Naučí vás nastaviť si správne ciele, porozumieť svojmu telu a ukáže vám, čo robiť, keď prvotná motivácia vyprchá. V každom z 8-mich týždňov pripája aj exkluzívne rozhovory s odborníkmi a tými, ktorí si danou cestou už úspešne prešli. Špeciálny BONUS: 50 nutrične vyvážených a extrémne chutných receptov, aby sa vám ciele plnili ľahšie.

Lubica Kepšťová: *Bola raz jedna škola a iné školoviny* (Matys, 2023)

Viete o tom, že chodiť do školy môže byť nielen zaujímavé, ale aj zábavné? Že spoznávať písmenká, číslice a nových kamarátov môže byť príjemným dobrodružstvom? Pomôžu vám pritom nielen veršiky a príbehy z našej knihy, ale aj veselé obrázky, z ktorých sa vykluje nejedna školovina. Zistíte, že jednou z najzaujímavejších hier je sklaďačka, v ktorej sa písmenká spájajú do slabík, slabiky do

slov a slová do viet. Veta sa chytí za ruku s inou vetou – a už je tu básnička, rozprávka alebo príbeh. Pre tých, ktorí majú radi hádanky, príslovia a porekadlá, sme pridali milé drobnosti z ľudovej slovesnosti.

Táňa Svatošová: *Krížová cesta nádeje. Umelecké meditácie* (SSV, 2023)

Meditácie krížovej cesty akademickej maliarky Táni Svatošovej sú pretkané nádejou zmŕtvychvstania. Autorka vytvorila najskôr symbolické nefigurálne obrazy, založené na vrstvení farieb, líníach a bodoch. V poetických textoch reflektuje osobnú krížovú cestu, ktorou spoločne s Ježišom prechádza každý z nás.

Sibyla Mislovičová: *Školáčikova čítanka* (Matys, 2023)

Vtipné i poučné príbehy zo života detí, veršovaná abeceda, veselé počty a množstvo zábavných básničiek a hádaniek – to všetko si môže v tejto knižke prečítať malý školák. A určite ho potešia nádherné ilustrácie, ktoré umocnia jeho čitateľský zážitok.

Michal Rybanský: *Za 7 horami. Prázdniny v krajine rozprávok* (Za 7 horami, 2023)

Kto má rád rozprávky, príde si v tejto knihe na svoje. Každý z ôsmich pútavých príbehov plných dobrodružstva, humoru a ponaučení zavedie detského i dospelého čitateľa do krásnej horskej prírody imaginárnej krajiny Za 7 horami. Hlavná hrdinka, 7-ročná Hanička, sa do nej vyberie na prázdniny za starou mamou, s ktorou zažíva množstvo nečakaných príhod, sprevádzaných zaujímavým, často humorným a neraz aj poučným rozprávaním jej babičky. Kniha, ktorá zaujme množstvom rozprávkových by-

tosť – škriatkov, víl, hovoriacich zvierat a drakov, deti nielen zabaví, no zároveň ich prinúti zamyslieť sa, či si v rôznych situáciách vyberajú správne riešenia. Každú z kapitol obrazovo dopĺňajú pútavé ilustrácie, ktoré vtiahnu malých čitateľov do deja.

Daniela Reichstädterová: *Budeme si čítať* (Matys, 2023)

V tejto knižke ponúkame všeličo zaujímavé na čítanie pre prváčikov, malých objaviteľov vo svete slov a viet. Milý prváčik, na každej stránke sa dozvieš čosi nové, nezvyčajné či zábavné. Zaujímavé príbehy, básničky, krásne obrázky – to všetko nájdeš na stránkach tejto knižky. Možno zo začiatku sa ti ešte bude čítať ťažko a pomaly, ale neboj sa, pôjde ti to čoraz lepšie a lepšie. Zapoj svoju fantáziu a ver, že sa nebudeš nudiť.

Branislav Jobus: *Ja nič, ja muzikant* (Slovart, 2023)

Chrmo je červotoč. Veľmi hlasný červotoč. Chrúme tak nahlas, že jeho rodinu vyhnali už z niekoľkých domovov. Až si raz za svoje obydlie vybrali vzácny hudobný nástroj. Darmo sa barón Vlhčil snažil vylúdiť čistý tón, červotoče v nástroji robili neplechu. Jediný spôsob, ako sa ich zbaviť, bolo vzácne violončelo zmraziť. A tak sa červotočia rodina na 172 rokov ocitla v treskúcom mraze. Lenže červotoče prežijú všetko. Keď po roztopení ľadovca nástroj objavili, najväčším prekvapením boli práve živé červotoče. Rodinka si užívala najprv karanténu, potom slávu, ale Chrmo zmizol. Precestoval svet, najprv sa zahryzol do darovanej fujary, potom do basgitary rockového muzikanta či do klarinetu. A z čoho ochutnal, toho zvuk vedel dokonale napodobniť. Hudba sa mu tak zapáčila, až sa rozhodol ju vyštudovať. Môže byť však červotoč naozaj muzikantom?

Sourozenci Mrázkovi vyhráli mistrovství světa juniorů v tancích na ledě

Sourozenci Kateřina a Daniel Mrázkovi jsou juniorskými mistry světa v tancích na ledě. Na šampionátu v Calgary po rytmickém tanci vyhráli i ten volný a porazili zhruba o tři body korejský pár Hannah Limová, Je Quan. Pro české krasobruslení získali druhé zlato na juniorském mistrovství světa v historii. Napodobili sedm let starý úspěch sportovní dvojice Anna Dušková, Martin Bidař.

Rychlobruslařka Sábliková vybojovala na MS bronz na tříkilometrové trati

Rychlobruslařka Martina Sábliková získala jednatřicátou medaili z mistrovství světa. Na tříkilometrové trati v nizozemském Heerenvenu vybojovala trojnásobná olympijská vítězka bronz, nestačila pouze na Ragne Wiklundovou z Norska a domácí hvězdu Irene Schoutenovou. Pětatřicetiletá česká reprezentantka tak získala na této trati již dvánáctou medaili, po šesti zlatých a pěti stříbrných skončila poprvé v kariéře třetí. Velký aplaus si užila už před startem, kdy hlasatel vypočítával všechny její úspěchy.

Pastrňák prodloužil své působení v Bostonu

Hokejový útočník David Pastrňák spojil svou budoucnost s Bostonem, kde strávil celou dosavadní kariéru v NHL.

S vedením Bruins uzavřela jedna z největších hvězd soutěže novou osmiletou smlouvu na celkem 90 miliónů dolarů (téměř dvě miliardy korun), která vstoupí v platnost po této sezóně a bude platit až do konce ročníku 2030/31. Pastrňák se poté zařadí mezi nejlépe placené hráče NHL.

Jeden z nejlepších českých hokejistů současnosti s přezdívkou „Pasta“ (tuto zvuknou přezdívkou však k překvapení všech na svém oficiálním Instagramu nepoužívá), se narodil 25. května 1996 v Havířově, kde také na místním zimním stadionu se svým budoucím živobytím začínal. Bylo to v září 1999 a „Pastovi“ byly teprve tři roky, když poprvé vstoupil na led. David už od začátku mezi svými vrstevníky herně vyčníval, a proto ve svých šesti letech, ještě jako předškolák, hrával zápasy za 1., 2., i 3. třídu. Ve svých patnácti letech hrál za A tým havířovského klubu. Pastrňákův um skvěle prokousli skauti bostonských Medvědů, kteří si českého ostrostřelce zvolili jako svojí první volbu ve vstupním draftu NHL 2014. Trvalo to jen pár dní a slavný klub s českým útočníkem podepsal tříletý nováčkovský kontrakt. V sezóně 2017/18 podepsal šestiletou smlouvu, která trvá až do konce ročníku 2022/23 a Pastrňáka řadí mezi nejlépe vydělávající Čechy v NHL.

Pokud nemusí plnit klubové povinnosti, David Pastrňák patří k oporám české hokejové reprezentace. Ještě jako junior přispěl k zisku bronzu z Hlinka Gretzky Cupu 2013 či stříbra z mistrovství světa hráčů do 18 let v roce 2014. Na dospělé úrovni zazářil na MS v hokeji 2022. Česká repub-

Sokolská župa rakouská
1010 Wien, Drachengasse 3/5
www.sokol-wien.com
E-mail: sokol@sokol-wien.at

Starosta:
dr. Thomas FREY-MATERNA
E-mail: materna@aon.at
Tel./fax: ++43 1 604 87 04

Sokol informuje

Jako tělovýchovný spolek
s dlouholetou tradicí Vám
Sokol nabízí sportovní hodiny
vedené školnými vedoucími
s velkou praktickou zkušeností.

Přijďte se podívat,
srdečně Vás zveme!

Náčelnictvo a cvičitelé
Sokolské župy rakouské

Náčelnice: dr. Daniela FREY-MATEROVÁ
Náčelník: Mag. Stanislav ŠTĚRBA

e-mail: jar.hovorka@gmx.at
jednatelka

Sokolský adresář:
www.sokol-wien.com

Česká obec sokolská
Tyršův dům – Újezd 450,
118 01 Praha 1
Tel.: ++420 257 007 111
Fax: ++420 257 320 580
www.sokol.eu

Cvičení rodičů s dětmi

Cvičíme
každý pátek
16:00 – 17:00
Bližší informace:
Mag. I. MÜHLBERGEROVÁ
tel.: 480 49 14

Župní družstvo volejbalu (vedoucí odboru Anton Florián, tel. 01/586 86 86)
23, Anton-Baumgartner-Strasse – kulatá hala Alt-Erlaa

Čtvrtek	19:30 – 21:00	odbíjená (muži)
---------	---------------	-----------------

Župní trénink ve stolním tenise (info: Pavel Vlček, tel. 0680 3107573)
17, Steinergerasse 7 – sokolovna

Středa	19:00 – 21:00	stolní tenis
--------	---------------	--------------

Župní zdravotní cvičení
17, Steinergerasse 7 – sokolovna

Úterý	16:00 – 17:30	ženy a muži
-------	---------------	-------------

Sokol Vídeň I/V
3, Sebastianplatz 3 – tělocvična školy Komenský

Úterý	19:30 –	rekreační volejbal
-------	---------	--------------------

Sokol Vídeň II/XX/XXI (Info: Věra Mottlová, tel./fax: 01/2728326 od 10:00)
21, Roda-Roda-Gasse 7

Úterý	18:00 – 21:00	míčové hry (ženy + muži)
-------	---------------	--------------------------

Sokol Vídeň III/XI
Info (volejbal): N. Štěrbová, tel. 0650/967 80 80, e-mail: K.Sterba@gmx.at
3, Sebastianplatz 3 – tělocvična školy Komenský

Čtvrtek	19:00 – 21:00	gymnastika (ženy a muži)
---------	---------------	--------------------------

Sokol Vídeň X
10, Angeligasse 21 – sokolovna
E-mail: sokol-10@chello.at
Tel. a záznamník: 01/600 20 20

Úterý	18:00 – 21:00	stolní tenis
	18:00 – 19:00	showdance Sokol X
	19:00 – 20:00	aerobic Sokol X
	20:00 – 22:00	fotbal Sokol X
Středa	19:00 – 21:00	Volejbal Sokol III
Čtvrtek	09:00 – 10:30	jóga Sokol X
Pátek	15:30 – 19:00	SVS (dorostenci, Sokol V U-17)
	18:00 – 21:00	stolní tenis
	19:00 – 21:00	SVS (Sokol V)

Sokolská jednota Tyrš XII/XV
Info: jar.hovorka@gmx.at, tel. 0699/12 68 12 46
Jednota cvičí v sokolovně 10, Angeligasse 21.

Pondělí	19:30 – 21:00	míčové hry (muži)
Čtvrtek	16:30 – 17:20	rodiče s dětmi a předškolní děti
	17:30 – 18:45	základní sport, gymnastika (žactvo 6-14 let)
	19:30 – 20:30	kondiční a posilovací cvičení na hudbu (ženy + muži)

Sokol Vídeň XVI/XVIII
17, Steinergerasse 7 – sokolovna, tel. 01/480 14 55

Pondělí	16:30 – 17:30	cvičení rodičů s dětmi
	19:00 – 21:00	trénink oddílu stolního tenisu
Úterý	18:00 – 19:30	aerobik (s Kvetkou)
Středa	19:00 – 21:00	trénink oddílu stolního tenisu
Čtvrtek	16:30 – 18:00	florbal žactvo
	19:30 – 21:00	cvičení žen
Pátek	17:15 – 18:30	cvičení žactva
	20:00 – 22:00	cvičení mužů

lika i díky jeho výraznému příspěvku skončila třetí, získala tak první medaili po deseti letech.

Pastrňákova obhajoba trofeje pro nejlepšího kanonýra NHL byla v sezóně 2021 značně ztížena. Nejlepší střelec Bostonu se v září 2020 podrobil operaci prasklé chrupavky kyčle a kvůli nutné pětiměsíční rekonvalescenci zmeškal úvodních osm utkání.

Český hokejista David Pastrňák obdržel řadu individuálních trofejí. Tou nejzářivější je Maurice Rocket Richard Trophy pro nejlepšího střelce NHL z roku 2020. Tehdy Pastrňák ovládl také anketu Sportovec roku, kde triumfoval jako první hokejista od roku 2005. V anketě Zlatá hokejka Pastrňák zvítězil hned pětkrát v řadě, což se před ním žádnému českému hokejistovi nepodařilo.

V letech 2019 a 2020 si David zahrál také prestižní NHL All Star Game, tedy utkání hvězd NHL, napodruhé dokonce jako kapitán výběru Atlantické divize. Vedl tehdy hvězdy jako Victor Hedman, Jack Eichel, Andrei Vasilevskiy, Brady Tkachuk, nebo Shea Weber. Byl to však český reprezentant, kdo byl vyhlášen nejužitečnějším hráčem All Star Game.

Adamczyková má druhý světový titul ve snowboardcrossu

Eva Adamczyková (roz. Samková) je podruhé mistryní světa ve snowboardcrossu. Rok a čtvrt po zlomeninách obou nohou u kotníků ovládla šampionát v gruzínském Bakuriani, kde suverénně vyhrála všechny čtyři jízdy včetně finále a navázala na titul z roku 2019. Je to její první vítězství po vážném úrazu v prosinci 2021.

Ve velkém stylu zvládla ranní osmifinále, které nahradilo kvalifikaci, i následné čtvrtfinále. V semifinále se poprvé utkala s úřadující olympijskou šampionkou Lindsey Jacobellisovou a opět vyhrála, i když s menším náskokem. Vypracovala si výrazný náskok před trojicí soupeřek. Dvacetiletá Australanka Josie Baffová ji pak sice stíhala, ale nedohonila. Bronz získala pětinasobná mistryně světa Jacobellisová z USA.

„Musela jsem vyhrát, protože jsem změnila příjmení a Eva Adamczyková ještě zlato nemá,“ žertovala při televizním rozhovoru v cíli. „Dávala jsem do toho všechno, protože je to vyrovnanější než před čtyřmi lety. Jsem maximálně šťastná,“ dodala trojnásobná medailistka z MS.

Nováková s Janatovou byly ve sprintu na MS sedmé, Novák s Šellerem devátí

Běžkyně na lyžích Adéla Nováková a Kateřina Janatová skončily sedmé ve sprintu dvojic na mistrovství světa v Planici a vylepšily o příčku umístění z předloňského šampionátu v Oberstdorfu. Luděk Šeller a Michal Novák obsadili deváté místo. Zlato vybojovali potřeťi za sebou Norové a Švédky.

Krčmář byl v závodě s hromadným startem v Östersundu čtyři sekundy od medaile

Michal Krčmář skončil čtvrtý v závodě s hromadným startem Světového poháru biatlonistů v Östersundu. S jednou chybou ze závěrečné položky ho dělily čtyři sekundy od medaile. I tak zaznamenal svůj nejlepší výsledek v aktuální

sezóně SP, dosud bylo jeho maximem páté místo z lednového sprintu v Pokljuce. Jeho reprezentační kolegyně Markéta Davidová skončila jedenáctá. Doplatila na dvě chyby na střelnici, kterých se dopustila při první položce vestoje.

Krejčíková porazila světovou jedničku Świątekovou a ovládla turnaj v Dubaji

Barbora Krejčíková porazila ve finále tenisového turnaje v Dubaji světovou jedničku Polku Igu Świątekovou 6 : 4, 6 : 2 a získala na silně obsazené akci kategorie WTA 1000 první letošní titul. Při deváté finálové účasti na okruhu vybojovala šestý triumf ve dvouhře. Krejčíková předčila Świątekovou podruhé za sebou a vyrovnala bilanci vzájemných zápasů na 2 : 2.

Razýmová skončila na MS 13. ve skiatlonu

Běžkyně na lyžích Kateřina Razýmová skončila třináctá ve skiatlonu na mistrovství světa v Planici a zaznamenala nejlepší výsledek na vrcholné akci v kariéře. Jednatřicetiletá Razýmová, která se vrátila po mateřské přestávce, si vylepšila o příčku maximum ze skiatlonu z předloňského MS v Oberstdorfu. Za vítěznou Anderssonovou zaostala o 1:46,3 minuty.

Tyčkařka Švábíková skočila na mistrovství ČR halový rekord

Amálie Švábíková překonala halový český rekord ve skoku o tyči. Na mistrovství republiky v Ostravě výkonem 472 centimetrů o centimetr vylepšila výkon Jiřiny Svobodové (nyní Kudličkové) z roku 2014. Dva týdny před halovým mistrovstvím Evropy v Istanbulu se zařadila na třetí místo letošních evropských tabulek.

Švábíkové se v Ostravě daří. Na Czech Indoor Gala začátkem února si vylepšila halový osobní rekord na 457 centimetrů. Napoprvé skočila i 462 centimetrů, čímž si o dva centimetry vylepšila absolutní osobní maximum z loňské Zlaté tretry. Pak si nechala na stojany nastavit ještě o deset centimetrů více a napotřeťi byla úspěšná.

Z Evropanek letos zatím skočily výše jen Slovinka Tina Šutejová (482) a Finka Wilma Murtoová (475).

Biatlonistka Davidová se rozloučila s MS pátým místem

Markéta Davidová se rozloučila s biatlonovým mistrovstvím světa v Oberhofu pátým místem v závodě s hromadným startem a vybojovala nejlepší český individuální výsledek na letošním šampionátu. Reprezentantka z Janova nad Nisou doplatila na dvě trestná kola a ztratila na vítěznou Švédku Hannu Öbergovou 51,4 sekundy. Druhá česká reprezentantka Tereza Voborníková byla po dvou střeleckých chybách na závěrečné „stojce“ osmnáctá.

Osmá žena Světového poháru Davidová vylepšila v Oberhofu dosavadní maximum, kterým bylo šesté místo ze sprintu. Biatlonisté Michal Krčmář, Tomáš Mikyska, Jakub Štvrtecký a Jonáš Mareček skončili na mistrovství světa čtvrtí ve štafetě, v níž dlouho vedli. Čeští reprezentanti doplatili v náročných větrných podmínkách na dvě trestná kola finišmana Marečka. Zvítězila Francie před Nor-

skem a Švédskem. Na stupně vítězů ztratila česká čtveřice 25 sekund. Češi přesto vyšli na mistrovství medailově naprázdno. Naposledy se jim nepodařilo získat cenný kov před čtyřmi lety v Östersundu.

Bolová překonala 41 let starý halový světový rekord Kratochvílové na 400 m

Nizozemská běžkyně Femke Bolová připravila legendární Jarmilu Kratochvílovou o letitý halový světový rekord na trati 400 metrů. Dvaadvacetiletá čtvrtkařka a překážkářka na domácím šampionátu v Apeldoornu překonala časem 49,26 sekundy téměř jednačtyřicet let starý výkon české atletky o 33 setin. Bronzová olympijská medailistka a vicemistryně světa v běhu na 400 metrů překážek Bolová zaznamenala další razantní zlepšení pouhý týden poté, co v Metách jako čtvrtá žena v historii pokořila v hale padesátisekundovou hranici.

Tenistky Krejčíková se Siniakovou vyhrály na Australian open čtyřhru

Barbora Krejčíková s Kateřinou Siniakovou obhájily titul na tenisovém Australian Open. Ve finále ženské čtyřhry porazily japonský pár Aojamová, Šibaharová 2 : 0 na sety. Česká dvojice získala celkem sedmou grandslamovou trofej v deblu a neprohrála na „turnajích velké čtyřky“ už čtyřadvacet zápasů v řadě. Krejčíková se Siniakovou se do finále v Melbourne dostaly potřetí za sebou, grandslamový titul ale obhájily vůbec poprvé. Ziskem sedmého grandslamového titulu se Krejčíková se Siniakovou přiblížily v historickém žebříčku k Heleně Sukové, která má o dva triumfy více. V čele je s dvanácti vítězstvími Jana Novotná.

Česká naděje Ledecká nemohla startovat na MS

Trojnásobná olympijská vítězka Ester Ledecká a medailová naděje ČR se ze zdravotních důvodů, po zlomenině klíční kosti, nezúčastnila MS v zimních hrách. Ledecká oznámila, že jí zranění z letní přípravy, s nímž musela v listopadu na druhou operaci, nedovoluje účast MS v alpském lyžování a snowboardingu. Vyhlídky po kontrole u operátora v Innsbrucku nebyly optimální, po druhém chirurgickém zákroku se kost hojí, jak má, ale pořád je příliš křehká na riskantní sporty, jako je sjezdové lyžování a snowboarding. Zranění, které ji připravilo o většinu této zimní sezóny, si přivodila při jízdě na elektrickém skateboardu v letní přípravě. „Nějak jsem to nezvládla. Byl to závodní elektrický skateboard a rozsekala jsem se na asfaltu,“ prozradila.

V březnu ale již Ledecká startovala na Světovém poháru a opět skončila na stupních vítězů. Po druhém místě v paralelním obřím slalomu v Rogle ovládla paralelní slalom v Berchtesgaden a připsala si 21. triumf ve Světovém poháru na snowboardu.

V Orlických horách proběhl extrémní závod psích spřežení Šediváčkův long

V osadě Jedlová na okraji lyžařského střediska Deštné v Orlických horách byl odstartován 26. ročník extrémního závodu psích spřežení Šediváčkův long. Musheři s tažnými psy ujedou denně okolo 50 kilometrů. V Orlických ho-

rách změnilo síly více než 400 tažných psů a téměř padesát závodníků z šest zemí Evropy, například z Rakouska, Polska nebo Slovenska.

„Letošní zima nás až do poslední chvíle napínala a nechala nás čekat na sněhovou nadílku. Máme radost, protože příroda nám byla nakonec nakloněna. Závod má čtyři etapy a psi by měli urazit do konce závodu celkem kolem 180 kilometrů. Součástí závodu je povinný bivak v lokalitě Zámeček-Pádlí, kdy musheři musí se svými psy strávit noc venku a další etapa začíná brzy ráno po probuzení.

Šediváčkův long patří mezi nejobtížnější závody psích spřežení v Evropě a je nejděším podobným závodem v ČR. Závod dostal jméno po severském psu, kterého zastřelil myslivec před startem prvního ročníku závodu.

Cyklokrosařka Zemanová si dojeła na MS pro bronz

Cyklokrosařka Kristýna Zemanová získala na mistrovství světa v nizozemském Hoogerheide v závodě žen do 23 let bronz. Zvítězila domácí favoritka Shirin van Anrooij. V závodě juniorů byl Václav Ježek desátý, vyhrál Francouz Léo Bisiaux. Devatenáctiletá Zemanová kontrolovala od začátku dění v čele závodu. Brzy sice odjely dvě hlavní aspirantky na titul Van Anrooij s Britkou Zoe Bäckstedt, ale česká reprezentantka byla hned za nimi ve dvojici s Marií Schreiber. Ve třetím ze šesti okruhů ale přišlo zaváhání Lucemburčanky a pád, úřadující česká šampionka se jí rychle vzdálila o více než čtvrt minuty a náskok navyšovala. Tímto výsledkem ukončila Zemanová pětileté čekání Čechů na medaili. Posledním českým medailistou byl Tomáš Kopecký, který získal mezi juniory v roce 2018 také v Nizozemsku stříbro.

V Bedřichově proběhla Jizerská padesátka

Nejslavnější tuzemský běžkařský závod odstartoval prvními doprovodnými běhy, kdy vyběhli například historičtí lyžníci, na programu byl pětadvacetikilometrový závod a dětský běh na deset kilometrů. Na hlavní závod na padesátikilometrové trati vyběhlo téměř pět tisíc profesionálních i amatérských lyžařů.

České hokejové legendy porazily v exhibici výběr Slovenska 6 : 3

Vyprodaná O2 arena s více než 17 tisíci diváků si užila exhibiční utkání mezi českými a slovenskými hokejovými legendami, které se uskutečnilo u příležitosti oslav 25. výročí vítězství reprezentace na olympijských hrách v Naganu 1998. A přestože o výsledek úplně nešlo, většina z nich odcházela domů spokojená. Češi vyhráli prestižní duel bývalých federálních partnerů 6 : 3. „Nečekal jsem, že bude vyprodáno a musím říct, že si toho ohromně vážíme. Já i kluci ze Slovenska,“ poděkoval kapitán českého týmu Jaromír Jágr fanouškům, kteří na zápas přišli. „Děkuji, že nám vzdáváte hold za to, jaká jsme byli speciální generace v Čechách i na Slovensku. Hrozně si toho vážíme,“ podotkl hvězdný útočník, který brzy oslaví 51. narozeniny.

Z naganských „zlatých hokejistů“ se na ledě představili vedle Jágra a Moravce ještě Robert Reichel, Milan Hejduk, Libor Procházka a Roman Čechmánek. Na střídačce duel

v rolích trenérů sledovali Martin Ručinský, Martin Straka, Jaroslav Špaček, Pavel Patera, Josef Beránek a František Kučera. Ve slovenském dresu nastoupili Lubomír Višňovský, Marián Hossa, Michal Handzuš nebo Žigmund Pálffy. „I pro nás to bylo něco nádherného. Takových akcí by mohlo být více. Jsme rádi, když se můžeme utkat s klukama, se kterými jsme hráli nebo jsme nastupovali proti sobě,“ podotkl Višňovský, jenž s kapitánským „céčkem“ vedl slovenský výběr.

Čeští hokejisté porazili na závěr Švédských her Švýcarsko 2 : 1 v prodloužení

Čeští hokejisté porazili v posledním utkání na Švédských hrách Švýcarsko 2 : 1 v prodloužení. Po debaklu s Fínem (1 : 6) si tak připsali druhou výhru v turnaji. Kouče českých hokejistů Kariho Jalonen potěšilo, že hráči dokázali zareagovat na nepovedené utkání proti Fínům a zakončili vystoupení na Švédských hrách na vítězné vlně. „Předně ale musím říct, že jsem měl takový pocit, že kluci dnes neměli úplně dobité baterky, scházela nám ta energie, kterou obvykle máme. Je to ale těžký turnaj se třemi zápasy ve čtyřech dnech,“ řekl novinářům kouč českých hokejistů Kari Jalonen. Další akce pro národní mužstvo přijde na řadu až v dubnu, kdy tým odehraje šest zápasů Euro Hockey Challenge proti Německu, Slovensku a Rakousku, vždy v blocích po dvou utkáních.

Hlavní hvězdou Zlaté tretry bude švédský tyčkař Duplantis

Hlavní hvězdou červnového mítinku Zlatá tretra bude světový rekordman ve skoku o tyči Armand Duplantis ze Švédska, nejlepší atlet světa za roky 2020 a 2022. Úřadující olympijský vítěz, mistr světa a Evropy se v Ostravě představí podruhé po roce 2021.

62. ročník tradičního mítinku, jenž je zařazen do kategorie Continental Tour Gold, se na Městském stadionu v Ostravě-Vítkovicích uskuteční 27. června.

„Ahoj Ostravo, těším se, že se po dvou letech zase vrátím. Líbí se mi na vašem stadionu, skvělá atmosféra mě vždy motivuje. Tak pojďme spolu na rekord mítinku a snad i hranici šesti metrů,“ citovali Duplantise organizátoři mítinku, jenž je pro české atlety jedním z vrcholů sezóny. Hlavní hvězdou Zlaté tretry býval i v dobách své největší slávy fenomenální jamajský sprinter Usain Bolt.

Český box bude kvůli startu Rusů a Bělorusů bojkotovat letošní mistrovství světa

Český box se přidává k USA a Irsku a nevyšle své výpravy na letošní mistrovství světa v Indii a Uzbekistánu. Bojkot jako první oznámily Spojené státy, kterým vadí kontroverzní kroky Mezinárodní boxerské asociace. Její vedení v čele s Rusem Umarem Kremljovem umožňuje ruským a běloruským boxerům startovat na akcích pod státními vlajkami, a to navzdory ruské invazi na Ukrajinu. Po Irsku se k bojkotu přidává také Česko. Českému rozhlasu to potvrdil prezident České boxerské asociace Marek Šimák.

Už v roce 2019 přišlo boxerské mistrovství světa o status kvalifikace na olympijské hry. Důvodem byly problémy s financováním a kontroverzní rozhodování na olym-

pijských turnajích. Mezinárodní asociace je pod vedením Kremljova finančně závislá na energetické firmě Gazprom a boxu hrozí vyřazení z olympijského programu.

České basketbalistky se popatnácté za sebou představí na mistrovství Evropy

České basketbalistky se mohou těšit na patnáctou účast na mistrovství Evropy za sebou. V rozhodujícím utkání porazily v Praze na Královce Nizozemsko 69 : 49 a ovládly tříčlennou skupinu I, z které se kvalifikovaly jen vítězky. Turnaj v Izraeli a Slovinsku se bude hrát od 15. do 25. června letošního roku. Svěřenkyně trenérky Romany Ptáčkové si mohly k postupu dovolit i prohrát maximálně o pět bodů. Skupinu, z níž bylo vyloučeno Bělorusko, ale zakončily se stoprocentní bilancí čtyř výher. Nejlepší střelkyní utkání byla kapitánka Renáta Březinová s 19 body.

Extrémní běžecké závody na zamrzlém Lipně

Běžecký závod Lipno Ice Marathon obsadil zamrzlé lipenské jezero. Na nejdelší trať se přihlásilo 24 běžců z celkových 75 závodníků. Nejrychlejší Václav Bauer zvládl běh na 42 kilometrů dlouhé ledové dráze za tři hodiny 12 minut a 56 vteřin. Byl to osmý ročník specifického maratónu. Na zamrzlém Lipně se zatím mohl konat většinou každý druhý rok. Když je zima mírnější, jako třeba loni, běží se na břehu po souši. Část účastníků zvolila půlmaratón, tedy 22 kilometrů, pro mládež do 18 let byla určená desetikilometrová trať. V kategorii freestyle se k běžcům připojili jezdci na kolech.

Fotbalový trenér Cipro zemřel

Bývalý fotbalista a trenér František Cipro zemřel v pětasedmdesáti letech po dlouhé nemoci. Informoval o tom jeho někdejší klub Slavia. Pražský tým v roce 1996 dovedl k mistrovskému titulu a postoupil s ním do semifinále tehdejšího Poháru UEFA. Od jara 2020 bojoval Cipro s rakovinou tlustého střeva. Slavii trénoval ve třech různých obdobích, v české nejvyšší

šoutěži rovněž vedl třikrát České Budějovice a jednou Teplice a Plzeň. V zahraničí jako kouč působil v Rakousku (Innsbruck, Linz, Freistadt) a na Kypru v Limassolu. Trenérskou kariéru Cipro uzavřel v roce 2015 v Českých Budějovicích.

VZPOMÍNKA

24. 3. 1913 zahynuli lyžaři **Bohumil Hanč** a **Václav Vrba** při 8. mezinárodním lyžařském závodě v Krkonoších.

25. 3. 1878 se narodil **František Janda-Suk**, první český olympijský medailista, první český atlet, který vytvořil světový rekord. Jako první na světě použil při hodu diskem otočky († 23. 6. 1955).

Zdeněk Lukeš: Vzpomínka na dr. Věru Běhalovou (1922-2010)

Ve stejný den – 6. ledna –, kdy zemřel Ivan Medek, skonala ve Vídni paní Věra Běhalová, historička umění s velmi dramatickým životním osudem. Během jediného dne tak odešli dva lidé, které jsem měl čest poznat a jichž jsem si nesmírně vážil. Jejich životy se dost podobaly.

Já znal dr. Běhalovou od poloviny osmdesátých let, kdy jsem se dostal krátce do rakouské metropole a na doporučení přátel využil jejího laskavého pohostinství. V její malé garsonce na Hadikgasse se vystřídala řada architektů a historiků umění, kterým nezištně pomáhala, stejně jako čerstvým emigrantům, jimž radila a organizovala pomoc.

Tato stále se usmívající drobná žena s hůlkou pocházela z Prostějova, kde se narodila v roce 1922. Po válce začala studovat dějiny umění a archeologii na Karlově univerzitě, ale v roce 1949 byla jako nežádoucí živel ze školy vyhozena a byla nucena manuálně pracovat. V padesátých letech byla zatčena pro členství v ilegální katolické studentské skupině a odsouzena k mnohaletému trestu, který si odpýkala ve slovenské ženské věznici v Želiezovcích. Brutální metody včetně mučení a tvrdá práce ji málem zabily (vždy mi přišlo neuvěřitelné, jak mohl někdo tak nelidsky jednat s tak zranitelným člověkem!). Následky si nesla celý život.

Jako politickou vězeňkyni ji pak nechtěl nikdo zaměstnat. Teprve v polovině šedesátých let se zdálo, že bude moci dokončit svá studia, tehdy pracovala v chebské galerii a také jako památkářka v Plzni. Místo toho přišla okupace v roce 1968 a Věra Běhalová raději odešla do Rakouska. Tam „na stará kolena“ konečně absolvovala studia kunsthistorie a brzy se stala významnou odbornicí zejména na historický mobiliář období secese. Na toto téma napsala řadu odborných textů a knihu, kterou vydalo nakladatelství Prestel v Mnichově. Byla taky předsedkyní rakouské pobočky exilové Československé společnosti pro vědu a umění.

Znovu jsme se pravidelně vídávali po roce 1989, kdy se konečně po letech mohla podívat domů, ale zůstali jí tu jen vzdálení příbuzní. Bydlívala u fotografa Pavla Štechy v Černošicích a často také jezdila do lázní Velké Losiny. Vždy toužila získat tu malý byt, ale toto přání se jí bohužel nesplnilo. Dál jsme se také setkávali v Rakousku, svým legendárním citroënem dyane mne vozila po architekturu a výstavách a občas překládala mé přednášky. V polo-

vině devadesátých let jsme ji přizvali ke spolupráci na velké Plečnikově výstavě v areálu Pražského hradu. Byla autorkou stati o korespondenci mezi slovinským architektem a Alicí Masarykovou v doprovodné knize.

Setkání s touto milou, křehkou a neustále se usmávající dámou bylo pro mne i další přátele vždy nezapomenutelným zážitkem! Na trpký osud v éře komunismu i zničené mládí a zdraví si nikdy nestěžovala, mluvila o tom věcně, bez emocí.

V posledních letech už jsme si jen občas telefonovali a také smutnou zprávu jsem se dozvěděl s velkým zpožděním – příznačně od jednoho z těch, kterým kdysi pomáhala po jejich emigraci z totalitního státu – pana Jana Borského (ten je také autorem přiloženého snímku).

Nebyla mediálně známá a vždy zůstávala skromně stát stranou. Mnoha Čechům však byla v těžkých dobách nezištným pomocníkem a přítelem...

2. únor 2010

Red. pozn.: Autor je historik architektury.

Viz <https://temata.rozhlas.cz/zdenek-lukes-vzpominka-na-dr-veru-behalovou-1922-2010-7848891>

Vážená redakce,

dlouho jsem uvažoval, zda Vám vůbec tento dopis napíši. Do kina jsem šel jen z důvodu zvědavosti, jak se režisérovi snímku podaří vypořádat s osobností Jana Masaryka, pozdějšího ministra Československé republiky, syna T. G. Masaryka, poslance Říšské rady, filozofa a pedagoga, prvního prezidenta Československé republiky.

Bylo mi známo, že Jan Masaryk žil bohémským životem, miloval ženy, hudbu a velkolepá gesta, podporoval umělce. V životě hodně cestoval, ale nikdy nezapomněl na zemi, ze které pocházel. Byl vynikajícím řečníkem a vyhledávaným společníkem. Měl v mládí problém se studiem i autoritami, rodina si s ním nevěděla rady, a tak ho poslala do Ameriky, aby si v širém světě poradil. Tam se naučil jazyky a byl na nějaký čas hospitalizován v psychiatrické klinice Vineland (s duševní chorobou, kterou zdědil po své matce). V jeho srdci bojovala duše nespoutaného umělce s povinností a morálkou státního úředníka, diplomata.

Již začátek filmu na mě působil nepochopitelně, později mě rušili časové skoky a zbytečný zmatek v ději. Režisér Julius Ševčík se snažil ve sto šesti minutách ukázat, co všechno se naučil při studiích režie v New Yorku a na pražské FAMU. Je zde kladen velký důraz na výtvarnou stránku, vypjaté situace zrcadlí mořské vlny omývající americké břehy, dramatické dialogy jsou silnou stránkou filmu, pokud jsem porozuměl (snímek střídá angličtinu, francouzštinu a češtinu), je spíše výpovědí o době a tehdejší politice než příběhem syna velkého muže. Přílišná snaha o umělecký dojem tu zavání kýčem a historickými nepřesnostmi. Ústav Vineland hraje ve filmu podstatnou roli, i když je to evidentně odklon od reálných událostí. Režisér posílá Jana Masaryka do kliniky v období po podpisu mnichovské dohody, tam na dálku prožívá březnovou okupaci. Tato část filmu je velice zmatečná, časové skoky mezi pobytem na klinice a v londýnském úřadu jsou nepřehledné a režisér opět popouští uzdu fantazii.

Pavel Kosatík a Michal Kolář, autoři životopisné knihy o Janu Masarykovi, jeho pobyt v Americe po pohnutých událostech potvrzují, do Ameriky připlul v prvních

lednových dnech roku 1939. Rozhodně se ale nehroutil v blázinci, naopak čile vystupoval před novináři, přednášel na konferencích a univerzitách, režisér si zde domýšlí možnou hospitalizaci v obdobích, kdy v Americe zmizel z veřejného dění.

Film má své silné momenty – velice na mě zapůsobily scény mobilizace československé armády v září 1938 –, ale i slabé stránky. Domnívám se, že snaha za každou cenu působit světově dílu bohužel škodí. Filmový Jan Masaryk se snaží šokovat, o jeho politických postojích jsem se toho příliš nedozvěděl, ovšem film popisuje pouze období tří

let. Jan Masaryk patřil ke zlaté mládeži, užívání kokainu je pravděpodobné. Filmové závěje luxusní drogy pod diplomatovým nosem vyvolávají pochybnosti, po jeho tragické smrti se, vyjma léků, žádný kokain v pracovně v Černínském paláci nenalezl.

Z promítání jsem odcházel zklamán, což nijak nevyčítám pořadatelům. Plánované diskuse jsem se již nezúčastnil, chyběl režisér, kterého se nakonec, jak jsem se dozvěděl, po asi čtvrt hodině čekání zvědaví návštěvníci dočkali.

Hugo Novák

KALENDÁRIUM

bis 15. 04. Gruppenausstellung: *Gespenster* Galerie AugenBlick

Stella Antares | Eva Bakalar | Cornelia Caufmann | Michael Endlicher | Clemens Feigl | Rainer Friedl | Klaus Hollauf | Gabriele Lehner | Doris Libiseller | Norbert Maringer | Walter Maringer | Gerald Nigl | Margareta Weichhart-Antony | Irena Ráček | Bettina Reitner | Cynthia Schwertsik | J. F. Sochurek | Subhash | János Szurcsik | Gerlinde Thuma | Andy Wallenta | Christoff Wiesinger
Wolfgang Giegler (Kurator)
Öffnungszeiten: Sa 11:00-13:00 Uhr und nach Vereinbarung unter Tel. +43 676 6506990 oder
wg@kunst-kultur-kirchberg.at
Kunst Kultur Kirchberg am Wagram

15. 04. 17:00 Divadlo: *Osm žen*

Premiéra divadelní hry
Divadelní sál školy Komenský, Sebastianplatz 3, 1010 Wien
Vlastenecká omladina

17. 04. 19:30 Film: *Adolf Loos – revolucionář mezi architekty*

Dokumentární film, Česká republika, 2022, 58 minut, české znění, německé titulky
Kinosál Velvyslanectví ČR, Penzingerstr. 11-13, 1140 Wien
KK + ČcV
Na promítání je třeba se zaregistrovat na e-mailové adrese:
events.vienna@mzv.cz, nebo telefonicky: 0664 514 33 29.

22. 04. Komentovaná procházka: *Rok Harrachů – „Vznešenost zavazuje“*

Komentovaná procházka Vídní po stopách Harrachů
Klub česko-slovenských turistů

23. 04. 16:00 Křest cimbálové muziky Marjánka

Slovanská beseda, Drachengasse 3, 1010 Wien
Taneční, hudební a jazykový spolek Marjánka

bis 30. 04. Michaela Hofmann-Göttlicher: *Dialog mit Papier* (Ausstellung)

Regierungsviertel, Landhausplatz 1, 3109 St. Pölten

08. 05. 19:30 Film: *Hádkovi*

Komedie, ČR, 2022, 95 minut, české znění, angl. titulky
Režie: Vojtěch Moravec

Kinosál Velvyslanectví ČR, Penzingerstr. 11-13, 1140 Wien
KK + ČcV

Na promítání je třeba se zaregistrovat na e-mailové adrese:
events.vienna@mzv.cz, nebo telefonicky: 0664 514 33 29.

10. 05. – 03. 10. Bayerisch-Tschechische Landesausstellung *Barock! Bayern und Böhmen*

Im Sonderausstellungsbereich (Donausaal) des Hauses der Bayerischen Geschichte in Regensburg
<https://www.hdbg.de/basis/ausstellungen/barock-bayern-und-boehmen.html>

12. 05. 17:30 Hudba: *Tradiční Májový koncert*

Účinkuje vokální soubor Dyškanti z Českých Budějovic.
Mramorový sál Velvyslanectví ČR, Penzingerstr. 11-13, 1140 Wien
KK

23. 05. – 05. 06. Výstava: *O současném životě a činnosti spolků vídeňských Čechů*

Předsálí Jednacího sálu Senátu, Valdštejnské nám. 17/4, 118 01 Praha 1
KK ve spolupráci se Stálou komisí Senátu PČR pro krajinu žijící v zahraničí

do 26. 05. Eva Koťátková – Jiří Kovanda – Karolína Liберová: *Lenka*

Výstava pojmenovaná po žirafě *Lence*
České centrum ve Vídni

do 28. 06. Výstava: *O současném životě a činnosti spolků vídeňských Čechů*

Bezirksmuseum 3. Landstraße Wien 1030, Sechskrügelg. 11
Středa 16:00-18:00, neděle 10:00-12:00

16. 06. Hudba: *RSO Wien – Weilerstein – Jakub Hrůša*

Na programu: Bohuslav Martinů, Miroslav Kabeláč aj.
Großer Saal, Wiener Konzerthaus
www.konzerthaus.at

Národní divadlo Bratislava – nová budova SND

Antonín Dvořák: *Rusalka*

12. 05. 2023 v 19:00

14. 05. 2023 v 17:00

Změna programu vyhrazena.

Vize Karla Stejna (úvaha)

Dnešní doba se stala pro mnohého z nás nejistou. Přirozeností člověka je však mít jistotu a pevné zázemí. Dějí se ale „věci“, které se nám zdají být nebezpečné, a mnohým z nás nahánějí strach. Pandemie, válka, finanční krize, inflace. Mnozí lidé vyhledávají lékařskou pomoc, obracejí se na psychiatry, kteří je vyslechnou a přidělí je potom do skupin. V těchto si mají vzájemně pomáhat. Některým to pomůže, především když poznají, že deprese druhého je ještě větší než jejich, a mohou dokonce někomu sami pomoci. Ano, člověk je tvorem společenským, ale chce vždy druhému pomáhat? A nevede zde ještě jiná cesta, jak si pomoci v těžších životních situacích?

Co by asi řekl k dnešní a budoucí době básník a filosof Karl Stejn? Zemřel před dvaceti lety, jeho dílo však silněji než kdy promlouvá k dnešní době. Ve svém útlém mládí byl přímo konfrontován s krutostmi konce druhé světové války. Byl považován za mrtvého a jeho rodiče již hledali

jeho hrob. Když se vrátil, z krátké, ale těžké životní pouti nebyl zlomen a neodnesl si z ní jen ten negativní obraz. Ve svém díle, které tvoří tisíce básní, povídek a aforismů, se zamýšlí nad životem a smrtí, naplněn optimismem, nadějí a láskou. Láskou k člověku, láskou k četbě, láskou k hudbě.

Ptáte se jak to? Součástí života každého člověka je zaujímat stanoviska a činit rozhodnutí. Věřící lidé se často ptají Boha. Mnozí filosofové, mezi nimi také Sókratés, Soterdijk, Johannes Huber nebo Karl Stejn, hovoří o naslouchání svému vnitřnímu hlasu. Někteří filosofové se dokáží zcela uzavřít do svého nitra a hovořit tak se svým bohem. Známý spisovatel Stefan Zweig mluví o božské motivaci, kterou byl obdařen Georg Friedrich Händel, když psal svou známou skladbu *Mesiáš* v období osobní tísně. Ale vraťme se ke Karlu Stejnovi. Jeho filosofie a jeho básně se opírají o vlastní rozum a cit. Dovede se ponořit do svého nitra a hledat tam odpovědi na rozhodující otázky života a smrti. A právě v tom spočívá síla jeho tvorby a síla jeho charakteru. Nechme tedy básníka krátce promluvit.

Průpovídka

Karl Stejn

I když tvé oko daleko dohlédne
Dále přec vidí rozum tvůj
Rozmysli si co děláš dobře
Ať na poznání není pozdě

Zavřené oči měj a nech se vésti
Neboj se kámen na cestě již ucítíš
Otevřené oči vidí snad více
Zklamání je však mnohdy přespříliš

Když rozum tobě radu nedá
Pak ptej se svého citu v srdci
Bys podle vyložených karet
Neočekával příští věci

Člověk se přece nebojí stínů
Těch které neměly příčinu
Není hrdinou ten kdo všechno první zvládl
Prvním je vždycky ten kdo padl

Z němčiny přeložila Helena Klein-Watryczová

K 20. výročí úmrtí Karla Stejna, v květnu 2023, chystá Akademický spolek oslavu, na kterou se už dnes připravujeme a těšíme. A Vás, milí přátelé, všechny na tuto akci srdečně zveme 6. května v 17 hodin do Slovanské besedy.

Helena Klein-Watryczová

Křest cimbálové muziky Marjánka

„To je, Bože, to je potěšení moje...“ O jakém potěšení se zpívá a ke které písni tento text patří, vám, milí čtenáři, neprozradím. Avšak neváhejte a přijďte mezi nás na křest cimbálové muziky Marjánka s názvem *Jede šohaj z Vídně* dne 23. dubna 2023 v 16:00 do sálu Slovanské besedy v Drachengasse 3 v 1. vídeňském okrese a nechejte se překvapit.

Mag. jur. Alfred Klein-Watrycz
Karl Stejn
* 8.1.1929 + 9.5.2003

A proč právě na křest? Protože potěšení to určitě bude! Já sama už se koncertu nemůžu dočkat a věřím, že si nás přijdete poslechnout v hojném počtu. Uspořádat koncert je totiž velká dřina. Ke všemu nacvičit na něj pěkný program zabere také nemálo sil. Co je pro nás muzikanty ale to nejdůležitější, jste vy, posluchači. Pokud nebudeme mít komu hrát, tak se nám hrát dobře nebude a veškeré úsilí by bylo k ničemu. Navíc křest cimbalové muziky se přeci ve Vídni nekoná každý den... A jak by taky mohl? Dát dohromady cimbalovou muziku, to není jenom tak. Na Moravě či na Slovákku by to asi takový problém nebyl, ale ve Vídni? Tady už to tak jednoduché není, ale nemožné taky ne. Dospělá cimbalová muzika Marjánka je na světě, a to ve složení tří šikovných šohajů a dvou stejně šikovných dcerek. Kolik nás na pódiu nakonec opravdu bude, ještě neprozradím, ale vězte, že ani o výjimečné hosty nebude nouze. Takže se na Vás už moc těšíme, přijďte se s námi potěšit!

Vzhledem k omezenému počtu míst prosíme o rezervaci přes SMS na tel. č. 0650/267 33 20, nebo na e-mail: office@marjanka.at.

Lenka Blahová, cimbalistka

Divadelní performance: HAAS_Dny po slávě ve Vídni

Ve Vídni koncem roku 1968 skonal český filmový a divadelní herec Hugo Haas, k 55. výročí úmrtí se jeho osudy do Vídně vrací. Divadelní rozhovor s velkým českým hercem a jeho bratrem Pavlem Haasem se symbolicky uskuteční v kině českého velvyslanectví.

Autorská inscenace Martina Dvořáka pro herce a tanečníka je založena na dostupných pramenech o herci Hugo Haasovi a jeho bratru Pavlovi, který zahynul v roce 1944 v koncentračním táboře v Osvětimi. Koncept vychází z jejich pomyslného rozhovoru před Hugovou smrtí, který rekapituluje a nahlíží na svůj život. Projekt je uveden na malém prostoru s velkým důrazem na kombinaci realistického činoherectví a stylizované pohybové „choreografie“. Herec představuje Hugo Haase, tanečník jeho bratra Pavla. Hudební stránka inscenace vychází z komorní tvor-

by skladatele Pavla Haase a filmové tvorby Huga Haase. Autorem je Jan Hanák Sonority. Mluvicí tanečník představuje rovinu mrtvého bratra Pavla plnou fantazie, symboliky a metafyzičnosti či nedoslovnosti, herec pak svět stále žijícího Huga Haase s jeho bolestmi, nejistotou, minulostí a realitou. Oba interpreti se nacházejí po celou dobu na scéně. Momenty dramatické a intimní jsou střídány humornými a exaltovanými.

Divadelní představení se uskuteční v kinosále Velvyslanectví České republiky v Rakousku. Akci pořádá ProART Festival ve spolupráci s Českým centrem Vídeň a Velvyslanectvím ČR.

Představení bude v českém jazyce.

Vstupné dobrovolné.

ZÚ

OHLÉDNUTÍ

18. 1. 2023 se v rámci třídílného filmového cyklu *Friktionen in der Geschichte. Retrospektive tschechoslowakischer Film (Třenice v dějinách. Retrospektiva československého filmu)* promítal film **Zborov** (1938) v Leokinu v Innsbrucku. Zcela vyprodaná akce přinesla dramatickou retrospektivu roku 1917. Film zachytil bitvu na Ukrajině v roce 1917, v níž českoslovenští legionáři poprvé bojovali jako armádní jednotka. Osudy protagonistů dodali filmu určitou hloubku a tím také významně ovlivnili průběh děje. Projekt vznikl ve spolupráci Institutu historických věd a evropské etnologie při Univerzitě v Innsbrucku (sekce Rakouská historie a Centrum pro východní Evropu), Leokina Innsbruck, Velvyslanectví České republiky, Českého centra Vídeň a Národního filmového archivu Praha.

Vyšehrad: Fyln

V rámci Filmového pondělku pořádaného Kulturním klubem Čechů a Slováků v Rakousku ve spolupráci s Českým centrem Vídeň se dne 13. února v kinosálu Českého velvyslanectví ve Vídni promítal nejnavštěvovanější český film minulého roku **Vyšehrad: Fyln**. Snímek byl natočen podle stejnojmenného seriálu z roku 2016. Film v režii Martina Koppa a Jakuba Štáfka, který ve filmu také hraje, byl do kin uveden v loňském roce a po jeho úspěchu můžeme doufat v pokračování. Ve filmu hraje řada herců, kteří jsou mj. známí z českého nekonečného seriálu *Ulice*. Patří mezi ně Jakub Štáfek, Ondřej Pavelka, Jakub Prachař a Šárka Krausová.

Před promítáním přivítala v češtině návštěvníky předsedkyně Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku Helena Basler, která představila i další akce připravované Kulturním klubem a Českým centrem Vídeň.

Upozornila na 5. ročník Rakouského dne předčítání, letos poprvé i v Českém centru, a to na téma „Proměna“ (140 let od narození pražského německy píšícího spisovatele Franze Kafky), a vyzvala přítomné k účasti. O co se konkrétně jedná a co je cílem čtení, vysvětlila poté při svém uvítacím projevu v němčině Sandra Dudek, která je pověřena vedením Českého centra ve Vídni. Také před filmem udělala menší průzkum, kdo z návštěvníků viděl upoutávku na film. Většina z nich trailer neviděla a mladší návštěvníci měli dojem, že se starší publikum přišlo podívat na dokumentární film o pražském Vyšehradu. Tomu tak ale nebylo. *Film Vyšehrad* začal provokativní scénou a na vlně urážlivého a troufalého humoru se nesl i dál. Publikum všech věků se ale po celou dobu velmi bavilo. Někteří film i komentovali nahlas a po skončení řada návštěvníků zkonstatovala, že toto opravdu nečekali, ale že se jim film líbil a velmi je pobavil.

ČcV

15. 2. 2023 pořádal Klub českých a slovenských turistů návštěvu muzea Ernsta Fuchse ve Wagnerově vile, která se nachází v Hütteldorfu. V sedmi místnostech je shromážděna nejrozsáhlejší sbírka maleb, kreseb a soch představitele vídeňské školy fantastického realismu Ernsta Fuchse. Původního majitele a architekta Otto Wagnera připomíná západní křídlo, kde měl svůj ateliér. Podle Fuchsových návrhů byly místnosti zčásti přestavěny.

Přednáška Zdeňka Lukeše *Prvorepubliková architektura v Československu*

Lidstvo nemá přesvědčivější dokument své historické existence než stavební substanci, v níž se odehrávají naše životy. Jsme jí obklopeni a denně nás ovlivňuje či dokonce usměrňuje, někdy jsme okouzleni, někdy dokonce pohor-

šení. Stavby nám přibližují minulé časy, příznivé i ty méně příznivé. Založení republiky před sto lety vedlo k úsilí o vyjádření nové státní identity i v architektuře a urbanismu. Nová státní identita byla vyjádřena národním stylem, jehož podobu formulovali vůdčí osobnosti jako Josef Gočár a Pavel Janák.

Na pozvání Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku proběhla v pátek 17. února 2023 na Velvyslanectví České republiky přednáška architekta a historika architektury, vysokoškolského pedagoga a úspěšného popularizátora oboru Zdeňka Lukeše na téma „Prvorepubliková architektura v Československu“. Po přivítání hosta a četných posluchačů Danielelem Štechem za Velvyslanectví ČR ve Vídni a Helenou Basler za Klub, která vzpomněla nedávno zemřelého architekta prof. Jana Tabora, se ujal sova architekt Zdeněk Lukeš, který přednesl poutavý výklad o architektonickém vývoji v meziválečném Československu od art deco až po neoklasicismus a avantgardu. Přednáška se zaměřila i na silné vazby, které poutaly řadu významných

Zdeněk Lukeš

československých architektů k Vídni, zejména k proslulému architektovi Otto Wagnerovi. Nová republika se však také začala pod heslem „Los von Wien“ rychle otevírat zahraničním vlivům západní Evropy a Spojených států. Do Československa pronikly impulzy nových architektonických idejí purismu Le Corbusiera, německého Bauhausu a holandského civilismu, které v polovině dvacátých let vystřídaly národní sloh pod pojmem mezinárodní soudobé architektury.

Architekt Lukeš také připomenul architekty německého původu, často židovské rodáky z českých zemí, kteří byli později pronásledováni nacistickým režimem a někteří dokonce později vyhoštěni z Československa (např. architekt Josef Zasche), a jejichž jména byla tudíž vymazána z kolektivní paměti. Zvláštní pozornost věnoval Pražskému hradu, kde se od devadesátých let 20. století v rámci celkové revitalizace a zpřístupnění areálu pro širší veřejnost osobně podílel zejména na obnově architektonického odkazu slovenského architekta Jože Plečnika.

Jakému prostoru na Pražském hradě se po listopadu 1989 přezdívalo „husákovna“, do jakého architekta se zamilovala Alice Masaryková a co to byl „orohlíčkový styl“? Víte, že Pražský hrad je na světě jediný, který obsahuje architektonické slohy od předrománského slohu až po 20. století? Pořad zakončila diskuse, ve které zaznělo množství otázek. Nesmírně zajímavou, erudovaně podanou přednášku kvitovalo pozorné a četné publikum vděčným a dlouhotrvajícím potleskem.

Red. pozn.: Na základě velkého zájmu publika architekt Zdeněk Lukeš ještě na pódiu slíbil, že má zájem do Vídně přijet s novou přednáškou na téma Pražský hrad. Dík za uspořádání a propagaci akce patří člence výboru paní Gabriele Jakelič.

18. 2. 2023 se po dvouletém odmlčení mohl úspěšně konat **Maškarní ples Sokolské jednoty XVI/XVIII a Vlastenecké omladiny** v tělocvičně Steinergasse. Všechny stoly byly obsazené, k stálým návštěvníkům přibýlo hodně mladých tváří. Vrcholem večera byla očekávaná promenáda masek a vyhlášení vítězů.

19. 2. 2023 se v tělocvičně Sokola XVI/XVIII uskutečnil dobře navštívený **Dětský maškarní ples Sokolské župy Rakouské**. Na děti čekalo několik překvapení: průvod masek, oblíbený kouzelník, poutavé hry, hudba a bohatá tombola.

21. 2. 2023 ve věku třiadevadesáti let ve Vídni zemřela rakouská spisovatelka **Ilse Tielschová**, rodačka z jihomoravských Hustopečí. Její knihy, v nichž se často vracela na rodnou jižní Moravu, byly přeloženy i do češtiny.

Tielschová pocházela z německy hovořící rodiny z Hustopečí, odkud uprchla před koncem druhé světové války do Rakouska. V Rakousku vystudovala publicistiku a germanistiku, v roce 1953 získala doktorát filozofie.

Ilse Tielschová psala básně, povídky a romány, její první kniha vyšla v roce 1964. V češtině jí vyšly například knihy *Rozbité obrazy* nebo *Poslední rok 1938*. Ve svých dílech se často vracela na jižní Moravu, věnovala se složitým česko-německým dějinám včetně tématu nuceného poválečného odchodu českých a moravských Němců. V letech 1990-1999 byla místopředsdkyní rakouského PEN-klubu.

iDNES.cz, ČTK

T. Stroheker: *Hana, das Böhmisches Geschenk, ein Album*

22. 2. 2023 představila lyrička, vypravěčka a spisovatelka Tina Stroheker svou knihu *Hana, das Böhmisches Geschenk, ein Album*, která vyšla v roce 2021. Po krátkém zahájení a úvodním slově předčítala autorka úryvky z knihy, ve které vytvořila poetický portrét své blízké přítelkyně Hany Jüptnerové, která zemřela v roce 2019 ve věku 67 let a aktivně rozvíjela česko-německé vztahy. Jednotlivé kapitoly, které autorka předčítala, byly doprovázeny fotografiemi ze života Hany. Akci završila krátká debata.

ČcV

3. 3. 2023 se uskutečnil v klubovně školy Komenský **literární večírek – výběr z díla Jaroslava Seiferta** připravený ctitelem divadla poezie Violy a pořadatelem literárních čtení, krajanem Jaroslavem Kolářem.

Dobře navštíveného pořadu se zúčastnila manželka pana Koláře i další členové rodiny. Recitace se zhostili členové Kroužku kolem školy založené krajanem Jaroslavem Kolářem, nadšení amatéři a milovníci české poezie v obsazení N. Štěrbová, P. Grušerová, P. Zajíček a P. Pachta. Pořad byl proložen hudbou. Četné publikum odměnilo protagonisty večera dlouhotrvajícím potleskem.

Jaroslav Seifert: *Knížka polibků A sbohem*

K miliónům veršů na světě
přidal jsem jen pár slok.

Nebyly o nic moudřejší než píseň cvrčků.

To vím. Odpusťte mi,
už končím.

Nebyly to ani první šlápoty
v měsíčním prachu.
Jestliže však přece někdy zářily,
nebylo to jejich světlo.
Miloval jsem tu řeč.

A ta, když přinutí mlčící rty,
aby se zachvěly,
snadno přiměje i milence k polibkům,
loudají-li se červánkovou zemí,
kde zapadá slunce pomaleji
než v tropech.

Poezie jde s námi od počátků.
Jako milování,
jako hlad, jako mor, jako válka.
Někdy byly mé verše pošetilé
až hanba.
Ale za to se neomlouvám.
Věřím, že hledat slova
je lepší
než zabíjet a vraždit.

(Nakladatelství Konfrontace, Curych 1984)

4. 3. 2023 proběhla ve Slovanské besedě moderovaná beseda **Na kus řeči s Ferdinandem Lacinou**. Moderace: Gerald Schubert, pořad byl v němčině, pořadatel VSL a Čs.

Český film **BANGER**.

Dramatický film **BANGER**. přilákal na filmové pondělí 13. března do kina Velvyslanectví České republiky v Rakousku téměř čtyřicet návštěvníků. Film byl nedávno oceněn dvěma Českými lvy: Marsell Bendig za nejlepší mužský herecký výkon ve vedlejší roli a za nejlepší filmový střih.

Již předtím režisér Adam Sedláček obdržel Cenu české filmové kritiky za nejlepší režii.

Snímek **BANGER**. byl celý natočen iPhonem 12. Podle režiséra tato volba nemá nic společného s úsporou peněz, ale cílem bylo zprostředkovat příběh generaci Z autenticky a atraktivně.

Hlavní postavu ve filmu hraje Adam Mišík – mladý zpěvák a syn známého zpěváka Vladimíra Mišíka. Ve filmu se objeví také rapper Sergei Barracuda, který hraje sám sebe.

Jak je zvykem, před projekcí Pavlína Böhmova-Lössl (Klub) přivítala návštěvníky v kinosále Velvyslanectví ČR, kde také oznámila a pozvala diváky na další akce Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku a Českého centra Vídně. Návštěvníky přivítala také Zuzana Brožíková, pracovnice Českého centra Vídně.

Punková feťácká komedie s kadencí vtipných nadávek a hlášek a dramatickým vyvrcholením, kreativní střih a autentická forma hektické ruční kamery (mobilu) filmu nejen dodávají solidní drive, ale dělají zábavným i jeho jinak řídký příběh. I když těch rozkmitaných detailů tváří je pro plátno přespříliš, přesto byli přítomní diváci s filmem spokojeni.

ČčV

VZPOMÍNKA

Leo Fall, rozený Leopold Fall (2. 2. 1873, Olomouc – 16. 9. 1925, Vídeň) byl vídeňský operní a operetní skladatel. Byl nejstarším ze tří synů vojenského kapelníka 9. pěšího pluku Moritze Falla (1884-1922). V roce 1882 byl jeho otec přeložen do Lvova a tam Leo studoval na německém gymnáziu. Po maturitě odešel do Vídně studovat na vídeňské konzervatoři. Jeho učiteli byli Robert Fuchs a jeho bratr Johann Nepomuk Fuchs. Z existenčních důvodů školu nedokončil a stal se členem kapely 50. pěšího pluku, kterou vedl Franz Lehár starší, otec známého operetního skladatele Franze Lehára. Leopoldův otec opustil vojenskou službu, založil v Berlíně vlastní orchestr a zaměstnal v něm všechny své syny. Leo tam působil jako sólový houslista.

V roce 1895 se od otcova orchestru odtrhl a přijal místo dirigenta v Centralhallen-Theater v Hamburku. V Hamburku začal i komponovat. Psal scénickou hudbu ke komediím, které divadlo uvádělo. Po krátkém působení v Kolíně nad Rýnem zakotvil v Berlíně. Stal se dirigentem v divadlech Zentraltheater a Metropoltheater. V roce 1901 uvedl spolu s Victorem Hollaendrem revui *Eine feine Nummer*. Psal kuplety pro berlínský kabaret Die bösen Buben. V roce 1902 měla v Hamburku premiéru jeho opera *Paroli oder Frau Denise*, která však u obecnosti propadla. Podobný osud měla i opera *Irrlicht*, provedená v roce 1904 v Mannheimu.

Leo Fall se oženil s Bertou Jadassohnovou, dcerou hudebního teoretika a skladatele. Dne 29. listopadu 1905 uvedl ve Vídni v divadle Theater an der Wien operetu *Der Rebell*. Libreto však bylo poněkud chaotické a nevkusné, takže obecnost hru vypískala. Další operetu, *Der fidele Bauer*, zase divadlo nepřijalo kvůli „nevhodné“ (selské)

LEO FALL

tematice. Libretista Victor León byl ale tak přesvědčen o úspěchu díla, že zorganizoval operetní festival v Hoftheatru v Mannheimu a operetu na něm uvedl. Opereta zaznamenala velký úspěch a brzy se hrála ve většině německých divadel. V roce 1906 se skladatel s manželkou přestěhoval do Vídně a věnoval se nadále pouze komponování operet a populárních skladeb.

Mezi ty nejúspěšnější patřila *Die Dollarprinzessin* (Dolarová princezna), uvedená ještě v roce 1907, a *Die geschiedene Frau* (Rozvedená paní) z roku 1908. Největší úspěch však zaznamenala opereta *Der liebe Augustin* (1912), která měla neuvěřitelných 3 360 repríz. V následujících letech napsal mnoho dalších operet, které si získaly značnou oblibu nejen v Evropě, ale i v Americe.

Dne 16. září 1925 těžce onemocněl a na vrcholu své kariéry předčasně ve Vídni zemřel. Je pochován na vídeňském ústředním hřbitově.

Jeho bratři se stali také hudebníky. Zejména Siegfried Fall (1877-1943) se stal známým skladatelem a výborným pianistou. Komponoval opery, symfonie, komorní skladby a písně. Za své dílo získal Mendelssohnovu cenu. Pro svůj židovský původ byl v lednu 1943 deportován do Terezína, kde 10. dubna 1943 zemřel.

Leopold von Steinmetz

Před 200 lety se narodil známý učitel češtiny, který působil na vojenské akademii ve Wiener Neustadtu. Steinmetz se narodil 27. května 1823 v dnešním ukrajinském městě Sambir (polsky Sambor, ukrajinsky Самбір) jako syn podplukovníka. 14. prosince 1835 byl naverbován jako poručík pěšího pluku č. 9 Prokop Graf von Hartmann-Clarstein. Pod svým jménem (později také pod různými dalšími pseudonymy) vydal v roce 1843 v časopise *Květy báseň Můj žal*.

15. dubna 1843 byl předčasně penzionován. Jako civilista nastoupil 25. září 1848 na místo učitele češtiny na vojenskou akademii ve Wiener Neustadtu. V této pozici však zjevně nevydržel dlouho, protože v literatuře najdeme záznam, že byl již „9. února 1849 reaktivován“. V každém případě, 1. dubna 1849 byl povýšen na nadporučíka. Jako učitel českého jazyka, ale také jako vychovatel byl veden až do své smrti 20. února 1854 v personálu vojenské akademie. Není jisté, zda skutečně funkci učitele zastával až do konce života, od roku 1853 se učitelem češtiny na vojenské akademii ve Wiener Neustadtu stal Josef Znojenský.

Již ve školním roce 1850/51 vstoupil v platnost příkaz, podle kterého se chovanci – žáci vojenské akademie – museli naučit pouze jeden národní jazyk. „Bémiš“, jak se tehdy říkalo, ale zůstala povinným cizím jazykem.

Prof. ObstdhmfD i.R. Mag. Dr. Josef Ernst, MBA, Ph.D.

Jan Anastasius (též Anastáz) Opasek (20. 4. 1913, Vídeň – 24. 8. 1999, klášter Rohr, Bavorsko)

Jan Anastasius Opasek byl římskokatolický kněz, básník, teolog a benediktinský mnich, opat, později (po šestačtyřiceti letech) arcipat břeňnovského kláštera a duchovní převor českého velkopřevorství Vojenského a špitálního řádu svatého Lazara Jeruzalémského.

V letech 1919-1932 žil v Kolíně, kde vystudoval gymnázium. Po maturitě vstoupil Jan do benediktinského noviciátu v břeňnovském klášteře a přijal řádové jméno Anastáz. Studoval teologii v Praze a Římě. Na kněze byl vy-

svěcen v roce 1938, v roce 1939 se stal konventuálním převorem břeňnovského kláštera. Po druhé světové válce byl vyznamenán řádem za zásluhy v boji proti nacistům. V roce 1947 se stal opatem břeňnovského kláštera. V září 1949 byl zatčen a na počátku prosince následujícího roku ve vykonstruovaném monstrprocesu odsouzen na doživotí (amnestován

v roce 1960). V roce 1968 odešel do Rakouska a posléze Západního Německa, kde žil do roku 1990. Byl jedním z hlavních organizátorů křesťanského laického sdružení Opus Bonum, které bylo založeno roku 1972. Roku 1978 byl přijat v Bad Krozingenu do Vojenského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského. Byl nositelem církevního velkokříže tohoto řádu a zastával funkci duchovního převora. V prosinci 1989 na dálku jmenoval Prokopa Siostrzonka převorem břeňnovského kláštera, aby mu tato funkce na úřadech pomohla při jednání o vrácení kláštera řádu. Během několika měsíců získal řád klášter zpět. Opasek však poté dostal infarkt a byl hospitalizován ve Vídni. Po zotavení se Opasek v Praze znovu ujal úřadu opata.

V roce 1991 mu byl udělen Řád Tomáše Garrigua Masaryka. Při povýšení břeňnovského opatství na arcipatství v roce 1993 jej papež Jan Pavel II. jmenoval prvním břeňnovským arcipatem. Zemřel 24. srpna 1999 při návštěvě sesterského benediktinského kláštera Rohr v Bavorsku, místě svého exilového pobytu. Jeho tělo bylo posmrtně převezeno do vlasti, je pochován na břeňnovském hřbitově u sv. Markéty v Praze.

ZE SPOLEČNÉ HISTORIE

Revoluce roku 1848

Revoluce roku 1848, známá také jako Jaro národů nebo Rok revoluce, byla řada občanských a národních revolucí, jež zasáhly evropský kontinent. Nevyhnula se ani habsburské monarchii. **13. března 1848** vypuklo povstání ve Vídni a absolutistický režim spjatý s knížetem Metternichem byl vystřídán novou vládou slibující přistoupit k demokratizaci říše.

15. března 1848 císař Ferdinand V. Dobrotivý slíbil, že bude zavedena ústava, dvorské úřady budou nahrazeny příslušnými ministerstvy a chystala se úprava politických i kulturních poměrů. Dubnová ústava, kterou císař podle svého slibu vydal **25. dubna 1848** (Pillersdorfova), ovšem nesplnila očekávání vídeňských liberálů, kteří v **květnu 1848 znovu povstali**. (Panovník dostal strach, a proto uprchl do Innsbrucku.) Mezi tím proběhly volby do říšského sněmu – byla ustavena tzv. Bachova vláda (Ba-

chův absolutismus). Jak řekl Jan Neruda: „Čas zaživa pohřbených.“

Slovanský sjezd v Praze probíhal ve dnech 2. až 12. června 1848. Snažil se sjednotit všechny Slováky žijící v rakouské monarchii. Během května se sjížděli do Prahy delegáti vyslaní všemi národními sněmy tehdejších národních hnutí. Jen například mezi Jihoslovany se do seznamu zapsalo čtyřicet lidí; později počet zástupců ještě vzrostl. Česko-slovenská sekce byla nejpočetnější – zastupovalo ji 237 lidí z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Celkem přijelo 340 delegátů. Druhé sekci, ve které byli Poláci a Rusíni, předsedal polský filozof Karol Libelt. Měla jednašedesát členů, a to včetně ruského anarchisty Michaila Alexandroviče Bakunina. Třetí sekce patřila Jihoslovánům, měla dvaatřicet zástupců z řad Chorvatů, Slovinců, Srbů a Dalmatinců.

Slovanský sjezd, řízený předsedou Františkem Palackým, měl k projednání čtyři body. Vytvoření spolku rakouských Slovanů, vztah ke Slovanům mimo Rakousko, vztah k neslovanským národům v rakouských zemích a vztah rakouských Slovanů k neslovanským národům mimo Rakousko.

Sjezd byl zahájen **2. června 1848** v Praze na Žofínském ostrově. Zahájení sjezdu zakončil svou řečí Šafařík, který vyjádřil loajalitu vládnoucí dynastii. Základní ideou sjezdu byly panslavismus a austroslavismus. Předsedou sjezdu byl František Palacký, který propagoval austroslavismus jako obranu proti pangermanismu. Sjezd provázela nejednotnost jednotlivých národů. Přesto se sjezd dohodl na Manifestu sjezdu slovanského k národům evropským, jehož hlavní myšlenkou bylo právo na sebeurčení národů. Manifest požadoval rovnost a spravedlnost pro Slováky a odsoudil rozdělení Polska. Manifest byl jediným dokumentem, který sjezd schválil. Na jeho přijetí se významně podílel také Karel Havlíček Borovský.

Měl být vydán i soupis požadavků k císaři, který nebyl sjezdem schválen. Podle tohoto soupisu měla být monarchie přeměněna ve federaci, kde budou mít slovanské národy rovnoprávnost s Němci a Maďary. Slováci a Rusíni žádali uznání toho, že jsou samostatnými národy.

V době sjezdu došlo k potyčkám mezi radikálními studenty a armádou. Studenti byli tvrdě potlačeni a týž den, kdy jejich povstání začalo, byl sjezd úředně rozpuštěn a zasedání odloženo na neurčito. Jeho účastníci se už nikdy nesešli.

12. června došlo na Koňském trhu ke svatodušní mši vedené Janem Arnoldem. Po mši došlo k nepokojům a dav došel do Celetné ulice, kde bylo Windischgrätzovo vojenské sídlo a kde došlo k náhodnému zastřelení Marie Eleonory Windischgrätzové. Dochází k propuknutí pražského červnového povstání. Povstání bylo tvrdě potlačeno Windischgrätzovým vojskem.

16. června byla Praha bombardována a Windischgrätz vyzval ke kapitulaci do 48 hodin (18. června se tak stalo). Padlo asi třiadvacet povstalců. Byl vyhlášen stav obležení, docházelo k zatýkání a k věznění bez soudů, vojsko dohlíželo nad vším. V Čechách byla poražena revoluce jako první.

22. července bylo zahájeno říšské jednání (během jednání byl odsouhlasen i zákon o zrušení poddanství a roboty – **7. září 1848**). Návrh podal poslanec Hans Kudlich. To bylo velmi oslavováno (ještě nyní – svatováclavské po-

svícení). Hans Kudlich (2. 2. 1849, Úvalno – 26. 1. 1928, Úvalno) byl rakouský a český politik německé národnosti ze Slezska, na počátku 20. století poslanec slezského zemského sněmu a Říšské rady.

Do rakouské revoluce výrazně zasáhla i revoluce v Německu (otázka sjednocení a postoj Maďarů). V březnu 1848 se stal předsedou uherské vlády liberální Lajos Batthyány a ministrem financí Lajos Kossuth.

11. září 1848 vtrhlo do Uher vojsko chorvatského bána Josipa Jelačiče, Batthyányho revoluční armáda jej však **29. září** u Pákozdu porazila.

25. září císař odmítl novou vládu a jmenoval velitelem armády generála von Lamberga, kterého vzbouřenci v Pešti zavraždili, a rakouská armáda začala proti povstalcům bojovat.

Rakousko připravovalo úder proti Maďarům (využívalo sporů, které měli se Slováky – maďarská vláda odmítla Žiadosti). Slováci vytvořili dobrovolnické sbory na prosazení svých požadavků. Vídeň je použila v boji proti Maďarsku, za to slibovala uznání jejich požadavků.

6. října došlo k povstání ve Vídni. Snaha rakouské vlády potlačit revoluci v Uhrách vyvolala v říjnu třetí vídeňskou revoluci (proti Windischgrätzovu zásahu proti Maďarsku) – císařský dvůr uprchl do Olomouce, Vídeň opustil i ústavodárný sněm (utekl do Kroměříže). Povstání bylo tentokrát potlačeno Windischgrätzem.

V říjnu 1848 nastoupila nová vláda v čele s knížetem Felixem Schwarzenbergem – program vlády se naoko hlásil k principům ústavnosti, rozhodující moc měl ale panovník. Schwarzenberg přesto nebyl konzervativcem Metternichova formátu a uznával potřebu dílčích změn.

2. prosince 1848 abdikoval Ferdinand V. Dobrotivý (roku 1835 byl jako poslední korunován českým králem) – vládu předal synovci Františku Josefovi I.

Leopold Kunschak (11. 11. 1871, Vídeň – 13. 3. 1953, Vídeň) byl rakouský politik německé národnosti z Dolních Rakous, na počátku 20. století poslanec Říšské rady, v meziválečném období poslanec rakouské Národní rady, po roce 1945 předseda rakouské Národní rady a jeden ze zakladatelů a první předseda Rakouské lidové strany (ÖVP).

Jako poslanec se zasazoval zejména o zrušení nedělní a noční práce, následně se zabýval prakticky všemi relevantními otázkami sociální péče pro chudé, např. zdravotním pojištěním, starobními důchody, mzdovou a daňovou legislativou, a také aktuálními ekonomickými a celními problémy. Politik byl také jedním z verbálně nejagresivnějších antisemitů ve své straně.

13. ledna 1878 se v Ústí nad Orlicí narodil **Alois Vavroušek**, sociálně demokratický politik, administrátor *Dělnických listů* ve Vídni, významný krajanský pracovník. V letech 1919-1920 byl členem městské rady města Vídně, v letech 1920-1934 poslancem vídeňského zemského parlamentu a členem městské rady města Vídně. Spolupracoval mj. se školským spolkem Komenský. Zemřel 13. července 1938 ve Vídni.

1. ledna 1928 vznikla ve Vídni spojením stávajících knihoven „Studijní“ a „Svatopluka Čecha“ **Ústřední knihovna Komenského**.

25. ledna 1918 byl krátce po založení spolku České srdce v Čechách a na Moravě založen krajany ve Vídni takéž podpůrný spolek **České srdce**, který je aktivní dodnes.

12. února 1938 se Adolf Hitler sešel s rakouským kancléřem Kurtem Schuschniggem

Kurt Schuschnigg

v bavorském Berchtesgaden a požadoval zrušení zákazu politických stran, zavedení politické svobody, propuštění všech členů nacistické strany a umožnění těmto lidem podílet se na vládě. V případě, že by Schuschnigg odmítl, musel by Hitler zasáhnout vojenskou silou. V souladu s Hitlerovými požadavky jmenoval rakouský kancléř pronacistického právníka Arthura Seyß-Inquarta ministrem vnitra a Edmunda Glaise-Horstenaua (muž číslo dva v rakouské nacistické straně hned po Seyß-Inquartovi) ministrem bez portfeje. Během následujících týdnů Schuschnigg zjistil, že hlavní pracovní náplň nově jmenovaných ministrů je oslabit jeho autoritu.

11. března 1938 proběhl v Rakousku ozbrojený převrat, který vedl nacističtí Arthur Seyß-Inquart. Ten také povolal do země na pomoc německé vojsko, které za bouřlivého vítání obyvatelstva obsadilo Rakousko.

Spolkový kancléř Kurt Schuschnigg pod tlakem Německa a rakouských nacistů odstoupil.

Hitler poslal rakouské vládě ultimátum 11. března, ve kterém bylo vyžadováno předání veškeré moci do rukou Rakouské nacionálně socialistické strany, nebo bude čelit invazi. Ultimátum mělo platnost do poledne a bylo prodlouženo o dvě hodiny. Hitler, aniž by čekal na odpověď, v jednu hodinu podepsal příkaz k invazi, jehož vyplněním byl o pouhou hodinu později pověřen Hermann Göring.

Ráno dne 12. března překročila 8. armáda německé wehrmachtu německo-rakouské hranice. Nesetkala se s žádným odporem rakouské armády, naopak němečtí vojáci byli Rakušany vřele vítáni, květinami, hajlováním a německými vlajkami, proto je také tento postup nazýván Blumenkrieg (květinová válka). Pro wehrmacht byla invaze první zatěžkávací zkouškou celého mechanismu.

Auto s Hitlerem přejelo hranici kolem poledne u jeho rodiště Braunau. K podvečeru dorazil k Linci, kde byl přijat s nadšením na radnici. Atmosféra byla natolik hutná, že Göring v telefonním rozhovoru toho večera řekl: „Zde v Rakousku je mnoho slavení. Ani my sami jsme nedoufali, že sympatie budou tak intenzivní.“

Další Hitlerova cesta po Rakousku se změnila v triumfální jízdu, která vyvrcholila ve Vídni **2. dubna 1938**. Zde se na Heldenplatzu shromáždilo na 200 000 Rakušanů, aby si vyslechlo Hitlerův projev k rakouskému anšlusu – připojení Rakouska komentoval Hitler později: „Jisté zahraniční noviny říkaly, že jsme vpadli na Rakousko s brutálními metodami. Na to mohu říci jedině: ani ve smrti nepřestanou lhát. Během svého politického boje jsem již získal mnoho přízně od lidu, ale když jsem překročil bývalé hranice [do Rakouska], byl jsem zavalen takovým proudem přízně, že jsem takovou do té doby nezažil. Ne jako tyrani jsme přišli, ale jako osvoboditelé.“

Dokonce ještě než překročil první voják hranice, dorazil Heinrich Himmler a několik důstojníků SS do Vídně, aby dal uvěznit přední zástupce první republiky, jako například Richarda Schmitze, Leopolda Figla, Friedricha Hillegeista a Franze Olaha. V těch několika týdnech mezi anšlusem a referendem byli sociální demokraté, komunisté, další potenciální političtí protivníci a rovněž židé zavrženi nebo odesláni do koncentračních táborů. Během několika málo dní okolo 12. března bylo zavraženo 70 000 lidí.

Anšlus byl okamžitě právně stvrzen **13. března**. Rakousko se pod oficiálním názvem Ostmark stalo zemí Třetí říše a Seyß-Inquart byl jmenován jejím místodržitelem. Anschluss (anšlus) byl mezi prvními Hitlerovými kroky v jeho snahách vytvořit, nebo jak nacistická propaganda tvrdila, obnovit Německou říši a navrátit Německu všechna kdy ztracená nebo nově nárokováná území.

Referendum – lidové hlasování – se konalo **10. dubna** a podle oficiálních zpráv bylo pro připojení 99,73 % voličů. Samotné referendum bylo záležitostí rozsáhlé propagandy, a proto bylo zrušeno volební právo 400 000 lidem (téměř 10 % ze způsobilých volitelů), většinou bývalým členům levicových stran a židům. Historikové se obvykle shodují na tom, že vlastní referendum nebylo zmanipulované, ale vlastní volební proces nebyl ani svobodný, ani tajný.

Po anšlusu následovalo roku 1938 odstoupení Sudet, v březnu 1939 okupace Československa a na části jeho území protektorát. Mezinárodní reakce na události z 12. března 1938 přesvědčily Hitlera, že může používat i tvrdších metod pro rozšíření své říše, jak se později ukázalo. Nenásilné vyřešení „rakouské otázky“ vydláždilo cestu k Hitlerovu úspěchu při sepsání mnichovské dohody v září 1938.

Arthur Seyß-Inquart a Adolf Hitler ve Vídni v roce 1938

Ocenění pro studenty Reálného gymnázia Komenský

Dne 28. února 2023 proběhlo na velvyslanectví slavnostní předání čestného uznání Jakubovi Daškovi, Gabrielovi Fabrigerovi a Karolíně Vojtkové, studentům Reálného gymnázia Komenský. Ocenění získali čestné uznání v soutěži Mezinárodní dětská výstava Lidice 2022 za své malby či fotografie na téma „Muzeum“. Akce se zúčastnili také další spolužáci, kteří akci doprovodili zpěvem, Eva Rautner zahrála na klavír.

Mezinárodní dětská výtvarná výstava Lidice byla založena v roce 1967 k uctění památky dětských obětí z české obce Lidice, zavražděných německými nacisty, a všech dalších dětí, které zahynuly ve válečných konfliktech. Tato původně národní výstava se stala v roce 1973 výstavou mezinárodní a během své historie se stala dobře známou v celém světě. Soutěž je určena pro děti od 4 do 16 let pro všechny typy škol a organizací, které pracují s dětmi, zúčastnit se mohou i jednotlivci. Odborná porota, složená z učitelů výtvarné výchovy a výtvarníků, vybírá pro expozici přibližně 1 400 prací, oceněným pracím je uděleno Čestné uznání a těm nejlepším medaile Lidická růže.

Téma roku 2022 bylo „Muzeum“. Do soutěže přišlo více než 14 500 prací od dětí ze sedmasedmdesáti zemí. Z Rakouska bylo zasláno celkem dvaapadesát prací, z nichž odborná porota ocenila čestným uznáním právě díla Jakuba Daška, Gabriely Fabrigerové a Karolíny Vojtkové. Laureáty, jejich rodiče a pedagogy na velvyslanectví přivítal velvyslanec Jiří Šitler, který spolu s ředitelkou Reálného gymnázia Komenský Helenou Huber čestné ocenění slavnostně předal (za Karolínu Vojtkovou převzala ocenění její učitelka).

Ukončení vízové a pobytové agendy ve Vídni

Vezměte, prosím, na vědomí, že k 30. dubnu 2023 bude ukončen výkon vízové a pobytové agendy Velvyslanectví ČR ve Vídni. Od 1. května 2023 bude v rámci schengenského prostoru přijímat a zpracovávat veškeré žádosti o víza a pobytová oprávnění pouze vízové centrum Generálního konzulátu Drážďany. V souvislosti se zřízením vízového centra Generálního konzulátu Drážďany určeného pro jednotný příjem a zpracování žádostí o víza a pobytová oprávnění v rámci schengenského prostoru informujeme, že k 30. dubnu 2023 bude ukončen výkon vízové a pobytové agendy Velvyslanectví ČR ve Vídni. Od 1. května 2023 bude v rámci schengenského prostoru přijímat a zpracovávat veškeré žádosti o víza a pobytová oprávnění pouze vízové centrum Generálního konzulátu Drážďany.

V případě zájmu o termín schůzky v květnu se, prosím, obraťte na vízové centrum v Drážďanech na adrese visa_dresden@mzv.cz; naši kolegové by měli být k dispozici pro e-maily od 15. března 2023.

Ve věci žádostí podaných na Velvyslanectví ČR ve Vídni do 30. dubna 2023 se, prosím, dále obraťte na naše velvyslanectví; podrobné informace najdete na velvyslanectví.

Seminář k mezinárodnímu důchodovému poradenství ve Vídni

Ve středu dne 14. června 2023 ve Vídni na adrese Friedrich-Hillegeist-Straße 1, 1021 Vídeň, lze konzultovat s čes-

kými a rakouskými odborníky otázky týkající se důchodového pojištění. Konkrétní termín si můžete dohodnout na tel. čísle +420 257062978 nebo +43 5030327409.

Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí v roce 2023

Ministerstvo zahraničních věcí ČR společně s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Domem zahraniční spolupráce připravily i na rok 2023 několik aktivit v rámci programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí. Aktivita zahrnují dlouhodobější výuku i krátkodobé kurzy českého jazyka pro krajanů a také finanční podporu projektů krajských spolků v zahraničí.

Konkrétně se jedná o:

- Semestrální stipendijní studijní pobyty – stipendia jsou určena pro studenty z řad krajanů s přednostním zaměřením na obor čeština pro cizince a dále dle kapacity jednotlivých fakult a úrovně češtiny uchazeče i na další obory související s podporou udržení a rozvoje českého jazyka a literatury.
- Čtyřtýdenní kurz českého jazyka pro krajanů – kurz výuky češtiny určený krajanům starším 18 let žijícím v zahraničí, kteří se chtějí naučit jazyk svých předků nebo se v něm zdokonalit.
- Dvoutýdenní kurz metodiky výuky českého jazyka pro vyučující z řad krajských komunit.

Podrobnější informace k jednotlivým aktivitám programu naleznete na stránce Velvyslanectví České republiky v Rakousku.

Poskytování peněžních darů na krajské projekty – přednost mají krajské projekty v rámci konkrétních a tradičních aktivit spolků, jako jsou kulturní či vzdělávací akce. Text platných pravidel pro poskytování peněžních darů krajským spolkům a další informace je možné nalézt na webových stránkách českého velvyslanectví. Odkaz na formulář žádosti je k dispozici tamtéž. V případech, kde je to technicky možné, nechť spolky žádost elektronicky vyplní a odešlou dle pokynů na webu, zároveň si žádost vytisknou, opatří podpisem statutárního zástupce a postoupí ZÚ v místě k dalšímu řízení dle dosavadního postupu. V rámci poskytování peněžních darů na krajské projekty upřednostňujeme příspěvky na konkrétní a tradiční aktivity spolků, jako jsou kulturní či vzdělávací akce, před údržbou a opravami krajských objektů. Stejně tak doporučujeme krajským spolkům přechod z tištěných krajských publikací na elektronické verze.

Pokud krajský spolek žádá poprvé, je k žádosti o peněžní dar požadováno přiložení kopie registrace spolku v zemi působnosti a kopie platných stanov spolku.

Připomínáme krajským organizacím, že termín podání žádostí na příští rok je 1. srpen 2023.

Návštěva velvyslance Jiřího Šitlera v Dolním Rakousku

8. března proběhla nástupní návštěva velvyslance Jiřího Šitlera u zemské hejtmanky Dolního Rakouska Johanny Mikl-Leitner. Kromě přeshraniční spolupráce se jednání věnovalo i probíhající ruské agresi vůči Ukrajině či proměně evropské energetiky.

Jiří Krátký píše krajanům

Dopis zvláštního zmocněnce pro krajské záležitosti Jiřího Krátkého pro české krajany v zahraničí najdete na: www.mzv.cz/vienna/cz/rakousko/cesi_v_rakousku/dopis_zvlastniho_zmocnence_pro_krajske_1.html.

Vernisáž výstavy *Wenzel a jeho noviny – historie českého tisku v rakouské Vídni*

České velvyslanectví ve Vídni hostilo 25. ledna 2023 vernisáž výstavy *Wenzel a jeho noviny – historie českého tisku v rakouské Vídni*. Výstavu připravil Institut komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Samotná expozice představuje na jednadvacet panelech průřez českého tisku a s ním souvisejících významných událostí ze života české a československé menšiny. Výstava je připravena v českém jazyce.

Úvodní proslov přednesl velvyslanec Jiří Šitler, ředitel Institutu komunikačních studií UK Jakub Končelík a autoři výstavy Alexandra Blodigová a Luboš Velek, který představil historii vzniku výstavy a její vědeckou metodiku při výběru materiálu či exponátů.

Výstava vznikla za podpory Ministerstva kultury ČR.

Výstava *Poselství ukrytá v perníku*

Muzeum města Prahy pořádá do 28. 5. 2023 v Zámeckém areálu Ctěnice, Bohdanečská 259/1, 190 17 Praha 9-Vinoř, výstavu *Poselství ukrytá v perníku*.

Poselství ukrytá v perníku je výstavní projekt české malířky žijící ve Francii Andrey Schmidt. Umělkyně je nadšenou propagátorkou lidových řemesel, která jsou pro ni velkou inspirací. Detailně studuje jejich historický vývoj a záhady spojené s jejich vznikem. Perníkářství ji zaujalo zejména svou historií a zcela jedinečnými rysy, kterých nabylo v českých zemích, a inspirovalo ji k uměleckému ztvárnění příběhu perníku.

O řemeslném mistrovství perníkářů, rozmanitosti a estetickém výrazu jejich výrobků i skrytých významech perníkových darů vypovídají mimo jiné historické perníkářské formy. Jejich výběrem ze svých sbírek přispívá Muzeum města Prahy k poznání dějin dalšího z pražských řemesel.

Výstava, v níž se setkává perníkářské řemeslo se svými bohatými tradicemi s uměleckou tvorbou současné malířky, má i interaktivní část věnovanou nejmladší generaci. Poučení a zábavu nabídnou pohádkové motivy, perníková chaloupka i tvůrčí perníkářská dílna.

Bayerisch-Tschechische Landesausstellung *Barock! Bayern und Böhmen*

Sie wird vom 10. Mai bis 3. Oktober 2023 im Sonderausstellungsbereich (Donausaal) des Hauses der Bayerischen Geschichte in Regensburg und ab 8. Dezember 2023 bis 8. Mai 2024 im Sonderausstellungsbereich des Nationalmuseums in Prag (Hauptgebäude am Wenzelsplatz) präsentiert.

Es ist eine Geschichte von Krise und Wiederaufbau: Am Anfang steht die Tragödie des Dreißigjährigen Krieges. Bayern ist einer der großen Spieler, erkämpft für den Habsburger Kaiser Böhmen und gewinnt die Kurfürsten-

HAUS DER BAYERISCHEN GESCHICHTE

BAYERISCH-TSCHECHISCHE LANDESAUSSTELLUNG

BAROCK BAYERN UND BÖHMEN

10. MAI – 3. OKTOBER 2023
Regensburg, Haus der Bayerischen Geschichte
Dienstag – Sonntag 9–18 Uhr | Montag geschlossen | www.hdbg.de
8. DEZEMBER 2023 – 8. MAI 2024
Prag, Nationalmuseum Hauptgebäude | Sonderausstellungsräume

würde. Am Altstädter Ring in Prag wütet das kaiserliche Strafgericht. Böhmen muss wieder katholisch werden. Bayern ist über Jahrzehnte Kriegsgebiet und zählt am Ende zu den Verlierern. Nach der Katastrophe geht es um den Wiederaufbau. Seine Form findet er im Barock – in Böhmen wie in Bayern.

Aus den Verwüstungen entsteht ein gemeinsamer Kulturraum: Bauboom herrscht in beiden Ländern. Der Barock wird zelebriert. Die Bayerisch-Tschechische Landesausstellung in Regensburg und Prag vermittelt mit über 150 hochrangigen Originalen vorwiegend aus beiden Ländern die Vielfalt und den Reichtum einer Epoche großer Leidenschaften, von Abgründen und Illusionen, Himmel und Hölle.

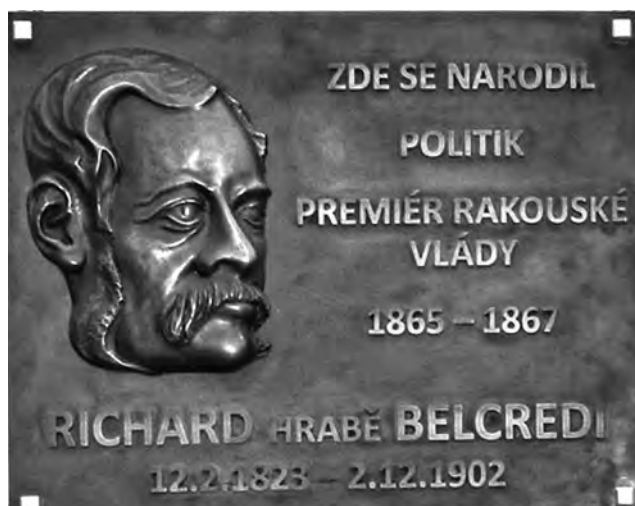
Bayerisch-Tschechische Landesausstellung 2023/2024
Haus der Bayerischen Geschichte Regensburg, Donausaal
Laufzeit: 10. Mai bis 3. Oktober 2023

Dienstag bis Sonntag von 9:00 bis 18:00 Uhr
Nationalmuseum Hauptgebäude Prag, Sonderausstellungsräume

Laufzeit: 8. Dezember 2023 bis 8. Mai 2024
<https://www.hdbg.de/basis/ausstellungen/barock-bayern-und-boehmen.html>

Výstava *Lenka*

Příběh vycpané samice žirafy Lenky ze zoologické zahrady v Praze, která se nachází v depozitáři Národní galerie, tvoří pozadí skupinové výstavy umělců Evy Koťátkové, Jiřího Kovandy a Karolíny Liberové. Výstava pojmenovaná právě po této žirafě *Lenka* se koná v Českém centru ve Vídni a bude otevřena do 26. května 2023.

Česká podpora vídeňské Školy Komenského

Česká republika opět v následujících třech letech přispěje devíti milióny korun na provoz vídeňské Školy Komenského. Schválila to vláda na návrh ministra zahraničí Jana Lipavského (Piráti). Škola je podle úřadu společným kulturním dědictvím Čechů a Slováků ve Vídni. Školský spolek Komenský, který vídeňskou školu provozuje, podporuje Česko dlouhodobě. Od vzniku samostatného Československa do osmdesátých let minulého století byla podpora systémová, od devadesátých let vláda nepravidelně posílala spolku finanční dary. Naposledy v roce 2020 kabinet schválil pro následující roky též devět miliónů korun.

Školský spolek Komenský funguje od roku 1872. V současnosti provozuje mateřskou, základní a střední školu, které poskytují vzdělání v němčině, češtině a slovenštině. Školy mají v současné době téměř 550 žáků. „Za roky své existence škola vychovala desetitisíce mladých lidí vzdělaných v duchu jednotného chápání středoevropské kultury, politiky a porozumění. Pokud má smysl do něčeho investovat, a to v jakkoliv náročné době, je to vzdělání. Proto považuji za správné, že jsme dnes rozhodli o pokračování naší podpory,“ uvedl Lipavský. Na rozpočtu školy se podílí rakouská a česká strana, aktuálně se obnovila také jednání se Slovenskem o možném navýšení jeho podpory.

Nová pamětní deska v Jimramově na počest Richarda Belcrediho

Od poloviny února připomíná ve městě Jimramov (Ingrowitz) nová pamětní deska významného rakouského politika Richarda Belcrediho (1823-1902). Deska s portrétem byla umístěna na průčelí zámku, kde se před 200 lety narodil. Belcredi byl pohřben v rodinné hrobce šlechtického rodu v Jimramově.

Richard hrabě Belcredi (12. 2. 1823, Jimramov – 2. 12. 1902, Gmunden) byl rakouský politik z moravské větve původně italského šlechtického rodu Belcrediů; působil jako ministerský předseda Rakouska a český místodržící.

Richard Belcredi studoval v Litomyšli gymnázium a v Praze a Vídni práva, v roce 1854 byl jmenován okresním hejtmanem ve Znojmě, roku 1860 byl povolán do Slezského zemského sněmu a poté do rakouské Říšské rady (poslancem byl v letech 1861-1865). V roce 1862 se stal hlavou zemské vlády Rakouského Slezska (v jiných korunních zemích monarchie se tato funkce nazývala místodržícím) a konečně roku 1864 tajným radou a místodržitelem Čech. Byl členem Panské sněmovny Říšské rady. V doplňovacích zemských volbách v Čechách v únoru 1864 byl zvolen i do Českého zemského sněmu, kde zastupoval kurii velkostatkářskou. Rezignoval v říjnu 1865. Do sněmu se vrátil ještě v doplňovacích volbách v září 1871.

Zasloužil se o zřízení prvního českého gymnázia v Brně. Za své zásluhy byl vyznamenán Řádem zlatého rouna a velkokřížem Královského uherského řádu sv. Štěpána. Císař František Josef I. jej jmenoval státním ministrem a ministerským předsedou.

Po odchodu z úřadu předsedy ministerské konference působil v letech 1881-1895 jako prezident Správního soudního dvora ve Vídni.

NKÚ k systému dálničních e-známek

Elektronické dálniční známky jsou ve srovnání s původním systémem papírových vinět efektivní a hospodárné, uvádí Nejvyšší kontrolní úřad (NKÚ). Zavedení elektronických známek podle jeho zjištění snížilo roční náklady v průměru o 120 miliónů korun. Optimálního stavu však ministerstvo dopravy podle kontrolorů nedosáhlo, chybí zejména automatizovaná výměna dat s registrem silničních vozidel. Podle úřadů je její spuštění naplánováno na letošní rok.

Proto například ověření, zda je vozidlo osvobozeno od úhrady dálničního poplatku, musí dělat zaměstnanci ručně. Systém také neumí sám vyhodnotit, zda má auto nárok na sníženou cenu známky, určenou pro vozidla poháněná zemním plynem nebo biometanem. Nefunguje ani automatické vyhodnocování přestupku v případě, že vozidlo nemá zaplacenou známku.

Ceny dálničních známek jsou stejné už přes deset let. Roční stojí 1 500 korun, třicetidenní 440 korun a desetidenní 310 korun. Ministr dopravy Martin Kupka (ODS) v polovině února uvedl, že jejich cena stoupne. Podle něj je to nezbytné pro další investice. O kolik známky zdraží

a kdy, zatím není jasné, Kupka v minulosti připustil možnost každoročního zdražování o inflaci. Spolu s tím resort připravuje také vznik jednodenní dálniční známky.

Policisté mohou cestovat s Českými drahami s větší slevou, za to dráhy čekají pomoc

Policisté si mohou od začátku března zakoupit aplikaci pro zlevněné jízdenky do vlaků Českých drah za poloviční cenu. Za to mají být připraveni zasáhnout proti agresivním pasažérům. Projekt má přispět ke zvýšení bezpečnosti a zrychlení řešení případných incidentů. Zatím využilo možnost nákupu zlevněné aplikace 230 policistů.

Průvodčí bude díky kontrole jízdenek vědět, že se ve vlaku nachází policista a bude ho moci požádat o spolupráci, když ji bude potřebovat. Dosud musel policii přivolat, na příjezd hlídky se čekalo, což podle generálního ředitele způsobovalo zpoždění vlaků. Policisté vyjíždějí ke zhruba 500 případům ročně. Nejčastěji jde o případy, kdy člověk nechce zaplatit jízdné a legitimovat se nebo opustit soupravu.

Korespondenční volby pro Čechy v zahraničí

Ministr vnitra a vicepremiér Vít Rakušan (STAN) požádal vedení Sněmovny o zařazení senátního návrhu na zavedení korespondenční volby ze zahraničí na jednání pléna. Novinářům řekl, že je norma životaschopná, není proto nutné, aby ministerstvo předkládalo vlastní návrh. Senátní návrh je podle něj kvalitní. Senát normu schválil v říjnu 2021, poslanci ji dosud na program schůze nezařadili. Podle současných pravidel mohou Češi v zahraničí hlasovat jen na velvyslanectvích, což je časově i finančně nákladné pro kraje, kteří žijí daleko od jejich sídel. Česko je tak podle navrhovatelů změny jednou z posledních pěti zemí EU, které zatím hlasování poštou uzákoněno nemají.

Poštu by podle nich k hlasování mohlo využít na 600 000 Čechů, kteří v cizině žijí trvale nebo tam odjeli za prací či studiem. Naposled téma rezonovalo při lednové volbě nové hlavy státu.

Novela vychází z vládního zákona o správě voleb. Počítá s tím, že si volič vyžádá od zastupitelského úřadu identifikační lístek, předvyplněnou doručovací obálku a hlasovací obálku. Hlasovací lístek s preferovaným volebním uskupením by si vytiskl na webových stránkách ministerstva vnitra, případně označil preferenčními hlasy, poté by jej vložil do hlasovací obálky a tu pak i s vyplněným identifikačním lístkem do doručovací obálky. Písemnost by pak odeslal nebo osobně doručil zastupitelskému úřadu, který by ji v den voleb předal volební komisi. Lístky by pak byly započítány spolu s ostatními do celkových výsledků voleb. Tvůrci novely náklady odhadli na pět milionů korun. Senát se o zavedení korespondenčního hlasování snaží dlouhodobě, podobně jako některé strany ve Sněmovně.

Hejtman Ivo Vondrák opustil ANO

Poslanec hnutí ANO Ivo Vondrák opustil jeho poslanecký klub. Po jednání to oznámila jeho předsedkyně Alena Schilerová. Podle ní se na tomto řešení vzájemně dohodli. Moravskoslezský hejtman Vondrák také rezignoval na funkci místopředsedy ANO. Před lednovou prezidentskou vol-

bou podpořil Petra Pavla, protikandidáta šéfa ANO a ex-premiéra Andreje Babiše. Za to ho kritizovali mimo jiné ostatní místopředsedové hnutí. Vondrák řekl, že chce ve Sněmovně zůstat jako nezařazený poslanec.

Fiala: Stát by mohl mít nástroj, kterým by mohl bojovat s dezinformacemi

Stát by mohl mít v budoucnu k dispozici zákonný nástroj, kterým by byl schopen dočasnými opatřeními bojovat proti dezinformacím například vypnutím webů, které jsou prokazatelně pod vlivem cizích mocností. Vypnutí webů by se mělo používat jen v případech ohrožení státu. V diskusi se studenty na Ekonomické fakultě Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava to řekl premiér Petr Fiala (ODS). Podle něj by ale vždy v praxi využití rozhodnutí mohl zrušit soud. Upozornil na to, že příslušný návrh teprve vzniká. Vláda se na něm ještě ani neshodla.

„Dezinformace jsou dnes citlivé téma. O dezinformacích a boji s dezinformacemi koluje řada dezinformací. Žádný boj s nimi ale nesmí vést k omezení svobody slova. Ani v omezování práva vyjadřovat názory. Třeba i hloupé či založené na lži. Každý občan České republiky musí mít právo říkat, co chce,“ řekl na dotaz jednoho ze studentů Fiala. Problém podle něj ale spočívá v tom, jak má suverénní stát reagovat, když cizí velmoc svými finančními prostředky proti němu vede určitý dezinformační boj. „Pokud pracuje uvnitř naší země. Na to je možné reagovat třeba tím, že se takto vypnou dezinformační weby,“ uvedl. Dodal ale, že toto by se mělo používat jen v případech ohrožení státu. A navíc by takové rozhodnutí mělo být soudem ve lhůtě sedmi dnů přezkoumatelné. „Pak by se mohlo stát, že by soud státu takové opatření zrušil,“ doplnil.

NKÚ: Podpora digitálního vzdělávání se v českém školství příliš neprojevila

Podpora digitálního vzdělávání se v českém školství příliš neprojevila. Informoval o tom Nejvyšší kontrolní úřad. Prověřoval, jak ministerstvo školství a Národní pedagogický institut hospodařily v letech 2019-2021 s dotacemi na digitalizaci od státu a Evropské unie. Celkovou částku přes osm miliard korun podle kontrolorů instituce nevyužily úplně účelně, protože některé investice doteď nepřinesly ve školním systému žádné zlepšení. Rozvoji digitalizace podle kontroly výrazně pomohla až pandemie covidu-19, kdy školy přešly na distanční formu výuky.

V Drážďanech začíná poslední část uměleckého festivalu Česká sezóna

V saské metropoli začala závěrečná část uměleckého festivalu Česká sezóna v Drážďanech nazvaná *Všechnu moc imaginaci!* Na výstavě, která v Umělecké síni v Lipsiusbau na labské promenádě mapuje tvorbu zhruba od roku 1910 do současnosti, je zastoupeno svými díly jednapadesát umělců.

Kurátorem je bývalý ředitel Národní galerie Praha Jiří Fajt, který od roku 2021 pracuje pro Státní umělecké sbírky Drážďany. Ty Českou sezónu uspořádaly společně s Česko-německým fondem budoucnosti. Festival začal loni v červnu a skončí letos 9. července.

Výstava *Všechnu moc imaginaci!* mimo jiné návštěvníkům ukazuje, jak se Praha ve dvacátých a třicátých letech 20. století vlivem bohaté multikulturní minulosti a progresivního kulturního dění stala v Evropě vyhledávanou baštou svobodomyšlného moderního umění.

Reforma českého základního školství

Ministerstvo školství upřesnilo zadání chystané reformy vzdělávání na základních školách. Učivo se redukuje a aktualizuje. Všichni žáci budou muset umět společný základ. Počet vyučovacích hodin zůstane stejný, ale učitelé v něm dostanou prostor pro práci s nadanými dětmi nebo s těmi, které mají speciální vzdělávací potřeby. Oznámil to ministr školství Vladimír Balaš (STAN) a další zástupci ministerstva školství. Se zavedením změn pomohou školám tři modelové vzdělávací programy. „Z hlediska obsahu je cílem upřednostnit hloubku a trvalost porozumění a schopnost aplikace základních pojmů a principů před šíří, tedy množstvím témat. Školy tak budou mít díky disponibilním hodinám zhruba celou pětinu času na prohlubování či rozvíjení vzdělávacího obsahu. U prvních stupňů to bude 15 procent, u druhých pak dvakrát více, tedy 30 procent,“ uvedl předseda skupiny odborníků MŠMT pro revizi takzvaných rámcových vzdělávacích programů základního vzdělávání Jan Jiterský.

Nový vzdělávací program má být v první a šesté třídě povinný od září 2025. Ve všech třídách o čtyři roky později.

Stipendijní program na podporu studijních pobytů zahraničních studentů bohemistiky

Kabinet češtiny pro cizince Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Filozofická fakulta Masarykovy univerzity vypisují na období podzimního semestru akademického roku 2022/23 (11. 9. – 8. 12. 2023) výběrové řízení do stipendijního programu na podporu studijních pobytů zahraničních studentů bohemistiky.

Stipendium je určeno studentům bakalářských, magisterských a doktorských bohemistických programů zahraničních vysokých škol ke studiu českého jazyka, literatury a kultury.

Přihlásit se můžete do 30. 4. 2023.

Podrobné informace naleznete na <https://kabcest.phil.muni.cz/stipendium>.

Velice rádi vás přivítáme ke studiu v Kabinetu češtiny pro cizince FF MU, pracovišti s více než pětadesátiletou tradicí.

PhDr. Eva Rusinová, vedoucí Kabinetu češtiny pro cizince, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Kabinet češtiny pro cizince, Arna Nováka 1, 602 00 Brno

Tel.: +420 549 495 970

E-mail: kabcest@phil.muni.cz

<http://www.kabcest.phil.muni.cz/>

RSKS

Milí priatelia Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku! Otvárame novú kapitolu nášho spolkového života v nových priestoroch. Je teraz aj na nás všetkých oživiť tieto priestory. Dať im charakter „Slovenského domu vo Viedni“. Uvidíme sa na našich budúcich spolkových podujatiach?

STE SRDEČNE VÍTANÍ: MARKTGASSE 3-7/3/R01, 1090 WIEN, U4 – Friedensbrücke, električky: 33, 5, D – zastávka Franz-Josefs-Bahnhof.

Detailné informácie o našich podujatiach nájdete naďalej na Facebooku alebo na našich stránkach www.slovaci.at. Veríme, že sa uvidíme na plánovaných podujatiach.

Vlado Mlynar a Ingrid Žalneva

SOVA

Detailné informácie o aktivitách nájdete pod linkom wien-cz-sk.at/sk/kalendar-akci a sova@slovaci.at.

Z nových kníh

Arnold Suppan: 1000 Jahre Nachbarschaft. „Österreich“, „Tschechen“ und „Sudetendeutsche“

Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 2023, 987 S., 11 Karten, ISBN 978-3-7001-9256-5 (broschiert), e-ISBN 978-3-7001-9257-2 (digital).

Zum Buch: Diese Synthese stellt die nachbarschaftliche Entwicklung der deutsch- und tschechischsprachigen Einwohner im Donau- und Sudetenraum vom 9. bis ins beginnende 21. Jahrhundert dar. Die Darstellung berücksichtigt die politische, wirtschaftliche und soziale Entwicklung über die Jahrhunderte ebenso wie die Kultur- und Mentalitätsgeschichte. Hierbei werden vorerst die Kontinuitäten und Diskontinuitäten im Heiligen Römischen Reich unter den verschiedenen Herrschergeschlechtern – besonders der Přemysliden, Babenberger, Luxemburger und frühen Habsburger – verglichen, ab 1526 die gemeinsame Geschichte in der Habsburgermonarchie mit den Auseinandersetzungen im Dreißigjährigen Krieg und den Reformen unter Maria Theresia und Joseph II. dargestellt. Besonders hervorgehoben wird das Jahrhundert der nationalen „Konfliktgemeinschaft“ – der österreichisch-tschechischen wie der tschechisch-deutschen – zwischen 1848 und 1948, das sowohl das Zeitalter Franz Josefs und den Ersten Weltkrieg als auch die Erste Republik in Österreich und der Tschechoslowakei sowie die Zivilisationsbrüche in der Zeit der NS-Herrschaft und des Zweiten Weltkrieges, schließlich Vertreibung und Zwangsaussiedlung nach 1945 erfasst. Eigene Schwerpunkte stellen der Vertrag von Saint-Germain 1919, das Münchner Abkommen 1938 und die „Beneš-Dekrete“ dar. Abschließend werden die Trennung durch den „Eisernen Vorhang“ 1948, die gesellschaftspolitische Wende von 1989/90 und die neue Nachbarschaft in der EU erörtert.

Zum Autor: Arnold Suppan ist Professor emeritus am Institut für Osteuropäische Geschichte der Universität Wien und ehemaliger Vizepräsident der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Geboren 1945 in St. Veit/Glan in Kärnten, studierte er Geschichte und Germanistik an der Universität Wien. Nach der Promotion 1970 war er zuerst als Universitätsassistent, nach der Habilitation als Universitätsdozent, ab 1994 als Universitätsprofessor am Institut für Osteuropäische Geschichte der Universität Wien tätig. Zwischen 1995 und 2015 wirkte er auch als Gastprofessor an den Universitäten Leiden, Fribourg, Stanford und Budapest. 2009-2011 war er Generalsekretär, 2011-2013 und 2021/22 Vizepräsident der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Suppan ist Autor von 10 Monographien, Herausgeber von über

40 Sammelbänden und Editionen und Autor von 280 wissenschaftlichen Aufsätzen.

Bestellungen: <https://verlag.oeaw.ac.at/produkt/1000-jahre-nachbarschaft/99200882>

Český rozhlas Plus: Neznámé tváře února 48 – Portréty

- <https://plus.rozhlas.cz/nezname-tvare-unora-1948-poslechnete-si-ctyri-pribehy-akteru-komunistickeho-8922087>
- <https://plus.rozhlas.cz/portrety-6504266>

České centrum Vídeň

České centrum Vídeň, Herrengasse 17, 1010 Wien
Změna programu je vyhrazena. O veškerých programových změnách informuje České centrum Vídeň na svém webu, Facebooku a Instagramu.

Slovenský inštitút Viedeň

Wipplingerstraße 24-26, A-1010 Wien
Tel.: +43 1 318 905 5291
si.vienna@mzv.sk | www.mzv.sk/sivieden
www.facebook.com/SlowakischesInstitutInWien

18. 04. 12:30 Poludňajší koncert Aurum Quartet

Vystúpenie komorného klarinetového kvarteta
Slovenský inštitút, Wipplingerstrasse 24-26, Wien

27. 04. 19:00 Koncert Slovenského mládežníckeho orchestra

Ehrbar Saal, Mühlgasse 28, Wien

Vlastenecká
8 ŽEN
JEDNA Z NICH JE VINNÁ, ALE KTERÁ?
15. DUBNA 2023
OD 17:00
DIVADELNÍ SÁL ŠKOLY KOMENSKÝ
SEBASTIANPLATZ 3, 1030 WIEN
VSTUPENKY: WWW.OMLADINA.AT VOMIADINA@GMAIL.COM 0676 908 82 79

VÝSTAVY – VÝBĚR

WIENER SECESSION

Vor 125 Jahren am 12. 11. 1898 hat die Secession ihre Türen geöffnet. Feiern Sie mit uns! Anlässlich des Jubiläums bieten wir freien Eintritt an jedem ersten Mittwoch im Monat für das gesamte Jahr 2023. Besuchen Sie auch unsere kostenfreie Jubiläumsführung an diesen Tagen um 17 Uhr mit Fokus auf die Geschichte der Künstler*innenvereinigung und die Architektur der Jugendstil-Ikone.

Termine mit freiem Eintritt:

3. Mai, 7. Juni, 5. Juli, 2. August, 6. September, 4. Oktober, 1. November, 6. Dezember 2023

JAHRESPROGRAMM 2023:

28. 04. – 18. 06. Vivian Suter / Margaret Salmon / Karabing Film Collective

30. 06. – 03. 09. Lazar Lyutakov / Delaine Le Bas / Chen Chieh-Jen

15. 09. – 12. 11. SoiL Thornton / Mai Ling / Mykola Ridnyi

01. 12. 2023 – 28. 01. 2024: Tishan Hsu / Charlotte Prodger / Agency of Singular Investigations

Permanente Präsentation: Gustav Klimt, Beethovenfries

SCHÖNBERG CENTER

bis 22. 12. 2023 Ausstellung Komposition mit zwölf Tönen Schönbergs Neuordnung Musik

Kurator: Eike Feß

www.schonberg.at

Mo-Fr 10:00-17:00 Uhr

ALBERTINA MODERN

bis 26. 04. Piktorialismus. Die Kunstfotografie um 1900

bis 23. 06. Andy Warhol bis Damien Hirst. Die Entwicklung des Prints vom 20. Jahrhundert bis heute

1010 Wien, Karlsplatz 5

ALBERTINA

bis 14. 05. Dürer, Munch, Miró – The Great Masters of Printmaking

Zum 20-jährigen Jubiläum der Neueröffnung der Albertina wird ein grandioses Ausstellungsduett zur Druckgrafik der letzten sechs Jahrhunderte präsentiert. Seit der Gründung der Albertina durch Albert von Sachsen-Teschen vor über 200 Jahren liegt ein Schwerpunkt des Sammelns darin, der jeweils zeitgenössischen Kunst gesteigerte Aufmerksamkeit zu schenken: Dürer, Munch, Miró – The Great Masters of Printmaking macht hier den Anfang.

bis 24. 05. Bruegel und seine Zeit

bis 04. 06. Alex Katz – Cool Painting

Zu seinem 95. Geburtstag zeigt die Albertina eine umfassende Würdigung des Künstlers aus den reichen Beständen ihrer Sammlung: 2022 waren Hauptwerke von Alex Katz aus der Albertina an das Guggenheim Museum und das Museo Thyssen-Bornemisza in Madrid verliehen.

Alex Katz, 1927 in New York geboren, zählt zu den bedeutendsten Vertretern der zeitgenössischen US-ameri-

kanischen Kunst. Großformat, breiter Pinselstrich, starke Farben: So kennt man Katz. Ihm geht es um Farbe und Komposition.

bis 18. 06. **Zum 50. Todestag Picasso**

Die Albertina besitzt zentrale Werke aus allen wichtigen Phasen: *Die Trinkerin* aus der Blauen Phase von 1902, Hauptwerke, die in den Jahren des 2. Weltkrieges und der Zeit danach entstanden, bis zu seinen späten Arbeiten, wie etwa *Nackte Frau mit Vogel und Flötenspieler* oder seinen späten Druckgrafiken, die durch seine Auseinandersetzung mit der Vergänglichkeit des Lebens und das „Malen gegen die Zeit“ geprägt sind.

Die Ausstellung zeigt 18 Gemälde aus der eigenen Sammlung und insgesamt über 70 Werke eines Mannes, der bereits zu seinen Lebzeiten zum Archetyp des modernen Künstlers wurde.

LEOPOLD MUSEUM

bis 30. 04. **Wien 1900: Aufbruch in die Moderne**

Bis 30. April 2023 werden Egon Schieles *Selbstbildnis mit Lampenfrüchten* sowie weitere Werke des Leopold Museum wegen einer umfangreichen Schiele-Ausstellung im Tokyo Metropolitan Art Museum nicht in Wien zu sehen sein. Bis 30. April zeigt das Leopold Museum daher in der Dauerpräsentation Wien 1900 herausragende Gemälde von Hans Makart und Richard Gerstl sowie zahlreiche Papierarbeiten von Egon Schiele aus eigenem Bestand, die um hochkarätige Leihgaben ergänzt wurden.

Täglich: 10:00-18:00, Dienstag geschlossen, Feiertags geöffnet!

Sehr geehrte Besucher*innen, aufgrund der in letzter Zeit durch Aktivist*innen verursachten Anschläge auf Kunstwerke in zahlreichen Museen Europas, müssen wir Sie bitten, sämtliche Taschen (Handtaschen, Rucksäcke etc.) sowie Jacken, Mäntel und Hüte bei der Garderobe abzugeben. Ebenso ist die Mitnahme von Flüssigkeiten nicht gestattet. Wir ersuchen um Verständnis, wenn es beim Einlass zu Wartezeiten kommt. Wir danken Ihnen herzlich für Ihr Verständnis zum Schutze unserer Kunstwerke.

Direktion Leopold Museum

MuseumsQuartier, Museumsplatz 1, 1070 Wien

UNTERE BELVEDERE

bis 07. 01. 2024 **Das Belvedere: 300 Jahre Ort der Kunst**

Über zehn Jahre lang wurde an der Sommerresidenz von Wiens wohl berühmtestem Feldherrn Prinz Eugen von Savoyen gebaut: Im Jahr 1723 war die Anlage des Belvedere mit der Fertigstellung des Oberen Schlosses schließlich vollendet. Anlässlich des dreihundertjährigen Jubiläums dieses Ereignisses widmet sich das Haus seiner eigenen Geschichte. Als architektonisches Ensemble wie auch als Museum stand das Belvedere über Epochen hinweg für die Inszenierung von Macht und Repräsentanz: als Kulisse höfischer Feste, zeitweise als königliche Residenz, aber auch als Schauplatz der Unterzeichnung des österreichischen Staatsvertrags 1955. In einer umfangreichen Ausstellung setzt sich das Museum nun mit seiner wechselhaften Nutzung auseinander.

Kuratiert von Björn Blauensteiner, Sabine Grabner, Kerstin Jesse (Konzeptmitarbeit), Alexander Klee, Georg Lechner, Stefan Lehner, Monika Mayer und Luisa Ziaja.

Montag bis Sonntag, 10:00-18:00

Rennweg 6, 1030 Wien

KUNSTFORUM WIEN

bis 25. 06. **Kiki Kogelnik: Now Is the Time**

Kiki Kogelnik (1935-1997) ist eine der bedeutendsten in Österreich geborenen Künstlerinnen des 20. Jahrhunderts, lebte und arbeitete aber auf internationalem Niveau. Die Künstlerin gilt heute als die einzige österreichische Protagonistin der Pop Art, ihre Kunst geht jedoch weit über diese Kategorisierung hinaus. Kogelniks spielerisches, farbenfrohes und hochpolitisches Werk reicht von Malerei, Zeichnung, Keramik und Installation bis hin zu performativen Praktiken und verfügt über eine erstaunliche Aktualität, was die Themenstellungen anbelangt. Das Bank Austria Kunstforum Wien zeigt im Frühjahr 2023 die bis dato größte Einzelpräsentation dieser herausragenden Künstlerin.

KUNSTHISTORISCHE MUSEUM

bis 01. 05. **Ansichtssache #26. Farbe in Schwarz-Weiß – Josef Löwys photographische Drehscheibe (1888-1891)**

bis 29. 05. **„Das Monster ist geglückt“ Herwig Zens, Das radierte Tagebuch**

bis 23. 06. **In 80 Münzen um die Welt**

bis 25. 06. **Baselitz Nackte Meister**

bis 25. 06. **Weibliche Perspektiven zu Vermeer**

20. 6. – 15. 10. **In Love with Laura. Ein Geheimnis in Marmor**

Maria-Theresien-Platz, 1010 Wien

Rádio Dráták a podcast ORF Češi

Rádio Dia:tón a podcast ORF Slováci

DRÁTÁK (každé pondělí, 21:10-21:40, Radio Burgenland) Česká Osvěta | Slovenské Ozveny 2 | 13:05 hod. | ORF2 Vídeň

ORF III vysílá každou druhou neděli v 8:45 nový magazín všech autochtonních menšin v Rakousku s názvem WIR. Po dobu sedmi dní od dne přenosu je možnost na tvthek.orf.at pořad zhlédnout.

Tým ORF: Miriam Spring, Monika Cauder (Slováci) + Martina Pfeffer, Jan Daňša (Češi).

Slovenský basista Peter Kellner vo Viedni

V opere *Le nozze di Figaro* vo Viedenskej štátnej opere v naštudovaní Barrie Kosky a s Philippem Jordanem rolu Figara bravúrne stvárnil mladý slovenský basista Peter Kellner.

Od roku 2018 je slovenský basista Peter Kellner sólistom Viedenskej štátnej opery, kde sa v tejto sezóne okrem iného predstavil ako Figaro (*Le nozze di Figaro*) a Basilio (*Il barbiere di Siviglia*). V sezóne 2021/22 sa prvýkrát predstavil v newyorskej MET v role Collina v kultovej inscenácii *La Bohème* od Franca Zeffirelliho. Taktiež sa predstavil ako Papageno v Royal Opera House v Londýne a debutoval v Berlínskej štátnej opere ako Figaro.

V rokoch 2013 a 2014 sa predstavil na svetoznámom Salzburgskom festivale ako člen tamajšieho operného štúdia „Young Singers Project“. Odvtedy je pravidelným hosťom a vystúpil v opernej produkcii svetoznámeho režiséra Romea Castellucciho *Salome* ako Erste Soldat pod taktovkou dirigenta Franze Welsera-Mösta ako aj na koncertnom pódii v cykle *Mozart Matiné* pod taktovkou Ivora Boltóna. Na prestížnom festivale v anglickom Glyndebourne mal v roku 2015 príležitosť doskočiť do role Figara v Mozartovej *Le nozze di Figaro*. Taktiež sa v roli Basilia (*Il barbiere di Siviglia*) predstavil na talianskom Festival della Valle d'Itria pod záštitou svetoznámeho dirigenta Fabia Luisiho.

Významným bol jeho trojročný angažmán v Oper Graz v Rakúsku, kde stvárnil postavy ako Figaro (*Le nozze di*

Figaro), Osmin (*Die Entführung aus dem Serail*), Basilio (*Il barbiere di Siviglia*), Lord Sidney (*Il viaggio a Reims*), Frere Laurent (*Roméo et Juliette*) či Colline (*La Bohème*).

V Slovenskom národnom divadle je Peter Kellner stálym hosťom v operách *Don Giovanni* ako Leporello, *La Bohème* ako Colline či v roli Osmina v Mozartovom *Únose zo serailu*. S rolou Papagena (*Die Zauberflöte*) debutoval v divadlách Teatro Verdi Trieste ako aj v španielskej Seville v Teatro de la Maestranza.

Peter Kellner študoval spev na Konzervatóriu v Košiciach u profesora Michaila Adamenka a následne v Salzburgu na Univerzite Mozarteum v triede profesora Borisa Bakowa. Svoje bakalárske štúdium úspešne ukončil na univerzite Kunstuniversität Graz v triede profesora Antonia

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE
JÜDISCHE GEMEINDE IN PRAG
JEWISH COMMUNITY OF PRAGUE

29. 3. - 26. 7. 2023
JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA
JERUZALÉMSKÁ 7, PRAHA 1
WWW.SYNAGOGUE.CZ

ČESKO-NĚMECKO-ŽIDOVSKÉ OPOMÍJENÉ OSOBNOSTI

Overlooked Czech-German-Jewish personalities
Übersehene tschechisch-deutsch-jüdische
Persönlichkeiten

Výběr 20 osobností projektu Kulturní dědictví UNESCO 2021-3

* Auswahl der 20 Persönlichkeiten des UNESCO-Kulturerbe-
projekts 2021-3 * Selection of 20 personalities of the UNESCO
Cultural Heritage 2021-2023 project

GUIDO ADLER / VICTOR ADLER / FRIEDRICH ADLER
OSKAR BAUM / GERTY A CARL CORI / MAX FLEISCHER
VILÉM FLÜSSER / LOUIS FÜRNBURG
OTTO RICHARD GOTTLIEB / EDUARD HANSLICK
ALEXANDRE KAFKA / EGON ERWIN KISCH
KARL KRAUS / HIERONYMUS LORM
HANS NATONEK / LEO PERUTZ
JAKOB EDUARD POLLAK / LENKA REINEROVÁ
WILHELM STIASSNY / JOHANNES URZIDIL

Výstava je otevřená denně kromě sobot a židovských svátků,
vždy od 10.00 do 17.00 * Die Ausstellung ist täglich, außer
Samstags und an jüdischen Feiertagen, von 10.00 bis 17.00 Uhr
geöffnet * The exhibition is open daily, except Saturdays and
Jewish holidays, from 10.00 to 17.00

Solla. K Petrovým úspěchom patří 1. miesto na medzinárodnej súťaži Ferruccio Tagliavini v Rakúsku, 2. miesto na Mozartovej súťaži operného spevu v Salzburgu a prestížne štipendium od Wigmore Hall/Independent Opera Competition v Londýne.

Peter Kellner – Figa-

ro s divadelními instinkty: „Teď je to moje pátá sezóna a v tomto domě se opravdu cítím velmi dobře a jsem rád, že se věci tak dobře daří. Ano, mohu říci, že Státní opera se pro mě vlastně stala jakýmsi domovem.“

Archiv časopisu Kulturní klub online (pdf)

S radostí Vám oznamujeme, že se nám po dlouhé době podařilo splnit přání čtenářů i redakce mít možnost listovat a číst si online ve všech vydaných číslech časopisu *Kulturní klub*, a to ve formátu pdf.

Neváhejte a navštivte naši webovou stránku www.kulturklub.at – Archiv časopis, nebo přímo www.kulturklub.at/archivcasopis.html.

Projekt byl umožněn díky finanční podpoře rakouského Spolkového kancléřství. V roce 2020 bylo v rámci programu pro podporu menšin u rakouského Spolkového kancléřství možné podat žádost o subvenci na digitalizaci. Tuto příležitost jsme využili a podali návrh projektu, který uspěl a Kulturní klub obdržel na digitalizaci finanční prostředky.

Věříme, že Vás archiv zaujme a že se stanete jeho pravidelnými návštěvníky a uživateli.

redakce Kulturního klubu

TSCHECHISCHES ZENTRUM
ČESKÉ CENTRUM

Herrengasse 17, 1010 Wien

Tel.: +43-1-53 52 360

www.czechcentres.cz/vienna

e-mail: ccwien@czech.cz

www.facebook.com/TschechischesZentrumWien

Po, St, Čt 10:00-17:00

Út 10:00-18:00, Pá 10:00-16:00

(Polední přestávka 12:00-12:30)

Galerie auf der Pawlatsche

Institut für Slawistik

Universitätscampus,

1090 Wien, Spitalgasse 2-4 / Hof 3

www.univie.ac.at/pawlatsche

Obchodní právo a nemovitosti

Adresa právníka / právníčky
v redakci

tel., fax a záznamník:

01 79 88 454 (od 11:00)

VESELÁ ŠKOLA

s celodenní péčí

MŠ / Česká škola / doučování

7:00-17:00 hodin, 0-15 let

Barichgasse 21/4, 1030 Wien

Tel.: 0650 33 23 579

Slowakisches Institut
SLOVENSKÝ INŠTITÚT

Wipplingerstrasse 24-26, 1010 Wien

Po – Štv 10:00-12:00, 13:00-17:00

Pia 10:00-12:00, 13:00-15:00

tel./fax: +43-676-780 5353

www.mzv.sk/sivieden

<https://www.facebook.com/SlowakischesInstitutInWien>

si.vienna@mzv.sk

RAKÚSKO-SLOVENSKÝ KULTÚRNY SPOLOK

Sekretariát: út 9:00-10:30, čt 18:00-19:30

Otto-Bauer-Gasse 23/11, 1060 Wien

tel. +43-1-596 13 15, fax +43-1-595 57 99

rsks@slovaci.at, www.slovaci.at

ST. KARL

Kreuzherrengasse 1, 1040 Wien

Heilige Messe

Montag bis Freitag 18:00 Uhr

Samstag Vorabendmesse 18:00 Uhr

Sonntage 8:00, 10:00 und 19:00 Uhr;

sonst an kirchlich gebotenen Feiertagen um 8:00 und 10:00 Uhr

Rosenkranz täglich um 17:30 Uhr

in der Kapelle

Beichtgelegenheit eine halbe Stunde vor Beginn der Messen und nach Vereinbarung

Svatá zpověď také v českém jazyce!

Die Kirche ist geöffnet:

Mo-Fr 7:30-19:00,

Sa 8:30-19:00, So 9:00-19:00

Kanzleistunden: Mo-Fr 8:30-11:30

Tel.: 504 61 87, Fax: DW 13

E-Mail: st.karl.wien@aon.at

Haus- und Krankenbesuche und Beichte mit Kommunionempfang nach Vereinbarung mit der Pfarrkanzlei

Otevřeno vždy od 15. března do 31. října

BIERGARTEN · RESTAURANT

Schweizerhaus

Familie Karl Kolařík

seit 1920

1020 Wien, Prater 116, Tel. 728 01 52

POKYNY PRO ČTENÁŘE

Přihlášky k členství/odběru časopisu zasílejte na adresu:
Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku
Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich
Mohsgasse 30/9
A-1030 Wien

tel./fax/záznamník (od 10:00): ++43-1-79 88 454

e-mail: info@kulturklub.at, www.kulturklub.at

Nemáme placenou sekretářku, a proto prosíme o pochopení, pokud se nedovoláte. Namluvte svá přání na záznamník, určitě se ozveme. Srdečně děkujeme všem novým odběratelům časopisu a věříme, že jsou s ním spokojeni. Zároveň prosíme o Vaše ohlasy, přání, návrhy a kritiky.

Vážení členové v Rakousku, příspěvek na rok 2023 činí **35,- €** (členský příspěvek 17 € + předplatné 18 €).

Členství zahrnuje: zasílání časopisu, možnost inzerce na homepage Klubu, možnost inzerce s 20 % slevou v časopise *Kulturní klub* aj.

Vážení čtenáři v Rakousku, abo-příspěvek na rok 2023 činí **37,- €**. Prosíme, uveďte na složenke zkratku ABO.

Bankovní spojení: Bank Austria

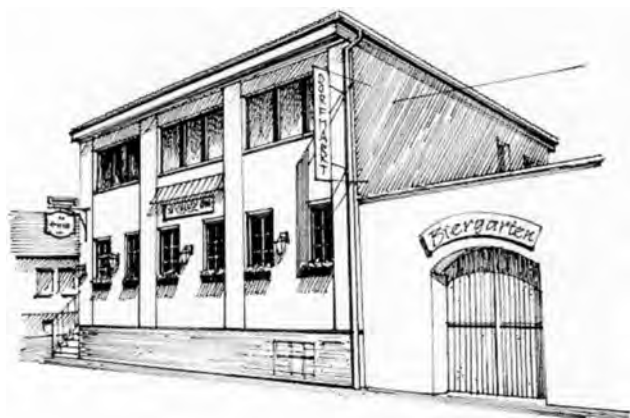
IBAN: AT 03 1200000 683035901

SWIFT: BKAUATWW

POKYNY A CENÍK PRO INZERENTY

(platí od 1. 1. 2023, viz též: www.kulturklub.at)

e-mail: inzerce@kulturklub.at

BÖHMISCHER HOF

Restaurace
privátní pokoje

Laaerstr. 55
 2111 HARMANNSDORF-RÜCKERSDORF

So-St 10:30-22:00 hod.
 Čt 10:30-14:00 hod.

Tel. 06 991 991 1111
www.hroch.at

KULTURNÍ KLUB

Informační časopis Čechů a Slováků v Rakousku
Informationszeitschrift der Tschechen
und Slowaken in Österreich
 Mohsgasse 30/9, 1030 Wien
 mobil (od 10:00): 0043-0-664-97 33 764
 fax: 0043-1-79 88 454
 e-mail: info@kulturklub.at
www.kulturklub.at

KLP

Koniasch Latin Press s. r. o.

Na Hubálce 7
 CZ-169 00 Praha 6
 tel.: +420-603 256 618
koniasch@gmail.com
www.koniasch.cz

STAROŽITNÍK: FIEDLER V.

Restauruje / nakupuje / prodává. Zájem o nákup českých malířů. Zprostředkování bude honorované. V. Fiedler, Vídeň 7, Siebensterng. 20. Tel. 523 35 81, mobil 0664/3566676.

Restaurace BÖHMERWALD

Česká kuchyně a speciality.
 Oslavy pro malé i větší skupiny
 v romantickém prostředí
 české a slovenské restaurace.

Na Vaše objednávky se těší rodina Stuchlíková,
1040 Wien, Argentinierstr. 66 / Wiedner Gürtel 20,
tel./fax: 505 72 34, e-mail: boehmerwald@aon.at,
www.restaurant-boehmerwald.at
 otevřeno: po – ne 11:00-23:00 hod.

Česky a slovensky mluvící lékaři ve Vídni

Dr. Jirina BODNAR

FA für Haut u. Geschlechtskrankheiten
Privat u. kleine Kassen (BVAEB, SVS, KFA), Kassaordinationszeiten:

Mo & Do 14:00-18:30

Di 9:00-13:00, Fr 9:00-11:00

ohne Voranmeldung, Privatpatienten

Hotline: +43-676-6297213

Josefstädter Strasse 3/5, A-1080 Wien

MUDr. Vít DOLEŽAL

zubní lékař (všechny pokladny)

Kegelgasse 14 / Top 12 (vchod

ze Seidlgasse 12), 1030 Wien

tel. 713 72 66

MUDr. Eva DRSATA

oční lékařka (všechny pokladny)

Favoritenstr. 8/2, 1040 Wien,

po, st – odpoledne; út, čt – dopoledne

termín po dohodě na tel. 587 54 27

MR MUDr. Vladislav LIPTÁK

internista – sportovní lékař

Innere Medizin – Sportmedizin

gerichtlich beeid. Sachverständiger

Diplomspozant, všechny pokladny

Zelinkagasse 12, 1010 Wien-City

po, út, st 14:00-16:00, čt 9:00-11:00

tel. 533 58 34, fax 533 58 34 16

MUDr. Ilona POLZER

(roz. Bartošková), choroby oční
a optometrické (Wahlarzt)

Wiener Neudorf, Schillerstr. 26, NÖ

po, út 9-12, po + st 17-19 hod. a po

dohodě (i sobota dopoledne možná)

Tel.: 02236-496 93,

v akutních případech mimo ord. hod.:

0660-3470374

www.gesundeaugen.at

Prof. MUDr. Radek HART, Ph.D., FRCS, MHA

Orthopädie und Traumatologie

Klinik Floridsdorf – Akademisches

Lehrkrankenhaus der Universität Wien

Ambulanzzeiten: Freitag 9 bis 12 Uhr

1210 Wien, Brünner Straße 68

Tel.: +43 1 277 00-3900

+420 734 783 435

radekhart23@gmail.com

Masaryk-Universität Brunn

Klinik für Unfallchirurgie,

Unfallkrankenhaus Brunn

Žerotín-Platz 617

601 77 Brno

Ověřené překlady dokumentů aj.

Mag. Pavlína LÖSSL

Allgemein beeidete und gerichtlich zerti-
fizierte Dolmetscherin für die tschechi-
sche Sprache Sprachtrainerin für Tsche-
chisch,

Slowakisch, Deutsch

Dieselgasse 5/2, A-1100 Wien

office@pavlina.at, www.pavlina.at

tel. 0699/19544077

Mag. Lenka KOVARIK

A-1210 Wien, Felix-Slavik-Str. 3/1/10

tel./fax: 2908809

mobil: 0699/11807581

lenkakovarik@outlook.com

lenka.kovarik@fh-burgenland.at

http://www.deutsch-tschechisch.at

Univ.-Lektor Dr. Dietmar KOLLER

Weidengasse 2, 2333 Leopoldsdorf/

Wien

Tel.: +43 (0) 676 37 62 117

dietmar.koller@univie.ac.at

www.tschechisch-slowakisch.com

ŠKOLSKÝ SPOLEK KOMENSKÝ SCHULVEREIN KOMENSKÝ

Sebastianplatz 3, 1030 Wien

Tel. +43-1-7133188-01

Mateřská škola

Ředitelka: **Sabina Eimer**

Sebastianplatz 3, 1030 Wien

Tel.: +43-1-7133188-10

Bilingvní obecná škola

Ředitelka: **Mgr. Dipl. Päd. Marcela Kaplan**

Sebastianplatz 3, 1030 Wien

Tel.: +43-1-713 31 88-20

Bilingvní reálné gymnázium

Ředitelka: **Mag. Helena Huber**

Schützengasse 31, 1030 Wien

Tel.: +43-1-713 31 88-60

www.komensky.at

DUCHOVNÍ SPRÁVA KRAJANŮ

P. Mgr. Ing. Václav SLÁDEK

Tel.: 0670 404 22 91, E-mail:

vaclav.sladek@katholischekirche.at

Kancelář:

Mag. Ing. Miroslava CINKOVÁ

Salvatorgasse 12, A-1010 Wien

T: +431 533 95 94 DW 214 F: 9214

M: +43 (0) 670 40 77 466

miroslava.cinkova@katholischekirche.at

www.erzdioezese-wien.at/pages/

inst/14425183

Facebook: Farnost Vídeň

Kostel Nejsvětějšího Vykupitele

Rennweg 63, 1030 Wien

Mše svatá v českém jazyce
každou neděli v 10:00.

Chrám Panny Marie Na Nábřeží

Salvatorgasse 12, Wien 1

Mše svatá v českém jazyce
každou sobotu a středu v 18:30
a každý první pátek v měsíci v 18:30.

Římskokatolická

Katedrála sv. Štěpána

Wiener St. Stephansdom

svatá zpověď pondělí 16–18, úterý
15–17, středa 13–14 hod.

Kostel Panny Márie Snežnej

1030 Wien, Jaquingasse 12

Svatá omša s kázňou v slovenskom jazyku každú
nedelu a v zasvätený sviatok o 18 hodine.

K. M. Hofbauer Klub

Česko-slovenské společenství věřících
při chrámu Maria am Gestade ve Vídni
Seitzergasse 5, 4. patro vlevo, A-1010 Wien

http://k-m-hofbauer-klub.webnode.at/

Tel.: 0043 699 192 528 87

reneselig@gmail.com

Kaple sv. Stanislava, Kurentgasse 2, Wien 1
mše svatá každý první pátek v měsíci v 18:00

ST. KARL

Kreuzherren-

gasse 1

1040 Wien

Die Kirche ist ge- öffnet:

Mo-Fr 7:30-19:00

Sa 8:30-19:00

So 9:00-19:00

Kanzleistunden:

Mo-Fr 8:30-11:30

Tel.: 504 61 87

Fax: DW 13

E-Mail:

st.karl.wien@aon.at

Österreichische Post AG
PZ 09Z038029 P
Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich
Mohsgasse 30/9
1030 Wien

Nezapomeňte nahlásit
případnou změnu adresy!

Bezirksmuseum Landstraße

präsentiert die Ausstellung

Das Leben und Wirken der Tschechischen Volksgruppe in Wien

Sechskrügelgasse 11
1030 Wien

Mittwoch 16–18 Uhr
Sonntag 10–12 Uhr

10. März - 28. Juni 2023

Eintritt frei

www.bezirksmuseum.at

BEZIRKSMUSEUM
Landstraße

Kultur
Stadt
Wien